

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ У БЕОГРАДУ

СУЗБИЈАЊЕ ЗЛОУПОТРЕБА ОПОЈНИХ
ДРОГА СА СТАНОВИШТА КРИВИЧНОГ
ПРАВА

ДОКТОРСКА ДИСЕРТАЦИЈА

МЕНТОР

Проф. др Зоран Стојановић

КАНДИДАТ

Мр Вељко М. Делибашић

Београд, 2013

UNIVERSITY OF BELGRADE
FACULTY OF LAW IN BELGRADE

REPRESSION OF THE ABUSE OF
NARCOTICS FROM A CRIMINAL LAW
PERSPECTIVE
DOCTORAL DISSERTATION

MENTOR

Prof. Zoran Stojanović, PhD

CANDIDATE

Veljko M. Delibašić, Msc

Belgrade, 2013

ПОДАЦИ О МЕНТОРУ И ЧЛАНОВИМА КОМИСИЈЕ ЗА ОДБРАНУ
ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

1. Ментор, шеф Кривичноправне катедре Правног факултета Универзитета у Београду, редовни професор др Зоран Стојановић
2. Професор Правног факултета Универзитета у Београду др Наташа Делић
3. Професор Криминалистичко-полицијске академије др Драгана Коларић

ДАТУМ ОДБРАНЕ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

РЕЗИМЕ

У целом свету, производња и стављање у промет опојних дрога, који су ограничени количинама потребним у медицинске и научне сврхе, данас се налазе под контролом држава и међународне заједнице. Делатности које се налазе ван ових оквира санкционисане су као кривична дела. Циљ докторске дисертације био је да се дефинишу све особености кривичних дела која се односе на злоупотребе опојних дрога изучавањем научне и стручне литературе, постојеће законске регулативе, стручне документације и судске праксе која се односи на предметни проблем. У раду су систематизована постојећа знања у теорији и пракси, спроведено је и одговарајуће истраживање у смислу прикупљања и обраде статистичких података, као и анализа судске праксе у вези са сузбијањем злоупотреба опојних дрога. На основу наведеног изведени су аргументовани закључци који се односе на предности и недостатке позитивноправних решења у вези са предметним проблемом, као и могући правац даљих законских модификација уз одговарајуће предлоге у *de lege ferenda* смислу.

Комплексност предмета истраживања наметнула је, неминовно, мултидисциплинарни приступ проблему. У изради дисертације коришћен је првенствено правнодогматски метод. Овај метод је био примаран приликом анализе конкретних норми, било законских одредаба, било одредаба релевантних међународних аката, односно других нормативних одредаба. Поред тога, у изради дисертације коришћене су следеће методе: анализа и синтеза, индуктивни и дедуктивни метод, логички, социолошки, историјски и компаративни метод. Такође, у дисертацији је коришћен и метод *case study* (анализа случаја) уз аналитичке, апликативне вештине и вештине доношења одлука, када су у питању извештаји и конкретни предмети из праксе полиције, јавног тужилаштва и судова.

Предметни проблем обрађен је у оквиру пет глава. Прва глава је посвећена општим разматрањима проблема кривичноправног реаговања на злоупотребе опојних дрога, где је дат појам опојних дрога не само у општем него и у кривичноправном смислу. Прецизно су дефинисани основни, односно медицински ефекти опојних дрога, с посебним освртом на ефекте који произилазе из злоупотреба опојних дрога. Обрађен је и проблем која се односи на допинг у

спорту и кривична дела из Закона о спречавању допинга у спорту. Имајући у виду чињеницу да се кривична дела која се односе на злоупотребе опојних дрога неспорно сматрају типичним за организовани криминалитет, који највећи део свог нелегалног профита остварује управо учествовањем у производњи и промету опојних дрога, чиме стиче огромну финансијску добит и моћ, ово питање је такође обрађено.

У другој глави, указано је на основне разлоге заинтересованости међународне заједнице за сузбијање злоупотреба опојних дрога и дат је приказ првих облика међудржавне сарадње на овом плану. У оквиру ове главе, анализиран је већи број међународних конвенција, а посебна пажња посвећена је делатностима Организације уједињених нација, под чијим окриљем су донета три најважнија документа: а) Јединствена конвенција о опојним дрогама из 1961. године са Протоколом о измени Јединствене конвенције о опојним дрогама из 1972. године; б) Конвенција о психотропним супстанцама из 1971. године; и в) Конвенција Организације уједињених нација против незаконитог промета опојних дрога и психотропних супстанци, које је наша земља ратификовала. Затим је указано на сузбијање злоупотреба опојних дрога на нивоу Европске уније и на улогу Међународне организације криминалистичке полиције – Интерпола.

Кривична дела којима се инкриминишу злоупотребе опојних дрога у упоредном кривичном законодавству обрађена су у трећој глави. Од европских држава изнета су решења која постоје у Немачкој, Русији, Украјини, Мађарској, Словачкој и Албанији. Од ваневропских земаља обрађене су САД, Канада, Бразил, Израел и Таџикистан. У оквиру ове главе, поред наведених земаља, приказана су и позитивноправна решења у земљама бивше СФРЈ.

Четврта глава посвећена је позитивноправним решењима у кривичном законодавству Републике Србије која се односе на предметни проблем. У оквиру ове главе дат је историјски приказ кривичних дела у вези са злоупотребама опојних дрога, почев од Кривичног законика за Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца од 27. јануара 1929. до данас. Са становишта позитивног кривичног права Србије, у овом делу дисертације, који уједно представља и њен централни

део, пре свега су објашњене основне кривичноправне специфичности кривичних дела из Кривичног законика, и то:

- 1) неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога (члан 246);
- 2) неовлашћено држање опојних дрога (члан 246а);
- 3) омогућавање уживања опојних дрога (члан 247).

Свако од наведених кривичних дела детаљно је анализирано, тако да су објашњене његове основне кривичноправне карактеристике, уз указивање на недостатке и аномалије, односно практичне проблеме које они стварају у пракси, али и уз истовремено предлагање начина на који би се уочени проблеми могли решити или макар у доброј мери смањити. На крају ове главе обрађена је мера безбедности обавезно лечење наркомана из члана 83. Кривичног законика.

У петој глави у којој су изнети закључци, посебно се указује на постојећу ситуацију, како код нас тако и у свету, а затим се предлаже како би требало да гласе кривична дела чијим се прописивањем сузбијају злоупотребе опојних дрога у Србији.

С обзиром на очигледну важност обрађене теме и њен значај у кривичноправним оквирима, а посебно са аспекта низа уочених аномалија садашњих законских решења, која се тичу нормативног регулисања кривичних дела која се односе на злоупотребе опојних дрога, израдом рада о овој теми и нарочито, уочавањем одређених слабих тачака у решењима позитивног кривичног законодавства, као и давањем предлога у *de lege ferenda* смислу, дат је како адекватан научни допринос, тако и прилог бољем решавању релевантних питања у кривичном законодавству.

Кључне речи: опојне дроге, наркоманија, злоупотребе дрога, кривична дела, неовлашћена производња дрога, неовлашћени промет дрога, неовлашћено поседовање дрога, омогућавање уживања дрога.

Научна област: друштвене науке - право

Ужа научна област: кривичне науке - кривично право

УДК број: 343.3/.7(043.3); 348.3:343(043.3)

SUMMARY

Nowadays, throughout the world, the state and the international community control the production and circulation of narcotics, which are limited to the amount required for medical and scientific purposes. The activities that go beyond these borders are sanctioned as criminal acts. The goal of this doctoral dissertation was to define all the characteristics of criminal acts related to the abuse of narcotics by studying the scientific and technical literature, existing legislation, technical documentation and case law referring to this subject matter. The existing knowledge in the theory and practice referring to the subject matter is systematized in the work. The proper research in terms of the collection and processing of statistical data is conducted as well as the analysis of case law regarding the prevention of narcotic abuse. Based on the above mentioned, articulated conclusions referring to the advantages and disadvantages of positive legal solutions related to the subject matter were drawn as well as the possible direction of the further legal modification along with the relevant proposals in *de lege ferenda* sense.

The complexity of the research topic, unavoidably, imposed a multidisciplinary approach to the issue. A normative dogmatic method was primarily used while writing the dissertation. This was the primary method in the analysis of specific norms, whether it was about legal provisions or the relevant international acts i.e. other normative provisions. Furthermore, while writing the dissertation the following methods were used: analysis and synthesis, inductive and deductive method, logical, sociological, historical and comparative method. "Case study" method is also used in the dissertation along with analytical, application and decision-making skills regarding reports and specific cases from the practice of the police, public prosecutor's office and courts.

The subject matter is discussed within five chapters. The first chapter is devoted to the general consideration of the criminal justice reaction to narcotic abuse issues where the term of narcotics is given both in the general and in the criminal sense. The basic i.e. medical effects of narcotics are precisely defined along with the special retrospect to the effects arising from the abuse of narcotics. The issues referring to doping in sport and crimes regulated in the Law on the prevention of doping in sport are also processed. Considering the fact that criminal acts referring to narcotic abuse are undoubtedly considered as typical for an organized crime which makes the most of its

illegal profit by participating in production and circulation of narcotics throughout which it acquires enormous financial gain and power, this issue is also discussed.

The second chapter points out the main reasons for the interest of the international community to prevent narcotic abuse and presents the first forms of intergovernmental cooperation in this field. Numerous international conventions are analyzed within this chapter, while a special attention is devoted to the United Nation activities, under whose aegis three most important documents were adopted: a) Single Convention on Narcotic Drugs of 1961 along with The Protocol Amending the Single Convention on Narcotic Drugs in 1972; b) The Convention on Psychotropic Substances of 1971; and v) The United Nations Convention against Illicit Traffic in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances, which were ratified by our country. It also indicates the prevention of narcotic abuse on the European Union level and the role of the International Criminal Police Organization – Interpol.

Criminal acts, which incriminate drug abuse in comparative criminal law, are discussed in the third chapter. From European countries, solutions existing in Germany, Russia, Ukraine, Hungary, Slovakia and Albania are shown. From non-European countries, the United States, Canada, Brazil, Israel and Tajikistan are discussed. In addition to the above-mentioned countries, the positive legal solutions in the countries of former Socialist Federal Republic of Yugoslavia were also shown in this chapter.

The fourth chapter is devoted to the positive legal solutions within the criminal legislation of the Republic of Serbia, which are related to the subject matter. A historical review of the criminal acts related to the narcotic abuse is also presented, from the Criminal Code of the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes from January 27, 1929 up to now. From the standpoint of a positive criminal law of Serbia, in this part of the dissertation, which represents its central part, basic criminal characteristics of the following crimes are primarily explained:

1. Unlawful production and circulation of narcotics from the Article 246 of the Criminal Code;
2. Unlawful keeping of narcotics from the Article 246a of the Criminal Code;
3. Facilitating the taking of narcotics from the article 247 of the Criminal Code.

Each one of these criminal acts mentioned above are analyzed in detail, so all its basic criminal law characteristics are explained, along with indications on disadvantages and anomalies i.e. practical problems which they create in practice and at the same time suggestions regarding the possible way of resolving the spotted problems, or reducing them significantly. The safety measure of the compulsory drug addiction treatment from the Article 83 of the Criminal Code is elaborated in the end of this chapter.

In the fifth chapter, where the conclusions are presented, the current situation in our country and the world's reality is particularly shown, after which there are proposals for the model of criminal acts intended for the repression of the abuse of narcotics in Serbia.

There is evident importance of the elaborated topic and its significance within the criminal law framework, and especially from the aspect of the list of the spotted anomalies of the current law solutions related to the normative regulations of criminal acts regarding the abuse of narcotics. In this doctoral thesis a significant scientific contribution is given by spotting certain weak points within the solutions of the positive criminal law, as well as giving proposals in *de lege ferenda* sense and all above mentioned has contributed to better resolving of relevant questions regarding the criminal law.

Key words: narcotics, drug addiction, drug abuse, criminal acts, unauthorized drug production, unauthorized drug trafficking, unauthorized possession of drugs, facilitating the taking of narcotics.

UDK: 343.3/.7(043.3); 348.3:343(043.3)

С а д р ж а ј

УВОД	14
1. Предмет, циљ и основни садржај истраживања	14
2. Теоријски оквир истраживања	24
3. Хипотетички оквир истраживања	25
4. Методолошки оквир истраживања	26
5. Извори података	27
6. Објашњење начина анализе релевантних података	28
ПРВА ГЛАВА	29
ОПШТА РАЗМАТРАЊА ПРОБЛЕМА КРИВИЧНОПРАВНОГ РЕАГОВАЊА НА ЗЛОУПОТРЕБЕ ОПОЈНИХ ДРОГА	29
1. Појам опојних дрога	29
1.1. Појам опојних дрога у општем смислу	29
1.2. Појам опојних дрога у кривичноправном смислу	33
2. Основни ефекти опојних дрога	40
2.1. Медицински ефекти опојних дрога	40
2.2. Ефекти који произлазе из злоупотреба опојних дрога	44
3. Наркоманија као штетна друштвена појава	49
4. Проблем „легалних“ (социјално дозвољених – прихватљивих) психоактивних супстанци и забрањених опојних дрога	57
5. Допинг и кривична дела из Закона о спречавању допинга у спорту	59
6. Организовани криминалитет и злоупотреба опојних дрога	66
6.1. Појава организованог криминалитета и његове дефиниције	66

6.2. Кривична дела која се односе на злоупотребе опојних дрога као једна од основних делатности организованог криминалитета	73
6.3. Кривичноправни појам организоване криминалне групе као обележје одређених кривичних дела која се односе на злоупотребе опојних дрога	80
ДРУГА ГЛАВА	88
МЕЂУНАРОДНА ЗАЈЕДНИЦА И СУЗБИЈАЊЕ ЗЛОУПОТРЕБА ОПОЈНИХ ДРОГА	88
1. Основни разлози заинтересованости међународне заједнице за сузбијање злоупотреба опојних дрога	88
2. Сарадња у оквиру међународне заједнице у сузбијању злоупотреба опојних дрога	89
3. Почети и развој међудржавне сарадње у борби против злоупотреба опојних дрога	93
3.1. Први облици међудржавне сарадње у сузбијању злоупотреба опојних дрога и састанак Међународне опијумске комисије	93
3.2. Међународна конвенција о опијуму од 23. јануара 1912. године	94
3.3. Међународна конвенција о опијуму од 19. фебруара 1925. године	96
3.4. Конвенција о ограничењу производње и регулисању расподеле опојних дрога од 13. јула 1931. године	97
4. Делатност Организације уједињених нација	99
4.1. Јединствена конвенција о опојним дрогама из 1961. године са Протоколом о измени Јединствене конвенције о опојним дрогама из 1972. године	99
4.2. Конвенција о психотропним супстанцама из 1971. године	106
4.3. Конвенција Организације уједињених нација против незаконитог промета опојних дрога и психотропних супстанци	110
5. Сузбијање злоупотреба опојних дрога на нивоу Европске уније	116
5.1. Делатност Савета Европске уније	116
5.2. Делатност Еуропола	119
5.3. Делатност Eurojust-a	124

5.4. Значај Лисабонског уговора	126
5.5. Оквирна одлука Европске уније о трговини дрогом	128
6. Међународна организација криминалистичке полиције – Интерпол	130
ТРЕЋА ГЛАВА	133
КРИВИЧНА ДЕЛА КОЈИМА СЕ ИНКРИМИНИШУ ЗЛОУПОТРЕБЕ ОПОЈНИХ ДРОГА У УПОРЕДНОМ КРИВИЧНОМ ЗАКОНОДАВСТВУ	133
1. Кривичноправно сузбијање злоупотреба опојних дрога у Европи	133
1.1. Немачка	133
1.2. Русија	138
1.3. Украјина	143
1.4. Мађарска	150
1.5. Словачка	154
1.6. Албанија	156
2. Кривичноправно сузбијање злоупотреба опојних дрога у ваневропским земљама	161
2.1. Сједињене Америчке Државе	161
2.2. Канада	165
2.3. Бразил	169
2.4. Израел	175
2.5. Таџикистан	179
3. Јужнословенски простор	182
3.1. Црна Гора	182
3.2. Македонија	186
3.3. Босна и Херцеговина	189
3.4. Хрватска	197
3.5. Словенија	201

ЧЕТВРТА ГЛАВА	205
КРИВИЧНА ДЕЛА КОЈА СЕ ОДНОСЕ НА ОПОЈНЕ ДРОГЕ У КРИВИЧНОМ ЗАКОНИКУ СРБИЈЕ	205
ПРВИ ДЕО – МЕСТО КРИВИЧНИХ ДЕЛА КОЈА СЕ ОДНОСЕ НА ЗЛОУПОТРЕБЕ ОПОЈНИХ ДРОГА У СИСТЕМУ КРИВИЧНОГ ПРАВА СРБИЈЕ	205
1. Опште одлике кривичних дела против здравља људи	205
ДРУГИ ДЕО – КРИВИЧНА ДЕЛА КОЈА СЕ ОДНОСЕ НА ОПОЈНЕ ДРОГЕ	209
1. Опште карактеристике кривичних дела која се односе на опојне дроге у кривичном законодавству Србије	209
2. Историјат кривичних дела чијим се прописивањем сузбијају злоупотребе опојних дрога у Србији	210
2.1. Кривични законик из 1929. године	210
2.2. Закон о опојним дрогама Федеративне Народне Републике Југославије	212
2.3. Кривични законик Федеративне Народне Републике Југославије из 1951. године	214
2.4. Кривични закон Социјалистичке Федеративне Републике Југославије из 1976. године	215
2.5. Основни кривични закон (измене и допуне из 2003. године)	217
2.6. Кривични законик из 2005. године	218
3. Неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога (члан 246. КЗ)	219
3.1. Облици кривичног дела	219
3.1.1. Основни облик	219
3.1.1.1. Производња и прерада опојне дроге	220
3.1.1.2. Продаја и нуђење на продају опојне дроге	223
3.1.1.3. Куповина, држање и пренос опојне дроге ради продаје	225
3.1.1.4. Посредовање у продаји или куповини опојне дроге	229

3.1.1.5. Други начини неовлашћеног стављања у промет опојне дроге	230
3.1.1.6. Остали аспекти кривичног дела неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога	234
3.1.2. Посебни облик прописан чланом 246. став 2. КЗ	243
3.1.2.1. Проблем неадекватног дефинисања биљака из којих се добија опојна дрога или саме садрже опојну дрогу	247
3.1.3. Тежи облик	250
3.1.4. Најтежи облик	255
3.1.5. Факултативно ослобођење од казне	258
3.1.6. Посебни облик прописан чланом 246. став 6. КЗ	259
3.1.7. Облик кривице	260
3.1.8. Обавезно одузимање опојних дрога и средстава за њихову производњу и прераду	262
3.1.9. Прописана кривична санкција	263
4. Неовлашћено држање опојних дрога (члан 246а КЗ)	267
4.1. Основне одлике кривичног дела	267
4.1.1. Хронолошки приказ прописивања у кривичном законодавству	267
4.1.2. Неовлашћено држање опојних дрога као вид деликта поседовања	270
4.1.3. Радња кривичног дела	272
4.1.4. Спорна питања у вези са неовлашћеним држањем опојних дрога	274
4.1.5. Остали аспекти кривичног дела неовлашћено држање опојних дрога	281
4.2. Санкција и факултативно ослобођење од казне	284
4.3. Нејасан <i>ratio legis</i> инкриминације	288
4.4. Примена начела опортунитета код кривичног дела неовлашћено држање опојних дрога	291
5. Омогућавање уживања опојних дрога (члан 247. КЗ)	293
5.1. Основни облик	293
5.2. Тежи облик	310
5.3. Најтежи облик	314
5.4. Дубиозно законско решење о некажњавању здравственог радника који у оквиру пружања медицинске помоћи омогућава уживање опојних дрога	316
6. Мера безбедности обавезно лечење наркомана (члан 83. Кривичног законика)	319

ПЕТА ГЛАВА	333
ЗАКЉУЧАК И ОБРАЗЛОЖЕНИ ПРЕДЛОЗИ У <i>DE LEGE FERENDA</i> СМИСЛУ	333
Литература	341

СУЗБИЈАЊЕ ЗЛОУПОТРЕБА ОПОЈНИХ ДРОГА СА СТАНОВИШТА КРИВИЧНОГ ПРАВА

УВОД

1. ПРЕДМЕТ, ЦИЉ И ОСНОВНИ САДРЖАЈ ИСТРАЖИВАЊА

Историјат злоупотреба опојних дрога обухвата период дуг више од 4.000 година. Још у древна времена, од Сумера, преко Египћана, старих Грка и Римљана, Индијаца, Кинеза и Индијанаца, неким биљкама приписивана је чудотворна моћ. Коришћене су у религиозним и свечаним ритуалима и, према њиховом схватању, омогућавале су им успостављање везе са божанством, а употребљаване су и као лек за ублажавање болова, или као еликсир вечите младости и бесмртности. Управо због тога поимање злоупотреба опојних дрога разликује се од земље до земље и зависи од историјских, етнографских, амбијенталних и религиозних обележја. У неким крајевима света конзумирање опојних дрога је део уобичајеног начина живота. Тако се нпр., опијум назива „етнички отров жуте расе“, а у Перуу, Боливији и другим земљама Средње и Јужне Америке уобичајено је жвакање лишћа коке, док је у неким земљама Далеког истока уживање марихуане и хашиша сасвим уобичајена појава. Оно што је, без сумње, допринело ширењу употреба опојних дрога на свим континентима јесте невероватан успон хемијске и фармацеутске индустрије које су откриле алкалоиде, активне елементе опијума, и које увелико подмирују тржиште низом опијумских алкалоида, као што су морфијум, кодеин, хероин и друго.¹

Само далека прошлост људске историје има одговор на питање када су природна изворишта психоактивних биљака почела да се употребљавају. Без обзира на недостатак сигурних показатеља о начину и разлозима уласка психоактивних супстанци у масовну употребу, логиком и проучавањем развоја људског друштва, њихови извори потрошње могу се апострофирати. Извори

---

¹ Васић Г., „Кријумчарење опојних дрога и наркоманија у Србији“, *Безбедност*, број 4, 2001, стр. 482–483.

потрошње тих средстава првобитно су били: у исхрани (алкохол), лечењу (опијум, канабис), сузбијању осећаја глади и умора (кока) или религиозним ритуалима (халуциногене гљиве). С развојем друштва и напретком науке, а посебно медицине, почиње потражња за психоактивним средствима не само ради лечења него и за уживање.²

Поред коришћења и злоупотребе коришћења, опојне дроге су вековима биле и остале високопрофитабилни посао. Позната је, и у литератури често цитирана у негативном контексту, источноиндијска компанија која је још у XVIII веку имала монопол над производњом и прометом опијума, не само у Индији него и у Кини.³ Скоро цела производња опијума из Бенгала завршавала је, посредством ове компаније, на кинеском тржишту. Увидевши катастрофалне последице по здравље свог становништва, које је масовно почело да употребљава опијум, са бројем зависника који се мерио десетинама милиона (око 40.000.000), Кина је 1820. донела одлуку о забрани увоза опијума. За ту годину и забрану увоза опијума у Кину, везују се и почеци међународног кријумчарења опијума у организацији источноиндијске компаније која је власништво Британаца. Како кријумчарење није доносило профит у обиму који је доносио извоз опијума, ова компанија је приволела своју владу да кинеску прохибицију британског опијума оконча ратом.⁴ Кина је ради заштите здравља своје популације од злоупотребе коришћења опијума, водила и изгубила два опијумска рата, и то од 1839. до 1842. и други од 1856. до 1860. године.⁵ Треба рећи да други опијумски рат Велика Британија није водила сама, него у савезништву са Француском и САД.⁶ Тако су Кину њени победници осудили да се трује опијумом, при чему је Кина, да би зауставила економско пропадање, и сама почела да производи опијум.⁷ Опијумски ратови су важани историјски показатељи да су производња и промет опојних дрога одувек били изузетно профитабилни послови, због којих је вредело водити чак и прекоокеанске ратове.

---

² Николић Д., *Наркоманија злочин или казна*, Београд, 2001, стр. 7–9.

³ Више о овоме, видети: Abadinsky H., *Organized Crime*, Belmont, USA, 2003, стр. 279–281.

⁴ Николић Д., *op. cit.*, стр. 7–9.

⁵ Pietschmann T., „UNODC, A century of international drug control“, *Bulletin on narcotics*, Volume LIX, Nos. 1 and 2, Vienna, 2007, стр. 17.

⁶ Николић Д., *op. cit.*, стр. 7–9.

⁷ Бисио Б., *Психа и дрога*, Загреб, 1977, стр. 73–74.

Производња и стављање у промет опојних дрога данас су у целом свету стављени под контролу држава и међународне заједнице, а ограничени су на количине потребне у медицинске и научне сврхе. Оне делатности које излазе из ових оквира санкционисане су као кривична дела, тако да се, када су у питању опојне дроге, спроводи оштра и општеприхваћена прохибиција, чији је циљ првенствено заштита здравља људи. Иако се овакав став заступа почев од најнижих државних органа појединих земаља па до највиших тела Организације уједињених нација, појављују се и они који постављају питање оправданости оваквог режима опојних дрога. Повод за постављање овог питања представљају историјски и статистички подаци који указују да се временом проширивало поље делатности које се односи на опојне дроге, које подлеже кривичноправном гоњењу, да се санкције за ова кривична дела драстично поштравају, а да се истовремено повећава број оних који врше ова кривична дела као и број оних који постају зависници од опојних дрога. С тим у вези, често се истиче да су у илегалну производњу и промет опојних дрога укључене многе државе и најмоћније обавештајне службе на свету, пре свега ЦИА,⁸ на основу чега се може закључити да је прохибиција опојних дрога потпуно непотребна, бесмислена и контрапродуктивна. У тим тврдњама појашњава се, да је почетна исправна и добра идеја о забрани производње и промета супстанци које штетно утичу на здравље људи, произвела супротне ефекте од очекиваних. Број људи који узима опојне дроге није се смањио него, штавише, повећао, али се и створило погодно тло за најunosнији и најпрофитабилнији посао организованог криминалитета који у међусобним обрачунима нарко-банди доноси велики број жртава, међу којима има и невиних, односно оних који нису имали никакве везе с опојним дрогама. Наводи се и податак да је све више криминалаца којима се пуне затвори што у ствари представља један вид профитабилног посла који је маскиран борбом против опојних дрога. Све у свему, заступници овог мишљења сматрају да је данашња прохибиција опојних дрога успостављена управо зато да би најмоћније државе повезане с организованим криминалитетом остваривале астрономске профите из послова са опојним дрогама.

---

⁸ О повезаности ЦИА и организованог криминалитета видети: Ћирић Ј., „Држава и организовани криминал“, *Социолошки преглед*, број 3, Београд, 2005, стр. 277–289.

Тако нпр., Брокерс (Mathias Brockers), у својој књизи *Die Drogen Lüge*, истиче да рат против дрога угрожава грађанска права и слободе у читавом свету и потреса демократске структуре и друштвени поредак у многим регионима - од андских држава и Мексика, у којима су ривалске банде гурнуле читаве провинције у стање налик грађанском рату, до Авганистана и Пакистана, где и талибани и њихови противници извлаче корист од трговине дрогом. Цитирани аутор сматра да овај рат против дроге не само да финансира и унапређује међународни тероризам већ производи и мноштво жртава употребе дроге, због чијег спасавања је заправо и почео. Тако се догодило да се добра намера, заштита здравља људи, прохибицијом опојних дрога претворила у своју супротност, при чему су катастрофалне последице ове политике створиле један од најважнијих проблема читавог света.⁹

Критика прохибиције опојних дрога састоји се у тврдњи да је она штетна за друштво и за конзументе, као и да је скупа. Карактеристике прохибиције, према таквом мишљењу, из којих се види сва штетност овакве политике у вези са дрогама, огледа се у следећем:

- а) она ограничава грађанска права и корумпира правну државу;
- б) подстиче организовани криминалитет и црно тржиште;
- в) има катастрофалне последице по земље произвођаче и транзитне земље;
- г) спречава одмерену медицинску бригу;
- д) конзументи се дискриминишу и правно гоне;
- ђ) не постоји адекватна заштита омладине и корисника дрога;
- е) подстичу се ризични облици конзумирања;
- ж) конзументи су изложени опасним болестима;
- з) млади људи се трајно жигошу;

---

⁹ Brockers M., *Die Drogen Lüge (Лажу о дрогама)*, превод с немачког Дамњановић С., Београд, 2011, стр. 14–15.

и) нормално младалачко понашање, у које спада и прављење експеримената са дрогом, криминализује се, па се тако отежава постизање зреле свести о опојним средствима;

ј) грађани су жртве трговине дрогама;

к) сваке године троше се милијарде евра на кривично гоњење;

л) држава се одриче пореских прихода које би имала у случају легалне понуде дрога.¹⁰

Међутим, иако неки од ових ставова нису без основа, и не би их требало олако занемаривати, напротив, чињеница је да ниједна земља у свету није спремна да укине прохибицију опојних дрога. Да то и не треба чинити и да су критике борбе против злоупотреба опојних дрога неосноване, односно да су успеси у тој борби ипак могући и реални види се из података о броју корисника и о производњи опојних дрога. Наиме, током 1906. у свету је било 25 милиона људи који су користили опијум, што је представљало 1,5% светске популације, у поређењу са 16,5 милиона људи који су ову дрогу користили 2008, што је износило 0,25% светске популације. Током 1906/1907 године у свету је произведено око 41.000 тона опијума, што представља петоструко већу количину од оне која је произведена током 2008. године. Затим, док се опијум раније производио на широком подручју које се простире од Кине до Индокине, преко Бурме, Индије, Персије, Турске и балканских земаља, данас се незаконита производња опијума концентрисала углавном на Авганистан где се произведе око 92% укупне количине опијума. Слична је ситуација и са производњом листа коке који се раније узгајао у региону Анда, као и у Индонезији, Тајвану и Шри Ланци. Данас се ова производња углавном концентрисала у три земље андског подручја, и то у Колумбији, Перуу и Боливији.¹¹ Ови подаци су више него довољан разлог да међународна заједница, коју предводи Организација уједињених нација, буде одлучна да настави са забраном производње и стављања у промет опојних дрога, мимо оних количина које су неопходне у медицини и науци.

---

¹⁰ *Ibid.*, стр. 250.

¹¹ Costa M. A., „Drug control 1909–2009: A positive balance sheet“, *UNODC, A century of international Drug Control*, Vienna, 2009, стр. 3.

При томе, треба имати у виду да криминалитет повезан са опојним дрогама, од почетка прошлог века до данас, представља један од најважнијих кривичнопрваних феномена, због којег су забринути сви делови света.¹² Такав став је оправдан јер злоупотребе опојних дрога којима се угрожава или нарушава здравље људи у савременом свету, па тако и у нашој земљи, попримају облик епидемије. О томе најбоље говори податак да је током 2010. око 230 милиона људи, широм света, бар једном незаконито користило опојну дрогу.¹³ Упозоравајућу слику стварају и подаци да је најмање један од пет, односно 20% одраслих Европљана, најмање једном у животу користило канабис. Када су у питању млади људи у доби између 15 и 34 године, проценат оних који су користили или и даље користе канабис је знатно већи и износи око 44% у целој Европи, док у појединим европским земљама износи: 35% у Шпанији, 40% у Француској, 42% у Великој Британији и 44% у Данској. Ако се томе дода и број оних који користе и остале, много опасније опојне дроге потпуно је јасно да је реч о појави забрињавајућих размера.¹⁴

Немедицинском употребом опојних дрога брзо се улази у стање психичке и/или физичке зависности која нарушава комплетно здравље зависника, што се затим манифестује погубним последицама и на социјалном плану. С обзиром на то да злоупотребе опојних дрога представљају комплексну појаву, у борби против овог зла неопходно је ангажовање целог друштва. Свакако, овај проблем се мора посматрати као правни феномен, и то пре свега кривичноправни. Међутим, свођење целог проблема само на поље кривичног права, неприхватљиво је и зато се мора шире испитивати. Поред кривичног права, морају се користити и достигнућа других наука, пре свега медицине, односно психијатрије, психологије, социологије, криминалистике, хемије и биологије. Потребно је уз репресивне мере употребљавати и друге видове борбе као што су: превенција, рехабилитација, лечење, едукација, пропаганда преко средстава јавног информисања и слично, а на том пољу морају се ангажовати државни органи, научне установе, школе, центри за социјални рад, добровољна друштва,

---

¹² Bossard A., *Transnational crime and criminal law*, Chicago, 1990, стр. 87.

¹³ UNODC, *World Drug Report*, Vienna, 2012, стр. iii

¹⁴ Estievenart G., „Substance abuse scene in the global context“, *The European Union and Drugs: Trafficking, consumption and strategies*, Lisabon, 2012, стр. 48–49.

удружења, форуми, породица и на крају појединци. Пошто не постоји ниједна дисциплина која би могла комплексно да обради проблем опојних дрога, мултидисциплинарни научни приступ намеће се као неопходност, у којем кривично право има веома значајну улогу.

Основни предмет докторске дисертације је разматрање доминантних кривичноправних проблема који се односе на злоупотребе психоактивних супстанци. Рад је посвећен кривичним делима, која због својих основних кривичноправних карактеристика, као и огромног друштвеног значаја који произилази из ефикасности њиховог сузбијања, увек изазивају велику пажњу, како стручне, тако и опште јавности.

Претходно изложено јасно указује на актуелност теме, односно предмет докторске дисертације, која је од великог не само научног него и практичног значаја. Циљ докторске дисертације био је, да се дефинишу све особености кривичних дела која се односе на злоупотребе опојних дрога. У складу с циљем истраживања спроведено је и практично истраживање, као и анализа постојећих статистичких података, уз проверу стања у пракси у односу на кривичноправну реакцију у погледу сузбијања злоупотреба опојних дрога. На основу добијених података изнети су аргументовани закључци, како о адекватности постојећих законских одредаба, тако и о могућем правцу будућих законских модификација, што је све резултирало одговарајућим предлозима у *de lege ferenda* смислу.

Према својим фармаколошким и хемијским својствима, али и дејству на људе који их користе, опојне дроге могу да буду: 1) халуциногене, 2) депресорне и 3) стимулативне. Ове материје се у инкриминацијама којима се сузбијају злоупотребе опојних дрога одређују као супстанце или препарати који су проглашени за опојне дроге. Из овога произилази да је реч о кривичним делима бланкетног карактера, који је имплицитан, јер се у норми не говори стриктно о потреби примене других прописа, и то оних прописа који нису сами по себи кривичноправног карактера, али се то свакако чини тиме што се тражи да у питању буду супстанце или препарати који су проглашени опојним дрогама. Према члану 112. став 15. Кривичног законика,¹⁵ опојним дрогама се сматрају

---

¹⁵ „Службени гласник РС“, бр. 85/05, 88/05, 107/05, 72/09, 111/09 и 121/12.

супстанце и препарати који су законом и другим прописом заснованим на закону проглашени за опојне дроге и остале психоактивне контролисане супстанце. Закон о психоактивним контролисаним супстанцама¹⁶ предвиђа да министар надлежан за послове здравља утврђује Списак психоактивних контролисаних супстанци, на предлог Комисије за психоактивне контролисане супстанце, коју формира Влада, у чији састав улазе представници министарстава надлежних за здравље, просвету, унутрашње послове, рад и социјалну политику, одбрану, омладину и спорт, културу, правду, пољопривреду и ветерину, локалну самоуправу, као и истакнути стручњаци у области психоактивних контролисаних супстанци.

Листе опојних дрога и психотропних супстанци утврђене су међународним уговорима и законодавством појединих земаља и на тај начин је постављена граница према другим супстанцама које не стварају токсикоманију већ само навику (дуван, кафа, одређена умирујућа средства и сличне). Из ове листе искључен је алкохол, иако и он спада у групу наркотика чија злоупотреба (хронични алкохолизам) проузрокује сличне последице као и употреба дрога и психотропних супстанци обухваћених поменутих листама. У ствари, када је у питању алкохол, али и нека друга слична средства, то само представља добар пример за такозване социјално дозвољене психоактивне супстанце, које су сходно томе дозвољене и законским прописима, па самим тим ни њихова производња и промет нису санкционисани кривичним правом, на шта се у раду, такође, у одређеној мери указује.

У историји су покушаји неких друштвених слојева да законским забранама елиминишу коришћење алкохола (епоха *прохибиције* у САД), доживели очигледан неуспех. Поред тога, као једна од последица тог својеврсног социјалног експеримента, испољило се страховито јачање организованог криминалитета у САД, који је опстао и после укидања прохибиције. Тада је он захваљујући већ стеченој моћи и брзом преоријентисању на бављење другим уноснијим пословима, посебно производњом и трговином опојних дрога, успео да постане још моћнији, и да тако опстане до данас, уз велику извесност да држава никада неће бити у стању да га дефинитивно сузбије.

---

¹⁶ „Службени гласник РС“, број 99/10.

Кривична дела која се односе на злоупотребе опојних дрога неспорно се сматрају типичним за организовани криминалитет, који највећи део својих нелегалних профита зарађује учествовањем у производњи и промету забрањених психоактивних супстанци, односно разноврсних дрога, чиме стиче огромну финансијску моћ. Поред тога, учешће организованог криминалитета у овим високопрофитним криминалним активностима само по себи је генеришућег карактера и за вршење низа других кривичних дела, чије је извршење повезано с пословима организованог криминалитета у вези са дрогама, као што су, нпр. убиства лица из конкурентне криминалне организације, отмице и убиства представника државне власти који се супротстављају тим активностима и наравно „прање“ новца, добијеног у трговини дрогом, који је претежно у готовини и захтева трансферисање у легалне токове.

Извршењем кривичних дела која се односе на забрањене психоактивне супстанце, припадници организованог криминалитета стичу огромну финансијску моћ која генерише друге врсте моћи, од опште друштвене, до политичке, из чега произлази и велики утицај организованог криминалитета на читав низ области друштвеног живота, али и на бројне елементе правног система. Поједине криминалне организације су чак, захваљујући „нарко-профитима“, успеле да буквално постану држава у држави (за шта је типичан пример ситуација у Колумбији), односно да формирају својеврсне парадржавне елементе власти. Такве организације контролишу знатан део државне територије, а понекад се чак, кроз одређене преговарачке механизме, намећу држави као партнер. Оне располажу добро наоружаним приватним армијама, а у односу на становнике који живе на територији коју они контролишу, имају свој систем правила уз ефикасно санкционисање њиховог кршења и слично. С обзиром на велику повезаност кривичних дела која се односе на злоупотребе опојних дрога и организовани криминалитет, у раду је посебна пажња посвећена разматрању основних карактеристика те врсте криминалитета.

У раду су са становишта позитивног кривичног права Србије, пре свега објашњене основне кривичноправне карактеристике следећих кривичних дела из Кривичног законика:

- 1) неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога (члан 246);
- 2) неовлашћено држање опојних дрога (члан 246а);
- 3) омогућавање уживања опојних дрога (члан 247).

За свако од наведених кривичних дела, дефинисане су његове основне кривичноправне карактеристике, уз указивање на практичне проблеме, после чега су на одговарајућим местима изложени и предлози у *de lege ferenda* смислу.

Поред тога, у раду је знатна пажња поклоњена и разматрању искустава из упоредног права. Такође, с обзиром на то да су учиниоци наведена три кривична дела често наркомани, односно да често врше и друга кривична дела, пре свега имовинска, да би дошли до средстава којима ће купити опојне дроге, у раду је обрађена и мера безбедности обавезно лечење наркомана из члана 83. Кривичног законика. Рад је неминовно у одређеној мери имао и мултидисциплинарни приступ, што је произашло из сложености предметне проблематике.

С обзиром на очигледну важност обрађене теме и њен значај у кривичноправним оквирима, а посебно с обзиром на низ уочених аномалија садашњих законских решења која се односе на нормативно регулисање кривичних дела чијим се прописивањем сузбијају злоупотребе опојних дрога, израдом рада с овом темом и уочавањем одређених слабих тачака у решењима позитивног кривичног законодавства, као и давањем предлога у *de lege ferenda* смислу, учињен је како научни допринос, тако и допринос бољем решавању релевантних питања у кривичном законодавству.

Иако је у нашој литератури било радова који се односе на злоупотребу опојних дрога, нема довољно оних који се односе на кривичноправне аспекте овог проблема, па је израдом докторске дисертације која се бави проучавањем кривичноправних аспеката злоупотреба опојних дрога, односно сузбијањем таквих злоупотреба, пружен одговарајући позитиван допринос. Ово је посебно важно с обзиром на измене нашег кривичног законодавства и у овој области, а које, по свему судећи, немају потребан како правнотехнички, тако ни суштински карактер, па су се израдом рада с овом темом, идентификовале и анализирале слабости одређених кривичноправних одредаба које се тичу теме рада, а које су се

у нашем кривичном законодавству нашле после усвајања новела Кривичног законика из 2009. године.

2. ТЕОРИЈСКИ ОКВИР ИСТРАЖИВАЊА

Израда докторске дисертације с темом која се односи на конкретан кривичноправни проблем из домена позитивног кривичног законодавства, нужно је донекле ограничена самим позитивноправним решењима. Теоријски оквири истраживања у раду су ипак знатно шири, јер рад садржи одговарајућу упоредноправну компоненту, односно у њему су анализиране релевантне кривичноправне норме различитих кривичноправних система, што свакако може бити од користи и за сагледавање потенцијалних предности и мана нашег позитивноправног решења. Иако упоредноправна решења сама по себи, по правилу, не могу бити дословно прихваћена, она свакако имају велики значај, а нека од њих у одређеној мери могу послужити и као узор домаћем законодавству, па је и то био разлог што им је у раду поклоњена одговарајућа пажња.

Данас је неспорно да динамика промена нашег кривичног законодавства, како материјалног, које је овде у фокусу, с обзиром на тему рада, тако и процесног, доживљава своју невероватну експанзију, што ни у ком случају не доводи до вишег степена квалитета кривичноправних норми. Напротив, већина промена кривичног законодавства заснована је на веома дубиозном *ratio legis*-у, а често је реч и о изузетно slabим решењима у правотехничком смислу, што се делом односи и на кривична дела која су предмет интересовања у оквиру ове теме докторске дисертације. Стога су на одговарајући критички начин анализиране новеле Кривичног законика Републике Србије. Из овога произлази примарно ограничење теоријског истраживања позитивним кривичним законодавством Републике Србије, али истовремено произлази и нешто шири теоријски оквир, јер се поједина упоредноправна искуства истовремено користе и као полазна основа за образлагање предлога који се формулишу у *de lege ferenda* смислу.

3. ХИПОТЕТИЧКИ ОКВИР ИСТРАЖИВАЊА

Приликом израде овог рада, пошло се од три хипотезе. Прва основна хипотеза била је да се проблем злоупотреба опојних дрога само делимично може решавати кривичним законодавством, као и казеном политиком уопште. Наиме, искуство показује да без обзира на запрећене казне за кривична дела која се односе на злоупотребе опојних дрога, увек постоји релативно висока стопа извршења таквих кривичних дела. С друге стране, није спорно да, без обзира на све акције надлежних државних органа за сузбијање вршења кривичних дела која се односе на злоупотребе опојних дрога, наркоманија као велики друштвени проблем не само да није елиминисана, већ није ни битно смањена, а одређени емпиријски подаци јасно указују на велики пораст стопе злоупотреба опојних дрога, нарочито када је реч о малолетницима.

Друга основна хипотеза од које се пошло повезана је с првом, претходно изложеном, и тиче се конкретних прописаних казни за кривична дела која се односе на злоупотребе опојних дрога. Новелама Кривичног законика из 2009, прописане су теже казне у односу на претходно законско решење, али није реално очекивати да просто повећање прописаних казни може само по себи да донесе значајније резултате. У вези са овим, почетна хипотеза била је да се много већи превентивни ефекти могу постићи вишом стопом разјашњавања кривичних дела која се односе на злоупотребе опојних дрога, односно доказивањем кривице таквих учинилаца у конкретним кривичним поступцима, него једноставним (што је за државу најлакше, а правно необразованим грађанима делује адекватно), повећањем прописаних казни за таква кривична дела.

Трећа полазна хипотеза била је конкретне правнотехничке природе и тичала се хипотетичке констатације да инкриминације које се односе на злоупотребе опојних дрога у позитивном Кривичном законнику, у једном свом делу садрже озбиљне аномалије (што је нарочито потенцирано новелама Кривичног законика из септембра 2009), које не представљају позитиван помак у облицима кривичноправног реаговања којима се сузбијају злоупотребе опојних дрога.

4. МЕТОДОЛОШКИ ОКВИР ИСТРАЖИВАЊА

Приликом израде дисертације коришћени су адекватни теоријско-емпиријски методи, првенствено нормативно-догматски метод, као доминантан научни метод у изради радова нормативне тематике (у општој области правних наука). Овај метод је био примаран приликом анализе конкретних норми, било законских одредаба, било одредаба релевантних међународних аката, односно других нормативних одредаба.

Такође, у изради дисертације коришћен је и логички метод, који је неизоставан за тумачење норме, односно његова примена је непосредно повезана са нормативно-догматским методом. Уз ове претходно објашњене методе, у раду на дисертацији употребљен је на адекватан начин и социолошки метод.

Коришћење историјског, као једног од метода рада на овој дисертацији, проистекао је из нужности сагледавања историјске генезе начина правног регулисања, и практичне примене разматраног проблема у нашој земљи, али и у другим државама.

С циљем образложеног утврђивања сличности и разлика у кривичним законодавствима других земаља у вези са предметним проблемом примењен је и компаративни метод. Затим, коришћени су извештаји и конкретни предмети из праксе полиције, јавног тужилаштва и судова, а за проучавање овог карактера коришћен је метод анализе садржаја и статистички метод.

Током израде рада у извесној мери примењен је још и метод *case study* (анализа случаја), приликом објашњавања појединих значајних предмета из судске праксе, а који су били предмет интересовања спроведеног истраживања, као и одлука донетих у судској пракси применом одредаба које се односе на злоупотребе опојних дрога.

5. ИЗВОРИ ПОДАТАКА

Рад се заснива на нормативној анализи основних облика кривичноправног реаговања на злоупотребе опојних дрога, што се односи како на конкретне инкриминације, тако и на друга кривичноправна питања која се тичу кривичноправних аспеката сузбијања злоупотреба забрањених психоактивних супстанци, што се у одређеној мери односи и на разматрање међународноправне основе за одговарајућа решења националног кривичног законодавства.

С обзиром на то да је рад претежно кривичноправне нормативне оријентације и да не садржи значајнију криминолошку, криминалистичку, медицинску, односно другу некривичноправну компоненту, мада наравно има и те аспекте, он се само у одређеној, релативно ужој мери, базира на анализи статистичких података који се тичу основне феноменологије криминалитета који обухвата кривична дела која се односе на злоупотребе забрањених психоактивних супстанци, односно опојних дрога. Ипак и независно од ове основне оријентације рада, детерминисане и иначе широком, комплексном и захтевном темом, у раду су у одређеној мери, која је условљена повезаношћу те проблематике с основном темом и концепцијом рада, приказани и сумарно анализирани и одређени статистички подаци, при чијем су прибављању коришћени класични извори.

Како је основна тема рада кривичноправног карактера, одређени проблеми илустровани су и релевантним ставовима судске праксе, а основни извори података о релевантној судској пракси били су како радови теоретичара и практичара кривичног права, тако и билтени судова, односно стручни и научни часописи у којима су објављивани радови који се односе на злоупотребу опојних дрога, а у оквиру којих су изнети и одговарајући ставови судске праксе. У овом делу до релевантних података из судске праксе дошло се и непосредним увидом у већи број предмета који се односе на кривична дела којима се сузбијају злоупотребе опојних дрога, као и у више предмета који се односе на кривична дела организованог криминалитета.

У деловима рада, у којима се износе одређени статистички подаци који се односе на кривична дела која се тичу злоупотреба опојних дрога у Републици Србији, коришћени су званични подаци Републичког завода за статистику.¹⁷

Када су у питању статистички подаци који се тичу других земаља, односно активностима које се односе на међународну сарадњу у сузбијању опојних дрога, коришћени су званични подаци Организације уједињених нација (*UNDOC – United Nations Office on Drugs and Crimes*), који су доступни на већем броју интернет адреса.¹⁸

6. ОБЈАШЊЕЊЕ НАЧИНА АНАЛИЗЕ РЕЛЕВАНТНИХ ПОДАТАКА

Релевантни подаци анализирани су тако што су непосредно довођени у везу са основном темом докторске дисертације. Наиме, како је основна тема стриктно кривичноправног карактера, подаци су се претежно односили на одређене ставове судске праксе у односу на нека мање-више спорна питања у конкретним инкриминацијама, или у погледу тумачења појединих кривичноправних одредаба које се односе на злоупотребе опојних дрога.

Када је реч о статистичким подацима, који су с обзиром на основну тему докторске дисертације ипак мање значајни од информација које се тичу судске праксе, и уопште, нормативне анализе релевантних кривичноправних норми, они су анализирани на класичан начин, тако што је објашњавано који удео у укупном броју кривичних дела на одређеном простору током релевантног периода чине кривична дела која се тичу злоупотреба опојних дрога, затим о ком је броју осуђених лица за таква кривична дела реч, односно које су кривичне санкције изречене за поједина кривична дела, као и висина тих санкција, уз наравно, напомену да и овде постоји одговарајућа „тамна бројка“ криминалитета.

---

¹⁷ Подаци доступни на <http://webrzs.stat.gov.rs/WebSite/Public/PageView.aspx?pKey=2>

¹⁸ За израду рада коришћени су подаци са следеће интернет адресе www.unodc.org/unodc/en/data-and-analysis/United-Nations-Surveys-on-Crime-Trends-and-the-Operations-of-Criminal-Justice-Systems.html

ПРВА ГЛАВА

ОПШТА РАЗМАТРАЊА ПРОБЛЕМА КРИВИЧНОПРАВНОГ РЕАГОВАЊА НА ЗЛОУПОТРЕБЕ ОПОЈНИХ ДРОГА

1. ПОЈАМ ОПОЈНИХ ДРОГА

1.1. ПОЈАМ ОПОЈНИХ ДРОГА У ОПШТЕМ СМISЛУ

Историјски записи, легенде и митови сведоче о давном постојању опојних дрога.¹⁹ Познато је да су људи више хиљада година широм света користили неке биљке са наркотичним својствима као лек, али су их такође употребљавали и приликом одређених религиозних церемонија. Упоредо са развојем цивилизације, дошло је до неконтролисане употребе опојних дрога, која је временом попримила велике размере. Како су последице неконтролисане употребе опојних дрога катастрофалне не само за човека као појединца него и за човечанство у целини, међународна заједница чини велике напоре да се њихова производња, промет, а с тим у вези и злоупотребе, ставе под контролу како саме међународне заједнице тако и надлежних органа и институција сваке државе посебно.²⁰ Предуслов у тим напорима подразумева одређивање појма опојних дрога.

С обзиром на комплексност проблема који су везани за дроге и њихове злоупотребе, неопходан је мултидисциплинарни научни приступ решавању ових проблема што, само по себи, подразумева различито дефинисање појма дрога. Ту се, пре свега, мисли на кривично право, криминологију, криминалистику, медицину, фармакологију и социологију. Ако се проблем посматра у том контексту, онда је тешко очекивати постојање јединственог појма и општеприхваћене дефиниције дрога. Свакако, многобројна научна и стручна литература показује да данас не постоји општеприхваћена дефиниција појма дроге, нити је сам појам јединствен. Наиме, поред појма дрога, употребљавају се и појмови као што су опојна дрога, наркотичка дрога, психотропна дрога и друго.

---

¹⁹ Ивчић Т., „Наркоманија и наркоман у кривичном праву“, *Правни живот*, број 9, Београд, 2001, стр. 429.

²⁰ Бјелајац Ж., *Организовани криминал*, Београд, 2008, стр. 168.

Овим проблемом се баве и Светска здравствена организација и одређена тела Организације уједињених нација, али без обзира на то што су успостављени одређени стандарди, ни у теорији, ни у законодавствима, нема јединствене дефиниције нити јединственог појма дрога.²¹

При одређивању општег појма опојних дрога мора се поћи од Закона о психоактивним контролисаним супстанцама²² којим се одређују услови за производњу и промет психоактивних контролисаних супстанци, услови и поступак за издавање дозволе за производњу, промет, извоз, увоз и транзит психоактивних контролисаних супстанци, затим услови за гајење, прераду и промет биљака од којих се могу добити психоактивне контролисане супстанце, примена психоактивних контролисаних супстанци, односно надзор над спровођењем овог закона, као и друга питања из ове области значајна за заштиту живота и здравља људи. Психоактивне контролисане супстанце у смислу овог закона јесу супстанце које се налазе на Списку психоактивних контролисаних супстанци, а то су:

- опојне дроге, односно наркотици;
- психотропне супстанце;
- производи биолошког порекла који имају психоактивно дејство;
- друге психоактивне контролисане супстанце.

Закон о психоактивним контролисаним супстанцама (члан 3. тачка 1), прописује да је опојна дрога свака супстанца биолошког, односно синтетичког порекла која се налази на Списку психоактивних контролисаних супстанци, у складу са Јединственом конвенцијом о опојним дрогама,²³ односно супстанца која делује примарно на централни нервни систем смањујући осећај бола, изазивајући поспаност или будност, халуцинације, сметње у моторним функцијама, као и друге патолошке или функционалне промене централног нервног система. Интересантно је да, за разлику од дефиниције која је постојала у Закону о

---

²¹ Петровић Б., *Нарко криминал, кривичноправни, криминолошки, кривичнопроцесни и криминалистички аспекти*, Сарајево, 2004, стр. 12.

²² Закон је ступио на снагу 4. јануара 2011. („Службени гласник РС“, број 99/10).

²³ „Службени лист СФРЈ“, број 2/64.

производњи и промету опојних дрога,²⁴ Закон о психоактивним контролисаним супстанцама не уноси у дефиницију опојних дрога карактеристику да оне изазивају зависност.

Исти члан (тачка 2) прописује да је психотропна супстанца свака супстанца биолошког, односно синтетичког порекла која се налази на Списку психоактивних контролисаних супстанци, у складу са Конвенцијом о психотропним супстанцама,²⁵ односно супстанца која делује примарно на централни нервни систем и мења мождане функције, због чега се мењају перцепција, расположење, свест и понашање. Као и код опојних дрога, законодавац дефинишући психотропне супстанце, није навео њихову карактеристику – да изазивају зависност.

Министар надлежан за послове здравља утврђује Списак психоактивних контролисаних супстанци на предлог Комисије за психоактивне контролисане супстанце, коју формира Влада, а у чији састав улазе представници министарстава надлежних за здравље, просвету, унутрашње послове, рад и социјалну политику, одбрану, омладину и спорт, културу, правду, пољопривреду и ветерину, локалну самоуправу, као и истакнути стручњаци у области психоактивних контролисаних супстанци. Комисија се формира ради усклађивања стручних ставова у области психоактивних контролисаних супстанци и давања стручних мишљења. Списак садржи психоактивне контролисане супстанце у складу са потврђеним конвенцијама Организације уједињених нација које уређују област психоактивних контролисаних супстанци, као и психоактивне контролисане супстанце утврђене на предлог органа надлежних у области психоактивних контролисаних супстанци. Треба рећи да је одлука о образовању Комисије за психоактивне контролисане супстанце објављена у „Службеном гласнику РС“, број 83/11, али да ова комисија, иако формирана, није поднела предлог Списка психоактивних контролисаних супстанци. Због тога, министар надлежан за послове здравља до сада није утврдио Списак психоактивних контролисаних супстанци, тако да је још увек на снази Решење о утврђивању опојних дрога и психотропних супстанци.²⁶

---

²⁴ „Службени лист СРЈ“, бр. 46/96 и 37/02, и „Службени гласник РС“, бр. 37/02 и 108/05.

²⁵ „Службени лист СФРЈ“, број 40/73.

²⁶ „Службени гласник РС“, број 24/05.

Када је у питању општи појам опојних дрога, треба указати на то да је ступањем на снагу Закона о психоактивним контролисаним супстанцама престао да важи Закон о производњи и промету опојних дрога,²⁷ као и Закон о одређивању органа за вршење одређених послова у области производње и промета опојних дрога.²⁸ С тим у вези, Закон о производњи и промету опојних дрога (члан 2), прописивао је да се под опојним дрогама сматрају супстанце природног или синтетичког порекла чијом се употребом могу створити стања зависности која могу да изазову оштећења здравља или на други начин угрозе људски интегритет у физичком, психичком или социјалном смислу, као и да се опојним дрогама сматрају психотропне супстанце.

Имајући у виду наведене законе и међународне конвенције, могло би се прихватити да се под општим појмом опојних дрога сматрају супстанце које се, као опојне дроге, налазе на Списку психоактивних контролисаних супстанци. Поред опојних дрога, односно наркотика, на овом списку се налазе и психотропне супстанце, производи биолошког порекла који имају психоактивно дејство и друге психоактивне контролисане супстанце. За потребе овог рада, под појмом опојне дроге у општем смислу треба подразумевати како супстанце обухваћене Јединственом конвенцијом о опојним дрогама из 1961. године, тако и препарате који су обухваћени Конвенцијом о психотропним супстанцама из 1971. године, али и производе биолошког порекла који имају психоактивно дејство и друге психоактивне контролисане супстанце. Подела на опојне дроге и психотропне супстанце поклапа се у доброј мери са класификацијом дрога према њиховом пореклу. Наиме, Јединственом конвенцијом из 1961. године обухваћене су природне дроге и њихови препарати, док су Конвенцијом о психотропним супстанцама из 1971. године под међународни систем контроле подведене синтетичке дроге, односно препарати откривени лабораторијским путем који су превасходно били намењени употреби у медицини.

Будући да наш законодавац користи синтагму „опојне дроге“ нужно је посветити јој нешто више пажње. Увођење придева опојне уз именицу дроге, нажалост, не доприноси појашњењу, већ само додатно повећава појмовну збрку.

---

²⁷ „Службени лист СРЈ“, бр. 46/96 и 37/02, и „Службени гласник РС“, број 101/05.

²⁸ „Службени гласник РС“, број 8/80.

Опојна својства претежно поседују дроге опијатског типа – наркотици, тако да нема оправдања и све друге називати опојним (нпр., кокаин, амфетамин и друге стимулативне дроге; или LSD и остале психоделичне дроге). Разлоге постојања ове појмовне нелогичности треба тражити у историјском наслеђу. Наиме, током вишевековне турске владавине на Балканском полуострву широко је било распрострањено узгајање опијумског мака и пушење опијума међу становништвом исламске вероисповести. Део хришћанског становништва у Македонији и јужној Србији прихватио је обичај конзумирања опијума. Појам дрога је, због тога, првобитно везиван само за опијум и његове деривате, што је законодавца навело да у првом целовитом регулисању ове материје употреби управо израз опојне дроге. То је учињено доношењем Закона о опојним дрогама који је објављен у „Службеним новинама“, 5. децембра 1931, а ступио је на снагу 1. јануара 1932. године. Занимљиво је и то да су дотадашњи прописи користили израз „наркотичке дроге“ – Закон о контроли и промету наркотичких дрога и отрова, ступио на снагу 18. новембра 1929. године; Правилник о контроли и промету наркотичких дрога и отрова, од 10. маја 1930. године.²⁹

1.2. ПОЈАМ ОПОЈНИХ ДРОГА У КРИВИЧНОПРАВНОМ СМISЛУ

За разлику од општег појма, опојне дроге у кривичноправном смислу, а имајући у виду честе измене закона у Србији, у зависности од времена о којем се говори и закона који су у том тренутку били на снази, опојне дроге се могу дефинисати другачије. Наиме, најважније начело у кривичном праву, начело законитости,³⁰ поред осталог, садржи забрану стварања права путем аналогije,³¹ односно прописује да кривични закон обухвата само оно на шта се односи, а не и неке сличне ситуације. Због тога, а имајући у виду чињеницу да су кривична дела чијим се прописивањем сузбијају злоупотребе опојних дрога бланкетног карактера, односно да се у бићу ових кривичних дела наводе супстанце или

---

²⁹ Радловић Д., „Приступ проучавању друштвене контроле дрога II: деконструкција проблема – употреба дрога у научном дискурсу“, *Социологоја*, број 3, Београд, 2008, стр. 239.

³⁰ Више о начелу законитости у кривичном праву видети: Стојановић З., *Кривично право – општи део*, Београд, 2010, стр. 20–22; Стојановић З., *Међународно кривично право*, Београд, 2008, стр. 18–22.

³¹ Више о аналогiji у кривичном праву видети: Срзентић Н. и др., *Кривично право Југославије*, Београд, 1997, стр. 113–114.

препарати који су проглашени за опојне дроге, у кривичноправном смислу опојне дроге се могу дефинисати само онако како је то учињено Законом о психоактивним контролисаним супстанцама. На то упућује члан 112. став 15. Кривичног законика,³² који прописује да се опојним дрогама сматрају супстанце и препарати који су законом и другим прописом заснованим на закону проглашени за опојне дроге и остале психоактивне контролисане супстанце. Дакле, у кривичноправном смислу опојна дрога је свака супстанца биолошког, односно синтетичког порекла која се налази на Списку психоактивних контролисаних супстанци, у складу са Јединственом конвенцијом о опојним дрогама,³³ односно супстанца која делује примарно на централни нервни систем смањујући осећај бола, изазивајући поспаност или будност, халуцинације, сметње у моторним функцијама, као и друге патолошке или функционалне промене централног нервног система. Затим, под опојним дрогама сматрају се и психотропне супстанце, а то је свака супстанца биолошког, односно синтетичког порекла која се налази на Списку, у складу са Конвенцијом о психотропним супстанцама,³⁴ односно супстанца која делује примарно на централни нервни систем и мења моздане функције, због чега се мењају перцепција, расположење, свест и понашање. Такође, под опојним дрогама се подразумевају и производи биолошког порекла који имају психоактивно дејство, као и друге психоактивне контролисане супстанце.

С тим у вези, поставља се питање да ли је од 4. јануара 2011. до 1. јануара 2013, дошло до делимичне декриминализације, имајући у виду чињеницу да су се, до тог периода, кривичноправно санкционисале злоупотребе које су се односиле на опојне дроге, али и на психотропне супстанце. Наиме, до 4. јануара 2011, кривична дела која се односе на злоупотребе опојних дрога обухватала су оне супстанце које су биле проглашене за опојне дроге. Закон о производњи и промету опојних дрога (члан 2), прописивао је да се под опојним дрогама сматрају супстанце природног или синтетичког порекла чијом се употребом могу створити стања зависности која могу да изазову оштећења здравља или на други начин

---

³² Треба имати у виду чињеницу да су се опојне дроге, до измена и допуна Кривичног законика из децембра 2012. дефинисале као супстанце и препарати који су прописима заснованим на закону проглашени за опојне дроге.

³³ „Службени лист СФРЈ“, број 2/64.

³⁴ „Службени лист СФРЈ“, број 40/73.

угрозе људски интегритет у физичком, психичком или социјалном смислу, као и да се под опојним дрогама сматрају психотропне супстанце. Дакле, према овом закону, поред опојних дрога, под тим појмом су се подразумевале и психотропне супстанце, и то није спорно. Међутим, од 4. јануара 2011, Закон о психоактивним контролисаним супстанцама, чијим ступањем на снагу је престао да важи Закон о производњи и промету опојних дрога, из појма опојне дроге издваја психотропне супстанце, односно прецизно дефинише опојне дроге и психотропне супстанце као две посебне и одвојене категорије, прецизирајући да се опојне дроге односе само на супстанце које се налазе на Списку у складу са Јединственом конвенцијом о опојним дрогама из 1961. године, док се под психотропним супстанцама подразумевају само оне супстанце које се налазе на Списку у складу са Конвенцијом о психотропним супстанцама из 1971. године. Из овога произилази да је потпуно неспорно да су од овог датума у питању две различите категорије супстанци обухваћене различитим појмовима. Уважавајући начело законитости у кривичном праву, бланкетни карактер ових кривичних дела и саме одредбе Закона о психоактивним контролисаним супстанцама, аргументовано би се могао бранити став да је доношењем овог закона, у спорном периоду, дошло до кривичноправне декриминализације злоупотреба које се односе на психотропне супстанце.

Став да је од 4. јануара 2011. до 1. јануара 2013, практично, дошло до делимичне декриминализације заузима и Апелациони суд у Београду, који у свом решењу, после објашњења да је престао да важи Закон о производњи и промету опојних дрога а да је на снагу ступио Закон о психоактивним контролисаним супстанцама, констатује да „кривично дело неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога из члана 246. став 1. Кривичног законика постоји само ако је предмет дела опојна дрога, а не и психотропна супстанца“.³⁵

Иако овај став није споран у значајно већем делу судске праксе, ипак има и оних који сматрају да није дошло до декриминализације, штавише заузима се став да „нема никакве препреке у постојећем решењу члана 112. Кривичног законика“³⁶

---

³⁵ Решење Апелационог суда у Београду Кж број 5528/2011 од 27. децембра 2011. године.

³⁶ Цитирано мишљење се односи на спорни период од 4. јануара 2011. до 1. јануара 2013. године.

да се и психоактивне контролисане супстанце сматрају опојним дрогама“.³⁷ Из овакве тврдње се изводи закључак да су се у спорном периоду под опојним дрогама подразумевале све психоактивне контролисане супстанце. Овакав став је потпуно неприхватљив, не само зато што је у супротности са готово сагласном судском праксом, већ и због тога што би се на тај начин грубо повредило начело законитости и у кривично материјално право увело стварање кривичних дела путем аналогije, што је недопустиво. Уосталом ни језичко тумачење спорних норми не допушта овакав став.

С тим у вези интересантна је теза која се заступа у једној одлуци Апелационог суда у Београду, према којој се под биће кривичног дела недозвољена производња и стављање у промет опојних дрога из члана 246. Кривичног законика подводе и психотропне супстанце.³⁸ У тој одлуци се не спори чињеница да се стриктном применом Кривичног законика и Закона о психоактивним контролисаним супстанцама под биће овог кривичног дела, у спорном периоду, не могу подвести психотропне супстанце. Ипак, позивајући се на Устав Републике Србије,³⁹ суд у овој одлуци објашњава да се то може учинити непосредном применом Конвенције о психотропним супстанцама из 1971. године и Конвенције Организације уједињених нација против незаконитог промета опојних дрога и психотропних супстанци из 1988. године.⁴⁰ Међутим, овакав став је потпуно неприхватљив јер наведене конвенције не прописују биће кривичног дела, већ само намећу обавезу државама потписницама да то ураде. Даље, потпуно је нејасно како би требало да гласи биће тог кривичног дела које би се „формирало“ непосредном применом поменутих конвенција и која би се санкција применила за такво кривично дело. Другим речима, такав поступак на најгрубљи начин вређа најважније начело кривичног права, начело законитости.⁴¹

---

³⁷ Ристивојевић Б., „Негативна криминално-политичка кретања у материјалном кривичном законодавству Србије од доношења КЗ: темељно опредељење законодавца или инцидент“, *Crimen*, број 2, Београд, 2012, стр. 180.

³⁸ Одлука се односи на спорни период од 4. јануара 2011. године до 1. јануара 2013. године.

³⁹ Устав Републике Србије (члан 16. став 2) прописује да су општеприхваћена правила међународног права и потврђени међународни уговори саставни део правног поретка Републике Србије и да се непосредно примењују.

⁴⁰ Решење Апелационог суда у Београду, Посебно одељење, Кж2 По1 број 318/12 од 24. јула 2012. године.

⁴¹ Ова одлука је оспорена и тренутно се налази пред Уставним судом Републике Србије.

У сваком случају оваква ситуација била је недопустива за наш кривичноправни систем, не само због тога што то није имало оправдања са криминално политичког становишта, већ и због тога што су се тиме кршиле међународне обавезе које је наша држава преузела потписивањем и ратификовањем Конвенције о психотропним супстанцама из 1971. године и Конвенције Организације уједињених нација против незаконитог промета опојних дрога и психотропних супстанци из 1988. године. При томе, треба имати у виду и чињеницу да неке психотропне супстанце имају знатно теже последице по здравље људи уколико се узимају ван медицинског третмана него опојне дроге. Свакако, у питању је био озбиљан пропуст законодавца који се морао исправити.

С тим у вези, треба рећи да се Предлогом закона о изменама и допунама Кривичног законика (члан 6),⁴² који није прошао скупштинску процедуру, између осталог, предвиђало да се дотадашњи члан 112. став 15. Кривичног законика, којим се одређује шта се под опојним дрогама подразумева, мења, тако да је требало да гласи да се под опојним дрогама сматрају супстанце и препарати који су законом и другим прописом заснованим на закону проглашени за опојне дроге и друге забрањене психоактивне контролисане супстанце. Прихватање оваквог решења не би било добро јер би се тада као спорно појавило тумачење термина „забрањене психоактивне контролисане супстанце“, јер није реч о законском термину, односно поставља се питање које су то забрањене психоактивне контролисане супстанце, а које нису забрањене, када и како постају забрањене, када и како престају да буду забрањене и слично.

Прецизније одређење појма опојних дрога налазило се у радној верзији Закона о изменама и допунама Кривичног законика,⁴³ који је прописивао (члан 12) да се члан 112. став 15. Кривичног законика мења тако да се опојним дрогама сматрају супстанце и препарати који су законом и другим прописом заснованим на закону проглашени за опојне дроге и друге психоактивне контролисане супстанце. Изостављање речи „забрањене“ свакако је било добро, али се и овде поставља питање да ли би се на овај начин у потпуности исправила грешка која је

---

⁴² Предлог закона о изменама и допунама Кривичног законика налазио се у скупштинској процедури од 31. јануара 2012. године.

⁴³ Радна верзија Закона о изменама и допунама Кривичног законика од 15. октобра 2012, објављена на сајту Министарства правде и државне управе.

настала због неусклађености Закона о психоактивним контролисаним супстанцама са Кривичним закоником. У одговору на ово питање, могао би се бранити став да би требало појам друге психоактивне контролисане супстанце тумачити у ширем смислу и да би се на тај начин појам опојних дрога проширио у односу на решење које је постојало у време важења Закона о производњи и промету опојних дрога, јер би тада појам опојне дроге обухватао, поред опојних дрога и психотропних супстанци и производе биолошког порекла који имају психоактивно дејство, односно друге психоактивне контролисане супстанце, што је вероватно била намера предлагача.

Поред овог става, сасвим аргументовано би могао да се брани и став да се оваквом изменом не би добило ништа добро, јер би се према овом решењу под опојним дрогама подразумевале опојне дроге и друге психоактивне контролисане супстанце, што значи да тада и даље не би биле обухваћене психотропне супстанце и производи биолошког порекла који имају психоактивно дејство. Овај став би се бранио чињеницом да Закон о психоактивним контролисаним супстанцама (члан 2. став 2) прописује да су психоактивне контролисане супстанце: 1) опојне дроге; 2) психотропне супстанце; 3) производи биолошког порекла који имају психоактивно дејство и 4) друге психоактивне контролисане супстанце, што даље значи да се дефиниција опојних дрога која се предлагала односи на тач. 1. и 4. цитираног члана, а да су тач. 2. и 3, односно психотропне супстанце и производи биолошког порекла који имају психоактивно дејство изостављени из појма опојне дроге.

Због тога је добро што је Законом о изменама и допунама Кривичног законика⁴⁴ измењен члан 112. став 15. Кривичног законика тако да он сада гласи да се опојним дрогама сматрају супстанце и препарати који су законом и другим прописом заснованим на закону проглашени за опојне дроге и остале психоактивне контролисане супстанце. С тим у вези, уопште нема дилеме да се под појмом остале психоактивне контролисане супстанце подразумевају: а) психотропне супстанце; б) производи биолошког порекла који имају психоактивно дејство и в) друге психоактивне контролисане супстанце.

---

⁴⁴ Овај закон је објављен у „Службеном гласнику РС“, 24. децембра 2012, а ступио је на снагу 1. јануара 2013. године.

На овом месту неопходно је указати на још један озбиљан проблем који је настао даном ступања на снагу Закона о психоактивним контролисаним супстанцама и који је актуелан до данас. Ступањем на снагу овог закона престао је да важи Закон о производњи и промету опојних дрога, на основу којег је донето Решење о утврђивању опојних дрога и психотропних супстанци.⁴⁵ Другим речима, пошто је престао да важи закон на основу којег је донето ово решење, а имајући у виду да члан 112. став 15. Кривичног законика прописује да се опојним дрогама сматрају супстанце и препарати који су законом и другим прописом заснованим на закону проглашени за опојне дроге и остале психоактивне контролисане супстанце, аргументовано би се могао бранити став, да у кривичноправном смислу, супстанце и препарати који се налазе у овом решењу више нису опојне дроге, јер је ово решење донето на основу закона који више не важи.

Истовремено, Закон о психоактивним контролисаним супстанцама прописује да министар надлежан за послове здравља утврђује Списак психоактивних контролисаних супстанци на предлог Комисије за психоактивне контролисане супстанце, коју формира Влада. Међутим, чињеница је да је одлука о образовању Комисије за психоактивне контролисане супстанце објављена у „Службеном гласнику РС“, број 83/11, али да министар надлежан за послове здравља до сада није утврдио Списак психоактивних контролисаних супстанци. То даље значи, у кривичноправном смислу, да постоји решење којим се проглашавају одређене супстанце и препарати за опојне дроге, али решење које није донето на основу закона који тренутно важи, а да списак опојних дрога који би био заснован на важећем закону не постоји. Дакле, од 4. јануара 2011. до данас не постоји пропис заснован на закону, односно закон и други пропис заснован на закону којим се одређени препарати и супстанце проглашавају за опојне дроге. Такво стање је потпуно неприхватљиво са становишта кривичног права, па је неопходно да надлежни министар у складу са важећим Законом о психоактивним контролисаним супстанцама донесе списак којим би одређене супстанце и препарате прогласио за опојне дроге.

---

⁴⁵ „Службени гласник РС“, број 24/05.

2. ОСНОВНИ ЕФЕКТИ ОПОЈНИХ ДРОГА

2.1. МЕДИЦИНСКИ ЕФЕКТИ ОПОЈНИХ ДРОГА

Дроге се, у сваком случају, могу класификовати на више начина. Према пореклу, могуће их је разврстати на природне, полусинтетичке и синтетичке, где се посебно издвајају „дизајниране“ дроге намењене искључиво илегалном тржишту. Ако се као критеријум класификације узме употреба у медицини, дроге се разврставају на оне које имају велику, просечну, малу или никакву терапијску вредност. Према легалном статусу, дроге се деле на дозвољене и забрањене, а при томе се не сме занемарити чињеница да су неке од њих чврсто инкорпорисане у шире друштвено-културне матрице без обзира на легалност статуса. Према доступности, дроге се деле на оне које се могу добити у било којој апотеци, затим на оне које су под посебним режимом рецепата, и на дроге које се могу набавити само на илегалном тржишту, што за собом повлачи висок степен ризика од сукоба са органима друштвене контроле. Поред тога, дроге се деле и према хемијској структури, биохемијским и физиолошким ефектима, врсти утицаја на понашање људи, начину употребе и тако даље. Упркос бројним покушајима, ниједан до сада предложени начин класификације није успео да избори неприкосновен статус и обезбеди потпуну сагласност.⁴⁶

Светска здравствена организација дели дроге на четири основне групе с обзиром на њихово деловање на централни нервни систем: а) стимулаторе који изазивају повишено расположење и узбуђеност (спид, екстази, кокаин, амфетамини); б) депресоре који снижавају живчану активност и делују као умирујуће дроге (аналгетици, хипнотици, седативи, опијум и опијати, хероин, алкохол, инхалатори); в) халуциногене дроге које мењају стање свести, расположење, осећаје, изазивају обману чула (LSD, мескалин, мепробамат, фенциклидин); и д) канабис, дроге које се добијају из индијске конопље, које у малим количинама делују седативно или благо еуфорично, а у већим изазивају ефекте сличне халуциногенима (марихуана, хашиш).⁴⁷

---

⁴⁶ Радуловић Д., „Питања дефинисања и класификације зависности и злоупотреба дрога“, *Социологија*, број 1, Београд, 2003, стр. 9.

⁴⁷ Новоселец П. и др., *Посебни дио казненог права*, Загреб, 2007, стр. 128.

Прихватајући у начелу класификацију Светске здравствене организације, већина аутора све дроге сврстава у три велике групе: стимулативне, депресорне и халуциногене. Стимулативне дроге су психоактивне супстанце које активирају централни нервни систем повећавајући будност, моторику, енергију и узбуђење. Природни стимуланси су: кокаин, кофеин и никотин, док су амфетамини најпознатије синтетичке стимулативне дроге. Депресори утичу на смањење функција централног нервног система доводећи до смирења, ублажавања болова, поспаности и смањења моторичких способности. Најпознатије депресорне дроге су опијати (наркотици) и седативи, међу којима се посебно издвајају барбитурати и транквилизери. Границе између ових основних категорија дрога нису у потпуности јасне и прецизне. Алкохол, нпр. фармаколошки спада у депресорне дроге, али га многи корисници доживљавају као благи стимуланс. Халуциногене дроге, које проузрокују дезорганизоване мисли и поремећаје опажања, још је теже разграничити од других. Поједине, попут канабиса, имају истовремено и стимулативно и умирујуће дејство, док неке друге, нпр. LSD и мескалин имају изузетно снажне ефекте који се не могу сврстати ни у стимулативне, а ни у депресоре.⁴⁸

Када су у питању медицинске карактеристике зависности од појединих дрога треба указати на следеће:

1) *Хашиш и марихуана*. – Биљка индијске конопље даје из свог цвета марихуану, а из стабла и осталих делова хашиш. То значи да су хашиш и марихуана практично једно исто. Они се пуше. Не дају јак апстиненцијални синдром, а и у стању интоксикације дају симптоме сличне дејству алкохола (у почетку живахност, брзи и гласни говор, смех, а касније поспаност). Спадају у блаже дроге, а штетне су, између осталог, јер представљају увод у опасније дроге. Популарне су код „наркофила“ (лица која кокетирају са дрогом и само је повремено узимају, при чему немају ни психичку ни физичку зависност).

2) *Зависност од наркотика*. – У наркотице се убрајају: опијум, деривати опијума (морфин, кодеин, хероин) и синтетски опијати (метадон, петантин). Наркотици изазивају стање смирења и еуфорије, ублажавају бол, страх и

---

⁴⁸ Радловић Д., „Приступ проучавању друштвене контроле дрога II: деконструкција проблема – употреба дрога у научном дискурсу“, *Социологоја*, број 3, Београд, 2008, стр. 246.

напетост. У наркотисаном („дрогираном“) стању лице је летаргично, спасано и сужених зеница. Узимају се најчешће убризгавањем („фиксањем“) па се отуда налазе карактеристични трагови на рукама и другим деловима тела. Апстиненцијални синдроми су веома тешки, а могу да буду и смртоносни. У наступу „гладу за дрогом“, тј. апстиненцијалне кризе, таква лица у стању су да чине све да дођу до дроге. У том смислу нарочито је опасан хероин који може да доведе до агресивних поступака.

3) *Зависност од стимуланса.* – Кокаин се ушмркава у нос или се убризгава. Доводи до еуфорије и до опште психофизичке ексцитације (јавља се свадљивост) и раздражености.

4) *Злоупотреба халуциногена.* – LSD (*dietilamid liyergine kiseline*) доводи до стања посебног доживљавања света око себе (отуда покушај бежања), до губитка везе са реалношћу, до халуцинација, необичних промена у расположењу и понашању, као и до стања страха и панике. Узима се обично у једнократној дози и може да да често и нежељене ефекте када има и форензички значај.

5) *Зависност од седатива, хипнотика, барбитурата.* – Ово је таблетоманија у ужем смислу, јер се ове супстанце користе углавном само као разни „лекови за смирење“ или „лекови за живце“, без преласка на друге класичне дроге. Код ове зависности честа је и појава политоксикоманије – комбиновање разних медикамената.⁴⁹

Учинак дрога се посебно испољава на психу наркомана: појављују се емотивна нестабилност, раздражљивост, апатија, депресија, очигледно смањење интелекта, заборавност, расејаност, нелогично мишљење, сужава се круг интересовања, запостављају се социјалне и породичне везе и обавезе. Другим речима, долази до моралне деградације која може одвести и у криминал. Такође, нередовна исхрана, као и оштећење јетре често узрокују јако мршављење.⁵⁰

Треба истаћи да је заједничко код свих наркомана појава психичких и/или физичких симптома зависности. Физичка зависност манифестује се апстиненцијалном кризом коју карактеришу болови, разне телесне тегобе и

⁴⁹ Марић Ј., Лукић М., *Правна медицина*, Београд, 2002, стр. 149–150.

⁵⁰ Јелачић О., *Основе судске медицине за студенте права*, Београд, 1977, стр. 87.

драматична жудња за новим количинама дроге. Нарочито тешку „кризу“ дају хероин и кокаин и то у прва два до четири дана од престанка узимања дроге. За разлику од физичке зависности, психичка зависност појављује се код свих врста наркомана и испољава се у виду напетости, депресивног расположења, страха и преокупираности како да се дође до дроге. Може да траје месецима и узрок је честих рецидива.⁵¹

Штетне последице немедицинског узимања опојних дрога су различите, и то почев од ситних ожиљака на кожи до смрти због запаљења органа или опште крвне заразе. Нестерилно уношење опојних дрога инјекцијама често доводи до разних локалних инфекција, загнојавања и ширења инфекције, укључујући и бактеријску крвну заразу. Са уношењем дроге уносе се и изазивачи опасних болести као што су сида и хепатитис, што већ постаје карактеристика хроничних наркомана. Јављају се потхрањеност, слабљење одбрамбених снага организма са следственим развојем других компликација, које се често завршавају смртним исходом. Непосредна штетна дејства, према клиничким манифестацијама и морфолошким променама, доминантно су локализована у ткиву јетре и мозга. Пошто су све дроге, и синтетичке и природне, у ствари токсичне материје, за које је у организму задужена јетра на њој се јављају патолошке промене. Соматске промене се јављају и на другим органима, иако у нешто мањој мери.⁵²

Опојне дроге спадају у ред отрова са дејством на централни нервни систем. Дуготрајном употребом највише су погођене možдане ћелије и центри, а штетни ефекти су више познати кроз клиничке манифестације него кроз морфолошке промене. Делујући на централни нервни систем, дроге проузрокују знаке реверзибилне психотоксичности, пре свега поремећај општег понашања, циклуса будности и спавања, перцепције, доживљавања и потребе за поновљеним и сталним узимањем опојних дрога. Дроге изазивају феномен толеранције, физичке зависности, апстиненцијалног синдрома, а после дуге и хроничне употребе, узрочници су многих менталних и соматских оштећења. Код хроничних наркомана појављују се трајне последице као што је деменција, успореност и смањење моћи запажања и расуђивања, депресија и слично. Узрок таквих

---

⁵¹ Марић Ј., Лукић М., *op. cit.*, стр. 150.

⁵² Николић Д., *op. cit.*, стр. 26–27.

последица лежи у дегенеративним променама ћелија одређених зона у мозгу које се региструју јасније што је наркомански стаж дужи. Јављају се психопатолошки феномени као што су апатија, безвољност, ирационална еуфорија, причљивост, илузије и халуцинације, поремећај оријентације према људима, времену и простору, страх, паника, агресивност и друго. Због интоксикације централног нервног система настају психотичне реакције и психозе. Соматске последице најчешће се јављају код лица која користе опијатске дроге. То су: запаљење срчаног мишића, тахикардија, аритмија, фатално колебање крвног притиска, пнеумонија, емболије, оштећења јетре, запаљење усне дупље, уринарне инфекције, патолошке трудноће, рађање наказног потомства, оштећење крвних судова, сепса и слично.⁵³

2.2. ЕФЕКТИ КОЈИ ПРОИЗЛАЗЕ ИЗ ЗЛОУПОТРЕБА ОПОЈНИХ ДРОГА

Опојне дроге имају двоструки и противречни карактер. С једне стране, оне су корисне у медицини јер имају позитивне ефекте по људско здравље, а с друге стране, њихова неконтролисана употреба доводи до зависности што је штетно и за појединца и за друштво. За појединца јер нарушава његово здравље и може узроковати његову смрт, а за друштво јер представља и социопатолошку појаву и криминогени фактор. Због тога је и борба против злоупотреба у коришћењу опојних дрога тешка, јер се због корисности опојних дрога у медицини, као и због научних истраживања, мора дозволити њихова производња и промет, а с друге стране, та производња и промет морају се строго контролисати, што није лако. Општи значај спречавања злоупотреба опојних дрога састоји се и у томе што су оне један од значајних криминогених фактора. Ово због тога што су производња и промет опојних дрога ван медицинских и научних разлога забрањени, па уколико је неко лице зависник од опојних дрога, он је присиљен да опојну дрогу набавља нелегално. То га приморава да непосредно ступа у контакт и да сарађује са криминалном средином која опојну дрогу прибавља противзаконито, или да сам кривичним делима прибавља опојну дрогу (нпр. обијајући апотеке). На тај начин се ова лица „криминализују“ и сама даље врше кривична дела, што се не дешава

---

⁵³ *Ibid.*, стр. 27–28.

код других облика криминалитета. С друге стране, жртве кривичних дела у вези са опојном дрогом, односно зависници од опојне дроге, нису спремни да пријављују та кривична дела и, по правилу, прикривају ове деликте и њихове учиниоце. То отежава откривање ових кривичних дела, због чега је њихова такозвана „тамна бројка“ изузетно велика.⁵⁴

Ефекти који произлазе из злоупотреба опојних дрога првенствено се огледају у вршењу већег броја кривичних дела. Криминалитет повезан са злоупотребом дрога може се поделити на примарни, секундарни и терцијарни. Под примарним криминалитетом подразумева се вршење кривичних дела која се односе на неовлашћену производњу и стављање у промет опојних дрога.⁵⁵ Под секундарним криминалитетом подразумевају се кривична дела извршена ради прибављања опојних дрога или новца и других средстава за набавку дрога, али и кривична дела учињена под дејством опојних дрога.⁵⁶ Када су у питању кривична дела учињена под дејством опојних дрога првенствено се мисли на кривична дела која су настала као последица конзумирања опојне дроге. Међутим, злоупотреба опојних дрога у виду њиховог конзумирања може имати за циљ и да се корисник намерно доведе у стање које настане након употребе опојне дроге како би у таквом стању извршио одређено кривично дело.⁵⁷ И на крају, терцијарни је онај криминалитет који је директно везан за међународне криминалне организације које се баве илегалном производњом опојних дрога и њиховом трговином на велико у међународним размерама.⁵⁸

Имајући у виду Кривични законик и Закон о психоактивним контролисаним супстанцама, под злоупотребама опојних дрога треба подразумевати неовлашћену производњу и стављање у промет опојних дрога, неовлашћено држање опојних дрога и омогућавање уживања опојних дрога, односно употребу опојних дрога које су забрањене или употребу опојних дрога на начин, у количинама и за индикације за које нису прописане. Такође, под овим

---

⁵⁴ Лазин Ђ., „Спречавање недозвољеног промета опојних дрога и југословенско кривично законодавство“, *Наркоманија и кривична одговорност, правно-медицински аспект*, Копаоник, 2000, стр. 1.

⁵⁵ Петровић Б., *op. cit.*, стр. 36.

⁵⁶ *Ibid.*, стр. 58.

⁵⁷ Кокољ М., „Кривична одговорност наркомана“, *Спречавање злоупотребе дрога – савремени мултидисциплинарни концепт*, Копаоник, 1999, стр. 60.

⁵⁸ Петровић Б., *op. cit.*, стр. 70.

појмом треба подразумевати и неовлашћено прављење, набављање, поседовање или давање на употребу опреме, материјала или супстанци за производњу опојних дрога.

Поред тога, неопходно је указати и на наркоанализу као специфичан облик злоупотребе опојних дрога. Наркоанализа је психијатријски терапеутски поступак заснован на познатим психоаналитичким методама отклањања психичких поремећаја, што се код наркоанализе врши уз утицај наркотичних средстава која ограничавају свест и отклањају неке психичке функције.⁵⁹ У ствари, наркоанализа, односно субнаркоза или уводна наркоза јесте поступак којим се вештачким путем изазива стање блиско сну, али у којем је пацијент још увек способан да комуницира са спољашњом средином.⁶⁰ Хемијске супстанце, тј. лекови који се користе при наркоанализи су бројни и разноврсни. Најпознатији су *skopolamin*, *pentothal* (који се широко користио у ратовима), *amithal-sodium*, *kemithal-sodium*, *narkonumal* и други. Већина наведених препарата даје се инјекцијом у вену, а код пацијената изазива слабљење воље и отпора, као и могућност самоцензуре уз повећање причљивости. Под утицајем ових препарата код пацијената се ослобађа део несвесне психе што је веома битно за наркоанализу.⁶¹

Да би успела сеанса наркоанализе, која иначе траје 30–120 минута, неопходни су одређена техника извођења и стварање услова, који су исти као и за хипнозу. Пацијента треба сместити у удобан лежај и ослободити од делова одеће који стежу, као што су кравата или каиш, а просторију изоловати од спољних шума. Инјекција се даје поступно, а са пацијентом се све време вербално комуницира да се не би успавао. Код пацијента постепено опадају отпор и стид, смањују се воља, самосавлађивање и рационална самокритика, а појачава се потреба за саопштавањем и говором. За испитивање се користи стање полусна, када пацијенту сасвим ослаби воља односно отпор према испитивачу. Под утицајем наркотика пацијент заборавља шта је у ранијим фазама својих прича

---

⁵⁹ Аћимовић М., *Психологија злочина и суђења*, Београд, 1987, стр. 268.

⁶⁰ Рого А., *Manuel alphabetique de psychiatrie*, Ђорђевић С., *Енциклопедија психијатрије*, Београд, 1990, стр. 393.

⁶¹ Милошевић М., „Забрана наркоанализе у кривичном поступку – појам и последице“, *Безбедност*, број 6, Београд, 1989, стр. 485.

измишљао, па бира најлакши пут и говори истину. У стању сужене свести и ослабљене воље, и уз искуство и сугестивност испитивача, пацијент је практично лишен могућности да лаже. Из овога се јасно види колико су апсурдне и наивне тврдње које се у јавности понекад могу чути да је, нпр. окривљени признао злочин зато што су му „дали нешто да попије“, или зато што му је „нешто стављено у храну“ и томе слично. Чак и да је заиста било тако, то без посебне технике испитивања у наркоаналитичкој сеанси не може донети никакве резултате. Серум истине који сам од себе „развезује језик“ не постоји нити може постојати.⁶²

Ипак, наркоанализа није сасвим поуздано средство испитивања. Показало се да лица са изузетно снажном вољом могу понекад одолети „серуму истине“ непризнајући оно што се од њих тражи. Такође се показало да овде има могућности за различите манипулације јер паралелно са слабљењем воље јача сугестибилност пацијента, па га је много лакше навести да изјави оно што испитивач жели. Осим тога, наркоанализом се не може продрети у најдубље делове несвесне психе, па није могуће допрети до неких дубоко потиснутих доживљаја, нпр. из најранијег детињства. Најзад, показало се да се наркоанализом може сазнати само оно што би испитивани могао да каже и у свесном стању.⁶³

С тим у вези, треба истаћи да је у нашем кривичном поступку употреба наркоанализе забрањена, односно да Законик о кривичном поступку⁶⁴ (члан 131. став 4), прописује да није дозвољено да се према осумњиченом, окривљеном или сведоку примене медицинске интервенције или да им се дају таква средства којима би се утицало на њихову свест и вољу при давању исказа. Имајући у виду овакву одредбу Законика о кривичном поступку, односно чињеницу да се злоупотреба опојних дрога у виду наркоанализе може подвести под употребу недопуштеног средства, давање опојних дрога осумњиченом, окривљеном или сведоку приликом њиховог саслушања, односно испитивања представљало би кривично дело изнуђивање исказа из члана 136. Кривичног законика.⁶⁵

---

⁶² *Ibid.*, стр. 485–486.

⁶³ *Ibid.*, стр. 486.

⁶⁴ „Службени лист СРЈ“, бр. 70/01 и 68/02, и „Службени гласник РС“, бр. 58/04, 85/05, 115/05, 49/07, 20/09, 72/09 и 76/10.

⁶⁵ Кривично дело изнуђивање исказа врши службено лице које у вршењу службе употреби силу или претњу или друго недопуштено средство или недопуштен начин у намери да изнуди исказ или неку другу изјаву од окривљеног, сведока, вештака или другог лица. Запређена је казна затвора од

Наркоанализу забрањује и Законик о кривичном поступку⁶⁶ из септембра 2011, који ће почети да се примењује 1. октобра 2013. године,⁶⁷ изузев у поступцима за кривична дела за која је посебним законом одређено да поступа јавно тужилаштво посебне надлежности у ком случају је почео да се примењује од 15. јануара 2012. године. Овај законик (члан 9) прописује да је забрањена и кажњива свака примена мучења, нечовечног и понижавајућег поступања, силе, претње, принуде, обмане, медицинских захвата и других средстава којима се утиче на слободу воље или изнуђује признање или каква друга изјава или радња од окривљеног или другог учесника у поступку.

Међутим, док је употреба наркоанализе у кривично-процесном праву апсолутно недопустива, око чега постоји потпуна сагласност, употреба наркоанализе у судској медицини је веома контроверзна. Адвокати су углавном заузели негативан став, док јој је наклоњена већина психијатара која је имала лично искуство са субнаркозом. До расправе долази због тога што се не прави увек разлика између медицинске употребе субнаркозе и њене злоупотребе ради добијања признања, односно одређеног исказа. Треба, дакле, прецизирати да се субнаркоза може употребити у судској медицини искључиво у дијагностичке сврхе, само ако уобичајена средства за испитивање остављају места сумњи у природу или стварно постојање патолошких поремећаја. Поред тога, услови за то су да је стручно лице квалификовано за такву врсту испитивања и да испитивано лице, које мора бити слободно у одлучивању, прихвати да се томе подвргне. Свакако, било какав исказ који би могао да се изузетно добије током таквог поступка, а који би се односио на предмет преткривичног или кривичног поступка, не би смео да се саопшти полицији, тужилаштву или суду.⁶⁸

Дакле, злоупотреба опојних дрога и психотропних супстанци је вишеструко штетна. Штетне последице настају, пре свега, у виду угрожавања или повреде здравља оних који их узимају мимо медицинског третмана, а то су, по

три месеца до пет година. Тежи облик постоји ако је изнуђивање исказа или изјаве праћено тешким насиљем или ако су услед изнуђеног исказа наступиле нарочито тешке последице за окривљеног у кривичном поступку, када је забрањена казна затвора од две до десет година.

⁶⁶ „Службени гласник РС“, бр. 72/11, 101/11 и 121/12.

⁶⁷ Овај законик је требало да почне да се примењује 15. јануара 2013, али је Законом о изменама Законика о кривичном поступку из децембра 2012. померен почетак примене за 1. октобар 2013. године.

⁶⁸ Рого А., *op. cit.*, стр. 394.

правилу, млади људи. Немедицинска употреба опојних дрога и психотропних супстанци најчешће је праћена физичким и психичким пропадањем личности, а нису ретки ни смртни случајеви. Уз то, јављају се и многи социјални проблеми као што су конфликтне ситуације у породици, бекство из породице, развод брака, неуредно долажење на посао или потпуно напуштање посла, разни материјални проблеми и др.⁶⁹ Неконтролисана употреба опојних дрога доводи до наркоманије, која према свим дефиницијама штетно утиче на здравље човека, његове способности и понашање.

3. НАРКОМАНИЈА КАО ШТЕТНА ДРУШТВЕНА ПОЈАВА

Мада се често мисли да је наркоманија појава савременог доба, она у ствари води порекло од памтивека. Тако Херодот описује живот неког скитског племена на обалама Каспијског мора и каже: „Они би поседали под дрветом, палили ватру и бацали у њу плодове неке биљке, па се опијали димом ових плодова као што се Елини опијају вином.”⁷⁰ У Северној Америци Индијанци су жвакали лишће коке још пре најезде Европљана. Индијци од давнина жваћу лишће индијске конопље, односно хашиша. Гајење опијумског мака спомиње се у Илијади. Постојбина мака је Мала Азија, а у Индију су га пренели арапски завојевачи. У Кину је опијум продро у VII и VIII веку.⁷¹

Према извештајима Организације уједињених нација у свету има двеста тридесет милиона корисника опојних дрога.⁷² То су људи којима дроге постају окосница стила живота и преломна тачка око које изграђују властити идентитет. Код њих, услед развоја навике и зависности, дроге најчешће прерастају у једини смисао живота.⁷³ Међутим, живот са дрогама обележен је парадоксом. Иако наизглед предан и у потпуности посвећен хедонистичким уживањима, такав живот ипак нимало није пријатан. Напротив, испуњен је разноврсним невољама и

⁶⁹ Лазаревић Љ., *Кривично право Југославије, посебни део*, Београд, 1995, стр. 270.

⁷⁰ Јелачић О., *Основе судске медицине за студенте права*, Сплит, 1981, стр. 100–101.

⁷¹ *Ibid.*, стр. 101.

⁷² UNODC, *World Drug Report*, Vienna, 2012, стр. iii.

⁷³ Исповести наркомана и људи који су у њиховом непосредном окружењу видети у: Булатовић М., *Баво у праху*, Београд, 2004. Потресну причу наркоманке старе 14 година видети у: Hermann K., Rieck H., *Christine F. Wir Kinder vom Bahnhof Zoo*, Hamburg, 1979, или превод ове књиге: Буљан М., *Ми дјеца с колодвора Зоо*, Копривница, 1995.

небројеним проблемима. Најупечатљивији међу њима свакако су различите инфективне болести, апстиненцијалне кризе, хронични недостатак новца, крађе, ситне и крупне преваре, страх, сукоби са законом, непосредним окружењем и друштвеном заједницом у целини, као и обележеност, одбаченост и друштвена изопштеност. Претворен најчешће у кошмар, живот зависника од дрога углавном се и завршава фаталним исходом – тешким инфективним болестима, психозама, предозирањем или самоубиством.⁷⁴ Сложеност проблема додатно се повећава тиме што зависници од опојних дрога и сами често врше кривична дела да би дошли до дроге а, с друге стране, прикривају деликте у вези са опојним дрогама и њихове учиниоце. Реч је о једној специфичној супкултури за коју је дрога једна од највећих вредности и која у складу с тим прихвата и норме понашања које омогућавају ширење наркоманије, која представља изузетно штетну друштвену појаву.⁷⁵

Немедицинска употреба опојних дрога доводи до болести зависности које спадају у групу најчешћих болести савременог човека. Бројна истраживања указују на њихову широку распрострањеност у општој популацији, која у неким срединама има епидемијске размере. Наркоманија, а нарочито комбинована употреба више супстанци, постала је тренд међу младима. Због злоупотреба, односно зависности од опојних дрога, друштво у целини сноси бројне последице. Болести зависности директно или индиректно утичу на све фазе животног циклуса појединца и породице, реметећи га или онемогућавајући га у сферама личног, породичног, професионалног и социјалног. Последице узимања ових супстанци су веома тешке, а оштећења централног и периферног нервног система и других значајних функција организма често су трајне. Стога је лечење тешко, са неизвесним исходом.⁷⁶ Поред тога, коришћење дроге интравенским путем и зараза НИВ вирусом међусобно су повезани и знатно повећавају штетна дејства на здравствено стање наркомана, убрзавају лош исход, доводе до материјалне и

---

⁷⁴ Радуловић Д., „Приступ проучавању друштвене контроле дрога I: конструкција проблема“, *Социологија*, број 2, Београд, 2008, стр. 116.

⁷⁵ Лазин Ђ., „Кривичноправна реакција на наркоманију“, *Избор судске праксе*, број 9, Београд, 2004, стр. 15.

⁷⁶ Димитријевић И., *Синтетичке дроге*, Београд, 2003, стр. 7.

социјалне катастрофе појединаца, породице и наносе велику штету целој друштвеној заједници.⁷⁷

Наркоманија је социјално-патолошка појава која захвата углавном младе људе. У свом реферату Антонијевић у књизи *Наркоманија младих* наводи дефиницију Светске здравствене организације из 1961. године, према којој је наркоманија стање периодичне или хроничне интоксикације, штетне по личност и друштво, проузроковано поновљеним уношењем природне или синтетичке дроге. Њене карактеристике су неодољива жеља или потреба да се настави са узимањем дроге и да се дрога набави по сваку цену, затим да се повећа доза, као и психичка, односно психолошка и понекад физичка зависност од дроге.⁷⁸ При томе, треба правити разлику између толеранције, навике и зависности. Под толеранцијом се подразумева појава која се манифестује у томе што се стално мора повећавати доза опојне дроге, да би се постигао исти ефекат. Навика је стање у коме је неко лице навикло на редовно узимање дроге, али још није од ње зависно, док зависност настаје услед дужег узимања опојне дроге и испољава се потребом присутности одређене количине дроге у организму ради одржавања телесне равнотеже.⁷⁹ Закон о психоактивним контролисаним супстанцама (члан 3. тачка 11), синдром зависности одређује као скуп физиолошких, бихевиоралних и когнитивних феномена који се појављују после понављане употребе неке супстанце или групе супстанци, који карактеришу: јака жеља за узимањем психоактивних контролисаних супстанци, тешкоће у контроли употребе и поред штетних последица, повећање подношљивости, приоритетна усмереност ка психоактивној контролисаној супстанци уз запостављање других активности и обавеза, а понекад и апстиненцијално соматско стање.

Као узроци који доводе до настајања зависности од опојних дрога у литератури се најчешће наводе:

1) друштвено-економски односи – социјалне супротности, беда и сиромаштво с једне стране, богатство и изобиље, с друге стране, динамичност живота посебно у урбаним срединама и немогућност адекватног прилагођавања

⁷⁷ Јанковић Т., „Наркоманија и АИДС“, *Спречавање злоупотребе дрога – савремени мултидисциплинарни концепт*, Београд, 1999, стр. 211.

⁷⁸ Цит. према: Милутиновић М., *Криминологија*, Београд, 1985, стр. 387.

⁷⁹ Бачић Ф., Шепаровић З., *Кривично право, посебни дио*, Загреб, 1982, стр. 276.

животу у тој средини, борба за свакодневну егзистенцију, борба за афирмацију у друштву, страх од ратних сукоба и тако даље. Све то доводи до сукоба са самим собом, али и са другима;

2) постојање одређених психопатских конституција;

3) разне конвенционалности, постојање декадентних кругова, развод брака и друго;

4) радно место – одавање опојним дрогама може се сматрати професионалном опасношћу медицинског и сродних позива;

5) знатижеља, односно утицај прве употребе и жеља да се понови узимање, што води каснијој психофизичкој нужности узимања;

6) сама опојна дрога;

7) претерана медицинска употреба опојних дрога.⁸⁰

Уз све то, мора се истаћи да су наркомани најчешће људи слабе воље и без карактера.⁸¹

Када су у питању разлози због којих се први пут узима дрога, а затим постаје зависник, односно наркоман, потребно је указати на резултате испитивања које је спроведено у Србији. Наиме, радозналост је најчешћи разлог првог узимања дроге – 61,33%, затим дружење са наркоманима – 33,3%, по принципу угледања, имитације и идентификације. Осећање пријатности је најважнији разлог улажења у наркоманију за трећину испитаника – 34,68%. На другом месту је ишчекивање изузетних ефеката дроге – 28%, а на трећем месту бекство од реалности – 20%, па се дрога појављује као хемијски модератор стварности. У наркоманију се улази после употребе више доза дроге, након временског интервала од неколико недеља, када треба очекивати стварање физичке зависности од дрога, наравно код оних дрога које имају такво својство. Навика и психичка зависност стварају се много раније, нарочито ако се дроги приступа с емоционалном наклоношћу. Велики број корисника дрога наставља са злоупотребом дрога одмах после првог узимања дроге. Из овога следи закључак

---

⁸⁰ *Ibid.*, стр. 275.

⁸¹ Јелачић О., *Основе судске медицине за студенте права*, Београд, 1977, стр. 86.

да превентивним активностима треба демистификовати дрогу и упозорити на сву опасност често морбидне радозналости да се пробају ефекти дроге, које наркомани глорификују. И на крају, треба истаћи да је ово испитивање показало да око 70% испитаника почиње своју наркоманију пушењем канабиса. Тиме се потврђује став многих теоретичара болести зависности, да канабис припрема наркомана за прелазак на јаче и опасније дроге.⁸²

У нашој земљи први регистровани случајеви наркоманије јавили су се крајем шездесетих година прошлог века, и то у Београду, а потом и у другим великим градовима, да би се временом ова појава проширила и на друге мање средине и убрзо постала појава која не познаје географске, социјалне или било које друге разлике. Дуго се сматрало „да злоупотреба дрога код нас не представља озбиљан проблем и да је боље да се о овој појави не обавештава најшира јавност“, јер би се тако само погоршала ситуација, односно „просветлили“ би се недовољно упућени.⁸³ Временом се схвата криминогени значај наркомана, који се састоји у томе што наркоман морално, социјално, материјално и здравствено пропада; што делује заразно на околину, увлачећи друге у свој круг, јер често трговци овим супстанцама поклањају мању количину опојних дрога наркоману, који им потом, доводи нове купце; што је наркомане лако принудити и лако придобити за одавање тајни – пословних, војних или државних; што се због наркомана развија кријумчарење и скривена трговина опојним дрогама.⁸⁴

За почетни период карактеристично је да су уживаоци били из виших социјалних слојева, млади интелектуалци који су се школовали на западноевропским и америчким универзитетима, или су путовали у иностранство и доносили нове облике забаве, а са процватом „хипи“ покрета у Америци, и дрогу.⁸⁵ Временом се нагло повећао број лица која су у фази експериментисања и фасцинације дрогом, а називају се наркофилима. У београдском Заводу за ментално здравље, 1968. године, формирано је прво Саветовалиште за наркомане које је почело са њиховим лечењем, а већ почетком седамдесетих година прошлог века умире прва жртва дроге у Београду. Тадашњи Институт за алкохолизам и

---

⁸² Букелић Ј., *Дрога мит или болест*, Београд, 1981, стр. 325.

⁸³ Алексић Ж., Шкулић М., *Криминалистика*, Београд, 2000, стр. 255.

⁸⁴ Алексић Ж., *Криминалистика*, Београд, 1996. (поновљено издање из 1987), стр. 247.

⁸⁵ *Ibid.*

наркоманију, 1971. године, организовао је први симпозијум о проблемима наркоманије, али се већ 1978. почело са масовним коришћењем хероина који је, поред марихуане, најзаступљенија дрога на нашим просторима. Први регистар наркомана формиран је 1980. у Београду, а 1981. регистровано је 726 наркомана, док је организација лечења била стихијска и спорадична. Након тога, бележи се непрекидан раст броја наркомана, нарочито наркофила. Млади из више социјалне класе у почетку су углавном узимали хашиш и опијум, да би се осамдесетих година прошлог века појавио хероин, а током 1987. долази и до продора кокаина на ове просторе. При томе, са повећаним интересовањем за конзумирање опојних дрога, наркомани се регрутују из других друштвених слојева, углавном из помодарства и утицаја средине, односно групе у којој се крећу. Старосна граница младих који почињу да конзумирају дроге се снижава, па се сада бележе, иако не масовно, случајеви да дрогу узимају деца школског узраста.⁸⁶

На раширеност наркоманије у нашој земљи, као и у другим земљама у транзицији, умногоме су допринеле друштвене, социјалне и друге промене које су довеле до поништавања до тада постојећег система вредности, а да упоредо са тиме није створен нови. Све то праћено је социјалном кризом и нарочито кризом породице као основне ћелије друштва, односно примарног фактора развоја и васпитања младе генерације. Управо је то разлог што профил наркомана није лако одредити. Међу младим наркоманима налазе се и лица из потпуних породица, што не значи и породица са складним и хармоничним односима. Дакле, све већи број младих који посежу за дрогом није из породица са нарушеном структуром, као што је то раније био случај. Поред тога, сада се издваја и нова категорија наркомана која са конзумирањем дрога почиње у зрелијем добу, после тридесете године, а најчешће је реч о категорији нових богаташа или лица која се баве недозвољеним радњама. За разлику од седамдесетих година прошлог века, када је старосна граница за регрутацију наркомана била између осамнаест и двадесет година, сада се та граница спустила знатно испод, у неким случајевима чак и испод четрнаест година, али се истовремено и подигла изнад двадесет седам

---

⁸⁶ Васић Т., *op. cit.*, стр. 483–484.

година, а у неким случајевима дрогирање постаје и статусно питање, односно симбол.⁸⁷

Као социјално девијантна појава, наркоманија спада у ред акутних проблема у савременом свету. И поред темељних и свестраних приступа изучавању ове појаве, тешко је до краја сагледати њену етиологију, њене негативне консеквенце и разрадити ефикасне инструменте и средства за њено спречавање и сузбијање. У тим приступима прилично су јасно идентификована два негативна правца дејства наркоманије – социјални и индивидуални.⁸⁸ Поред тога, она је као друштвено штетна појава често повезана са другим штетним појавама. Тако је наркоманија вишеструко повезана са проституцијом, јер лица која су се одала наркоманији, да би дошла до новца за наркотику, често се баве проституцијом, па се дешава и да се услуге проституције наплаћују у наркотицима.⁸⁹ У такозваним развијеним земљама, пре свега у Северној Америци, Великој Британији и Аустралији, употреба кокаина и крека документована је као најраспрострањенија веза између коришћења дрога и сексуалног рада, али и као чинилац који пресудно утиче на опште погоршање животних и професионалних услова сексуалних радника, пошто, поред проређивања безбедносних стратегија у односу на социјално епидемиолошки ризик, доводи до смањења цене сексуалног рада и његове повећане учесталости, услед тога што сексуални рад постаје извор финансирања за набавку дроге, а такође, до пораста насиља међу самим сексуалним радницима, као и у њиховим односима с муштеријама.⁹⁰

Треба посебно истаћи да наркоманија као социјално-патолошка појава има за последицу и криминално понашање, које се може испољити у вршењу кривичних дела повезаних са опојним дрогама, прописаних Кривичним закоником, у које спадају неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога (члан 246), неовлашћено држање опојних дрога (члан 246а) и омогућавање уживања опојних дрога (члан 247). Такође, криминално понашање се може испољити у вршењу других кривичних дела, првенствено из групе кривичних

---

⁸⁷ *Ibid.*

⁸⁸ Камбовски В., *Казнено право, посебен дел*, Скопје, 2003, стр. 264–265.

⁸⁹ Делибашић В., *У канцама проституције, кривичноправни аспект проституције*, Београд, 2010, стр. 143.

⁹⁰ Жикић Б., *Ризик и насиље. Антрополошко проучавање сексуалног рада у Београду*, Београд, 2008, стр. 51.

дела против имовине, чији је основни циљ да се дође до средстава за куповину опојних дрога.

Поред тога, злоупотребе опојних дрога могу бити и у вези са другим кривичним делима, тако што, нпр. лица која врше кривично дело трговина људима, с циљем експлоатације проституције пасивног субјекта, често приморавају жртве да користе наркотику како би код њих изазвали токсикоманску зависност и успоставили потпуну контролу над пасивним субјектом. Такође, извршиоци овог кривичног дела користе токсикоманску зависност потенцијалних жртава за лакше извршење кривичног дела трговина људима, омогућавајући им коришћење опојних дрога. Треба подсетити и да учиниоци кривичног дела посредовање у вршењу проституције понекад омогућавају пасивном субјекту уживање опојних дрога с циљем да лакше и ефикасније наведу неко лице да почне да се бави или да настави да се бави проституцијом. У свим тим ситуацијама постојао би стицај кривичног дела трговина људима, односно посредовање у вршењу проституције и кривичног дела омогућавање уживања опојних дрога.⁹¹ За такав случај имамо пример описан у оптужници⁹² у којој се, између осталог, наводи: „[...] а који ју је често физички злостављао уколико није био задовољан начином рада и зарадом, и то наочиглед свих девојака чиме их је застрашивао, да би крајем 2006. године Ц. С. од Ш. С. за износ од 500 евра купио Р. М., и користећи њену зависност од хероина експлоатисао кроз проституцију, обећававши јој најпре 20% од зараде а неиспунивши договор, већ када би она западала у наркоманске кризе захтевао да се одаје проституцији дајући јој за узврат хероин који је набављао Х. И., или кокаин на који је Ц. С. „навукао“ све оштећене [...]“.

Међутим, постоје и другачија мишљења. Тако нпр., Реклес (Reckless) у својој књизи *The Crime Problem* полазећи од својих истраживања сматра да не постоји веза између уживања дрога и криминалитета, да употреба наркотику не води вршењу кривичних дела, да она изазива у неким случајевима, као што је уживање морфијума и његових деривата, напротив, супротне ефекте, односно смањење агресивне склоности и сличне реакције.⁹³ Ипак, таква мишљења се

⁹¹ Делибашић В., *op. cit.*, стр. 145.

⁹² Оптужница Окружног јавног тужилаштва у Београду Кт број 1712/08 од 25. фебруара 2009. године.

⁹³ Цит. према: Милутиновић М., *op. cit.*, стр. 388.

тешко могу прихватити. Податак да корисник морфијума или опијума постаје „мање убица а више лопов“ резултат је хемијског дејства и особине конкретне дроге. Тачно је да он тиме постаје мање друштвено опасан од корисника неке друге врсте дроге, јер је крађа мање друштвено опасна од убиства. Међутим, и крађа представља друштвену опасност и као таква је инкриминисана, а оно што утиче на вршење крађе, односно доприноси да се крађе врше представља криминогени фактор.⁹⁴

На крају треба рећи да се термин наркоманија данас сматра неприкладним јер већина дрога које се употребљавају немају наркотична својства. Због тога би било исправније употребљавати термин зависност од психоактивних супстанци. Такође, појам наркоман оптерећен је анатемом неморалности, па се уместо њега препоручује термин зависник или корисник дрога.⁹⁵

4. ПРОБЛЕМ „ЛЕГАЛНИХ“ (СОЦИЈАЛНО ДОЗВОЉЕНИХ – ПРИХВАТЉИВИХ) ПСИХОАКТИВНИХ СУПСТАНЦИ И ЗАБРАЊЕНИХ ОПОЈНИХ ДРОГА

Налазећи своје место у животу милиона људи широм планете, дроге су на себе привукле појачану пажњу широке друштвене јавности. То је условило вишеструку диференцијацију појма дрога. Неке дроге успеле су да прожму свакодневицу, те да заузму и чврсто окупирају посебна места унутар ширих друштвено културних матрица. Довољно је поменути кафу и чај који данас представљају универзално прихваћена средства релаксације и благе стимулације. Ништа није мањи значај дувана или место које заузима алкохол, посебно у западној цивилизацији. Поменуте дроге имају статус важних културних чиниоца око којих се уобличавају различита значења, испредају посебни ритуали и граде сложени симболички системи. Њихова употреба ретко наилази на осуду, одбацивање или друштвено неодобравање. Она се, штавише, често очекује, па и захтева, као израз припадања заједници или прилагођености датом друштвеном и културном оквиру. Уобличавају се, при томе, бројна оправдања која наглашавају

---

⁹⁴ Савић П., „Наркоманија и криминалитет“, магистарски рад, Нови Сад, 1978, стр. 13.

⁹⁵ Станковић М., *Дрога и криминал*, Београд, 2008, стр. 19.

пожељност и истичу добре стране или добробити које употреба ових дрога доноси. Тако се, нпр. појединим алкохолним пићима – пиву, винима, па чак и неким жестоки пићима – често пориче својство штетности, чиме се истовремено проблематизује, па и негира, њихово сврставање међу дроге. Неким алкохолним пићима се чак приписују обележја лековитости и хранљивости. На тај начин се уобличава толерантно окружење у коме се употреба ових дрога препоручује и подстиче, што за собом повлачи бројне нежељене последице.⁹⁶

У колоквијалној употреби широко је присутна подела на „лаке“ и „тешке“ дроге. У лаке спадају дроге које доводе до психичке зависности, а у тешке оне које поред психичке проузрокују и физичку зависност. Иако се дроге могу разврставати по типу зависности, означавање било које од њих као „лаке“ вишеструко је проблематично. Пре свега, стање зависности, па била она и само психичка, представља већ озбиљан поремећај са многоструким здравственим и социјалним последицама. Даље, својство развијања зависности тек је једна од последица које се могу јавити после употребе неке дроге. Чак и дроге које се сматрају најблажим, кафа и чај, могу озбиљно нарушити здравље. Неке друге „лаке“ дроге, дуван или канабис, након дуготрајне употребе могу озбиљно да оштете психичко и физичко здравље. Означавање одређених дрога као лаких подразумева да мере контроле, а посебно превенције, не би требало да буду репресивне, односно да превенција и образовање треба да траже путеве уклапања њихове употребе у друштвено-културне матрице. Оптимална стратегија контроле дрога, у сваком случају, мора тежити диференцираном приступу појединим дрогама. Али, то никако не значи да према било којој од њих треба изграђивати благонаклон став. Прецизне информације, проистекле из до сада акумулираног импресивног корпуса знања о дрогама, њиховим ефектима и последицама употребе, посебно дуготрајне, морају бити основа једног таквог приступа стратегији контроле дрога. Зато тешко да има оправдања *a priori* означавати било које дроге као лаке, мање штетне или безопасне.⁹⁷

---

⁹⁶ Радуловић Д., *op. cit.*, стр. 120.

⁹⁷ Радуловић Д., „Приступ проучавању друштвене контроле дрога II: деконструкција проблема – употреба дрога у научном дискурсу“, *Социологоја*, број 3, Београд, 2008, стр. 246–247.

Када је у питању проблем употребе социјално дозвољених супстанци треба указати и на допинг, који се као појам у колоквијалној употреби не односи на опојне дроге које користе наркомани, па зато и нема посебно негативну конотацију. Иако је реч о суштински истом обрасцу понашања, односно истоветној друштвеној појави, у свакодневном говору су у потпуности раздвојени појмови користити допинг средства, допинговати се или бити допингован, од појмова користити опојне дроге, дрогирати се или бити дрогиран. Штавише, спортисти се сматрају правим антиподима потрошачима дрога, па се често истичу у различитим програмима превенције као позитиван пример здравог начина живота. Међутим, највећи број допинг средстава која користе спортисти не само да су забрањена него су сврстана у међународне конвенције о контроли дрога. Ово погрешно лаичко раздвајање посебно штетне последице исказује на примеру анаболичких стероида, средстава за повећање мишићне масе, која су у данашње време ушла у широку примену. Пропагирање здравог начина живота, праћено подстицањем физичке рекреације у теретанама, и нови култ мишићног тела, подједнако и женског и мушког, створили су атмосферу у којој се благонаклоно гледа на употребу различитих препарата на бази стероида. Међутим, недовољно је познато да употреба анаболичких стероида носи бројне здравствене ризике и може довести до губитка косе, опадања сексуалне потенције, стерилитета, поремећаја рада жлезда са унутрашњим лучењем и тако даље. С друге стране, нису искључене ни апстиненцијалне кризе које се могу појавити приликом наглог прекида узимања ових препарата, тако да употреба стероида у потпуности одговара употреби било које забрањене дроге и, самим тим, носи истоветне ризике.⁹⁸

5. ДОПИНГ И КРИВИЧНА ДЕЛА ИЗ ЗАКОНА О СПРЕЧАВАЊУ ДОПИНГА У СПОРТУ

Спортске активности су корисне како за развој личности тако и за одржавање доброг здравља, побољшање физичких квалитета, бољег и сврсисходнијег коришћења слободног времена и побољшања квалитета живота. С

---

⁹⁸ *Ibid.*, стр. 237.

друге стране, спорт је важан не само за појединце него и за друштвени и културни развој сваке заједнице, како на националном тако и на регионалном и локалном нивоу. Он је тесно повезан са другим сферама политичког одлучивања и планирањем у заједници као што су образовање, здравство, социјална заштита, градско и национално планирање и одмор.⁹⁹

Истраживања која су спроведена 2006. у оквирима Организације уједињених нација током Међународне године спорта и физичког образовања показала су да спорт и физичко образовање временом могу донети значајније финансијске користи уштедом трошкова здравствене заштите, повећањем продуктивности, превенцијом насилничког понашања и малолетничке делинквенције и обезбеђењем здравије друштвене средине. Спорт може бити најпогоднији начин за превенцију болести и ефикасан начин за подизање нивоа јавног здравља, јер омогућава да се сачува добро здравље, како појединаца тако и нација. Физичко образовање и спорт допуњују остале битне циљеве националне политике, као што су здрава исхрана, контрола употребе дуванских производа, безбедност у градовима, здрава животна средина. Бављење спортом може се сматрати ефикасним средством за побољшање и одржавање општег нивоа здравља становништва.¹⁰⁰

Подлежући различитим притисцима, од властитог самодоказивања до утицаја родитеља, тренера и шире друштвене заједнице ради славе и новца, спортисти су често у искушењу да користе забрањена средства за побољшање резултата. Та средства делују на повећање мишићне снаге и масе, отклањају умор, маскирају друга забрањена средства приликом тестирања, доводе до бржег опоравка, али имају и низ других учинака, често веома штетних по здравље. Примена забрањених средстава у супротности је с телесним и менталним интегритетом спортиста и спортском етиком. Познатији назив за примену

---

⁹⁹ Ђурђевић Н., „Заштита здравља спортиста и спречавање допинга у спорту у Републици Србији“, *Зборник радова Правног факултета у Сплиту*, Сплит, 2011, стр. 729.

¹⁰⁰ *Ibid.*, стр. 730.

забрањених средстава је допинг који представља један од највећих проблема у спорту.¹⁰¹

Реч допинг потиче од речи јужноафричког порекла *douip*, која је означавала препарат сачињен од биљака, којим су врачевани уводили себе у транс. Људи су одувек веровали да се некаквим тајним еликсиром може повећати физичка и ментална снага и победити у надметањима у рату или спорту. Такмичари на Олимпијским играма у старој Грчкој јели су печурке да би победили. У другој половини XIX века бициклисти су у Европи користили хероин, кокаин и таблете шећера натопљене етром. Победник олимпијског маратона 1904, Том Хикс (Tom Hicks), пре почетка трке узео је стрихнин и коњак. На Олимпијским играма 1920, победник трке на 100 метара, пре почетка трке, попио је ликер и прогутао сирово јаје.¹⁰²

Међутим, са развојем фармације и медицине, све већи број супстанци почео је да се злоупотребљава у спорту, што је убрзо резултирало фаталним нежељеним ефектима. На Олимпијским играма 1960, дански бициклиста Knut Jensen, умро је за време трке због узимања амфетаминa. Исто се догодило и британском бициклисти Тому Сомпсону (Tom Simpson) на трци кроз Француску, 1967. године. Од 1968. Олимпијски комитет увео је обавезно тестирање на употребу недозвољених супстанци свих спортиста који учествују на Олимпијским играма, али то није значајније умањило размере допинга. Данас је допинг распрострањен не само међу врхунским спортистима већ и међу лицима, углавном младим, која се спортом баве само рекреативно.¹⁰³

Током последње три деценије у пракси је потврђено да је превазилажење физичких моћи просечно развијеног и потпуно телесно способног људског бића, ради постизања што бољег такмичарског резултата, могуће само употребом медицинских и фармацеутских средстава. Употреба тих средстава отворила је питање целисходности, етичности и дозвољености спортских такмичења која

---

¹⁰¹ Ерцег Д., Фатторини И., „ХАДА – наша искуства у борби против допинга у спорту“, *ЈАХР – Годишњак Катедре за друштвене и хуманистичке знаности у медицини*, број 3, Ријека, 2011, стр. 196.

¹⁰² Јанковић С., „Нежељена дејства супстанци које се користе за допинг у спорту“, *Медицински часопис*, Крагујевац, 2008, стр. 44.

¹⁰³ *Ibid.*

угрожавају здравље учесника такмичења. Осим тога, пошто је спорт постао важна привредна активност, поставило се питање да ли употреба хемијски синтетисаних стимулативних супстанци представља вид преваре у оквиру пословне активности. Тако се услед све бројнијих случајева у којима спортисти користе стимулативна хемијска средства поставило питање које су људске радње дозвољене, а које не, и какве санкције треба предвидети да би се спречиле злоупотребе у области допинга у спорту. Одговори на наведена питања очекују се од правне науке, а затим и правне праксе која је већ настала или управо настаје кроз стварање и примену прописа који уређују област производње, продаје, употребе и контроле дозвољености примене појединих хемијских супстанци и медицинских метода у области тренинга спортиста и спортских такмичења.¹⁰⁴

Борба против допинга у спорту годинама је стратешки циљ на глобалној и националној основи. У стварању политике и стратегије борбе против допинга у спорту укључене су државе, Међународни олимпијски комитет, међународне спортске федерације, национални спортски савези и различита владина и невладина тела. Сви напори на овом подручју резултирали су оснивањем Светске антидопинг агенције 1999, и доношењем Светског кодекса против допинга 2003. године.¹⁰⁵

Према дефиницији коју даје Међународни олимпијски комитет допинг је коришћење, узимање и давање људском организму страних супстанци или већих количина супстанци које организам садржи, с циљем да се на вештачки начин стимулишу, односно увећају такмичарске способности спортисте, што је у супротности са спортском етиком, тј. са физичким и менталним интегритетом спортисте.¹⁰⁶

Светски кодекс против допинга Олимпијског покрета под допингом подразумева: а) присуство забрањене супстанце или њених метаболита или маркера у узорку урина или крви спортисте; б) коришћење или покушај коришћења забрањене супстанце или забрањене методе; в) одбијање или

---

¹⁰⁴ Шупут Д., „Забрана и санкционисање допинга у спорту у државама Европске уније“, *Страни правни живот*, број 1, Београд, 2010, стр. 154–155.

¹⁰⁵ Ерцег Д., Фатторини И., *op. cit.*, стр. 197.

¹⁰⁶ Пајчић М., Петковић Т., „Допинг и казненоправна одговорност“, *Зборник радова Правног факултета у Сплиту*, Сплит, 2008, стр. 553.

неприступање давању узорка без оправдања, или на други начин избегавање давања узорка; г) прекршај примењивих захтева у вези са доступношћу спортисте за тестирање изван такмичења укључујући непружање тражених информација о месту пребивалишта; д) неовлашћено мешање или покушај мешања у било који део допинг контроле; ђ) поседовање забрањених супстанци или метода; е) незакониту трговину забрањеном супстанцом или методом; ж) давање или покушај давања забрањене супстанце или методе спортисти или помагање, подстицање, прикривање или друга врста саучесништва која укључује прекршај правила против допинга или покушај прекршаја.¹⁰⁷

Супстанце које се користе за допинг могу се поделити у три групе: супстанце које повећавају мишићну масу, а тиме и снагу, супстанце које повећавају енергију, односно издржљивост и супстанце које маскирају присуство других лекова.¹⁰⁸

Истраживања показују да у свету око петнаест и по милиона људи користи допинг, највише анаболичке стероиде, што указује на то да прописи који забрањују коришћење допинга професионалним спортистима нису довољни за заштиту здравља будући да све већи број рекреативних спортиста користи ове супстанце. Естетски императиви атрактивног изгледа, који у савременом друштву постају све већи, доприносе ширењу употребе допинг средстава, нарочито међу млађом мушком популацијом.¹⁰⁹

Допинг у спорту у Србији забрањен је Законом о спречавању допинга у спорту¹¹⁰ којим су прописане мере и активности за спречавање допинга у спорту. У том контексту, поред прекршаја, прописана су и три кривична дела, и то: а) употреба допинг средстава (члан 47); б) омогућавање употребе допинг средстава (члан 48); и в) неовлашћена производња и стављање у промет допинг средстава (члан 49).

Спортиста који на спортском такмичењу намерно употреби допинг средство, или намерно употреби одређено средство или супстанцу да би преварио

---

¹⁰⁷ *Ibid.*

¹⁰⁸ Јанковић С., *op. cit.*, стр. 44.

¹⁰⁹ Пајчић М., Сокановић Л., „Анаболички стероиди као предмет казненоправне регулације“, *Зборник радова Правног факултета у Сплиту*, Сплит, 2010, стр. 407–408.

¹¹⁰ „Службени гласник РС“, број 101/05.

допинг контролу (члан 47) казниће се затвором до једне године. Дакле, кривично дело постоји само ако је спортиста користио допинг средство на спортском такмичењу а не и у некој другој ситуацији, што даље значи да се прописивањем овог кривичног дела првенствено штити регуларност самог такмичења, а не здравље спортисте, односно разлог за прописивање овог кривичног дела није спречавање аутодеструкције код самог спортисте, што у начелу и не би било прихватљиво, већ сузбијање радње која у суштини има преварни карактер. Треба рећи да се код овог кривичног дела на два места појављује реч „намерно“, што је непотребно, јер се питање радње која је извршена намерно или случајно решава према општим правилима која се односе на умишљај и нехат.

Кривично дело омогућавање употребе допинг средстава (члан 48. став 1) чини онај ко спортисти с циљем допинга у спорту да или пропише или изда или на спортисти примени допинг средство, или наведе, помогне, или на други начин омогући спортисти да употреби допинг средство. Прописана је казна затвора од једне до десет година. Квалификовани облик овог кривичног дела (став 2) постоји ако је дело учињено према малолетнику или према више лица, или је изазвало нарочито тешке последице, када је предвиђена казна затвора од најмање три године. Прописано је обавезно одузимање допинг средстава. Занимљиво је да је за ово кривично дело прописана знатно строжа казна него што је то за кривично дело омогућавање уживања опојних дрога из члана 247. Кривичног законика. Овакав став законодавца по питању прописане казне тешко би се могао бранити ваљаним аргументима, па би у будућој реформи требало смањити прописану казну и уподобити је казни прописаној за кривично дело омогућавање уживања опојних дрога.

Неовлашћена производња и стављање у промет допинг средстава је кривично дело (члан 49. став 1) које чини онај ко неовлашћено с циљем допинга у спорту производи, прерађује, продаје или нуди на продају, или ради продаје купује, држи или преноси, или посредује у продаји или куповини допинг средстава, или на други начин неовлашћено ставља у промет допинг средства. Прописана је казна затвора у трајању од најмање пет година, дакле много строжа казна него код кривичног дела неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога из члана 246. Кривичног законика. Разлика у запрећеним казнама, а

поготово тако велика разлика, не би се могла оправдати ваљаним аргументима, па би у будућој реформи законодавства ову грешку требало исправити.

Привилеговани облик овог кривичног дела (став 2), за који је прописана казна затвора од шест месеци до пет година, чини онај ко неовлашћено с циљем допинга у спорту прави, набавља, поседује или даје на употребу опрему, материјал или супстанце за које зна да су намењене за производњу или припремање допинг средстава. Прописано је одузимање допинг средстава и средстава за њихову производњу (став 3).

Иако је штетност употребе допинг средстава по здравље спортиста углавном неспорна, као и то да се њиховом употребом нарушава регуларност самог такмичења, у чему се садржи оправдање за забрану употребе допинг средстава, треба рећи да има и оних који такав став оспоравају. У ствари, истиче се неприхватљивост ригорозних санкција прописаних за кориснике допинг средстава које су предвиђене на самом такмичењу, а огледају се у истовременом одузимању постигнутог резултата спортисти и његовој дисквалификацији, односно забрани даљег такмичења. Истовремено, оспорава се неопходност да се одређене делатности које су везане за допинг санкционишу као кривична дела.

С тим у вези, констатује се да није спорно да је допинг заправо превара, ништа мања од евентуалног намерног саплитања противника током атлетске трке или намерног прекршаја ради наношења повреде у било којој спортској игри. Ако није „мања“, поставља се питање зашто би била „већа“ од претходно наведених повреда спортских правила. Нема никакве разлике, нарочито не битне, између намере да се повреди противник од намере да се применом нелегалних супстанци и техника унапреде физичке перформансе и на тај начин, опет, победи у такмичењу. У ствари, веће зло је намерно повредити противника и победити га, него употребити недозвољено допинг средство и опет победити. Зато се и поставља питање зашто санкције за прекршиоце допинг регулативе треба да буду другачије од санкција за прекршаје фер-плеја. Боље речено, зар не би било прихватљивије да онима који грубо прекрше фер-плеј повређивањем другог спортисте, санкције буду знатно теже него за оне који су прекршили допинг регулативу, јер су они, у крајњој линији повредили сами себе. У пракси је

обрнуто. Они који прекрше допинг регулативу су кудикамо драстичније кажњени од оних који јавно и намерно угрозе здравље и каријеру свог спортског противника.¹¹¹

При томе, истиче се да је спорт одавно напустио „оазу“ у којој је уживао статус „заштитника и браниоца здравља“, па је бављење неким спортовима постало већи здравствени ризик и од самог непартиципирања у физичкој активности и спорту. Без намере да се брани допинг технологија и залаже за његово коришћење поставља се питање, ако већ треба бити тако строг према допингу јер он нарушава здравље, зашто се онда не заузме исти став и према појавама у спорту које здравствено стање нарушавају једнако, ако не и горе од допинга, као што је то у дисциплинама екстремне издржљивости, борилачким спортовима у којима је циљ стварна, а не симболичка деструкција противника или у екстремним спортовима.¹¹²

6. ОРГАНИЗОВАНИ КРИМИНАЛИТЕТ И ЗЛОУПОТРЕБА ОПОЈНИХ ДРОГА

6.1. ПОЈАВА ОРГАНИЗОВАНОГ КРИМИНАЛИТЕТА И ЊЕГОВЕ ДЕФИНИЦИЈЕ

Израз организовани криминалитет је један од најконтроверзнијих појмова у хуманитарним наукама још од момента када је први пут употребљен. Према тврдњи Шмалегера (Schmallegger) изнетој у књизи *Criminology*, овај израз појавио се у Енглеској с почетка XVIII века када је делатност једне банде крадљиваца на чијем челу се налазио Џонатан Вајлд (Jonathan Wild) названа управо тим именом. Иако је криминалних банди било и раније, ова је показала неке специфичности, које су се огледале у томе што су Вајлдови људи прво крали ствари, да би их он касније „проналазио“ и враћао власницима уз велику накнаду.¹¹³ У противном, продавао их је преко своје мреже не само у Енглеској него и у Француској,

---

¹¹¹ Секулић Д., „Зашто губимо рат против допинга? Заправо, желимо ли уопће побиједити?“, *ЈАХР – Годишњак Катедре за друштвене и хуманистичке знаности у медицини*, број 3, Ријека, 2011, стр. 302–303.

¹¹² Секулић Д., *op. cit.*, стр. 303–304.

¹¹³ Овај вид криминалитета заступљен је у великој мери у целој Европи данас, а у Србији је био посебно интезиван у последњој деценији прошлог века.

Холандији и Белгији. Вајлд је имао заштиту тадашњег енглеског краља Џорџа I и тек када је овај умро, оптужен је и осуђен на смртну казну, која је извршена вешањем 24. маја 1725. године. Тако је делатност једне банде која је криминалне делатности обављала као бизнис, са међународним везама и под заштитом највиших власти добио назив *организовани криминалитет*, да би се овај израз касније почео употребљавати у најразличитијем контексту, што често ствара велику конфузију.¹¹⁴

Међутим, то није први случај сарадње појединих криминалних организација и државне власти. Историја повезивања државе с одговарајућим криминалним структурама моћи има дугу историју, али пре свега треба имати на уму прилике које су у Европи настале после Колумбовог открића Америке и открића Васка де Гаме, када су државе са Пиринејског полуострва, Шпанија и Португалија, преузеле примат у морнарици и у богаћењу у односу на остале европске државе, Енглеску, Француску, Холандију. Суочене са измештањем центра моћи и богатства на Пиринејско полуострво, ове три државе су се нашле у великој дилеми – да ли да крену у отворени рат против Шпаније и Португалије, или да мање ризичним и закулисним методама, уз помоћ својих пирата и гусара које су некад отворено, а некад прикривено подржавале, почну пљачку великих товара блага који су из Латинске Америке одлазили у Билбао и Лисабон. Најпре је реаговала Француска, која је у гусарима и пиратима тога доба, које је подржавала, а неретко им пружала и уточиште, видела не само респектабилан извор богатства, већ и повољну могућност да се неутралишу економска и војна моћ Шпаније и Португалије. Енглеска и Холандија су убрзо следиле пример Француске, па су тако извесни Ричард Хокинс и Френсис Дрејк добили званично одобрење, односно дозволу од британских власти да у британским колонијама организују гусарске посаде чији је задатак био да нападају шпанске и португалске бродове и да их пљачкају. Обојица организатора ових гусарских пљачки шпанско-португалских конвоја, за своје „заслуге“ добили су накнадно титулу „сер“.¹¹⁵

---

¹¹⁴ Цит. према: Игњатовић Ђ., *Организовани криминалитет, криминолошка анализа стања у свету*, Београд, 1998, стр. 13.

¹¹⁵ Ћирић Ј., „Држава и организовани криминал“, *Социолошки преглед*, број 3, Београд, 2005, стр. 272–273.

Гусарство и пиратерија били су прописани као кривично дело за које је била предвиђена смртна казна, али су неким гусарима и пиратима издате (полу)званичне дозволе и „лиценце“ да се баве овом делатношћу, која је била од користи и гусарима и пиратима, и државама које су иза њих стајале. Забележено је да је са само једног путовања – пљачкања које је организовао Дрејк уз помоћ и француских пирата од 1572. до 1573, када је опљачкано главно стовариште злата и сребра Шпанаца у Јужној Америци, прикупљено толико злата и сребра да су се финансирани сви седмогодишњи издаци британске владе. С друге стране, шпански и португалски освајачи латиноамеричких простора, нису ни милосрдни ни невини, односно имуни од коришћења организованокриминалних метода за остваривање својих основних империјалних циљева. Пљачка и невиђени геноцид над староседеоцима Латинске Америке, карактерисали су шпанско-португалско освајање ових новооткривених простора. У основи, сваки државни империјализам који осваја и колонизује друге земље, територије и народе и не разликује се битно од метода којима се служи организовани криминалитет, тако да гусарско пљачкање шпанско-португалских конвоја које су организовали Енглези, Холанђани и Французи није другачије од онога што данас називамо унутармафијашки, или међумафијашки обрачун у борби за територију на чијем ће челу бити апсолутни господар и врховни мафијашки „бос“.¹¹⁶

Облици и начини на који су се држава и поједине криминалне структуре моћи међусобно повезивали, у историји су били различити, али главна карактеристика им је увек била то што су се циљеви и државе и пиратско-гусарских, данас криминално-мафијашких структура, у знатној мери поклапали. Интереси су им понекад били блиски, а понекад и сасвим истоветни, али суштински никада битно различити, због чега их је држава користила, подстрекавала, или само толерисала. Не мора увек бити речи о најобичнијим пљачкама које су карактерисале то време непосредно после Колумба, већ се може радити и о неким софистициранијим облицима криминала. Није необично да су управо одговарајуће државне структуре моћи посезале за тим најотворенијим видовима пљачкања и криминалних радњи.¹¹⁷

---

¹¹⁶ *Ibid.*, стр. 273.

¹¹⁷ *Ibid.*

Организовани криминалитет, уз тероризам данас најтежи појавни облик криминалитета, у савременом облику појавио се тридесетих година прошлог века најпре у САД и Италији, а потом и у другим развијеним земљама западне хемисфере. У етиолошком смислу, на међународном плану, на његов настанак и развој у то време пресудан утицај имала је светска економска криза, док су на унутрашњем плану бројни услови и узроци његовог настанка и развоја. У феноменолошком смислу, у питању је појавни облик криминалитета који је до тада био непознат у криминолошкој пракси и који се манифестовао кроз прави рат криминалних гангова, који се одвијао на улицама великих америчких градова у борби за територије, поделу интересних сфера и превласт у подземљу.¹¹⁸

Када се говори о новијем времену, треба поменути бившу Савезну Републику Југославију у којој је шверцовање, пре свега горива, хране и лекова, било веома важан извор прихода не само за државу већ и за најшире грађанство, које се суочило са огромним проблемима и тешкоћама изазваним блокадама и санкцијама Организације уједињених нација. Тешко да би и држава и грађани могли да преживе у таквим условима блокаде и санкција, тешко да би било која врста привредне и друштвене делатности могла успешно да се организује да није било шверца, пре свега нафте, који је пробијао ту блокаду. Држава је наравно тада морала да толерише све оне који су доприносили пробијању те блокаде, све оне полујавне и полутајне организације које су се бавиле шверцом, па се због тога с правом може рећи да су управо санкције Организације уједињених нација биле јадан од веома важних узрока и генератора организованог криминалитета код нас. Држава је, дакле, била принуђена да шверцује и из тог, у почетку за све „корисног“ и „позитивног“ шверца касније су настали неки други много озбиљнији и проблематичнији видови и шверцовања и организованог криминалитета уопште. При свему томе, у целом свету шверцовање је било и остало једна од најглавнијих, најважнијих и најпрофитабилнијих делатности и организованог криминалитета и саме државе. Данас су опојне дроге једна од најважнијих роба која се шверцује, што свакако није појава новијег датума, о чему

---

¹¹⁸ Никач Ж., „Упоредноправни приказ сузбијања организованог криминалитета у свету и код нас“, *Примена међународног кривичног права – организовани криминал*, Тара, 2007, стр. 469–470.

најбоље сведоче историјски подаци не само о међумафијашким ратовима већ и ратовима између самих држава.¹¹⁹

Савремена криминологија односи се према организованом криминалитету на противречан начин. С једне стране, подстакнута огромним интересовањем јавности за тај тип антидруштвене делатности, ова наука га увршћује у најопасније и најзначајније врсте криминалитета, а с друге стране, устручава се да се упусти у истраживачке захвате који би дали праву слику овог феномена. Уз то, у овој области постоје и многобројне контроверзе, које су, између осталог, и плод термилошке неуједначености. Због тога је потребно, пре него што се пређе на конкретну анализу било којег појавног облика организованог криминалитета, одредити шта се под појмом организовани криминалитет подразумева.¹²⁰

Почетак дефинисања организованог криминалитета карактерише недостатак позитивноправних (законских) дефиниција, као и разноликост теоријских дефиниција. Прве такве дефиниције настају на америчком тлу, где је, нпр. калифорнијска Комисија о организованом криминалу 1948. усвојила следећу дефиницију: Криминална активност два или више лица која имају заједнички циљ за стицање финансијске користи или посебне погодности путем тероризма, преваре, корупције јавних службеника или комбинацијом таквих метода.¹²¹

Данас се схватања организованог криминалитета у америчком законодавству и криминолошкој литератури разликују. Једну од најпотпунијих дефиниција у америчкој литератури даје Abadinsky у својој књизи *Organized Crime*. Он сматра да се организовани криминалитет може одредити као неидеолошка делатност која укључује бројна лица у тесној друштвеној интеракцији, организована на хијерархијској основи ради стицања профита и моћи вођењем нелегалних или законитих активности које, уз релативно мали ризик, обезбеђују високе профите. Положаји у хијерархијској структури заузимају се или на бази сродства или на основу рационалних критеријума, у складу са способностима појединца. Ти положаји су стални и не зависе од лица које их

---

¹¹⁹ Ђирић Ј., *op. cit.*, стр. 273–275.

¹²⁰ Игњатовић Ђ., „Организовани криминалитет у земљама у транзицији“, *Право у транзицији*, Београд, 1999, стр. 219.

¹²¹ Камбовски В., „Међународноправни оквир сузбијања организованог криминала“, *Примена међународног кривичног права – организовани криминал*, Тара, 2007, стр. 11.

заузима у одређеном тренутку, па чланови удружења подразумевају ту црту сталности. Само тако оно може опстати као активна и интегрална целина јер се на други начин постављени циљеви не би могли остварити. Разним средствима настоји се отклонити конкуренција јер се тежи монополу над одређеним делатностима или територијама. Изражена је склоност да се користи насиље и/или подмићивање како би се остварио циљ или успоставила дисциплина. Чланство је ограничено, мада у неким случајевима могу бити ангажовани и нечланови.¹²²

Различитост дефинисања организованог криминалитета присутна је и у Европи. Један од најбољих познавалаца ове појаве у Европи Ернесто Савона (Ernesto Savona) у свом раду *Organised Crime Across the Borders: Preliminary Results* као његове кључне црте издваја:

- а) организованост и кооперативност више преступника;
- б) коришћење насиља и корупције ради лакшег вршења њихове делатности;
- в) прикривање криминалних активности кроз легалне делатности и корпорације;
- г) главни циљ организације јесте прибављање профита;
- д) транснационална природа – њихове делатности прелазе националне границе.¹²³

Због различитих ставова у дефинисању организованог криминалитета, који су дошли до изражаја у законодавству и доктрини САД и неких европских држава, на том плану се ангажују и поједина међународна удружења, настојећи да укажу на оне заједничке црте које организовани криминалитет манифестује у свим деловима света у којима је развио своју делатност. Једно од њих, Комитет за организовани криминалитет Међународног удружења шефова полиције (International Association of Chiefs of Police – IACP) одредило је четири такве битне карактеристике: а) структурна организација; б) континуирано прибављање профита; в) монопол; и г) имунитет. Уз то, жртве и сведоци најефикасније се

---

¹²² Цит. према: Игњатовић Ђ., *Организовани криминалитет, криминолошка анализа стања у свету*, Београд, 1998, стр. 19–20.

¹²³ *Ibid.*

неутралишу подмићивањем и застрашивањем. Најзад, покушава се са корумпирањем полиције, тужилаца, судија, особља заводских установа и службеника задужених за надзор над условно отпуштеним лицима.¹²⁴

На основу наведених карактеристика, Игњатовић исправно сматра да би се организовани криминалитет могао дефинисати као врста имовинског криминалитета, који карактерише постојање криминалне организације која обавља континуирану привредну делатност, користећи при томе насиље и корупцију носилаца власти.¹²⁵ С тим у вези, треба истаћи да је финансијска добит главна мотивација организованог криминалитета, па се због тога јавља свуда где се појављује већа количина новца, односно тамо где се очекују велики добици и где је могућност откривања криминалних активности веома мала. Управо је то једна од главних карактеристика организованог криминалитета.¹²⁶

За борбу против организованог криминалитета, од међународних докумената, посебно су значајни Конвенција Организације уједињених нација против транснационалног организованог криминала,¹²⁷ Конвенција Организације уједињених нација против незаконитог промета опојних дрога и психотропних супстанци,¹²⁸ Конвенција о прању, тражењу, заплени и конфискацији прихода стечених криминалом,¹²⁹ Конвенција Савета Европе о прању, тражењу, заплени и одузимању прихода стечених криминалом и о финансирању тероризма,¹³⁰ Међународна конвенција о сузбијању финансирања тероризма,¹³¹ Европска конвенција о сузбијању тероризма¹³² и друго.¹³³

На унутрашњем плану, поред Кривичног законика и Законика о кривичном поступку, у борби против организованог криминалитета користе се и Закон о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог

---

¹²⁴ Игњатовић Ђ., Шкулић М., *Организовани криминалитет*, Београд, 2010, стр. 24.

¹²⁵ *Ibid.*, стр. 26.

¹²⁶ Добовшек Б., Петровић Б., *Мреже организованог криминалитета*, Сарајево, 2007, стр. 15.

¹²⁷ „Службени лист СРЈ – Међународни уговори“, број 6/01.

¹²⁸ „Службени лист СРЈ – Међународни уговори“, број 14/90.

¹²⁹ „Службени лист СРЈ – Међународни уговори“, број 7/02 и „Службени лист СЦГ – Међународни уговори“, број 18/05.

¹³⁰ „Службени гласник РС – Међународни уговори“, број 19/09.

¹³¹ „Службени лист СРЈ – Међународни уговори“, број 7/02.

¹³² „Службени лист СРЈ – Међународни уговори“, број 10/01.

¹³³ Ђурђић В., *Кривично процесно право – посебни део*, Ниш, 2011, стр. 304–305.

криминала, корупције и других посебно тешких кривичних дела,¹³⁴ Закон о одузимању имовине проистекле из кривичног дела,¹³⁵ Закон о спречавању прања новца и финансирању тероризма,¹³⁶ Закон о програму заштите учесника кривичног поступка,¹³⁷ Закон о извршењу казне затвора за кривична дела организованог криминала¹³⁸ и други.¹³⁹

6.2. КРИВИЧНА ДЕЛА КОЈА СЕ ОДНОСЕ НА ЗЛОУПОТРЕБЕ ОПОЈНИХ ДРОГА КАО ЈЕДНА ОД ОСНОВНИХ ДЕЛАТНОСТИ ОРГАНИЗОВАНОГ КРИМИНАЛИТЕТА

Наркотици су вишеструко повезани са криминалитетом. Традиционално се производња и стављање у промет опојних дрога сматра једном од најкласичнијих делатности организованих криминалних група.¹⁴⁰ После укидања прохибиције у САД, трговина дрогом као појавни облик организованог криминалитета је најуноснија криминална делатност. Због огромног тржишта и великог профита тај посао је тешко контролисати, односно монополизovati и због тога се у овој области стално јављају нова удружења и нове организације. При томе, дроге се појављују као друга по величини индустрија у свету, одмах иза нафте. Интересантно је да између произвођача дроге и последњег продавца у просеку стоји осам посредника, а добит се сваки пут удвостручи.¹⁴¹ С тим у вези, треба поменути да истраживања Европола показују да 80% новца који у Европи плаћају коначни корисници за куповину дрога потиче од криминалних делатности, а то на другој страни представља половину укупног новца стеченог криминалом.¹⁴²

---

¹³⁴ „Службени гласник РС“, бр. 42/02, 27/03, 39/03, 67/03, 29/04, 58/04, 45/05, 61/05 и 72/09.

¹³⁵ „Службени гласник РС“, број 97/08.

¹³⁶ „Службени гласник РС“, бр. 20/09, 72/09 и 91/10.

¹³⁷ „Службени гласник РС“, број 85/05.

¹³⁸ „Службени гласник РС“, бр. 72/09 и 101/10.

¹³⁹ Ђурђић В., *op. cit.*, стр. 305.

¹⁴⁰ Шикман М., *Организовани криминалитет – кривични, процесни и криминалистички аспект*, Бања Лука, 2010, стр. 295.

¹⁴¹ Добовшек Б., Петровић Б., *op. cit.*, стр. 38.

¹⁴² Гогић Д., „Трговина дрогом као делатност организованог криминала“, специјалистички рад, Београд, 2009, стр. 5.

Такође, и према подацима Интерпола, велики део међународног криминалитета је у некој, посредној или непосредној, вези с наркотицима.¹⁴³

Ова кривична дела начелно имају изразито транснационални карактер и у пракси се углавном реализују кроз интензивну „међународну сарадњу“ криминалних организација из различитих држава, па и континената. Када је реч о нашем подручју, кокаин такозваном балканском рутом претежно транспортују колумбијске нарко-групе, док холандске организоване криминалне групе контролишу тржиште синтетичких дрога, а криминалне организације из Марока посебно су специјализоване за канабис, при чему се, када је реч о овој опојној дроги, последњих година уочава појачан извоз из Албаније.¹⁴⁴

Илегална производња и промет дрога доноси огроман профит, који мотивише и носиоце организованог криминалитета да се укључе у ове делатности. У питању су кривична дела која се неспорно сматрају типичним за организовани криминалитет, који највећи део својих нелегалних профита остварује учествовањем у нелегалној производњи и промету разноврсних дрога, чиме стичу огромну финансијску моћ. Поред тога, учешће организованог криминалитета у овим високопрофитабилним криминалним активностима је само по себи генеришућег карактера и за вршење низа других кривичних дела, чије је извршење повезано са пословима организованог криминалитета у вези са дрогом, као што су, нпр. убиства лица сврстаних у криминалну конкуренцију, отмице и убиства представника државне власти који се супротстављају тим активностима и наравно „прање“ новца, добијеног у трговини дрогом, који је претежно у готовини и захтева трансфер у легалне токове.¹⁴⁵ С тим у вези, интересантно је да је Рамон Пекењо, шеф Федералне полиције задужене за борбу против трговине наркотицима у Мексику, на конференцији за новинаре 11. августа 2011, саопштио да је 5. августа 2011. ухапшен Антонио Акоста Хернандес, звани Ел Дијего, оперативни шеф криминалне групе Линеа, оружаног огранка нарко-картела Дел Гилфо, који је наредио убиства око 1.500 лица. Према тврдњама овог високог званичника мексичке полиције, међу Хернандесовим жртвама су полицајци,

---

¹⁴³ Игњатовић Ђ., *Криминологија*, Београд, 2000, стр. 229.

¹⁴⁴ Organized Crime Report, Public Version, EUROPOL, The Hague, 2005, стр. 6.

¹⁴⁵ Шкулић М., *Организовани криминалитет*, Београд, 2003, стр. 145.

званичници локалне и федералне администрације, међу којима и један тужилац, чланови супарничких банди, као и чланови његове сопствене банде који су изгубили његово поверење.¹⁴⁶

Након што је у Италији 19. јануара 2009. заплењено 235 кг и 158 г кокаина, односно у територијалним водама Уругваја 15. октобра 2009. количина од 2.174 кг и 682 г, Тужилаштво за организовани криминал подигло је оптужницу против 20 држављана Србије, односно Црне Горе.¹⁴⁷ Као организатори ове организоване криминалне групе означени су Ш. Д., С. Г. и В. Ж. Поред њих тројице, и још седамнаест лица која се налазе на овој оптужници, као припадници наведене организоване криминалне групе означен је и већи број лица која се налазе на оптужницама у другим земљама Јужне Америке и Европе, као и већи број неидентификованих лица. Њима се овом оптужницом, поред других кривичних дела, на терет ставља да су од почетка 2008. до 15. октобра 2009. деловали споразумно с циљем планирања и вршења кривичног дела неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога из члана 246. став 4. Кривичног законика, на тај начин што су направили план, који су и реализовали, да набављају опојну дрогу – кокаин на територији земаља Јужне Америке, да је смештају у изнајмљена – привремена складишта, пребацују на прекоокеанске бродове, да је потом транспортују овим бродовима до Европе, а затим да кокаин продају на територији земаља Западне Европе преко мреже препродаваца.

С обзиром на то да постоји основана сумња да су се организатори договорили да новац добијен вршењем овог кривичног дела уложе у легалне финансијске токове, и да је с тим циљем ангажовано још осам лица, која су постала припадници ове организоване криминалне групе, Тужилаштво за организовани криминал подигло је и оптужницу против Ш. Д. и још осам лица, због кривичног дела удруживање ради вршења кривичних дела из члана 346. став 5. Кривичног законика и продуженог кривичног дела прање новца из члана 231.

---

¹⁴⁶ Према писањима медија, у Мексику је од 2006, откад је председник Мексика Филипе Калдерон покренуо велику офанзиву против трговаца дрогом, уз учешће 50.000 војника, до половине 2011, у обрачунима и насиљу повезаним с организованим криминалитетом, страдало више од 41.000 људи.

¹⁴⁷ Оптужница Тужилаштва за организовани криминал Кт. С. број 17/09 од 12. априла 2010. године.

став 4. Кривичног законака.¹⁴⁸ У оптужници се наводи да они „[...] прљав новац инвестирају у куповину, узимање под закуп и преузимање појединих предузећа, пољопривредног земљишта и других непокретности на територији Републике Србије, као и у финансирање пословања тако купљених и преузетих предузећа, а све ово с циљем превођења тог прљавог новца у легалне токове и прикривања његовог незаконитог порекла и стварних власника – организатора организоване криминалне групе, па су у току 2008, 2009. и 2010. године у Новом Саду, Суботици, Сремској Митровици, Београду, Панчеву, делујући споразумно, вршили конверзију имовине – девизног новца, који је организована криминална група прибавила вршењем кривичних дела неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога из члана 246. став 4, у вези са ставом 1. Кривичног законака, у износу од најмање 20 милиона евра, те вршили пренос тог новца, држали га и користили, знајући да потиче од наведеног кривичног дела [...] при чему су поједини окривљени, по преузимању контроле над поменутиим предузећима од стране ове организоване криминалне групе, у тим предузећима преузели њихово руковођење у својству одговорних лица, а ради одржавања ликвидности тих предузећа и лакшег даљег пласмана прљавог новца преко тих предузећа, све по одобрењу и под контролом окривљеног Ш. Д., као стварног власника тих предузећа [...].“

О висини зарада које организовани криминалитет у свету остварује од дистрибуције наркотика најбоље говори податак да се у САД од продаје дроге остварује највећа зарада, која износи око тридесет милијарди долара годишње.¹⁴⁹ На овај начин, припадници организованог криминалитета стичу огромну финансијску моћ која је потом извор других врста моћи, од општедруштвене, па до политичке, из чега произилази и велики утицај организованог криминалитета на читав низ области друштвеног живота, али и на бројне елементе правног система.¹⁵⁰ Један од многих примера за то јесте и организована криминална група која је деловала на територији Републике Србије позната под називом Земунски клан, која је формирана почетком 1999. и постојала до априла 2003, када је, после увођења ванредног стања у земљи, један број њених припадника убијен у

¹⁴⁸ Оптужница Тужилаштва за организовани криминал Кт. С. број 17/09 од 6. августа 2010. године.

¹⁴⁹ Игњатовић Ђ., *op. cit.*, стр. 215.

¹⁵⁰ Шкулић М., *op. cit.*, стр. 145.

полицјској акцији „Сабља“ док су остали чланови углавном ухапшени и осуђени на вишедеценијске казне затвора.¹⁵¹ У саставу ове организоване криминалне групе било је више од 40 лица, чији су припадници у дужем периоду продавали огромне количине опојних дрога, починили више од 30 убистава, вршећи при томе и велики број других кривичних дела, као што су отмице, противправна лишења слободе, изнуде, принуде, а врхунац је свакако било убиство председника Владе Републике Србије. Након што су ставили под контролу комплетно нарко-тржиште у Србији, припадници ове криминалне организације, остварили су блиску сарадњу са највишим функционерима државне власти, а затим покушали и да преузму државну власт.

Пресудама¹⁵² којима су припадници Земунског клана осуђени, између осталог, утврђено је: „[...] у намери угрожавања уставног уређења и безбедности СРЈ створио криминалну организацију – заверу с циљем вршења кривичних дела против уставног уређења и безбедности СРЈ [...], ради стицања добити, моћи и утицаја на носиоце власти у највишим државним органима [...], а све у намери да се актима насиља, пре свега, лишењем живота Председника Владе Републике Србије, као и других функционера савезних и републичких органа, те другим актима насиља, угрози уставно уређење и безбедност СРЈ и тиме створи осећање несигурности код грађана [...], па су чланови завере тако постали оптужени [...], који су у том циљу предузимали активности везане за извршење задатака завере [...]. Тако су [...] дана 12. марта 2003. године [...] чекали наилазак Премијера испред улаза у зграду Владе [...] и у тренутку када је изашао из аутомобила [...] Премијер кренуо према улазним вратима зграде Владе [...] оптужени Ј. З. је из снајперске пушке марке 'хеклер и кох' калибра 7,62 мм, нишанећи у његовом правцу, испалио два пројектила од којих је једним пројектилом погодио Премијера [...] од којих је код њега наступила смрт [...]“, чиме су извршили кривично дело удруживање ради противуставне делатности из члана 319. став 1. у

---

¹⁵¹ Интересантан је податак да су они припадници Земунског клана који су успели да избегну хапшење, и поред чињенице да су се налазили на међународним потерницама и да се за њима интензивно трагало, наставили да врше кривична дела не само она која се односе на опојне дроге него и убистава, али и друга кривична дела.

¹⁵² Пресуда Окружног суда у Београду, Посебно одељење за организовани криминал, К. П. број 5/03 од 23. маја 2007. и пресуда Врховног суда Србије, Посебно одељење за поступање у предметима кривичних дела са елементом организованог криминала Кж О. К. број 11/07 од 17. септембра 2008. године.

вези са чланом 310. Кривичног законика, односно кривично дело убиство највишег представника државне заједнице и држава чланица из члана 310. Кривичног законика.

Поред већег броја пресуда којима су припадници Земунског клана правноснажно осуђени због кривичних дела која се односе на злоупотребе опојних дрога, али и друга кривична дела, пре свега убиства, изнуде и отмице, само једном пресудом¹⁵³ осуђено је укупно 30 припадника ове организоване криминалне групе. У догађајима које обухвата ова пресуда, поред осуђених лица, учествовала су и четири сведока сарадника, од којих је један убијен у току кривичног поступка, као и двојица припадника Земунског клана који су сматрани њеним организаторима, а убијени су у полицијској акцији „Сабља“, пре почетка суђења. Дакле, пресуда се односи на укупно 36 припадника ове организоване криминалне групе. Овом пресудом обухваћена су укупно 23 кривична дела, и то: по једно кривично дело злочиначко удруживање, тероризам, недозвољено држање оружја и експлозивних материја, непријављивање кривичног дела и учиниоца, помоћ учиниоцу после извршеног кривичног дела и злоупотреба службеног положаја, затим четири отмице, пет убистава и осам тешких убистава. Биланс кривичних дела убиство и тешко убиство у овој пресуди је седамнаест мртвих и пет рањених људи, који су били углавном припадници супарничких нарко-група или припадници Земунског клана који су изгубили поверење твораца ове организоване криминалне групе.

Када је у питању вршење кривичних дела која се односе на злоупотребе опојних дрога, што представља једну од основних делатности организованог криминалитета и њену повезаност са вршењем других кривичних дела, неопходно је указати и на Извештај Еуропола о организованом криминалитету из 2011. године. У том извештају се наводи да трговину дрогом, према Европској унији, и у оквиру ње, све више контролишу групе које тргују са више различитих врста дроге да би увећали профит. Већ неко време ово је случај са западнобалканским и западноафричким групама.¹⁵⁴

---

¹⁵³ Пресуда Окружног суда у Београду, Посебно одељење за организовани криминал, К. П. број 3/04 од 18. јануара 2008. године.

¹⁵⁴ Europol public information, EU organised crime threat assessment, The Hague, 2011, стр. 7.

Међутим, има доказа да и други шире своје активности, као што је то случај са вијетнамским групама које тргују дрогом почев од канабиса, преко хероина до синтетичких дрога. При томе, неке групе улазе у друге криминалне активности да би финансирале своје операције везане за трговину дрогом. Тако нпр., неке групе фалсификују евро, а затим тако фалсификовани новац користе за куповину кокаина, или продају украдена возила у једном делу Европске уније да би финансирали плаћање хероина у другом. Затим, дистрибутери синтетичких дрога у тренуцима када изостане понуда, односно залихе синтетичке дроге, баве се имовинским деликтима. Ширење оваквих делатности обезбеђује већу отпорност организованог криминалитета на промене у потражњи и понуди опојних дрога. Истовремено, групе које учествују у транспорту дроге ка Европској унији сарађују једна с другом, делећи ризик и трошкове и са осталим групама које су ангажоване на другим криминалним активностима да би олакшале своју делатност и увећале профит. Тако нпр., кокаином се снабдевају групе које се баве трговином људима с циљем сексуалне експлоатације да би се осигурао пристанак жртава, док се украдена возила користе за транспорт и дистрибуцију марихуане. Појачани нивои сарадње између група које се баве организованим криминалитетом такође су довели до раста трговине у виду трампе у којој се пошиљке дроге и прекурсора размењују за друге врсте дрога, украдене ствари и оружје, интензивирајући на тај начин неформалну економију која чини организовани криминалитет још мање уочљивим.¹⁵⁵

Треба истаћи да у Србији представници организованог криминалитета могу учествовати, поред осталог, и у извршењу кривичног дела омогућавање уживања опојних дрога. Ово кривично дело није толико карактеристично за организовани криминалитет, као кривично дело неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога, из којег у ствари проистиче и ово кривично дело, али и низ других кривичних дела. Међутим и припадници криминалних организација могу учествовати у његовом извршењу, посебно када организују коришћење дрога у одређеним локалима, или просторима у којима се одржавају концерти група чији су љубитељи склони масовном коришћењу забрањених психоактивних супстанци. Познати су случајеви масовне употребе појединих

---

¹⁵⁵ *Ibid.*

синтетичких дрога, нпр. екстазија, током концерата неких техно група и других музичких група чији поклоници спадају у наркоманску популацију.¹⁵⁶

Ефикасна борба против организованог криминалитета, који је повезан са злоупотребама опојних дрога, подразумева израду једне стратегије која ће обухватити јединствену примену превентивних и репресивних мера, уз коришћење научних метода и достигнућа, како друштвених, тако и природних и техничких наука, а која треба да буде остварена кроз практичну делатност надлежних органа у склопу одговарајућих државних мера које треба да створе боље услове за спречавање, али и за откривање и доказивање кривичних дела организованог криминалитета која се односе на злоупотребе опојних дрога.¹⁵⁷

Данас се за сузбијање организованог криминалитета у упоредном праву уводе посебни поступци којима се у знатној мери одступа од опште форме кривичног поступка, јер се показало да је традиционални кривични поступак неподобан, неефикасан готово и немоћан пред организованим криминалитетом. Тим одступањима од класичне кривичне процедуре заустављен је, барем привремено и за ограничен број кривичних случајева, преовлађујући тренд – већа заштите слобода и права окривљеног у односу на супротан захтев – већа ефикасност државе у борби против криминалитета, будући да изналажење нових процесних форми којима се постиже већа ефикасност у борби против организованог криминалитета нужно води ка ограничењу слобода и права учесника у кривичном поступку.¹⁵⁸

6.3. КРИВИЧНОПРАВНИ ПОЈАМ ОРГАНИЗОВАНЕ КРИМИНАЛНЕ ГРУПЕ КАО ОБЕЛЕЖЈЕ ОДРЕЂЕНИХ КРИВИЧНИХ ДЕЛА КОЈА СЕ ОДНОСЕ НА ЗЛОУПОТРЕБЕ ОПОЈНИХ ДРОГА

Општу дефиницију класичног облика криминалног организовања, првенствено теоријског карактера, а само делимично утемељену на решењима садржаним у нашем позитивном законодавству даје Шкулић, према коме

---

¹⁵⁶ Игњатовић Ђ., Шкулић М., *op. cit.*, стр. 210.

¹⁵⁷ Ђорђевић З., „Организовани криминалитет и наркоманија“, *Казнено законодавство: прогресивна или регресивна решења*, Будва, 2005, стр. 539.

¹⁵⁸ Ђурђић В., *op. cit.*, стр. 312.

организована криминална групација или криминална организација представља тајно удружење више лица, која испуњавају потребне услове утврђене писаним или неписаним правилима којима се уређује функционисање организације и пристају на строго поштовање тих услова. Она је основана ради професионалног и, по правилу, планског вршења кривичних дела (нарочито неких врста кривичних дела која су специфична за криминалне организације), и то тако да буде трајног карактера, а с циљем континуираног стицања имовинске користи или моћи, те остваривања монопола на/у одређеном подручју (због чега је склона уништењу конкуренције). Заснована је на хијерархијским принципима и уз строгу дисциплину својих чланова, по правилу и на принципима специјализације и поделе рада у вршењу криминалних активности, мада је организација истовремено укључена и у одређене легалне активности (у погледу чега такође постоји специјализација и подела рада у оквиру њеног чланства). Поред тога, начелно је неидеолошког карактера, с тим да криминална организација практикује разноврсне видове насиља, те наглашено испољава спремност на употребу насиља, како у односу на спољно окружење, тако и према члановима који прекрше њена правила (располаже сопственим системом санкционисања), а посебно настоји да коруптивним методама оствари директан или индиректан утицај на органе државне власти, ради омогућавања или олакшања сопственог деловања и ширења непосредног или посредног утицаја.¹⁵⁹

Појам организоване криминалне групе у кривичноправном смислу одређен је Кривичним закоником (члан 112. став 35), према којем је то група од три или више лица, која постоји одређено време и делује споразумно с циљем вршења једног или више кривичних дела за која је прописана казна затвора од четири године или тежа казна, ради непосредног или посредног стицања финансијске или друге користи.¹⁶⁰ Из овакве законске дефиниције произилази да је за постојање организоване криминалне групе неопходно да се кумулативно испуне следећи услови: 1) одређени бројчани састав, јер групу морају чинити најмање три лица; 2) одговарајући временски континуитет, јер група мора постојати одређено време; 3)

---

¹⁵⁹ Игњатовић Ђ., Шкулић М., *op. cit.*, стр. 161–162.

¹⁶⁰ До измена и допуна Кривичног законика из децембра 2009, дефиниција организоване криминалне групе предвиђала је да је сврха деловања групе непосредно или посредно стицање финансијске или друге користи, или остваривање и задржавање утицаја на привредне или друге важне државне структуре.

постојање одређеног циља, јер група мора деловати споразумно с циљем вршења једног или више кривичних дела за које је прописана казна затвора од четири године или тежа казна; и 4) општа сврха криминалног деловања, јер група чини кривична дела ради непосредног или посредног стицања финансијске или друге користи.

Треба истаћи да појам организоване криминалне групе одређује и Законик о кривичном поступку. Наиме, у глави XXIXа која прописује посебне одредбе о поступку за кривична дела организованог криминала, корупције и друга изузетно тешка кривична дела, одређено је да организовани криминал обухвата кривична дела која врше организоване криминалне групе или њени припадници.¹⁶¹ С тим у вези, прописано је да се под организованом криминалном групом подразумева група од три или више лица, која постоји одређено време и делује споразумно с циљем вршења једног или више кривичних дела за која је прописана казна затвора од четири године или тежа казна, ради стицања, посредно или непосредно, финансијске или друге користи.¹⁶² На идентичан начин организовану криминалну групу дефинише и Закон о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, корупције и других посебно тешких кривичних дела (члан 3).

Појам организоване криминалне групе и организованог криминала на исти начин одређује и Законик о кривичном поступку из септембра 2011. (члан 2. став 1. тачка 33. и 34), који ће почети да се примењује 1. октобра 2013, изузев у поступцима за кривична дела за која је посебним законом одређено да поступа јавно тужилаштво посебне надлежности у ком случају се примењује од 15. јануара 2012. године. С обзиром на то да Кривични законик даје дефиницију организоване криминалне групе, њено поновно дефинисање Закоником о кривичном поступку, на идентичан начин, није потребно.¹⁶³

---

¹⁶¹ Члан 504а став 3. Законика о кривичном поступку из 2001. са последњим изменама и допунама из 2009. године.

¹⁶² Члан 504а став 4. Законика о кривичном поступку из 2001. са последњим изменама и допунама из 2009. године.

¹⁶³ Шкулић М., Илић Г., *Нови Законик о кривичном поступку Србије, реформа у стилу „један корак напред – два корака назад“*, Београд, 2012, стр. 106.

Сличне дефиниције могу се наћи и у страниј литератури и законодавству. Тако се нпр., у Канади под криминалном организацијом подразумева група људи, без обзира на то како је организована, која се састоји од три или више лица, на територији Канаде или ван њене територије, која има за циљ предузимање активности које представљају омогућавање или чињење једног или више тешких кривичних дела која ће, ако се изврше, вероватно резултирати директном или индиректном материјалном коришћу, укључујући и финансијску добит од стране те групе или од било којег лица које чини ту групу.¹⁶⁴ Занимљиво је да се истом одредбом експлицитно наводи да криминална организација не укључује групу лица која се формирала насумице за непосредно извршење једног кривичног дела. На овај начин се у доброј мери сужава појам криминалне организације, односно разграничава од појма саучесништва. Такво решење се показује као добро и чини се прихватљим да се једна таква одредба унесе и у наше законодавство. Ово због тога што се код нас примећује тенденција олаког и превише широког схватања законског појма организованог криминала, што за последицу има олако преузимање, односно успостављање надлежности Тужилаштва за организовани криминал. То даље доводи до преоптерећености предметима Посебног одељења за организовани криминал Вишег суда у Београду, а самим тим до одуговлачења кривичног поступка, односно до смањене ефикасности рада овог суда.¹⁶⁵

---

¹⁶⁴ Criminal Code of Canada 467.1 (1). О учествовању у активностима криминалне организације, кривичним делима и кривичном гоњењу за учествовање у активностима криминалне организације видети Criminal Code of Canada 467.11; 467.12 и 467.13. С тим у вези, занимљива је одредба 467.11 (3) (Factors) према којој у одређивању чињенице да ли је окривљени учествовао или доприносио било којој активности криминалне организације, суд може размотрити, између осталог, да ли окривљени: а) користи име, реч, симбол или други начин који идентификује или је повезан са криминалном организацијом; б) често комуницира са било којом особом која чини криминалну организацију; ц) прима неку корист од криминалне организације; д) или се више пута ангажује у активностима по налогу неког лица које чини криминалну организацију. Такође, интересантна је и одредба 437.13 (1) – давање налога за вршење кривичног дела за криминалну организацију, према којој свако лице које је члан криминалне организације и које свесно даје налоге, директно или индиректно, неком другом лицу да изврши кривично дело у корист, у правцу или у сарадњи са криминалном организацијом, криво је за то кривично дело и подложно је доживотној затворској казни.

¹⁶⁵ Зграда Посебног одељења за организовани криминал Вишег суда у Београду има пет судница, с тим што само суднице један и два раде пуним капацитетом. (Судница један је највећа и још увек није добила званични назив, док је судница два доста мања и добила је званично име Ђовани Фалконе, односно *Giovanni Falcone*, по чувеном италијанском судији који је због своје бескомпромисне борбе против италијанске мафије убијен 23. маја 1992. у близини Палерма. За овај атентат нападачи су употребили 350 килограма експлозива и поставили га на ауто-пут који спаја аеродром и град Палермо. У нападу су, поред судије Фалконеа, убијени и његова супруга и тројица телохранитеља.) Треба имати у виду да предмети са већим бројем окривљених (што

Као један од примера може се навести предмет који се водио од фебруара 2008, против девет лица због кривичног дела прикривање из члана 221. Кривичног законика, до маја 2012. године.¹⁶⁶ Да би оправдао извођење доказа који су прикупљени применом мере надзора и снимања телефонских разговора, односно примену посебних одредаба Законика о кривичном поступку које се примењују у поступку за кривична дела организованог криминала, Виши суд у Београду, Посебно одељење за организовани криминал, тврди да је кривично дело прикривање тешко кривично дело и на више места у својој пресуди објашњава разлоге због којих је у питању тешко кривично дело.¹⁶⁷ Овакав став је у директној супротности са ставом Апелационог суда у Београду, који, уз цитирање законских одредаба, експлицитно наводи да се ово кривично дело не може сматрати тешким кривичним делом.¹⁶⁸ При томе се мора имати у виду чињеница да је за кривично дело прикривање из члана 221. Кривичног законика запређена казна затвора од шест месеци до пет година, што ово кривично дело чини не само лаким кривичним делом већ га сврстава и у багателни криминал.¹⁶⁹

У наведеном примеру, очигледно се занемарује чињеница да су посебне доказне радње, које се примењују у борби против организованог криминалитета, нужно ексклузивног карактера и да никада не долази у обзир њихова широка примена, јер би то с једне стране, не само довело у питање њихов изузетан карактер и учинило их мање ефикасним, већ би се, с друге стране, то свело на неоправдано ограничавање одређених права и слобода. Баш због тога, принцип рационалне и целисходне употребе посебних доказних радњи од највећег је значаја јер оне, иако представљају моћно оружје у сузбијању организованог

подразумева и већи број бранилаца) могу да се суде само у судници један, тако да се многи предмети иако се ради у две смене суде много спорије него што треба.

¹⁶⁶ Предмет Вишег суда у Београду, Посебно одељење, К. По1 број 274/2010.

¹⁶⁷ Пресуда Вишег суда у Београду, Посебно одељење за организовани криминал К. По1 број 274/2010, од 14. фебруара 2011. године.

¹⁶⁸ Решење Апелационог суда у Београду Кж. По1 број 12/2010 од 14. јула 2010. године.

¹⁶⁹ Кривично дело прикривање, као и сва друга кривична дела за која је прописана максимална казна затвора у трајању од пет година, не може се сматрати тешким кривичним делом у нашем кривичноправном систему из следећих разлога: а) за то кривично дело надлежан је основни суд; б) спроводи се скраћени кривични поступак; в) суди судија појединац; г) не подиже се оптужница него оптужни предлог; д) није обавезна одбрана; њ) адвоката може да замени адвокатски приправник; е) пре подизања оптужног предлога, притвор може да траје максимално осам дана; ж) старијем малолетнику може се изрећи казна малолетничког затвора само ако је извршио кривично дело за које је прописана казна затвора тежа од пет година; з) може се применити институт дело малог значаја.

криминалитета, ако се претерано користе, могу да буду изразито штетне по стабилност правног система. Држава би зато морала да спречи претерано ширење употребе посебних доказних радњи у пракси, јер се не сме заборавити увек актуелно питање – Ко ће нас чувати од чувара?¹⁷⁰

Када је у питању организовање више људи ради вршења кривичних дела уопште, па и оних која се односе на злоупотребе опојних дрога треба указати и на то да Кривични законик дефинише и групу као један од могућих облика организовања (члан 112. став 22). Групу чине најмање три лица која су повезана ради трајног или повремениг вршења кривичних дела и она не мора да има дефинисане улоге својих чланова, континуитет чланства или развијену структуру.

У Кривичном законнику постоји кривично дело удруживање ради вршења кривичних дела (члан 346). Ово кривично дело има два основна облика у односу на која постоји по један лакши облик, затим најтежи облик у односу на који постоји лакши облик и, на крају, постоје и два посебна лакша облика овог кривичног дела.

Први основни облик (став 1) чини онај ко организује групу која има за циљ вршење кривичних дела за које се може изрећи казна затвора од три године или тежа казна, ако законом за такво организовање није предвиђена тежа казна. Овде постоји законски супсидијаритет, тј. ово кривично дело неће постојати уколико је за организовање групе за вршење одређених кривичних дела прописана тежа казна.¹⁷¹ Лакши облик (став 3) у односу на овај први основни облик врши онај ко постане припадник овакве групе. По правилу, то значи и вршење кривичних дела у оквиру групе, али то није неопходно за постојање довршеног кривичног дела.¹⁷² За први основни облик удруживања ради вршења кривичних дела прописана је казна затвора од шест месеци до пет година, а за лакши облик уз основни облик прописана је казна затвора од три месеца до три године.

Други основни облик овог кривичног дела (став 2) чини онај ко организује организовану криминалну групу, ако законом за такво организовање није

---

¹⁷⁰ Шкулић М., „Улога посебних доказних радњи у сузбијању организованог криминалитета“, *Примена међународног кривичног права – организовани криминал*, Тара, 2007, стр. 47–48.

¹⁷¹ Стојановић З., *Коментар Кривичног законика*, Београд, 2012, стр. 912.

¹⁷² *Ibid.*

предвиђена тежа казна. Лакши облик удруживања ради вршења кривичних дела који је повезан са другим основним обликом тог кривичног дела (став 4), врши онај ко постане припадник организоване криминалне групе. За други основни облик прописана је казна затвора од једне до осам година, док је за лакши облик уз основни облик прописана казна затвора од шест месеци до пет година.

Најтежи облик удруживања ради вршења кривичних дела (став 5) одређен је према критеријуму тежине кривичних дела која су циљ криминалног удруживања, тако да он постоји уколико се неки од основних облика односи на групу или организовану криминалну групу која има за циљ вршење кривичних дела за које се може изрећи казна затвора од двадесет година или затвор од тридесет до четрдесет година. У том случају организатор групе или организоване криминалне групе казниће се затвором најмање десет година или затвором од тридесет до четрдесет година. Лакши облик (став 5), који је у вези са најтежим обликом, постоји уколико неко постане припадник овакве групе или организоване криминалне групе. У том случају прописана је казна затвора од шест месеци до пет година. С обзиром на то да је у питању лакши облик који је у вези са најтежим обликом кривичног дела, било би прихватљиво да је прописана нешто строжа казна него што је то код лакшег облика који стоји уз други основни облик кривичног дела, нпр. била би прихватљива прописана казна затвора од једне до пет година.

Први посебни лакши облик овог кривичног дела (став 6) постоји уколико организатор групе или организоване криминалне групе, предвиђене једним од основних облика или најтежим обликом овог кривичног дела, откривањем групе или организоване криминалне групе или на други начин спречи извршење кривичних дела ради чијег вршења је група или организована криминална група организована. У том случају организатор ће се казнити затвором до три године, а може се и ослободити од казне.

Други посебни лакши облик кривичног дела (став 7) постоји уколико припадник групе или организоване криминалне групе открије групу или организовану криминалну групу пре него што је у њеном саставу или за њу учинио неко кривично дело, ради чијег вршења је група, или организована

криминална група, организована. У том случају извршилац ће се казнити новчаном казном или затвором до једне године, а може се и ослободити од казне.¹⁷³

Прописивањем ова два посебна лакша облика законодавац је желео да омогући лакше откривање конкретног криминалног организовања и уједно да спречи да кривична дела врше припадници таквог криминалног организовања.

За разлику од кривичног дела договор за извршење кривичног дела из члана 345. Кривичног законика, које неће постојати у случају да је извршено кривично дело на које се договор односи, када је реч о привидном стицају по односу супсидијаритета, питање код кривичног дела удруживање ради вршења кривичних дела решава се на другачији начин. Наиме, постојаће стицај тог кривичног дела и кривичних дела учињених од стране организатора или припадника групе или организоване криминалне групе. Тај став је неспоран и правда се тиме да се група и организована криминална група организују ради вршења неодређеног броја кривичних дела и да она не престаје да постоји извршењем појединог кривичног дела. Само у односу на кривична дела која имају теже облике у случају да су извршена од стране групе или организоване криминалне групе, питање стицаја је спорно. Прихватљивији је став да у том случају нема стицаја са квалификованим облицима тих кривичних дела, јер би то значило двоструко кажњавање за исту ствар. Дело које је учињено од стране групе или организоване криминалне групе подразумева да је таква група претходно и организована, а да ли је неко био организатор или припадник, околност је која може да утиче на одмеравање казне.¹⁷⁴

---

¹⁷³ До ступања на снагу Закона о изменама и допуна Кривичног законика из децембра 2012, за овај облик није била предвиђена могућност ослобађања од казне. То је био велики пропуст законодавца јер се предвиђала могућност ослобађања од казне за организатора који испуни наведене услове, док се таква могућност није предвиђала за обичног припадника таквог организовања. Такво решење се аргументовано критиковало, јер није спорно да је далеко већи степен друштвене опасности испољен на страни оног ко изворно ствара групу или организовану криминалну групу која има за циљ вршење кривичних дела него код онога ко само постане припадник неког већ формираног криминалног удружења. Пошто није прихватљиво да се на овај начин привилегује организатор, прописивањем могућности да се и припадник неког од облика организовања, уколико испуни наведене услове, може ослободити од казне исправљена је дотадашња грешка законодавца.

¹⁷⁴ Стојановић З., *op. cit.*, стр. 912–913.

ДРУГА ГЛАВА

МЕЂУНАРОДНА ЗАЈЕДНИЦА И СУЗБИЈАЊЕ ЗЛОУПОТРЕБА ОПОЈНИХ ДРОГА

1. ОСНОВНИ РАЗЛОЗИ ЗАИНТЕРЕСОВАНОСТИ МЕЂУНАРОДНЕ ЗАЈЕДНИЦЕ ЗА СУЗБИЈАЊЕ ЗЛОУПОТРЕБА ОПОЈНИХ ДРОГА

Заинтересованост међународне заједнице да се спрече злоупотребе опојних дрога одавно се уочава. Ширење злоупотреба, као и опасност која од опојних дрога прети, намеће потребу да се интервенише на глобалном нивоу. То је постало могуће оснивањем Организације уједињених нација, мада су извесни резултати постигнути још у време постојања Друштва народа, па и пре тога. Средином XIX века у неким државама (Француска, Шведска, Ирска и још неке земље) донети су национални закони који су се у првом реду односили на отрове, а потом на опијум, морфијум и друге опојне дроге. О сарадњи држава на сузбијању злоупотреба опојних дрога може се говорити тек почетком века који је иза нас. Тако је 1909. одржан састанак Међународне опијумске комисије на ком су усвојене резолуције да се трговина мора ограничити само у медицинске сврхе. Наведене резолуције су први текстови међународног значаја у овој области.¹⁷⁵

Дакле, напори да се над употребом дрога успостави неки облик друштвене контроле сежу на крај XIX и почетак XX века.¹⁷⁶ Прохибиција производње, стављања у промет, трговине, а донекле и потрошње дрога, данас је међународно прихваћена и уграђена у бројне документе Организације уједињених нација. Тежња ка успостављању глобалног механизма друштвене контроле дрога присутна је кроз читав XX век. Опијум и његови алкалоиди били су и остали у средишту свих контролних напора. Трагало се за ефикасним мерама које би ограничиле доступност опијума, али и других дрога – кокаина, канабиса, синтетичких дрога и тако даље, јер је уочено да ниједна држава не може сама да изађе на крај са овим проблемом. Зато је установљивање и јачање прохибиције

---

¹⁷⁵ Стојановић З., Перић О., *Кривично право – посебни део*, Београд, 2009, стр. 191.

¹⁷⁶ Радуловић Д., „Употреба дрога – конструкција социјалног проблема“, *Социологија*, број 3, Београд, 1995, стр. 250.

дрога нераскидиво повезано са израстањем политичких институција међународне заједнице. Тако је нпр., између 1912. и 1988. закључено чак тринаест различитих мултилатералних споразума о ограничавању производње, контроли промета, посебно илегалне међународне трговине, и спречавању злоупотреба дрога. Усвајањем Јединствене конвенције о опојним дрогама 1961. и Конвенције о психотропним супстанцама 1971. године обједињени су дотадашњи напори и успостављен је постојећи глобални систем прохибиције дрога, што је додатно ојачано усвајањем Конвенције Организације уједињених нација против незаконитог промета опојним дрогама и психотропним супстанцама 1988. године.¹⁷⁷

Данас је међународна контрола опојних дрога, односно настојање да се сузбију злоупотребе опојних дрога универзално прихваћен став који подржава више од 180 држава које су потписале већину конвенција којима се ова област регулише. Треба истаћи да је овако висок степен консензуса импресиван јер је реч о области с великим бројем спорних питања.¹⁷⁸

2. САРАДЊА У ОКВИРУ МЕЂУНАРОДНЕ ЗАЈЕДНИЦЕ У СУЗБИЈАЊУ ЗЛОУПОТРЕБА ОПОЈНИХ ДРОГА

Висок степен друштвеног развоја, науке и технологије имао је за последицу појаву савремених облика криминалитета, што свакако представља изазов који се намеће како државама, тако и међународној заједници које немају нимало лак задатак да се легалним и легитимним средствима изборе са свим појавним облицима криминалитета, па ни оним који су у вези са злоупотребама опојних дрога. С обзиром на то да криминалитет данас не познаје границе, и да борба против њега није ствар сваке државе понаособ, већ читаве међународне заједнице, проналазе се најразличитији модалитети међународне сарадње у кривичним стварима. При томе се међународна заједница ангажује на сузбијању злоупотреба опојних дрога иновирањем постојећих и стварањем нових

---

¹⁷⁷ Радуловић Д., „Приступ проучавању друштвене контроле дрога I: конструкција проблема“, *Социологија*, број 2, Београд, 2008, стр. 122.

¹⁷⁸ UNODC, *A century of international Drug Control*, Vienna, 2009, стр. 9.

механизама сарадње надлежних органа, као и доношењем нових решења у кривичноправној заштити. У сузбијању злоупотреба опојних дрога посебно је значајна полицијска сарадња без које се не може замислити борба против овог вида криминалитета, али и сарадња других органа како у превенцији, тако и у предузимању репресивних мера.

Баланс превентивних и репресивних мера које се примењују у борби против злоупотреба опојних дрога, с једне стране, и основних људских слобода и права, с друге стране, основ су на коме се и заснива стратешки концепт борбе против ове негативне друштвене појаве. Међународна сарадња у кривичним стварима је знатно унапређена захваљујући бројним институционалним облицима сарадње, као што су, нпр.: Eurojust, Europol, European Judicial Network у Европи и другим. Свакако треба поменути и Европски центар за праћење дрога и зависности од дрога (European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction – EMCDDA)¹⁷⁹ који представља једну независну институцију која се бави научном анализом и обрадом информација у вези са кријумчарењем и злоупотребом дрога, као и предлагањем одговарајућих стратегија и акционих планова. Основан је 1993. године, а његов посебно значајан допринос представља усаглашена методологија прикупљања националних прописа о опојним дрогама које аналитички обрађује. Центар ради уз подршку Научног комитета и Европске информационе мреже о опојним дрогама и зависности од дрога (European Information Network on Drugs and Drug Addiction¹⁸⁰).

Када је у питању сарадња у оквиру међународне заједнице, у сузбијању опојних дрога, може се рећи да је ангажовање Србије на задовољавајућем нивоу. Закон о психоактивним контролисаним супстанцама (члан 93), предвиђа обавезу да се Министарство надлежно за здравље ангажује на међународном плану с циљем сузбијања злоупотреба психоактивних контролисаних супстанци. Преко овог министарства остварује се сарадња са агенцијама Организације уједињених нација, као што су Међународни биро за контролу наркотика (INCB), Светска здравствена организација (WHO), као и са другим организацијама и телима Организације уједињених нација. Такође, остварује се сарадња и са органима

---

¹⁷⁹ www.emcdda.europa.eu/

¹⁸⁰ Reitox Network, www.emcdda.europa.eu/about/partners/reitox-network

Европске уније у области психоактивних контролисаних супстанци, као и са Европским центром за праћење дрога и зависности од дрога (EMCDDA). Поред тога, ово министарство сарађује са агенцијама, односно државним органима других земаља које се баве разним аспектима у области психоактивних контролисаних супстанци.

На основу исте законске одредбе, ово министарство спроводи потврђене конвенције Организације уједињених нација у области психоактивних контролисаних супстанци и омогућава спровођење поступака који обезбеђују доступност психоактивних контролисаних супстанци за примену у медицини, као и у научне сврхе. Истовремено, Министарство надлежно за здравље доставља Међународном бироу за контролу наркотика извештаје о: а) пољопривредним површинама које су засејане биљкама од којих се могу добити психоактивне контролисане супстанце; б) заплењеним количинама психоактивних контролисаних супстанци; в) спровођењу међународних уговора о психоактивним контролисаним супстанцама; г) производњи биљака од којих се могу добити психоактивне контролисане супстанце; д) производњи психоактивних контролисаних супстанци; ђ) извозу и увозу психоактивних контролисаних супстанци; е) примени психоактивних контролисаних супстанци; ж) залихама психоактивних контролисаних супстанци; и з) друге извештаје на захтев Међународног бироа за контролу наркотика.

Треба рећи да је наше раније кривичнопроцесно законодавство прописивало одредбу према којој је орган пред којим се водио кривични поступак био дужан да, без одлагања, достави министарству унутрашњих послова¹⁸¹ податке о кривичном делу и учиниоцу, а првостепени суд и правноснажну пресуду, када су била у питању кривична дела за која је међународним уговорима предвиђена централизација података. Таква обавеза је постојала, поред осталог, и за кривична дела у вези са опојним дрогама, што је било експлицитно прописано Законом о кривичном поступку¹⁸² (члан 521), односно Закоником о кривичном

---

¹⁸¹ У време постојања савезне државе, то је био Савезни секретаријат за унутрашње послове, односно Савезно министарство за унутрашње послове.

¹⁸² „Службени лист СФРЈ“, бр. 4/77, 36/77, 14/85, 74/87, 57/89 и 3/90, и „Службени лист СРЈ“, бр. 27/92 и 24/94.

поступку¹⁸³ (члан 535). Сама одредба није била термилошки усклађена са новијим законима који су прописивали ова кривична дела, јер се та обавеза односила, између осталог, на кривично дело „неовлашћена производња, прерађивање и продаја опојних дрога и отрова“,¹⁸⁴ док су се кривична дела звала „неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога“ (члан 245. КЗ СРЈ), и касније „неовлашћена производња, држање и стављање у промет опојних дрога“ (члан 245. ОКЗ, односно 246. КЗ).

Одредбе Законика о кривичном поступку којима се регулисао поступак за пружање међународне правне помоћи и извршење међународних уговора у кривичним стварима (чл. 530–538), престале су да важе ступањем на снагу Закона о међународној правној помоћи у кривичним стварима,¹⁸⁵ који од 2009. регулише ову материју. Међутим, у овом закону се није нашла одредба која би прописивала обавезу да се подаци о кривичним делима у вези са опојним дрогама достављају министарству унутрашњих послова, из простог разлога што је ово министарство подносилац кривичних пријава против лица која су осумњичена за наведена кривична дела, па се по логици ствари, ти подаци већ налазе на једном месту, одакле се могу доставити међународним телима с циљем испуњавања наших међународних обавеза. Таква потреба је постојала у време када је наша земља била савезна држава у којој је било више самосталних министарстава унутрашњих послова. Ипак, имајући у виду чињеницу да све кривичне пријаве не подразумевају покретање кривичног поступка, односно да се кривични поступци не завршавају увек осуђујућом пресудом, било би добро да се пропише обавеза првостепеног суда да министарству унутрашњих послова достави правноснажну пресуду, што би у доброј мери олакшало међународну сарадњу у сузбијању злоупотреба опојних дрога.¹⁸⁶

---

¹⁸³ „Службени лист СРЈ“, бр. 70/01 и 68/02.

¹⁸⁴ Кривично дело под овим називом било је прописано Кривичним закоником ФНРЈ из 1951. године (члан 208).

¹⁸⁵ „Службени гласник РС“, број 20/09.

¹⁸⁶ Овај предлог се ставља ради бржег и ефикаснијег прикупљања и систематизовања података, али га треба узети с резервом, јер се подаци о свим кривичним делима и учиниоцима, па тако и они који се односе на кривична дела у вези са опојним дрогама, већ воде у Републичком заводу за статистику и у казненој евиденцији министарства унутрашњих послова.

3. ПОЧЕЦИ И РАЗВОЈ МЕЂУДРЖАВНЕ САРАДЊЕ У БОРБИ ПРОТИВ ЗЛОУПОТРЕБА ОПОЈНИХ ДРОГА

3.1. ПРВИ ОБЛИЦИ МЕЂУДРЖАВНЕ САРАДЊЕ У СУЗБИЈАЊУ ЗЛОУПОТРЕБА ОПОЈНИХ ДРОГА И САСТАНАК МЕЂУНАРОДНЕ ОПИЈУМСКЕ КОМИСИЈЕ

Напори међународне заједнице у сузбијању злоупотреба опојних дрога, иако данас имају посебан значај, нарочито са преношењем надлежности на Организацију уједињених нација, датирају одавно. Посматрајући овај проблем у европским земљама, од XIX века па надаље, може се запазити да у Европи, иако су били познати штетни ефекти опојних дрога, то није изазвало посебну забринутост. Сматрало се да не постоји посебна опасност за здравље људи, обичаје и слично. Закони које су неке земље у том периоду донеле односили су се првенствено на отрове и на заштиту од ових супстанци, а ове одредбе су потом примењиване и на опијум и морфијум.¹⁸⁷

Законодавство којим се регулише проблем опојних дрога, и којим се, у ствари, допуњују постојећи прописи, карактерише прву половину XX века. Овај период означава прекид са дотадашњом индиферентношћу, јер се све више испољава тежња да се ограничи трговина и злоупотребе опојних дрога, посебно опијума. Уложени напори уродили су плодом па је 1909. у Шангају одржан састанак Међународне опијумске комисије. Учествовало је тринаест држава,¹⁸⁸ али њихови представници нису имали овлашћења да потпишу међународни споразум, већ само да изразе жеље и донесу резолуције. И поред тога, Шангајски састанак означава потпуно нов приступ наведеном проблему и, истовремено, почетак међународне акције да се питање опијума реши. Наиме, од тренутка када су последице злоупотреба опојних дрога уочене, државе су постале свесне да само заједничким напорима могу да се супротставе овом злу. Ту заправо и треба тражити објашњење за акцију и споразумевање на међународном плану.¹⁸⁹

---

¹⁸⁷ Перић О., „Међународноправни аспект сузбијања злоупотреба опојних дрога“, *Зборник радова*, Београд, 2007, стр. 185–186.

¹⁸⁸ То су биле: Немачка, Аустроугарска, Кина, САД, Француска, Велика Британија, Италија, Јапан, Холандија, Персија, Португалија, Русија и Сијам.

¹⁸⁹ Перић О., *op. cit.*, стр. 185–186.

Захваљујући даљим напорима заинтересованих држава, до првог међународног споразума дошло је 1912. у Хагу, када је потписана прва Међународна конвенција о опијуму, после њега је уследило доношење великог броја конвенција, протокола и споразума, како би се нормативно регулисање опојних дрога употпунило и унапредило. Основу садашњег система чине: Јединствена конвенција о опојним дрогама из 1961, Конвенција о психотропним супстанцама из 1971, Протокол о измени Јединствене конвенције о опојним дрогама из 1972. и Конвенција Организације уједињених нација против незаконитог промета опојних дрога и психотропних супстанци из 1988. године. Ове, као и већину других најважнијих међународних аката, ратификовала је наша земља.¹⁹⁰

3.2. МЕЂУНАРОДНА КОНВЕНЦИЈА О ОПИЈУМУ ОД 23. ЈАНУАРА 1912. ГОДИНЕ¹⁹¹

Погубност масовне злоупотребе опојних дрога и прерастање овог некада интерног проблема једног броја држава у међународни проблем, као и неадекватни резултати Конференције која је одржана у Шангају, условили су сазивање нове међународне конференције у Хагу на којој је донет први међународни споразум у овој области. Представници дванаест земаља¹⁹² усвојили су Међународну конвенцију о опијуму, 23. јануара 1912. године. У тој конвенцији је наведен разлог њеног доношења, односно намера да се на овај начин учини корак даље у односу на шангајске резолуције. Потписници Хашке конвенције нису постигли споразум о времену њеног ступања на снагу, тако да су после 23. јануара 1912, одржане још три конференције у току 1913. и 1914. године. Први светски рат прекинуо је ове активности, које су настављене по његовом завршетку, и то одмах по закључењу мировног уговора. Версајским уговором о миру (члан 295. параграф 1), предвиђено је да су високе стране уговорнице, које нису ратификовале Конвенцију о опијуму потписану у Хагу 23. јануара 1912, сагласне да та конвенција ступи на снагу и да је потребно донети законе на

¹⁹⁰ Стојановић З., Перић О., *op. cit.*, стр. 191.

¹⁹¹ www.worldlii.org/int/other/LNTSer/1922/29.html

¹⁹² Били су заступљени представници: Русије, САД, Кине, Француске, Јапана, Холандије, Велике Британије, Италије, Португала, Немачке, Персије и Сијама.

националном нивоу чим буде било могуће, а најкасније у року од дванаест месеци од дана потписивања Версајског уговора. Предвиђено је и да ратификација Версајског уговора о миру има исту снагу као ратификација Конвенције из Хага из 1912, односно Треће конференције о опијуму одржане у Хагу 1914. године, ради ступања на снагу донете конвенције (члан 295. параграф 2).¹⁹³

Међународна конвенција о опијуму од 23. јануара 1912. године, ступила је на снагу 1. јануара 1921. године, и има следеће карактеристике:

а) Хашка конвенција је први међународни споразум из области опојних дрога, а предмет њеног регулисања био је само ограничење злоупотребе опијума, деривата опијума и кокаина;

б) основни недостаци Хашке конвенције састоје се у томе што није обухватила све врсте природних дрога као што су лишће коке, индијска конопља, опијумски мак и сви производи добијене од њих;

в) у односу на сирови опијум, постојала је обавеза држава уговорница да законима регулишу његову производњу и промет, и предузму мере за спречавање његове злоупотребе. У односу на прерађени опијум, односно опијум за пушење, Конвенцијом је предвиђена његова потпуна забрана, а потписницима је наложено да предузму мере за постепено и ефикасно укидање производње, унутрашње трговине и употребе прерађеног опијума;

г) употреба медицинског опијума, морфина и кокаина Конвенцијом се дозвољава само у медицинске и друге дозвољене сврхе и ограничавају производња, прерада и куповина у дозвољене сврхе;

д) у погледу контроле испуњавања преузетих обавеза из Конвенције, налажу се само опште обавезе у виду достављања закона и других прописа, као и статистичких података;

ђ) поштујући фактичко стање, обичаје, традицију и масовност употребе у Кини, односно огромну злоупотребу опијума и његово масовно коришћење у тој земљи, као и уговорне обавезе које је Кина имала са другим државама,

---

¹⁹³ Николић Д., *op. cit.*, стр. 43–44.

Конвенција је имала посебне одредбе које су се односиле на Кину и уважавале њену специфичност;

е) проблем репресије остављен је државама потписницама на аутономно одлучивање.¹⁹⁴

3.3. МЕЂУНАРОДНА КОНВЕНЦИЈА О ОПИЈУМУ ОД 19. ФЕБРУАРА 1925. ГОДИНЕ¹⁹⁵

Нова конвенција која је донета у Женеви, под окриљем Друштва народа, била је, у ствари, само донекле допуна претходне. Настојало се да се уочени недостаци и пропусти отклоне и на тај начин усаврши механизам регулисања употребе опојних дрога само у дозвољене сврхе. Основне карактеристике ове конвенције биле су:

а) Постојећим опојним дрогама додаје се лишће коке и индијске конопље. Тиме је листа опојних дрога проширена. Значајне су и одредбе према којима листа опојних дрога није коначна. Извесни препарати могли су да буду ослобођени правила која је предвиђала Конвенција, као што су и други њоме могли бити обухваћени, који се ту нису налазили. Ова друга могућност на неки начин била је сужена (члан 10. став 3) тиме што је било препуштено слободној оцени држава да реше ово важно питање. Ту се, између осталог, каже да ће одредбе конвенције постати одмах примењиве у односима између страна уговорница које буду прихватиле препоруку.¹⁹⁶

б) Контрола међународне трговине заузимала је кључно место у Конвенцији. Она се заснивала на систему посебних овлашћења за увоз, односно извоз опојних дрога.¹⁹⁷

в) Систем међународне контроле знатно је усавршен и далеко је испред онога што је предвиђала претходна Конвенција. У том систему требало је разликовати три елемента помоћу којих је он оствариван: међународни орган (то

---

¹⁹⁴ *Ibid.*, стр. 44.

¹⁹⁵ www.worldlii.org/int/other/LNTSer/1928/231.html

¹⁹⁶ Перић О., *op. cit.*, стр. 189–190.

¹⁹⁷ *Ibid.*

је био Стални централни комитет), систем процена и достављање статистичких података том међународном органу. Значајно је поменути да је, у вршењу својих функција, Централни комитет могао, на одговарајући начин, да тражи од влада објашњења ако је из обавештења којима је располагао закључио да нека земља нагомилава претеране количине неке супстанце и на тај начин представља опасност да постане центар недозвољене трговине. Слична права овај орган је имао и према земљама које нису приступиле конвенцији кад га обавештења, којима располаже, буду навела на закључак да је нека земља на путу да постане седиште недопуштеног промета.¹⁹⁸

г) Конвенција је већ овога пута обавезивала стране уговорнице да подвргну одговарајућим кривичним санкцијама, предвиђајући и конфискацију супстанце, све оне повреде закона и других прописа који су се односили на примену одредаба конвенције. Стога је по питању кажњавања учињен значајан напредак у односу на раније регулисање. Државама је предлагано да испитају и друге могућности.¹⁹⁹

3.4. КОНВЕНЦИЈА О ОГРАНИЧЕЊУ ПРОИЗВОДЊЕ И РЕГУЛИСАЊУ РАСПОДЕЛЕ ОПОЈНИХ ДРОГА ОД 13. ЈУЛА 1931. ГОДИНЕ²⁰⁰

Конвенција о ограничењу производње и регулисању расподеле опојних дрога од 13. јула 1931. године потписана је у Женеви, а ступила је на снагу 1. јануара 1934. године. Њене основне карактеристике су:

а) Уместо дотадашњег система који су прихватиле претходне, ова конвенција је делила све дроге у две велике групе, а потом у подгрупе. Прве су сачињавале опојне дроге у правом смислу, односно оне које су могле да изазову токсикоманију. Друга је обухватала супстанце које, саме по себи, нису опасне, али даљим поступцима могу то бити (нпр. кодеин, етил-морфин, њихове соли и слично).

---

¹⁹⁸ *Ibid.*

¹⁹⁹ *Ibid.*

²⁰⁰ www.slvesnik.com.mk/Issues/85A0D22A2105E347932C986F175FC25B.pdf

б) Конвенција је посебну пажњу поклањала проценама и њихов режим је строжи, мада су оне и даље достављане Сталном централном комитету. Свака процена морала се засновати искључиво на медицинским и научним потребама, уз одступање да су стране уговорнице, поред резервних, могле да одржавају и државне стокове. Процене је проучавао посебан орган који се први пут јавља у овој конвенцији. Реч је о контролном органу у чији су састав улазила четири члана, а он је имао посебна овлашћења.

в) Између осталог, конвенција је имала претензије да ограничи производњу опојних дрога, односно да контролише њихов настанак. Због тога је садржавала одредбу, не помињући посебно културу опијумског мака, која је то укупна количина опојних дрога која се сме произвести у току једне године.

г) Конвенција је садржавала и ограничења која су се односила на извоз хероина, његових соли и свих препарата који их садрже, изузев оних количина које су потребне у медицинске и научне сврхе. Исто тако, она је налагала посебну обавезу странама уговорницама да одмах обавесте Стални централни комитет ако су одобриле извоз опојних дрога у оне земље на које се не односи ни ова, ни конвенција из 1925. године.

д) Стране уговорнице су биле обавезне да оснују посебну администрацију чији је задатак био да се стара о примени одредаба Конвенције, да регулише, надгледа и контролише тржиште, организује борбу против токсикоманије како би се на тај начин спречило њено ширење и сузбила недозвољена трговина. У овој конвенцији се први пут среће могућност заплене опојних дрога у случају недозвољене трговине. Оне су могле бити уништене, прерађене у друге супстанце које немају те особине или употребљене у медицинске и научне сврхе.²⁰¹

---

²⁰¹ Перић О., *op. cit.*, стр. 190–191.

4. ДЕЛАТНОСТ ОРГАНИЗАЦИЈЕ УЈЕДИЊЕНИХ НАЦИЈА

4.1. ЈЕДИНСТВЕНА КОНВЕНЦИЈА О ОПОЈНИМ ДРОГАМА ИЗ 1961. ГОДИНЕ СА ПРОТОКОЛОМ О ИЗМЕНИ ЈЕДИНСТВЕНЕ КОНВЕНЦИЈЕ О ОПОЈНИМ ДРОГАМА ИЗ 1972. ГОДИНЕ

Економско-социјални савет Организације уједињених нација, својом Резолуцијом од 28. јула 1958, одлучио је да сазове Конференцију ради усвајања јединствене конвенције о опојним дрогама, како би се јединственим инструментом заменили многострани инструменти који су постојали о тој материји, смањио број међународних органа створених постојећим инструментима који се баве искључиво контролом опојних дрога и обезбедила контрола производње сировина за опојне дроге. Конференција Организације уједињених нација за усвајање Јединствене конвенције о опојним дрогама одржана је у седишту Организације уједињених нација у Њујорку од 24. јануара до 25. марта 1961. године. Том приликом, поред Јединствене конвенције о опојним дрогама, усвојено је и пет резолуција које су прикључене завршном акту, и то: а) Резолуција I, Техничка помоћ у погледу контроле опојних дрога; б) Резолуција II, Лечење токсикомана; в) Резолуција III, Недозвољена трговина; г) Резолуција IV, Састав комисије за опојне дроге; и д) Резолуција V, Међународни контролни апарат.

Разматрајући одредбе Јединствене конвенције о опојним дрогама из 1961. године, стране уговорнице су се споразумеле и 25. маја 1972. у Женеви донеле Протокол о изменама и допунама Јединствене конвенције о опојним дрогама из 1961. године. Наша земља ратификовала је оба ова уговора.

Бринући се за физичко и психичко здравље људи, стране уговорнице, признајући надлежност Организације уједињених нација у погледу надзора над опојним дрогама, у намери да заинтересовани међународни органи буду груписани у оквиру те организације, а желећи да закључе међународну конвенцију прихватљиву за све, која би истовремено заменила већину постојећих уговора о опојним дрогама и која би ограничила употребу опојних дрога у медицинске и научне сврхе, с циљем успостављања сталне међународне сарадње ради спровођења тих начела и постизања тих циљева, сагласиле су се и донеле

Јединствену конвенцију о опојним дрогама. При томе, с једне стране, узета је у обзир чињеница да је медицинска употреба опојних дрога неопходна за ублажавање болова и да одређене мере морају бити предузете како би се обезбедило да опојне дроге буду расположиве у ту сврху, а с друге стране, да је токсикоманија несрећа за појединца и да представља привредну и социјалну опасност за човечанство. Уговорне стране, свесне задатка који им се поставља да спрече ту несрећу и да се против ње боре, заузеле су став да, ради ефикасности, мере предузете против злоупотреба опојних дрога треба да буду координиране и опште, а да општа акција те врсте захтева међународну сарадњу руковођену истим начелима и усмерену заједничким циљевима. С тим циљем, стране уговорнице су се обавезале да предузму законодавне и управне мере које могу бити потребне за извршавање одредаба ове конвенције на њиховим сопственим територијама, за сарадњу са другим државама у извршавању одредаба конвенције и за ограничавање искључиво у медицинске и научне сврхе производње, фабрикации,²⁰² извоза, увоза, расподеле, трговине, употребе и држања опојних дрога.

Саставни део Јединствене конвенције о опојним дрогама чине четири табеле које представљају спискове опојних дрога или препарата, чиме се одређује на које супстанце се остале одредбе конвенције односе. Ови спискови, односно поље примене контроле над одређеним супстанцама, подложни су променама у тачно прописаној процедури. Ако нека страна уговорница или Светска здравствена организација добије податке који, према њеном мишљењу, захтевају измену неке табеле, она ће упутити Генералном секретару Организације уједињених нација нотификацију са свим подацима који јој иду у прилог. Генерални секретар ће доставити ту нотификацију и податке које буде сматрао за потребне странама уговорницама, Комисији за опојне дроге Економско-социјалног савета Организације уједињених нација и, ако је нотификацију доставила нека страна уговорница, Светској здравственој организацији. Након тога, на основу препоруке коју даје Светска здравствена организација, Комисија за опојне дроге доноси одлуку о измени неке табеле, коју Генерални секретар

---

²⁰² Јединствена конвенција о опојним дрогама (члан 1. став 1. тачка н) фабрикацију дефинише као сваку радњу, осим производње, која омогућује да се добију опојне дроге и обухвата како пречишћавање, тако и прераду опојних дрога у друге опојне дроге.

Организације уједињених нација саопштава свим државама чланицама Организације уједињених нација, државама нечланицама потписницама ове конвенције, чланицама Светске здравствене организације и Међународном органу за контролу опојних дрога.²⁰³

Свака одлука Комисије за опојне дроге да измени неку табелу поднеће се Економско-социјалном савету Организације уједињених нација на разматрање ако то затражи нека страна уговорница у року од деведесет дана од дана пријема нотификације о одлуци. Тај захтев ће се поднети Генералном секретару Организације уједињених нација са свим подацима који му иду у прилог. Генерални секретар ће доставити по једну копију тог захтева са подацима Комисији за опојне дроге, Светској здравственој организацији и свим странама уговорницама, које ће позвати да поднесу своје примедбе у року од деведесет дана. Све примљене примедбе поднеће се Економско-социјалном савету на разматрање. На основу тога, Економско-социјални савет може потврдити, изменити или поништити одлуку Комисије за опојне дроге и та одлука је коначна, па се доставља свим државама чланицама Организације уједињених нација, државама нечланицама које су стране потписнице конвенције, Комисији за опојне дроге, Светској здравственој организацији и Међународном органу за контролу опојних дрога.

На основу изричите одредбе Јединствене конвенције о опојним дрогама, која носи наслов држање опојних дрога (члан 33), стране уговорнице неће дозволити држање опојних дрога без законите дозволе.

Јединствена конвенција о опојним дрогама (члан 35) прописује неопходне мере у борби против недозвољене трговине. У складу са овом одредбом, водећи

---

²⁰³ Приликом превођења међународних конвенција, а затим и у законима о ратификацији тих конвенција, односно у другим законима који се односе на област опојних дрога ово тело се различито зове – Међународни орган за контролу опојних дрога, Међународни одбор за контролу опојних дрога, Међународни биро за контролу опојних дрога и Међународни биро за контролу наркотика. Реч је о истом телу (INCB) које је формирано Јединственом конвенцијом о опојним дрогама из 1961. године, и надлежно је за контролу спровођења конвенција из области опојних дрога и психотропних супстанци, а нарочито: Јединствене конвенције о опојним дрогама из 1961. године, Протокола о изменама и допунама ове конвенције из 1972. године, Конвенције о психотропним супстанцама из 1971. године и Конвенције Организације уједињених нација против незаконитог промета опојних дрога и психотропних супстанци из 1988. године.

рачуна о својим уставним, правним и административним системима, стране уговорнице:

а) обезбеђују на националном плану усклађивање превентивне и репресивне акције против недозвољене трговине и могу одредити одговарајућу службу за координацију;

б) узајамно се помажу у борби против недозвољене трговине;

в) тесно сарађују међусобно и са надлежним међународним организацијама чије су чланице, како би водиле усклађену борбу против недозвољене трговине;

г) настоје да се међународна сарадња одговарајућих служби обавља брзо;

д) обезбеђују да се достављање судских исправа између земаља ради вођења судског поступка обавља брзо и на адресу судског органа који одреде стране уговорнице, с тим да ова одредба не искључује право страна уговорница да захтевају да им се судске исправе достављају дипломатским путем;

ђ) пружају Међународном органу за контролу опојних дрога и Комисији за опојне дроге, ако то сматрају за сходно, посредством Генералног секретара, обавештења која се односе на недозвољене радње које су установљене унутар њених граница, а које се односе на недозвољено гајење, производњу, фабрикацију и трговину опојним дрогама;

е) пружају обавештења на захтев стране уговорнице.

Казнене одредбе у Јединственој конвенцији о опојним дрогама (члан 36), са аспекта овог рада, најзначајнији су део конвенције. Под резервом својих уставних одредаба, свака страна уговорница прописује мере које су потребне да би се одређене злоупотребе опојних дрога сматрале тешким кажњивим делом ако су учињене умишљајно и које би се кажњавале одговарајућом казном затвора или другим казнама лишења слободе. Те злоупотребе су гајење и производња, фабрикација, препарирање, држање, понуда, пуштање у продају, расподела, куповина, продаја, испорука по било ком основу, посредовање, одашиљање, експедовање за транзит, превозење, увоз и извоз опојних дрога, које нису у складу са одредбама конвенције, или свака друга радња која је, према мишљењу те стране, противна одредбама конвенције. Ако лица која конзумирају опојне

дрогe изврше оваква кривична дела, стране уговорнице могу, уместо да их осуде или да изрекну казнене мере против њих, или као допуну осуде или казне, да подвргну ова лица мерама лечења, образовања, посткуративним мерама рехабилитације и поновном укључивању у друштво.

Под резервом уставних одредаба сваке стране уговорнице, њеног правног система и њеног националног законодавства (члан 36. став 2), Јединствена конвенција о опојним дрогама, поред осталог, прописује следеће:

а) свако од кривичних дела прописано на основу ове конвенције сматра се посебним кривичним делом ако је почињено у разним земљама;

б) умишљајно учешће у неком од ових кривичних дела, удруживање или договор с циљем његовог извршења или покушај да се такво кривично дело учини, као и намерно извршење припремне или финансијске радње у вези са овим кривичним делима, представљају кривична дела за која се могу изрећи казне;

в) осуде изречене у иностранству за ова кривична дела узимају се у обзир ради утврђивања рецидива;

г) ова кривична дела, било да су их учинила домаћа било страна лица, гони страна уговорница на чијој је територији кривично дело учињено, или страна уговорница на чијој ће се територији учинилац наћи ако његова екстрадиција није прихватљива према законодавству стране уговорнице којој је захтев упућен и ако учинилац није гоњен и осуђен;

д) свако од ових кривичних дела сматра се по сили закона случајем за екстрадицију из било којег уговора о екстрадицији закљученог између страна уговорница. Стране уговорнице обавезне су да ова кривична дела сматрају случајевима за екстрадицију из споразума у сваком уговору о екстрадицији који би оне међусобно закључиле;

ђ) ако је једна страна уговорница која условљава екстрадицију постојањем уговора поднела захтев за екстрадицију некој другој страни уговорници са којом она није везана уговором о екстрадицији, има право да сматра ову конвенцију правним основом за екстрадицију у погледу кривичних дела која проистичу из конвенције.

Једном од важнијих одредаба Јединствене конвенције о опојним дрогама (члан 38) предвиђају се мере које би требало да предузму стране уговорнице с циљем спречавања немедицинске употребе опојних дрога. Стране уговорнице дужне су да са нарочитом пажњом разматрају злоупотребу конзумирања опојних дрога и предузму све могуће мере да би то спречиле и обезбедиле брзо отклањање, лечење, образовање, посткуративно лечење, рехабилитацију и поновно укључивање ових лица у друштво. Оне треба да усклађују своје напоре који теже тим циљевима. Поред тога, стране уговорнице подстичу, уколико је то могуће, школовање особља ради обезбеђења лечења, посткуративног лечења, рехабилитације и поновног укључивања у друштво лица које је конзумирало опојне дроге. Такође, дужне су да предузимају све могуће мере како би помогле лицима, којима је то потребно приликом вршења дужности, да стекну знања о проблемима које поставља злоупотреба опојних дрога и спречавање злоупотреба.

Јединствена конвенција о опојним дрогама предвиђа могућност да свака страна уговорница затражи стручна мишљења од Међународног органа за контролу опојних дрога или других специјализованих установа. Ако сматра пожељним, у борби коју води против недозвољене трговине опојним дрогама, страна уговорница настојаће да закључи, саветујући се са осталим заинтересованим странама из те области, споразуме који предвиђају стварање регионалних центара за научно истраживање и за образовање, ради решавања проблема који произилазе из недозвољене употребе и трговине опојним дрогама. У самој конвенцији, посебно се наглашава да, без обзира на одредбе конвенције, ниједна страна уговорница није и неће се сматрати да је спречена да донесе домаће контролне мере са већим ограничењима или строже мере од оних које предвиђа сама конвенција ако то сматра потребним или погодним ради заштите народног здравља.

Ступањем на снагу Јединствене конвенције о опојним дрогама из 1961. године, њеним одредбама се између страна уговорница укидају и замењују одредбе следећих међународних уговора:

а) Међународна конвенција о опијуму, потписана у Хагу, 23. јануара 1912. године;

б) Споразум о фабриковању, унутрашњој трговини и употреби препарираниог опијума, потписан у Женеви, 11. фебруара 1925. године;

в) Међународна конвенција о опијуму, потписана у Женеви, 19. фебруара 1925. године;

г) Конвенција о ограничењу фабриковања и регулисању расподеле опојних дрога, потписана у Женеви, 13. јула 1931. године;

д) Споразум о контроли потрошње опијума за пушење на Далеком истоку, потписан у Банкоку, 27. новембра 1931. године;

ђ) Протокол, потписан у Лејк Саксесу 11. децембра 1946. године, којим се мењају и допуњују споразуми, конвенције и протоколи о опојним дрогама закључени у Хагу 23. јануара 1912, у Женеви 11. фебруара 1925, 19. фебруара 1925. и 13. јула 1931, и у Женеви 26. јуна 1936, осим у погледу његовог дејства на последњу од ових конвенција;

е) Протокол, потписан у Паризу 19. новембра 1948, којим су стављене под међународну контролу неке дроге које нису поменуте у Конвенцији од 13. јула 1931. за ограничење фабриковања и регулисање расподеле опојних дрога, измењеној и допуњеној Протоколом потписаним у Лејк Саксесу 11. децембра 1946. године;

ж) Протокол о ограничењу и регулисању гајења мака, као и производње, међународне трговине, трговине на велико и употребе опијума, потписан у Њујорку 23. јуна 1953. године.

Приликом потписивања и ратификовања Протокола о изменама и допунама Јединствене конвенције о опојним дрогама из 1972. године, наша земља је ставила резерве у погледу чл. 9. и 11. овог протокола, тако да се те одредбе у нашој земљи не примењују. Чланом 9. Протокола, измењен је и допуњен члан 19. Јединствене конвенције о опојним дрогама, а овим променама се уводи обавеза за стране уговорнице да Међународном органу за контролу опојних дрога достављају следеће податке: а) количине опојних дрога које ће бити утрошене у медицинске и научне сврхе; б) количине опојних дрога које ће бити коришћене за фабрикацију других опојних дрога; в) количине опојних дрога које се налазе у

складишту на дан 31. децембар године на коју се процена односи; г) количине опојних дрога које треба додати специјалним залихама; д) површине у хектарима и географско место земљишта које ће бити одређено за гајење опијумског мака; њ) приближне количине опијума које ће бити произведене; е) број индустријских предузећа која ће фабриковати синтетичке опојне дроге; ж) количине синтетичких опојних дрога које ће бити фабриковане у сваком од поменутих индустријских предузећа. Други члан у погледу којег је наша земља ставила резерву јесте члан 11. Протокола о изменама и допунама Јединствене конвенције о опојним дрогама којим се уводи нови члан 21бис, који прописује ограничење производње опијума.

4.2. КОНВЕНЦИЈА О ПСИХОТРОПНИМ СУПСТАНЦАМА ИЗ 1971. ГОДИНЕ

Конвенција о психотропним супстанцама потписана је у Бечу 21. фебруара 1971. године. Стране уговорнице, заинтересоване за здравље људи и добробит човечанства, забринуте због проблема здравља људи и друштвених проблема до којих долази услед злоупотреба неких психотропних супстанци, а решене да спречавају и сузбијају злоупотребе ових супстанци и недозвољену трговину до које она доводи, донеле су ову конвенцију убеђене да је за остваривање ових циљева потребна једна међународна конвенција. Признајући да је коришћење психотропних супстанци у медицинске и научне сврхе неопходно и да могућност прибављања супстанци у ове сврхе не би требало да буде безразложно ограничена, стране уговорнице сматрају да треба предузети строге мере како би се ограничило коришћење ових супстанци само у дозвољене сврхе, а да мере против злоупотреба ових супстанци, с циљем ефикасније примене, треба да буду усклађене и универзалне. При томе, истиче се надлежност Организације уједињених нација у погледу контроле психотропних супстанци, а у циљу да заинтересовани међународни органи врше своју делатност у оквиру ове организације.

Област примене контроле одређена је помоћу четири табеле које су приложене уз ову конвенцију, а означавају листе психотропних супстанци по одговарајућим бројевима, које се могу мењати по тачно утврђеној процедури. Ако нека страна уговорница или Светска здравствена организација буде обавештена о

некој супстанци која још не подлеже међународној контроли, а ти подаци, према њеном мишљењу, указују на потребу да се она унесе у једну од табела ове конвенције, она доставља Генералном секретару Организације уједињених нација саопштење заједно са свим информацијама које га поткрепљују. Овај поступак се такође примењује ако једна страна уговорница или Светска здравствена организација буде располагала подацима који оправдавају пребацивање неке супстанце из једне табеле у другу, или њено брисање из неке од табела. Ово саопштење, као и податке које сматра потребним, Генерални секретар Организације уједињених нација доставља странама уговорницама, Комисији за опојне дроге Економско-социјалног савета Организације уједињених нација и, уколико је саопштење дала једна страна уговорница, Светској здравственој организацији.

Имајући у виду саопштење Светске здравствене организације чије ће мишљење бити одлучујуће са медицинског и научног становишта, и узимајући у обзир економске, друштвене, правне, административне и остале чиниоце које буде сматрала важним Комисија за опојне дроге може неку супстанцу унети у једну од табела. Такође, Комисија за опојне дроге по овој процедури може одлучити да неку супстанцу пребаци из једне у другу табелу или да је брише из табеле. У том поступку Комисија за опојне дроге може тражити допунска обавештења од Светске здравствене организације или из других одговарајућих извора. Генерални секретар Организације уједињених нација доставља сваку одлуку Комисије за опојне дроге свим државама чланицама Организације уједињених нација, државама нечланицама које су стране уговорнице ове конвенције, Светској здравственој организацији и Међународном органу за контролу опојних дрога. Одлука Комисије за опојне дроге подлеже ревизији од стране Економско-социјалног савета Организације уједињених нација уколико нека страна поднесе такав захтев у року од 180 дана од пријема саопштења о одлуци. Захтев за ревизију треба да се достави Генералном секретару Организације уједињених нација заједно са свим одговарајућим подацима којима се захтев образлаже. По једну копију захтева за ревизију и одговарајућих података Генерални секретар Организације уједињених нација доставља Комисији за опојне дроге, Светској здравственој организацији и свим странама уговорницама, позивајући их да му

доставе своје примедбе у року од деведесет дана. Све примљене примедбе подносе се Економско-социјалном савету Организације уједињених нација. Овај савет може потврдити, изменити или поништити одлуку Комисије за опојне дроге. Његова одлука је коначна и саопштава се свим државама чланицама Организације уједињених нација, свим државама нечланицама које су стране уговорнице ове конвенције, Комисији за опојне дроге, Светској здравственој организацији и Међународном органу за контролу опојних дрога.

Водећи рачуна о својим уставним, правним и административним системима, стране уговорнице обезбеђују да се на домаћем плану ускладе превентивне и репресивне акције против недозвољене трговине психотропним супстанцама. Треба имати у виду чињеницу да конвенција (члан 1), поред осталог, дефинише да израз недозвољена трговина означава фабрикацију или трговину психотропним супстанцама која се обавља противно овој конвенцији, а да израз фабрикација означава сваки поступак којим се може добити психотропна супстанца, подразумевајући ту и пречишћавање и прераду психотропних супстанци у друге психотропне супстанце. Стране уговорнице се међусобно помажу у борби против недозвољене трговине психотропним супстанцама, и с тим циљем одмах достављају осталим непосредно заинтересованим странама уговорницама, дипломатским путем или преко надлежних органа које оне одреде, по једну копију сваког извештаја који упућују Генералном секретару Организације уједињених нација после откривања неког случаја недозвољене трговине или заплена. Такође, тесно сарађују међусобно и са надлежним међународним организацијама чије су чланице, ради заједничке борбе против недозвољене трговине, старају се да се међународна сарадња између одговарајућих служби обави што пре и обезбеђују да се приликом достављања судских списа између земаља ради вођења неког судског поступка ово достављање органима које одреде стране уговорнице врши експедитивно.

Конвенција о психотропним супстанцама (члан 22) садржи и казнене одредбе, које су, са аспекта овог рада, најважније. Према њима, с изузетком својих уставних ограничења, свака страна уговорница сматра кажњивом сваку радњу учињену намерно, којом се крши неки закон или неки пропис донет у извршењу њених обавеза које проистичу из ове конвенције и предузима потребне мере да се

ова дела кажњавају одговарајућом казном, као што је казна затвора или нека друга казна лишења слободе. Ако лица која конзумирају психотропне супстанце учине оваква кажњива дела стране уговорнице, уместо да их осуде или им изрекну кривичну казну, или као допуну казни могу подврћи ова лица лечењу, васпитању, постерапијском лечењу, рехабилитацији и поновном укључивању у друштво.

Овим одредбама, такође, прописује се да ако је низ међусобно повезаних радњи које представљају кривична дела проистекла из ове конвенције учињен у разним земљама, свако од ових дела сматра се посебним кривичним делом. Казне изречене у иностранству за ова кривична дела узимају се у обзир при утврђивању поврата, а гоњење за учињена кривична дела, било да су их учинила домаћа било страна лица, врши страна уговорница на чијој су територији учињена, или страна уговорница на чијој територији је учинилац затечен, уколико његова екстрадиција није у складу са законодавством стране уговорнице којој је захтев упућен и ако учинилац није раније гоњен и осуђен. Такође, пожељно је да се кривична дела која имају основ у овој конвенцији сматрају случајевима за екстрадицију у свим уговорима о екстрадицији који су закључиле или који буду закључиле стране уговорнице, а да ова кривична дела признају као случајеве екстрадиције између себе оне стране уговорнице које не условљавају екстрадицију постојањем уговора или реципроцитета, с тим да се екстрадиција одобрава према законодавству стране уговорнице којој је упућен захтев за екстрадицију.

Уколико нека страна уговорница сматра да је то целисходно или неопходно за заштиту народног здравља и добробити, Конвенција о психотропним супстанцама дозвољава (члан 23) примену строжих контролних мера од оних које предвиђа конвенција.

4.3. КОНВЕНЦИЈА ОРГАНИЗАЦИЈЕ УЈЕДИЊЕНИХ НАЦИЈА ПРОТИВ НЕЗАКОНИТОГ ПРОМЕТА ОПОЈНИХ ДРОГА И ПСИХОТРОПНИХ СУПСТАНЦИ²⁰⁴

Због потребе да се ојачају и допуне мере предвиђене Јединственом конвенцијом о опојним дрогама из 1961. године, Протоколом о изменама и допунама Јединствене конвенције о опојним дрогама и Конвенцијом о психотропним супстанцама из 1971. године, ради супротстављања незаконитом промету опојних дрога и психотропних супстанци и његовим тешким последицама, 19. децембра 1988. у Бечу усвојена је Конвенција Организације уједињених нација против незаконитог промета опојних дрога и психотропних супстанци. Мотиви за доношење ове конвенције истакнути су у уводном делу, где се прецизно објашњавају разлози због којих је конвенција донета. Тако се констатује да су стране уговорнице веома забринуте величином и растом незаконите производње, тражње и промета опојних дрога и психотропних супстанци које представљају озбиљну опасност по здравље и добробит људи и негативно утичу на привредне, културне и политичке темеље друштва. Забринуте су и сталним и све већим продирањем незаконитог промета опојних дрога и психотропних супстанци у разне социјалне групе, а посебно чињеницом да су у многим деловима света деца²⁰⁵ незаконити потрошачи дрога и да се користе за незакониту производњу, дистрибуцију и трговину опојним дрогама и психотропним супстанцама, што повлачи непроцењиву опасност.

Образлажући мотиве за доношење ове конвенције, стране уговорнице наводе да су уочене везе између незаконитог промета и других организованих криминалних активности које подривају легитимне економије и угрожавају стабилност, безбедност и суверенитет држава. Констатујући да је незаконит промет међународна криминална делатност чије сузбијање захтева неодложну

---

²⁰⁴ Закон о ратификацији Конвенције Организације уједињених нација против незаконитог промета опојних дрога и психотропних супстанци („Службени лист СФРЈ – Међународни уговори“, број 14/90).

²⁰⁵ За разлику од појма дете у Кривичном законнику (члан 112. став 8), којим је оно одређено као лице које није навршило четрнаест година, под појмом дете у Конвенцији Организације уједињених нација против незаконитог промета опојних дрога и психотропних супстанци, треба подразумевати лице млађе од осамнаест година. Ова конвенција не одређује експлицитно појам дете, али се то чини у другим конвенцијама Организације уједињених нација, па се тај појам треба тако прихватити и за потребе ове конвенције.

пажњу и највиши приоритет, оне истичу да су свесне да незаконит промет доноси велику финансијску добит и богатство које омогућава транснационалним организацијама криминалаца да уђу у структуре власти, легитимног пословног и финансијског света и друштва на свим нивоима и да их кваре и корумпирају, па су зато решене да лица која се баве незаконитим прометом лише добити остварене њиховом криминалном делатношћу и тиме уклоне главни подстицај за такву делатност. Конвенцију доносе у жељи да искорене узроке проблема злоупотреба опојних дрога и психотропних супстанци, укључујући и незакониту тражњу за таквим дрогама и супстанцама и огромне профите стечене незаконитим прометом. С тим циљем, сматрају да су неопходне мере за праћење одређених супстанци, укључујући и прекурсоре, хемикалије и раствараче који се користе у производњи опојних дрога и психотропних супстанци, чија је доступност повећала тајну производњу таквих дрога и супстанци.

Стране уговорнице потврђују надлежност Организације уједињених нација у области контроле опојних дрога и психотропних супстанци и истичу жељу да међународни органи који се баве таквом контролом буду у оквиру ове организације, поново верификујући руководеће принципе постојећих споразума у области опојних дрога и психотропних супстанци и систем који оне представљају. Решене су, такође, да побољшају међународну сарадњу на сузбијању незаконитог промета морем. Признајући да је искорењивање незаконитог промета колективна одговорност свих држава и да је, с тим циљем, неопходна координирана акција у оквиру међународне сарадње, стране уговорнице истичу значај јачања и повећања ефикасних законских средстава за међународну сарадњу у области кривичног права на сузбијању међународних криминалних активности незаконитог промета. На крају истичу своју жељу да закључе свеобухватну, ефикасну и оперативну међународну конвенцију која је конкретно уперена против незаконитог промета и која узима у обзир различите аспекте овог проблема у целини, нарочито оне аспекте који нису предвиђени постојећим споразумима у области опојних дрога и психотропних супстанци.

Сврха Конвенције Организације уједињених нација против незаконитог промета опојних дрога и психотропних супстанци јесте да унапреди сарадњу међу странама потписницама тако да могу ефикасније да се боре против разних

аспекта незаконитог промета опојних дрога и психотропних супстанци који има међународну димензију. У извршењу својих обавеза по овој конвенцији стране потписнице предузимају неопходне мере, укључујући законске и административне, у складу са основним нормама правних система својих држава.

Саставни део Конвенције је Анекс који садржи табелу I и табелу II, у којима се налазе одговарајуће нумерисане листе супстанци. Садржај ових табела повремено се мења и допуњава у складу са процедуром коју прописује ова конвенција.

Најважнији део Конвенције, за потребе овог рада (члан 3. став 1) одређује да ће свака страна потписница усвојити неопходне мере да се као кажњива дела предвиде радње које су намерно учињене, и то:

а) производња, прерада, екстракција, припрема, понуда, понуда за продају, дистрибуција, продаја, испорука под било којим условима, посредовање, слање, слање у транзиту, транспорт, увоз или извоз било које опојне дроге или било које психотропне супстанце супротно одредбама Јединствене конвенције о опојним дрогама из 1961. године, Протокола о изменама и допунама ове конвенције и Конвенције о психотропним супстанцама из 1971. године;

б) узгој опијумског мака, жбунова коке или биљке канабис за производњу опојних дрога супротно Јединственој конвенцији о опојним дрогама из 1961. године и Протокола о изменама и допунама ове конвенције;

в) поседовање или куповина опојних дрога или психотропних супстанци за сврхе било које активности које су набројане у тачки а;

г) производња, транспорт или дистрибуција опреме, материјала или супстанци наведених у табели I или табели II, са знањем да ће се користити у или за незаконити узгој, производњу или прераду опојних дрога или психотропних супстанци;

д) организовање, управљање или финансирање било ког од кажњивих дела набројаних у претходним тачкама;

ђ) конверзија или трансфер имовине, уз знање да је таква имовина стечена на основу једног или више дела описаних у тачки а), или на основу учешћа у

таквом делу или делима, за сврхе скривања или прикривања незаконитог порекла имовине или помагања неком лицу које је умешано у извршење таквог или таквих дела да би избегло законске последице својих дела;

е) скривање или прикривање праве природе, извора, места, располагања, кретања, права у вези са имовином, или над имовином, уз знање да је таква имовина стечена на основу једног или више дела утврђених у складу са тачком а), или учешћем у једном или више таквих дела;

ж) стицање, поседовање или коришћење имовине, са знањем, у време пријема, да је таква својина стечена на основу једног или више дела утврђених у складу са тачком а), или учешћем у таквом делу или делима;

з) поседовање опреме, материјала или супстанци наведених у табели I или табели II, са знањем да се они користе или ће се користити у или за незаконито узгајање, производњу или прераду опојних дрога или психотропних супстанци;

и) јавно подстицање или навођење других, на било који начин, да почине било које од дела утврђених у складу са овом конвенцијом или да незаконито користе опојне дроге или психотропне супстанце;

ј) учествовање, удруживање или завера ради чињења, покушај да се учини или помогне, подстиче, олакша и саветује о чињењу било ког дела утврђеног у складу са овом конвенцијом.

Предвиђа се, такође (члан 3. став 2), да ће свака страна потписница усвојити неопходне мере да се као кажњиво дело, када је учињено намерно, предвиде поседовање, куповина или гајење опојних дрога или психотропних супстанци за личну употребу ако је то учињено супротно одредбама Јединствене конвенције о опојним дрогама из 1961. године, Протокола о изменама и допунама ове конвенције из 1972. године и Конвенције о психотропним супстанцама из 1971. године. Закључак о знању, намери или сврси потребној као елемент кажњивог дела (став 3) може се извести из објективних чињеничних околности.

Ова конвенција (члан 3. став 4), предвиђа и да ће свака страна потписница чињење кажњивих дела која проистичу из ове конвенције подвргнути санкцијама којима се узима у обзир тешка природа тих дела, као што су затвор или други

видови лишења слободе, новчане казне и заплена. Поред казне, може се предвидети да се учинилац подвргне мерама као што су лечење, едукација, нега после лечења, рехабилитација или социјална реинтеграција. У одговарајућим случајевима мањег значаја, као алтернатива казни, могу се предвидети мере као што су едукација, рехабилитација или социјална реинтеграција, а када је учинилац наркоман, лечење и нега после лечења.

Стране потписнице ће, такође, обезбедити (члан 3. став 5) да њихови судови и други надлежни органи који имају јурисдикцију узму у обзир, приликом одлучивања, околности које чињење кажњивих дела, која су прописана на основу ове конвенције, чине посебно тешким, као што су:

а) умешаност у извршење дела организоване криминалне групе којој учинилац припада;

б) умешаност учиниоца у друге међународне организоване криминалне активности;

в) умешаност учиниоца у друге незаконите радње омогућене чињењем кажњивог дела;

г) употреба насиља или ватреног оружја од стране учиниоца;

д) чињеница да је учинилац запослен у јавној служби и да постоји веза између кажњивог дела и службе која је у питању;

ђ) виктимизација или коришћење малолетника;

е) чињеница да је прекршај почињен у казненој институцији, у институцији за преваспитање, у објекту друштвене службе или у њиховој непосредној близини, или на другим местима на која предшколска деца, ђаци и студенти одлазе ради стицања образовања, спортских или друштвених активности;

ж) претходна осуђиваност, нарочито због сличних дела, у земљи или иностранству, у мери у којој то дозвољава домаћи закон стране потписнице.

Конвенција Организације уједињених нација против незаконитог промета опојних дрога и психотропних супстанци (члан 5) предвиђа и увођење мера заплене. Наиме, свака страна потписница усвојиће неопходне мере да би се

омогућила заплена прихода који потичу од кажњивих дела прописаних на основу ове конвенције или имовина чија вредност одговара вредности такве добити. Такође, усвојиће се и мере ради заплене опојних дрога и психотропних супстанци, материјала и опреме или других инструмената коришћених или намењених коришћењу на било који начин у кажњивим делима утврђеним у складу са овом конвенцијом. Ради спровођења ових мера свака страна потписница овластиће своје судове, или друге надлежне органе, да наложе да банкарска, финансијска или комерцијална евиденција буду стављене на располагање или заплењене, а страна уговорница не може одбити да тако поступи позивајући се на разлоге чувања банкарске тајне. Прецизира се и начин сарадње између страна потписница у правцу ефикасне сарадње с циљем заплене прихода или имовине проистекле из вршења ових кажњивих дела.

Свако кажњиво дело прописано на основу ове конвенције сматраће се (члан 6) као дело које је обухваћено сваким споразумом о екстрадицији који постоји између страна потписница као дело које подлеже екстрадицији. Стране потписнице преузеле су и обавезу да ова кажњива дела укључе у сваки споразум о екстрадицији који међу собом закључе као дело које подлеже екстрадицији. Оне стране уговорнице које екстрадицију не условљавају постојањем споразума признаће кажњива дела прописана на основу ове конвенције као дела која подлежу екстрадицији између њих. Ако нека страна потписница, из било којег разлога, на основу својих прописа, одбије екстрадицију, уз сагласност земље молиље, преузеће гоњење за конкретно дело.

Уколико то дозвољавају основни принципи националних правних система (члан 11), стране потписнице ће, у оквиру својих могућности, предузети потребне мере да омогуће одговарајућу примену мере контролисане испоруке на међународном нивоу, на основу споразума који међусобно усагласе, ради идентификовања лица умешаних у вршење кажњивих дела прописаних на основу ове конвенције. Одлуке о примени мере контролисане испоруке доносиће се од случаја до случаја и могу се, када је то потребно, узимати у обзир финансијски аранжмани и договори у вези са одређивањем надлежности страна о којима је реч. Незаконите пошиљке за чију се контролисану испоруку постигне договор могу се, уз сагласност заинтересованих страна, ухватити и може се дозволити да наставе

пут са опојним дрогама или психотропним супстанцама, недирнутим, уклоњеним или замењеним у целини или делимично.

5. СУЗБИЈАЊЕ ЗЛОУПОТРЕБА ОПОЈНИХ ДРОГА НА НИВОУ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ

5.1. ДЕЛАТНОСТ САВЕТА ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ

Главни орган за доношење одлука у Европској унији је Савет Европске уније или Савет министара Европске уније и представља оличење земаља чланица, чије представнике окупља на министарском нивоу. Савет се састаје у различитом саставу, нпр. министри иностраних послова, полиције, финансија, образовања, телекомуникација и др., у зависности од проблема који је на дневном реду. Делатности Савета су:

а) он је законодавни орган Европске уније и своју законодавну делатност реализује заједно са Европским парламентом;

б) координира економске активности земаља чланица;

в) закључује у име Европске уније међународне уговоре с једном или више држава или међународних организација;

г) заједно са Европским парламентом, руководи буџетом;

д) доноси одлуке потребне за утврђивање и спровођење заједничке међународне и безбедносне политике;

ђ) координира активностима земаља чланица и усваја мерила у полицијској и правосудној сарадњи у борби против криминалитета.

На нивоу Европске уније прописима се уређује успостављање тела која се баве превенцијом незаконитог коришћења опојних дрога, начинима спречавања илегалне производње наркотика, класификацијом наркотика и психотропних супстанци, сарадњом полицијских и царинских власти у овој материји, системом кажњавања за кривична дела која настану приликом свих врста незаконите употребе опојних дога и слично. Поред тога постоји и велики број прописа којима се регулише материја опојних дрога, односно прописи којима се спречава

илегална производња и трговина опојних дрога, као и остала питања у вези са овим проблемом.

Документ који је посебно значајан за ову област јесте Заједничка акција Савета од 17. децембра 1996, којом се регулише поступак усклађивања закона и праксе држава чланица Европске уније у борби против зависности од опојних дрога и спречавања илегалне трговине опојним дрогама. Доношење овог и сличних прописа последица је потребе да се успостави хармонизовани приступ свих држава чланица решавању овог проблема, што је било закључено на више састанака Европске уније. Такође, на тим скуповима заузет је јединствен став да је хармонизација националних кривичних законодавстава у овој материји предуслов за смањење конзумирања опојних дрога и њене незаконите употребе. Важно је поменути састанак одржан у Кану 1995, Мадриду 1995, Даблину 1996. и у Фиренци 1996. године. Посебно је био значајан закључак са састанка шефова држава и влада у Фиренци, где је утврђено да је неопходно припремити извештај о могућностима хармонизације националних прописа у овој материји како би се сарадња између држава чланица могла учинити ефикаснијом, нарочито када је реч о производњи и растурању синтетичких дрога. На овим састанцима је такође закључено да је неопходно ускладити и праксе царинских, полицијских и судских власти, будући да је илегална трговина опојним дрогама и њена незаконита производња заједнички проблем свих држава чланица.²⁰⁶

Заједничком акцијом државе чланице су се обавезале да у потпуности сарађују у борби против зависности од опојних дрога и да покушају да у што већој мери ускладе националне прописе ради спречавања даље илегалне трговине опојним дрогама на територији Европске уније. Истовремено се од држава чланица захтевало да ускладе поступања својих полицијских, царинских и судских власти како би се успоставила што боља сарадња између ових органа и побољшао њихов рад. Сарадња између држава чланица превасходно се односи на заједничку борбу против незаконитог кретања опојних дрога и психотропних супстанци, укључујући и такозвани туризам у оне државе чланице где је конзумирање лакших дрога дозвољено. Државе чланице су такође обавезне да

---

²⁰⁶ Чавошки А., „Спречавање илегалне трговине наркотицима“, *Европско законодавство*, број 11, Београд, 2005, стр. 7–8.

предузму неопходне мере зарад борбе против незаконитог гајења растиња које садржи активне наркотичке супстанце.²⁰⁷

Следећи облик сарадње односи се на усклађивање релевантног кривичног законодавства. На првом месту то подразумева усклађивање казненог система за кривична дела илегалне трговине дрогом и остала кривична дела у вези са незаконитом трговином и производњом наркотика. Државе чланице су се обавезале да ће, у оквиру својих прописа, обезбедити да запрећене казне за тешка кривична дела недозвољене продаје опојних дрога буду међу најтежим казнама које се изричу за кривична дела упоредиве тежине. Законска реформа обухвата и измену и допуну кривичних одредаба којима се регулише употреба и производња синтетичких дрога. У вези са тим, државе чланице су обавезне да промовишу успостављање информационог система који ће омогућити идентификацију супстанци подложних забрани на територији Европске уније. Сходно својим уставним начелима и основним појмовима својих правних система, државе чланице су се обавезале да инкриминишу јавно и намерно подстрекавање или навођење других, било којим средством, да отпочну кривична дела незаконитог коришћења или производње наркотика. Посебна пажња посвећена је коришћењу *on-line* података. Државе чланице предузеће све неопходне мере да подстакну повећање делотворне сарадње између полиције, царинских служби и судских власти у борби против зависности од опојних дрога и за спречавање и сузбијање илегалне трговине опојним дрогама. Сарадња у овој материји у складу са Заједничком акцијом подразумева поштовање међународних обавеза, односно обавеза које су државе чланице преузеле потписивањем и ратификацијом Јединствене конвенције о опојним дрогама из 1961. године, Конвенције о психотропним супстанцама из 1971. године и Конвенције Организације Уједињених нација против незаконитог промета опојних дрога и психотропних супстанци из 1988. године.²⁰⁸

У вези са Заједничком акцијом о јачању сарадње између држава чланица у борби против зависности од опојних дрога и илегалне трговине опојним дрогама путем усаглашавања њихових закона и праксе усвојена је и Резолуција Савета од

---

²⁰⁷ *Ibid.*, стр. 7.

²⁰⁸ *Ibid.*, стр. 7–8.

20. децембра 1996. о кажњавању за незакониту трговину опојним дрогама у великим размерама. Циљ доношења ове резолуције био је побољшање сарадње у кривичним стварима у овој области између држава чланица, као и ефикаснији приступ у решавању незаконите трговине опојним дрогама. Сама Резолуција прописује обавезу да се приликом изрицања казни које се састоје у лишењу слободе, за кривична дела илегалне трговине опојним дрогама, морају узети у обзир, између осталог, и следећи фактори:

- а) обим кријумчарења;
- б) степен користи коју је лице имало од незаконите трговине;
- в) учешће криминалне групе којој преступник припада у извршењу кривичног дела;
- г) степен контроле који преступник има у криминалној организацији која се бави незаконитом трговином опојним дрогама;
- д) коришћење малолетних лица и њихово претварање у жртве опојних дрога.²⁰⁹

5.2. ДЕЛАТНОСТ ЕУРОПОЛА

Европска полицијска служба (Еуропол) почела је да ради 1. јула 1999. године. Својеврсну претходницу ове организације представља Јединица за наркотике²¹⁰ (Europol Drugs Unit – EDU) формирана министарским аранжманом који су у јуну 1993. на основу Уговора из Маастрихта потписали чланови групе ТРЕВИ. Она је заправо представљала пробни пројекат који је требало да покаже како у пракси изгледа функционисање новостворене заједничке полицијске службе. Нарочито значајан аспект деловања Јединице за наркотике јесте стварање заједничких обавештајних модела, како на националном плану, тако и на нивоу Европске уније. Тако је развијен оквир за обавештајни модел, који је

---

²⁰⁹ *Ibid.*, стр. 8.

²¹⁰ http://europa.eu/legislation_summaries/other/114005a_en.htm

подразумевао типизацију процедура за размену обавештајних података и информација држава чланица.²¹¹

Основне функције Еуропола у односу на криминалитет јесу информативна и аналитичка. Информативна функција остварује се кроз стварање једног централног пункта у који се сливају све релевантне информације, док се аналитичка функција односи на проучавање услова и других битних елемената који се односе на феноменологију и етиологију криминалитета, пре свега у односу на Европску унију.²¹² Битно је истаћи да Еуропол није јединствена полицијска служба са извршним задацима, већ он само подржава националне полицијске службе у погледу супротстављања тешком криминалитету с елементима иностраности.

Према Конвенцији о Еурополу, мандат организације усмерен је на борбу против највећих безбедносних претњи, па се као надлежност ове организације издвајају: а) нелегална трговина опојним дрогама; б) тероризам; в) трговина људима, органима и ткивима хуманог порекла; г) угрожавање животне средине (недозвољена трговина угроженим биљним и животињским врстама, хормонским супстанцама, нуклеарним и радиоактивним материјалом); д) нелегална трговина оружјем, муницијом и експлозивом; ђ) нелегалне миграције; е) високотехнолошки криминал; ж) фалсификовање новца (пре свега евра); з) финансијски криминал (прање новца); и) напади на имовину и јавна добра (крађа возила, нелегална трговина антиквитетима и уметничким предметима, рекет и изнуђивање); ј) напади на живот, физички интегритет и слободе лица (убиства, тешке телесне повреде).²¹³ У вези са тим кривичним делима организују се и потраге за учиниоцима који се налазе у бекству.

Паралелно са укидањем граница између држава чланица Европске уније, омогућено је да полиција једне државе под одређеним условима може да делује и на територији друге државе у оквиру Европске уније, без неких посебних формалности. То је првенствено могуће уколико је на територији своје државе

---

²¹¹ Владисављевић Ф., „Еуропол – облик полицијске сарадње земаља Европске уније у сузбијању и спречавању организованог криминалитета“, *Стање криминалитета у Србији и правна средства реаговања*, III део, Београд, 2009, стр. 386.

²¹² Алексић Ж., Шкулић М., *Криминалистика*, Београд, 2004, стр. 30.

²¹³ Владисављевић Ф., *op. cit.*, стр. 387.

започела потеру за осумњиченима, која се брзо мора наставити на територији друге државе унутар Европске уније. Таква формализована пракса била је својеврсна претеча нових установа, где посебно место заузима Еуропол.²¹⁴

Интерно, али и посебно преко информативног система Еуропола, надлежна полиција се у најкраћем року обавештава о предузетој акцији, а увек се тежи координацији и сарадњи у њеној реализацији. Овакве могућности представљају почетак стварања јединствене европске полиције, што од краја деведесетих година прошлог века представља сегмент укупних напора Европске уније да створи јединствен правни систем, а у многим елементима и јединствено кривичнопроцесно право.²¹⁵

Седиште Еуропола је у Хагу у Холандији. У састав Полицијске јединице Еуропола улазе координатор, помоћник координатора, чланови управљачког тима, официри за везу – који су представници земаља чланица Европске уније и чије су надлежности и делокруг рада дефинисани и одређени националним законодавствима, а државе чланице контролишу њихов рад. Нормативним актима Еуропола установљена је структура и организација која, пре свега, одражава мултинационалност и остале принципе на којима почива организација. То су тела која имају удела пре свега у руковођењу, а у хијерархији испод њих налази се читав низ јединица, одељења и оперативних група. Органи Еуропола су:

1) Управни одбор који се састоји од по једног представника сваке државе чланице, који располаже једним гласом. Сваки члан одбора има свог заменика, који у случају спречености првог, може да гласа.

2) Директор Еуропола је представник организације и за свој рад одговара Управном одбору чијим седницама присуствује. Њега на период од пет година са могућношћу продужења мандата за још четири године, поставља једногласном одлуком Савет министара Европске уније на предлог Управног одбора.

3) Надзорни одбор представља тело успостављено да води рачуна о томе да права појединаца не смеју бити угрожена поступањем припадника службе, а поготово системским чувањем података о лицима и вођењем евиденција. Састоји

---

²¹⁴ Шкулић М., „Зачеци европског кривичног процесног права“, *Зборник школе права Европске уније*, Подгорица, 2012, стр. 77.

²¹⁵ Алексић Ж., Шкулић М., *Криминалистика*, Београд, 2009, стр. 27.

се од по два представника из сваке земље чланице, који се бирају на период од пет година.

4) Финансијски контролор кога именује Управни одбор једногласном одлуком. Одговоран је за надзор над трошењем средстава за потребе службе, али и за утврђивање и прикупљање прихода.

5) Буџетски (ревизорски) комитет задужен је да на годишњем нивоу установи да ли је исказани финансијски рачун Еуропола у складу са финансијском позицијом организације на крају године.²¹⁶

Основни задатак Еуропола је да прикупљањем информација, које затим прослеђује државама чланицама Европске уније, омогући спречавање најтежих форми организованог међународног криминалитета, као и борбу против њега.²¹⁷ Овде треба напоменути да државе чланице размењују информације у складу са националним прописима о заштити личних података. Немачки аутор Brodag у својој књизи *Kriminalistik – Grundlagen der Verbrechensbekämpfung* наводи да се задаци Еуропола односе на:

- а) убрзање размене информација између националних европских полиција;
- б) припремање превентивних анализа којима се подржавају активности држава чланица Европске уније, као и стратегијских анализа;
- в) подржавање деловања националних полиција кроз пружање експертских услуга, као и стављање на располагање криминалистичке технике;
- г) развијање саветодавне функције и деловање на подручју едукативног усавршавања, што се односи на едукацију полицијских службеника, организационо и материјално опремање, развијање метода спречавања кривичних дела и развијање криминалистичко-техничких и општенаучних криминалистичких метода разјашњавања кривичних дела.²¹⁸

Може се поставити питање у чему је суштинска разлика између Еуропола и Интерпола, с обзиром на то да се и Еуропол у суштини бави сличним активностима, а пре свега у прикупљању, класификацији и размени података од

²¹⁶ Владисављевић Ф., *op. cit.*, стр. 387–388.

²¹⁷ Алексић Ж., Шкулић М., *op. cit.*, стр. 27.

²¹⁸ Цит. према: Алексић Ж., Шкулић М., *Криминалистика*, Београд, 2009, стр. 27.

значаја за борбу против међународног организованог криминалитета. Сматра се да је суштина у испољеној неефикасности и релативној спорости Интерпола, односно у извесним политичким супротстављеностима између земаља Западне Европе и остатка света, које су на проблеме, пре свега тероризма, гледале другачијим очима, због чега је у међуполицијској сарадњи долазило до проблема. Међутим, није ту реч само о различитим аспектима проблема тероризма и другог сличног, политички мотивисаног криминалитета. Реч је и о опојним дрогама, које су у историји често коришћене као својеврсно политичко средство.²¹⁹

Суштински, Еуропол је и настао као једна врста својеврсног европског Интерпола, односно на бази захтева европских држава да се „одбране“ од политичких притисака земаља „трећег света“, па и самих САД, које су нпр. када је реч о опојним дрогама, увек знатно више пажње посвећивале борби против кокаина, наго против хероина, јер је кокаин, с једне стране, долазећи из њиховог суседства, Латинске Америке, увек био присутнији на америчком тржишту, а с друге стране, хероин је увек био продукт „пријатељских држава“, као што је Пакистан, којим се из одређених политичких разлога, „гледало кроз прсте“.²²⁰

Сарадња европских полиција у сузбијању криминалитета уопште, а нарочито неких његових најозбиљнијих манифестација, где посебно спада организовани криминалитет, за који је типично да је његово уобичајено поље деловања, између осталог, и трговина опојним дрогама, посебно се потенцира Амстердамским уговором,²²¹ за који је карактеристично да омогућава непосредну кооперацију европских полиција, односно да даље јача улогу установа које су и раније постојале на овом пољу, а биле су претеча Еуропола.²²²

---

²¹⁹ Тирић Ј., „Борба против дроге у Европској унији“, *Педесет година Европске уније*, Београд, 2007, стр. 428–429.

²²⁰ *Ibid.*, стр. 429.

²²¹ Овај уговор је потписан 2. октобра 1997, ступио је на снагу 1. маја 1999, а њиме је суштински промењен Мастрихтски уговор из 1992. године.

²²² Fletcher M. and Löff R., with Gilmoer B., *EU Criminal Law and Justice*, Cheltenham, Northampton, 2008, стр. 87.

5.3. ДЕЛАТНОСТ EUROJUST-a

Eurojust је формиран као резултат одлуке коју је донео Савет Европе у октобру 1999, када је одржан специјални састанак посвећен стварању зоне слободе, сигурности и правде у Европској унији. Оцењено је да ће тај циљ бити постигнут успостављањем јединствене имиграционе политике и политике азила засноване на солидарности и спровођењу борбе против прекограничног криминалитета сарадњом међу државама. Да би интензивирао борбу против организованог криминалитета Савет Европе је констатовао да треба да се успостави јединица која ће бити састављена од државних тужилаца, судија и полицијских службеника из сваке од држава чланица. Тако је у децембру 2000. успостављена привремена судска јединица за сарадњу под називом Pro-Eurojust са седиштем у згради Савета Европе у Бриселу. Она је била претеча Eurojust-a чији је циљ био да буде нека врста округлог стола за тужиоце из свих држава чланица, а почела је да ради у марту 2001. године.²²³

Током шпанског председавања Европском унијом, у марту 2002, објављена је одлука о формирању Eurojust-a, буџет је одобрен у мају, а Правила о процедури донета су у јуну исте године. Почетком 2003. Eurojust је премештен у своје коначно седиште у Хаг. Најважније одлуке за ову организацију донете су 2008, чија је сврха да се унапреди оперативна способност Eurojust-a, да се повећа размена информација између заинтересованих страна, да се олакша и ојача сарадња између држава чланица и Eurojust-a и да ојача, односно да успостави везе са партнерима и трећим земљама с циљем што боље судске сарадње.²²⁴ На овај начин, поред осталог, унапређена је и борба против злоупотреба опојних дрога на нивоу Европске уније.

Улогу координатора, Eurojust врши на различите начине од којих је свакако најважније организовање координационих састанака на којима се размењују информације и где се дискутује о проблемима сарадње правосудних органа држава чланица. Основна сврха и смисао ових састанака, на којима

---

²²³ www.eurojust.europa.eu, 6. мај 2011. године.

²²⁴ *Ibid.*

учествују тужиоци с међународним искуством, јесте да се пронађу могућа решења и спрече евентуални будући проблеми.²²⁵

Eurojust се од 2003, у смислу броја случајева којима се бави, у поређењу са другим врстама криминалитета, највише бавио кривичним делима у вези са злоупотребом наркотика. У том смислу, број случајева који се односе на опојне дроге од 77 у 2004. повећао се троструко, односно на 230 случајева у 2009. години.²²⁶

Трговина наркотицима представља један од највећих ризика безбедности грађана Европске уније. Међу осам приоритета Европске уније у борби против организованог криминалитета између 2011. и 2013, трговина дрогом је на трећем месту.²²⁷ С обзиром на то да се број случајева трговине дрогом евидентно повећава сваке године, што се најбоље види према броју предмета Eurojust-а, неопходно је интензивирати сарадњу правосудних органа на овом плану уз обавезно укључивање свих надлежних органа држава чланица.

У оквиру Eurojust-а формиран је посебан Тим за незакониту трговину и сродна кривична дела који има задатак, између осталог, да обезбеди експертизе, идеје и најбољу праксу у вези са трговином људима и наркотицима од стране организованих криминалних група. Овај тим је дефинисао своје циљеве у складу са приоритетима Eurojust-а, Стокхолмским програмом, проценом претњи организованог криминалитета и искуством својих чланова. У вези са борбом против злоупотреба опојних дрога, значајни су следећи циљеви: унапређење редовних механизма за извештавање о случајевима везаним за Eurojust у вези са трговином људима, сексуалном експлоатацијом деце и дечјом порнографијом, трговином наркотицима и трговином ватреним оружјем и другим сродним

---

²²⁵ The European Union's Judicial Cooperation Unit, Eurojust, Strategic Project on: "Enhancing the work of Eurojust in drug trafficking cases", January 2012, стр. 13, <http://eurojust.europa.eu/doclibrary/corporate/Casework%20publications/Enhancing%20the%20work%20of%20Eurojust%20in%20drug%20trafficking%20cases%20%28Jan%202012%29/drug-trafficking-report-2012-02-13-EN.pdf>

²²⁶ Eurojust, *News*, Issue No. 3 – December 2010, стр.1, http://eurojust.europa.eu/doclibrary/corporate/newsletter/Eurojust%20News%20Issue%203%20%28December%202010%29%20on%20the%20fight%20against%20drug%20trafficking/EurojustNews_Issue3_2010-12-EN.pdf

²²⁷ Outcome Report of the Eurojust Strategic Seminar on Drug Trafficking, Krakow, Poland, 5–6 October, 2011, стр. 1. <http://eurojust.europa.eu/doclibrary/Eurojust-framework/ejstrategicmeetings/Eurojust%20Strategic%20Seminar%20on%20Drug%20Trafficking%2020October%202011/DTreport-2011-10-05-EN.pdf>

кривичним делима, који ће се реализовати имплементацијом стратешког Пројекта „Допринос Eurojust-а европској политици у вези са наркотицима Акциони план 2009–2012.“²²⁸

Као циљ одређено је и праћење прописа Европске уније релевантних за рад Тима где се, у вези са предметним проблемом мисли на проналажење начина за превазилажење препрека у сарадњи правосудних органа у вези са незаконитом трговином наркотицима. Као трећи циљ Тима одређен је развој ближих односа са релевантним институцијама Европске уније и међународним организацијама ради размене информација у вези са постојећим законским решењима у националним, европским и међународним правним инструментима, као и јачање сарадње са Еурополом у вези са европским Пактом за борбу против међународне трговине дрогом, разбијање (уништавање) путева кокаина и хероина, пружање подршке и координација између држава чланица, институција Европске уније и релевантних европских агенција у области трговине дрогом, као и унапређење сарадње са FRONTEKS-ом, EMCDDA-ом, UNODC-ом и Интерполом.²²⁹

5.4. ЗНАЧАЈ ЛИСАБОНСКОГ УГОВОРА

После много тешкоћа око његовог усвајања, уговор из Лисабона коначно је ступио на снагу 1. децембра 2009, што је значајно изменило све области деловања Европске уније, а посебно поље правосуђа и унутрашњих послова, при чему треба имати у виду да су управо неке измене које су својевремено планиране у овој материји, довеле до неусвајања Предлога Устава Европске уније,²³⁰ а затим битно отежале усвајање Лисабонског уговора.²³¹

---

²²⁸ Eurojust News, *op. cit.*, стр. 4.

²²⁹ *Ibid.*

²³⁰ Значајно је поменути пресуду Уставног суда Немачке (ст. 252–260 – www.bundesverfassungsgericht.de/pressemitteilungen/bvg09-072en.html, 1. март 2011), којом је доведена у питање надлежност Европске уније у области кривичног права, односно оспорено схватање по којем Европска унија више није међународна организација. Уставни суд Немачке је утврдио да је овлашћење да се суверене надлежности конкретне државе чланице пренесу Европској унији сходно члану 23. став 1. Основног закона Немачке (Grundgesetz), дато само под условом да се сувереност државе одржава на основу одговорног програма интеграције, у складу са начелом поверавања надлежности и уз поштовање уставног идентитета држава чланица.

²³¹ Чавошки А., Рељановић М., *Идеја кривичног права ЕУ*, Београд, 2011, стр. 13.

Специфичност Лисабонског уговора јесте јасније разграничење надлежности између Европске уније и земаља чланица, тако да постоји опште овлашћење Европске уније за доношење минималних прописа у погледу кривичних дела и казни у областима посебно тешког криминалитета која имају прекограничну димензију. Те области су таксативно наведене, али је дато бланкетно овлашћење за проширење листе, и то не у поступку измене Уговора, већ много брже, на основу једногласне одлуке Савета и сагласности Европског парламента. Услов за то је генерална клаузула, тј. захтев да је такво поступање у складу са развојем криминалитета.²³² Овим уговором знатно је ојачана правосудна и полицијска сарадња на нивоу Европске уније, односно појединих њених чланица, нарочито у погледу сузбијања кривичних дела која спадају у организовани криминалитет, где свакако, значајно место заузимају кривична дела која се односе на производњу и стављање у промет опојних дрога.

Уговор из Лисабона²³³ као правни основ за борбу против злоупотребе опојних дрога има два аспекта, која се односе на правосудну сарадњу у кривичним стварима (члан 83. (1) и 84) и на јавно здравље (члан 168). Европски парламент и Савет Европе могу да доносе потребне директиве у вези са незаконитом трговином опојним дрогама са прекограничним карактером, а које би се односиле на утврђивање стандарда (минималних правила) дефинисања кривичних дела и санкција за та дела (члан 83. (1)). Мере за унапређење и подршку акција држава чланица у вези са превенцијом криминалитета, Европски парламент и Савет могу да успостављају без хармонизације прописа држава чланица (члан 84). Такође, Европска унија ће употпунити акције држава чланица које су усмерене ка смањењу штете нанете здрављу људи услед злоупотреба наркотика (члан 168).

---

²³² Марковић И., „Материјално кривично право Европске уније“, мастер рад, Београд, 2011, стр. 74.

²³³ <http://eur-lex.europa.eu/JOHtml.do?uri=OJ:C:2010:083:SOM:en:HTML>

5.5. ОКВИРНА ОДЛУКА ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ О ТРГОВИНИ ДРОГОМ

Оквирне одлуке, уведене Амстердамским уговором, јесу централни инструмент за прилагођавање прописа држава чланица Европске уније. Оне су обавезујуће у погледу резултата које треба остварити, али су државе чланице слободне у погледу избора форме и методе извршења.²³⁴

За сузбијање злоупотреба опојних дрога од посебне важности је Оквирна одлука Европске уније 2004/757/ЈХА од 25. октобра 2004. која установљава минимум одредаба за конститутивна обележја кривичних дела и казни у области незаконите трговине дрогом.²³⁵ У образложењу ове одлуке наводи се да незаконита трговина дрогом представља претњу здрављу, безбедности, квалитету живота грађана, као и законитим привредним активностима, стабилности и безбедности држава чланица. Напоменуто је још и да се сходно принципу супсидијаритета мере Европске уније односе само на најтежа кривична дела у вези са дрогама, а да изостављање одредаба о кажњивости сопствене употребе дрога не значи да су државе чланице обавезне да то питање решавају на исти начин.²³⁶

Оквирна одлука даје дефиниције дрога, прекурсора и правног лица (члан 1), а говори и о кривичним делима у вези са незаконитом трговином дрогама (члан 2). Уколико су предузете без одговарајућег овлашћења, онда су следеће умишљајне радње кажњиве: а) добијање, производња, извлачење, справљање, нуђење, нуђење на продају, дистрибуција, продаја, достава без обзира на то под којим условима, посредовање, слање, превоз, увоз или извоз дрога; б) узгајање опијумског мака, биљке коке или канабиса; в) поседовање или куповина дрога с циљем предузимања неке од радњи наведених под словом а); г) производња, превоз или дистрибуција прекурсора, знајући да они служе незаконитом добијању или незаконитој производњи дрога. При томе треба рећи да се ова оквирна одлука не односи на радње предузете с циљем сопствене употребе дрога, онако како је то дефинисано према националном праву. Подстрекавање, помагање и покушај су кажњиви, с тим што је државама чланицама препуштено да одлуче да ли ће

---

²³⁴ Марковић И., *op. cit.*, стр. 21.

²³⁵ Стојановић З., *Коментар Кривичног законика*, Подгорица, 2010, стр. 625.

²³⁶ Марковић И., *op. cit.*, стр. 64.

покушај нуђења или справљања дрога, као и покушај куповине дроге бити кажњиви.²³⁷

Казне за ова дела треба да буду делотворне, прикладне и одговарајуће, а за кривична дела из члана 2. ове оквирне одлуке предвиђени су посебни максимуми казне лишења слободе од најмање једне до три године. За теже облике кривичног дела, тј. када је реч о великим количинама дроге или када су у питању дроге које су најшкодљивије по здравље или када је код више лица дошло до тешких здравствених проблема предвиђена је казна лишења слободе од најмање пет до десет година. Уколико су ова дела извршена у оквиру криминалне организације, казна лишења слободе износи најмање десет година. За основне облике кривичног дела, извршене у оквиру криминалне организације, запређена је казна затвора од најмање пет до десет година. Прописано је и одузимање предмета и имовинске користи прибављене кривичним делом. Све поменуте казне могу се ублажити уколико учинилац испуни следеће услове: а) одрекне се својих криминалних активности у области незаконите трговине дрогом и прекурсорима и б) управним или правосудним органима пружи информације до којих се не би могло доћи на други начин а којима се помаже да се спрече или ублаже последице кривичног дела, да се открију или оптуже други учиниоци, односно да се прикупе докази или да се спрече друга кривична дела из члана 2. и 3. Оквирне одлуке.²³⁸

Одговорност правних лица према Оквирној одлуци односи се на случајеве кривичних дела повезаних са трговином дрогама и прекурсорима, као и за помагање и подржавање, изазивање или покушај такве активности. Под правним лицима не подразумевају се државе и државни органи, као ни међународне организације. Одговорност правних лица не искључује кривично гоњење физичких лица. У погледу санкција, за правна лица предвиђене су новчане казне, привремена или трајна обустава делатности.

---

²³⁷ *Ibid.*, стр. 65.

²³⁸ *Ibid.*, стр. 65–66.

6. МЕЂУНАРОДНА ОРГАНИЗАЦИЈА КРИМИНАЛИСТИЧКЕ ПОЛИЦИЈЕ – ИНТЕРПОЛ

Међународна организација криминалистичке полиције – Интерпол је организација чија је основна намена борба против међународног криминалитета, у оквиру које полиција сваке државе ужива свој пуни суверенитет. До почетка прошлог века није се осећала посебна потреба за стварањем међународне полицијске организације. Тек 1914. ојачала је идеја о потреби међународне полицијске сарадње, и то на Првој међународној судској, полицијској и кривичноправној конференцији у Монаку којој су присуствовали делегати из 24 државе. Међутим, Први светски рат прекинуо је реализацију ове идеје, па је стварање Интерпола морало да сачека све до 1923. када је у Бечу одржан други овакав међународни скуп, коме је присуствовало 135 делегата из 19 држава, међу њима и представници полиције из Југославије. Тада је основано Међународно полицијско удружење чије је седиште било у Бечу. Ова организација постојала је до 1938. и бројала је 34 државе чланице. Окупација Аустрије поново је угасила рад Интерпола чију су комплетну документацију запленили Немци.²³⁹

По завршетку Другог светског рата, 1946. године, генерални инспектор белгијске полиције организовао је поново међународну конференцију у Бриселу на којој је установљена Међународна комисија криминалистичке полиције (CIPС). Том приликом основан је Генерални секретаријат Интерпола са седиштем у Паризу. Ова организација добила је данашњи назив Међународна организација криминалистичке полиције – Интерпол на 25. генералном заседању одржаном 1956. у Бечу када је усвојен Статут организације. У свим земљама чланицама постоје национални централни бирои који су у сталној вези са седиштем Интерпола у Француској.²⁴⁰

Интерпол није наднационална полиција са јединицама које раде у различитим земљама, већ организација која се бави сарадњом, а полицијске акције изводе у свакој земљи националне полицијске снаге у оквиру властитог

---

²³⁹ Алексић Ж., Шкулић М., *Криминалистика*, Београд, 2004, стр. 28.

²⁴⁰ *Ibid.*, стр. 28–29.

законодавства.²⁴¹ Он је функционално уређен без сувишног формализма, што је и услов за успешну сарадњу. Динамика полицијске сарадње преко Интерпола зависи, првенствено, од кретања делинквената и међународног криминалитета, с тим што је она дозвољена само у области општег, односно класичног криминалитета, а свака делатност или интервенција у питањима или случајевима који имају политички, војни, верски или расни карактер најстроже је забрањена у Организацији (члан 3. Статута). Да ли је неко кривично дело обухваћено чланом 3. Статута Интерпола, о томе суверено одлучује свака земља, па на бази сопствене одлуке прихвата, односно одбија сарадњу. Најшири оквир деловања и циљева Организације дати су у члану 2. Статута, који гласи:

- а) осигурати и развијати најшире узајамно помагање свих органа криминалистичке полиције, у оквиру постојећих закона у разним земљама, а у духу Опште декларације о правима човека;
- б) установити и развити све установе способне да успешно допринесу спречавању и кажњавању кривичних дела општег права.²⁴²

Руководећа и радна тела организације Интерпола су: Генерална скупштина, Извршни комитет, Генерални секретар и Генерални секретаријат као стручни и административно технички орган који омогућава стално функционисање организације, национални централни бирои, саветници као колегијум састављен од стручних сарадника – научних радника које предлаже Генерални секретаријат, а прихвата Генерална скупштина са мандатом од три године. Генерални секретаријат прикупља податке од појединих националних полиција чланица Интерпола, док национални центри имају задатак да уступе све оне податке и документацију од интереса за међународно сузбијање криминалитета. Тако се у Генералном секретаријату стално допуњава и обогаћује статистичко-аналитичка служба као и криминалистичке евиденције. При томе, сарадња између појединих полиција разних земаља одвија се по унутрашњим прописима сваке државе, како

---

²⁴¹ Bossard A., *op. cit.*, стр. 128.

²⁴² Кривокапић В., *Криминалистичка тактика*, Београд, 1987, стр. 62.

у погледу форме, тако и садржине, наравно, уз поштовање Статута који овакву сарадњу, по начелу националног суверенитета, и предвиђа.²⁴³

Као један од значајнијих облика сарадње путем Интерпола јесте и размена оперативних података и искустава. Ова сарадња је посебно динамична када је у питању кривично дело неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога, за које је предвиђена централизација података, односно у евиденцијама Интерпола се води детаљна евиденција података о овом кривичном делу и учиниоцима.

Интерполови официри за везу, задужени за бољу сарадњу у сузбијању злоупотреба опојних дрога, имају задатак да убрзају комуникацију између националних централних бироа на одређеном подручју, односно да ступе у контакт са полицијским агенцијама у региону ради ефикаснијег сузбијања ових кривичних дела, као и да открију евентуалне празнине у области сарадње и да на њих укажу дотичним земљама и Генералном секретаријату. Официри за везу играју важну улогу у сузбијању кријумчарења опојних дрога јер значајно доприносе да у тој области остваре сарадњу чак и оне државе које између себе не би сарађивале из политичких разлога.²⁴⁴

---

²⁴³ *Ibid.*

²⁴⁴ Bossard A., *op. cit.*, стр. 136.

ТРЕЋА ГЛАВА

КРИВИЧНА ДЕЛА КОЈИМА СЕ ИНКРИМИНИШУ ЗЛОУПОТРЕБЕ ОПОЈНИХ ДРОГА У УПОРЕДНОМ КРИВИЧНОМ ЗАКОНОДАВСТВУ

1. КРИВИЧНОПРАВНО СУЗБИЈАЊЕ ЗЛОУПОТРЕБА ОПОЈНИХ ДРОГА У ЕВРОПИ

1.1. НЕМАЧКА

Немачка је транзитна земља за наркотике и уједно велики потрошач опојних дрога, при чему је канабис најчешће коришћена дрога.²⁴⁵ Због тога се државни органи одлучно боре против злоупотреба опојних дрога, с нагласком на превентивним програмима и помоћи жртвама злоупотреба опојних дрога. За што успешнију борбу на том пољу, 2003. донет је Акциони план који се успешно спроводи.

Материја која се односи на опојне дроге у Немачкој регулисана је немачким савезним законом који се зове Закон о опојним дрогама.²⁴⁶ Закон је подељен на осам делова од којих су посебно важни први и шести део. У првом делу дефинисани су појмови који се употребљавају у самом закону, док се у шестом делу налазе кривична дела и прекршаји чијим се прописивањем сузбијају злоупотребе опојних дрога, што је за потребе овог рада и најважнији део закона. Кривично правне одредбе којима се сузбијају злоупотребе опојних дрога прописане су у пет чланова (29, 29а, 30, 30а и 31).

Прецизно је одређено (члан 1) да се овај закон односи на супстанце које су наведене у прилозима, који су саставни део закона. Постоје три прилога, чију садржину прописује Савезна влада која је овлашћена и да уредбом промени њен садржај после консултација са стручњацима, а уз сагласност Савезног савета. Савезно министарство здравља је, такође, овлашћено да у хитним случајевима

---

²⁴⁵ International Narcotics Control Strategy Report Volume I Drug and Chemical Control, United States Department of State Bureau for International Narcotics and Law Enforcement Affairs, 2012, стр. 227.

²⁴⁶ Betaubungsmittelgesetz – BtMG, ступио на снагу 1. марта 1994, са последњим изменама и допунама од 11. маја 2011, www.gesetze-im-internet.de/btmg_1981/BJNR106810981.html

промени садржај ових прилога, с тим да овакве измене важе годину дана, осим у случају да је реч о променама ради усклађивања са Јединственом конвенцијом о опојним дрогама из 1961. године или Конвенцијом о психотропним супстанцама из 1971. године, у ком случају ове измене важе без временског ограничења.

У првом прилогу наведена су она опојна средства која ни у једном случају нису намењена за тржиште, односно забрањена је како трговина овим супстанцама тако и њихово преписивање, као што је то случај, нпр. са опојном дрогом LSD. Опојне дроге које могу бити предмет трговине, али које се не смеју преписивати наведене су у другом прилогу у које спадају, нпр. сировине добијене из листова кокине биљке. Трећи прилог садржи опојне дроге са којима се може трговати и које могу бити преписане, као што је, нпр. морфин. Ови прилози уз Закон састоје се од три колоне. Прва колона садржи интернационални назив опојне дроге коју прописује Светска здравствена организација, друга колона садржи незаштићене ознаке материјала, односно скраћенице, а трећа хемијску ознаку.

Закон о опојним дрогама (члан 29. став 1) прописује казну затвора до пет година или новчану казну за оног ко:

1) опојна средства неовлашћено гаји, производи, њима тргује, увози, извози, затим, продаје, предаје или на други начин ставља у промет, купује или до њих на други начин долази, односно ако ове радње предузима супротно члану 3. овог закона, према коме је оном ко хоће да опојне дроге гаји, производи, тргује њима, односно да их увози, извози, продаје, купује или да их на други начин ставља у промет, потребна дозвола од Савезног института за лекове и медицинске производе, с тим што се та дозвола, када су у питању опојне дроге наведене у прилогу I, може издати само када је реч о научној намени или општем интересу;

2) поседује опојна средства, без истовременог поседовања писменог овлашћења за куповину;

3) увози или извози опојна средства супротно члану 11. овог закона, а према коме је предвиђено да, поред осталог, опојне дроге смеју бити превезене уз царинску контролу, а да не буду доступне лицу које је превози или неком трећем лицу, при чему не смеју бити извезене у земље које су забраниле њихов увоз;

4) противно члану 13. став 1. опојна средства: а) преписује, б) даје или за непосредну употребу остави. Опојне дроге, које су наведене у прилогу III, на основу члана 13. могу преписати само лекар, зубар или ветеринар, у оквиру лекарског, зубарског или ветеринарског лечења, укључујући лекарско лечење од зависности од опојних дрога. Када су у питању опојне дроге које су наведене у прилозима I и II, оне су средства која не смеју бити преписана или дата;

5) противно члану 13. став 2. опојна средства преда у апотеци или апотеци за животиње. На основу члана 13. став 2, уколико су преписане у складу са претходним ставом, опојне дроге могу бити дате само на основу рецепта у апотеци;

б) противно члану 14. став 5. прави рекламу за опојна средства. Правила о рекламирању опојних дрога прописана су чланом 14. став 5. који прописује да се за опојне дроге наведене у прилогу I уопште не сме правити реклама. За она средства која су наведена у прилозима II и III, реклама може да се прави искључиво у стручним круговима индустрије и трговине, као и код лица и удружења која послују са апотекама или ветеринарским апотекама. За опојне дроге које су наведене у прилогу III, дозвољено је рекламирање код лекара, стоматолога или ветеринара;

7) нетачне или непотпуне информације даје да би, за себе, или неко друго лице, или за животињу, добио преписано опојно средство;

8) неком другом лицу даје или дозволи могућност за неовлашћену куповину, или неовлашћено предавање опојног средства, такву могућност јавно или за своју корист изјави, или неко друго лице наведе на неовлашћено коришћење опојног средства;

9) без овлашћења, према члану 10а, другом лицу да или дозволи могућност за неовлашћено коришћење опојних средстава, или ко изван уређења, према члану 10а, другом лицу пружи могућност за неовлашћено коришћење опојних средстава. На основу члана 10а Закона о опојним дрогама, лице које жели да води установу у чијим просторијама наркомани могу да користе опојне дроге које носе са собом и које им није преписао лекар, морају да имају дозволу од надлежне највише покрајинске установе (установа за конзумирање дрога);

10) јавно, на скупу или кроз ширење списка позове друге да користе опојна средства, која нису дозвољено преписана;

11) новчана средства или друге предмете имовине обезбеди другом лицу за противправна дела прописана овим законом.

Давање стерилних инјекција за једну употребу овиснику о дрогама или јавне информације о томе, нису обезбеђивање предмета, нити јавно изјављивање позива за употребу или коришћење опојних дрога.

Квалификовани облик (став 3) предвиђа казну лишења слободе најмање годину дана²⁴⁷ у посебно тешким случајевима. Посебно тежак случај постоји увек када учинилац извршењем дела угрози здравље више лица.

Привилеговани облик (став 4) постоји ако учинилац дело изврши из нехата. У том случају прописана је казна затвора до годину дана или новчана казна.

Суд може да одустане од кажњавања ако учинилац за личну употребу гаји, производи, увози, извози, спроводи, купује или на други начин до опојних средстава долази или их поседује (став 5).

Следеће кривично дело прописано је чланом 29а, према коме је запрећена казна затвора од најмање годину дана (став 1) ако:

1) лице, које има више од 21 године даје другом лицу, које има мање од 18 година, опојне дроге или му их остави за непосредну употребу или

2) са опојним средствима у не баш малој количини²⁴⁸ недозвољено тргује, производи их, или их преда или поседује без дозволе.

Привилеговани облик овог дела (став 2) постоји у лакшим случајевима где је запрећена казна затвора од три месеца до пет година.

---

²⁴⁷ На основу члана 38. став 2. Кривичног закона Немачке (Strafgesetzbuch – StGB) казна затвора не може бити краћа од месец дана ни дужа од петнаест година. Поред тога, чланом 38. став 1. Кривичног закона, прописана је доживотна казна затвора.

²⁴⁸ Мала количина опојне дроге није законом одређена, већ је то ствар суда у сваком конкретном случају. Решење овог проблема зависи од опојне дроге која је у питању, па се граница количине која се сматра малом спушта што су опојне дроге, о којима се ради, опасније. Тако нпр., Виши суд у Баварској, 1995. године, донео је став да се ради о малој количини опојне дроге ако она не прелази три јединице потребне за конзумирање, односно количина која је неопходна за три употребе.

Закон о опојним дрогама (члан 30) прописује казну затвора од најмање две године, за оног ко тргује, гаји, производи, извози, продаје, купује, предаје или на други начин ставља у промет опојне дроге као члан криминалне организације, односно банде.²⁴⁹ Иста казна прописана је и за оног ко тргује дрогама, односно ко другом лицу да или остави дрогу за употребу и на тај начин олако изазове смрт другог лица, као и за оног ко опојна средства у не баш малој количини недозвољено увезе.

Привилеговани облик постоји уколико је дело из става 2. учињено у лакшим случајевима, када је прописана казна затвора од три месеца до пет година.

За најтеже кривично дело чијим се прописивањем сузбијају злоупотребе опојних дрога (члан 30а) прописана је казна затвора најмање пет година, а чини га оно лице које гаји, производи, тргује, извози или увози опојна средства у количини која није мала, и ради као припадник банде, која се формирала за чињење кривичног дела у континуитету.

Истом казном казниће се и онај ко:

1) као лице старије од 21 године одреди лице млађе од 18 година да неовлашћено тргује опојним средствима, да без трговања увози, извози, продаје, предаје или на други начин спроведе на тржиште или да неку од тих радњи промовише, или

2) опојним средствима, у количини која није мала, неовлашћено тргује или их без трговине увози, извози или до њих дође и при томе са собом носи оружје или друге предмете, који према својој врсти и намени могу да повреду друго лице.

У лакшим случајевима, за кривично дело из члана 30а Закона о дрогама прописана је казна затвора од шест месеци до пет година.

Суд може да одустане од казне или да је смањи (члан 31) ако учинилац није заслужио казну већу од три године и ако је својевољно рекао све што зна, тако да је његово признање помогло да се, поред његовог дела, открије и друго

---

²⁴⁹ За постојање банде неопходно је да су се удружила најмање три лица, са намером да у одређеном периоду врше више самосталних кривичних дела, која не морају бити у детаљима одређена. Савезни врховни суд је одлуком од 22. марта 2001, напустио дотадашњи став судске праксе, да је банда формирана већ у моменту када два лица почну заједно да делују. Према новом ставу потребно је удружење најмање три лица.

дело и учинилац. Исто важи и када учинилац својеволјно, на време, пријави службеној управи своје сазнање о планирању неког дела, тако да извршење тог дела може бити спречено.

Интересантно је поменути да је у Немачкој 1997. спроведено емпиријско истраживање на основу одлуке Савезног уставног суда од стране Центра за криминологију и Савезног министарства здравља под називом „Законска (правна) једнакост и законска (правна) реалност у кривичном гоњењу корисника опојних дрога“ и као резултат тог истраживања дошло се до закључка да је пракса јавних тужилаца у случајевима када је у питању количина (марихуане) канабиса већа од 10 г скоро идентична, док, с друге стране, постоји велика разлика у одређивању границе за утврђивање „мале количине“ опојних средстава.²⁵⁰

1.5. РУСИЈА

Проблем опојних дрога у Русији постаје све већи и у последње време поприма забрињавајуће размере. Тако нпр., према извештају Организације уједињених нација (United Nations Office for Drug Control and Crime – UNODC) за 2010. годину, процењује се да Русија има око милион и по корисника хероина, што је приближно броју од милион и шестсто хиљада оних који користе све опојне дроге у свим другим европским земљама.²⁵¹

Кривични законик Руске Федерације²⁵² прописује неколико кривичних дела којима се инкриминишу злоупотребе опојних дрога. Ова кривична дела налазе се у двадесет петој глави, у групи кривичних дела против здравља становништва и друштвеног морала.

Нелегална куповина, поседовање, транспорт, производња и прерада, без намере продаје наркотика, психотропних супстанци или њихових замена у великим количинама, као и нелегално стицање, складиштење и превоз, без намере да се продају биљке које садрже опојне дроге или психотропне супстанце, или

---

²⁵⁰ Action Plan on Drugs and Addiction 2003, стр. 42, www.emcdda.europa.eu/countries/national-drug-strategies/germany.

²⁵¹ Kramer M. J., „Drug abuse in Russia“, *Problems of Post-Communism*, New York, 2011, стр. 31.

²⁵² www.ukru.ru/

делови тих биљака, у великим количинама је кривично дело (члан 228. став 1) за које је прописана новчана казна до четрдесет хиљада рубаља²⁵³ или у износу зараде или другог прихода осуђеног лица за период до три месеца, односно казна принудног рада на период од 180 до 240 сати, или корективног рада у трајању до две године, или ограничења слободе на период до три године, или затвора за исти период.

Квалификовани облик кривичног дела (став 2) постоји ако је основни облик учињен у погледу нарочито великих количина опојних дрога или психотропних супстанци или биљака које садрже опојне дроге или психотропне супстанце, или делова тих биљака, а прописана је казна затвора од три до десет година и новчана казна до пет стотина хиљада рубаља или износ зараде или другог прихода осуђеног лица за период до три године.

Лице које изврши кривично дело из овог члана и које добровољно преда наркотику, психотропне супстанце или њихове замене, биљке које садрже опојне дроге или психотропне супстанце или делове тих биљака и активно допринесе откривању и сузбијању кривичног дела у вези са незаконитим прометом ових средстава, супстанци или њихових замена, као и илегалне набавке, складиштења и транспорта биљака или делова биљака, које садрже опојне дроге или психотропне супстанце, указивањем на лица која су их починила или указивањем на имовину стечену кривичним делима, ослобађа се кривичне одговорности (став 3).

Шта се подразумева под појмовима велика и нарочито велика количина опојних дрога и психотропних супстанци, као и велике и нарочито велике количине биљака које садрже опојне дроге или психотропне супстанце, или њихове делове дефинише се одлуком владе Руске Федерације.

Нелегална производња, продаја или пренос наркотика, психотропних супстанци или њихових замена, као и незаконита продаја или пренос биљака које садрже опојне дроге или психотропне супстанце, или делова биљака, које садрже опојне дроге или психотропне супстанце је кривично дело (члан 228.1. став 1) за које је прописана казна затвора од четири до осам година, уз могућност изрицања ограничења слободе у трајању до једне године. Квалификовани облик (став 2)

---

²⁵³ За једну рубљу се добија 2,7 динара.

постоји ако основни облик учини група лица по претходном договору или је дело учињено у погледу велике количине супстанци или биљака, односно њених делова, када је прописана казна затвора од пет до дванаест година, уз коју се може изрећи и новчана казна до пет стотина хиљада рубаља или у износу зараде или другог прихода за период до три године или ограничење слободе у трајању до две године.

Најтежи облик (став 3) постоји ако је дело из ст. 1. и 2. учињено од стране организоване групе, лица које користи свој службени положај, у односу на малолетно лице или у погледу нарочито велике количине, а прописана је казна затвора од осам до двадесет година, уз могућност лишавања права на вршење одређене дужности или обављања одређене делатности у трајању до двадесет година. Уз ову казну може се изрећи и новчана казна од милион рубаља или износ зараде или другог прихода за период до пет година.

Кривичним закоником (члан 282.2 став 1) прописано је као кривично дело кршење правила производног процеса, производње, прераде, складиштења, евиденције, отпремања, продаје, дистрибуције, транспорта, трансфера, куповине, коришћења, увоза, извоза или уништавања опојних дрога или психотропних супстанци, или њихових сировина, алата или опреме која се користи за производњу опојних дрога и психотропних супстанци под посебном контролом, затим правила гајења биљака које садрже опојне дроге или психотропне супстанце или њиховог семена за потребе науке, струке и образовања, као и кршење правила складиштења, евиденције, продаје, транспорта, набавке, коришћења, увоза, извоза или уништења биљака које садрже опојне дроге или психотропне супстанце или њихове сировине и њених делова, ако је дело извршено од стране лица чија је обавеза да се руководи овим правилима. Прописана је новчана казна до сто двадесет хиљада рубаља или у износу зараде или другог прихода за период до једне године, или казна обавезних радова на период од 120 до 180 сати уз могућност одузимања права на обављање одређене дужности или делатности у трајању до три године.

Квалификовани облик (став 2) постоји ако је основни облик учињен из користољубља или, ако је из нехата изазвана штета по здравље људи или су

наступиле неке друге тешке последице. Алтернативно је прописана новчана казна у износу од сто до триста хиљада рубаља или у висини зараде или другог прихода за период од једне до две године, казна обавезног рада од 180 до 240 сати или казна затвора у трајању до три године са лишавањем права на вршење одређених функција или обављање одређене делатности у периоду до три године.

Крађа или изнуђивање опојних дрога или психотропних супстанци и биљака или њених делова које садрже опојне дроге или психотропне супстанце је кривично дело (члан 229. став 1) за које је прописана казна затвора од три до седам година. Квалификовани облик (став 2) постоји ако је основни облик учињен од групе лица по претходном договору, лица које користи свој службени положај или применом насиља, које није опасно по живот или здравље, или претњом примене таквог насиља, а прописана је казна затвора од шест до десет година, уз могућност изрицања новчане казне до петсто хиљада рубаља или износа зараде или другог прихода осуђеног за период до три године, односно ограничења слободе до једне године.

Најтежи облик (став 3) постоји ако је дело из ст. 1. и 2. извршено од стране организоване групе, у погледу опојних дрога или психотропних супстанци или биљака или њених делова које садрже опојне дроге или психотропне супстанце у великој количини, или применом насиља опасног по живот или здравље људи или претњом примене таквог насиља. Прописана је казна затвора од осам до петнаест година, уз могућност изрицања новчане казне до петсто хиљада рубаља или у износу зараде или другог прихода осуђеног лица за период до три године, односно ограничења слободе у трајању до две године.

За подстрекавање на конзумирање опојне дроге или психотропне супстанце (члан 230. став 1) прописана је казна ограничење слободе до три године или затвор од шест месеци до пет година. Квалификовани облик (став 2) постоји ако је основни облик учињен од групе лица по претходном договору, у односу на два или више лица или употребом насиља или претњом употребе насиља, за који је прописана казна затвора од три до осам година уз могућност изрицања казне ограничавање слободе у трајању до две године.

Најтежи облик (став 3) постоји ако се дело из става 1. и 2. учини према малолетном лицу, или ако наступи смрт пасивног субјекта или друге тешке последице, за који је прописана казна затвора од шест до дванаест година, уз могућност одузимања права да се обављају одређене делатности или дужности у трајању до двадесет година или изрицања ограничења слободе у трајању до две године.

Незаконито гајење у великој количини биљака које садрже опојне дроге или психотропне супстанце је кривично дело (члан 231. став 1) за које је прописана новчана казна до три стотине хиљада рубаља или у износу зараде или другог прихода осуђеног за период до две године, или обавезни рад за време од 180 до 240 сати или ограничења слободе у трајању до две године, или лишење слободе за исти период. Квалификовани облик (став 2) постоји ако је основни облик учинила група лица по претходном договору или организована група, односно ако је у питању нарочито велика количина биљака, за који је прописана казна затвора до осам година уз могућност изрицања ограничења слободе у трајању до две године. Шта се сматра великом, а шта нарочито великом размером гајења биљака које садрже опојне дроге или психотропне супстанце утврђује се одлуком Владе Руске Федерације.

Уређење или изнајмљивање просторија за коришћење опојних дрога или психотропних супстанци је кривично дело (члан 232. став 1) за које је прописана казна затвора у трајању до четири године са могућношћу изрицања ограничавања слободе у трајању до једне године. Квалификовани облик (став 2) постоји ако је основни облик учињен од стране групе лица по претходном договору, за који је прописана казна затвора од две до шест година, уз могућност изрицања ограничења слободе у трајању до две године. Најтежи облик (став 3) постоји уколико је дело из става 1. учињено од стране организоване групе, за који је прописана казна затвора од три до седам година, уз могућност изрицања ограничења слободе у трајању до две године.

Незаконито издавање или фалсификовање рецепата и других докумената који омогућавају набавку опојних дрога или психотропних супстанци је кривично дело (члан 233) за које је прописана новчана казна до осамдесет хиљада рубаља

или у износу зараде или другог прихода осуђеног за период до шест месеци, односно казна обавезног рада за период до 180 сати, или корективног рада у трајању до једне године, или ограничење слободе до две године, или казна затвора за исти период уз могућност изрицања казне лишавања права заузимања одређене дужности или обављања одређених делатности за период до три године.

1.6. УКРАЈИНА

Украјина је постала значајан канал за кријумчарење хероина из југозападне Азије према европском тржишту, чему је, поред порозне границе, допринео и организовани криминалитет који је у овој земљи у порасту. Поред тога, Украјина постаје и све значајнији произвођач опијата са великим усевима мака намењеног за производњу хероина. Истовремено, у овој земљи, повећава се и број корисника опојних дрога, јер је честа појава да организатори транспорта опојних дрога локалне помагаче исплаћују у хероину.²⁵⁴

Кривични законик Украјине²⁵⁵ садржи већи број кривичних дела чијим се прописивањем сузбијају злоупотребе опојних дрога, а налазе се у глави тринаест, у групи кривичних дела у вези с прометом наркотика, психотропних супстанци, њихових замена или прекурсора и других дела против јавног здравља.

Основни облик кривичног дела кријумчарење наркотика, психотропних супстанци, њихових замена или прекурсора (члан 305. став 1) састоји се у кријумчарењу наркотика, психотропних супстанци, њихових замена и прекурсора, односно њиховом преношењу преко државне границе Украјине, ван царинске контроле или сакривањем од царинске контроле, за који је запређена казна затвора од три до осам година уз одузимање кријумчарених наркотика или психотропних супстанци, њихових замена или прекурсора. Тежи облик (став 2) кривичног дела постоји у случају да је дело из става 1. овог члана учињено од стране групе, као и када је реч о нарочито опасним наркотицима или психотропним супстанцама, њиховим заменама или прекурсорима. О овом облику биће реч и уколико је у питању велика количина ових супстанци. У том случају

---

²⁵⁴ Layne M., „Estimating the Flow of Illegal Drugs Trough Ukraine“, *Conference National Criminal Justice*, Washington, 2001, стр. 16.

²⁵⁵ <http://legislationline.org/documents/action/popup/id/16257/preview>

запрећена је казна затвора у трајању од пет до десет година, уз одузимање кријумчарених наркотика, психотропних супстанци, њихових замена и прекурсора. Такође, прописано је и одузимање имовинске користи стечене кривичним делом. Најтежи облик (став 3) предвиђен је за случај да је дело извршила организована криминална група или када је реч о посебно великој количини наркотика. Тада је запрећена казна затвора од осам до дванаест година уз одузимање кријумчарених наркотика, психотропних супстанци, њихових замена и прекурсора, као и одузимање имовинске користи стечене кривичним делом. Оно што је важно напоменути јесте то да је надлежни државни орган из ресора здравства овлашћен да утврђује „велике“ и „посебно велике“ износе наркотика или психотропних супстанци, њихових замена и прекурсора.

За коришћење средстава стечених трговином наркотицима, психотропним супстанцама, њиховим заменама и прекурсорима у банкама, предузећима, установама и организацијама, или куповином објеката и имовине намењене за приватизацију, односно индустријске и друге опреме, или коришћењем ових прихода и имовине у даљој трговини наркотицима запрећена је казна затвора од пет до дванаест година уз забрану вршења одређених функција или обављања одређених делатности у периоду до три године, уз одузимање имовине проистекле из кривичног дела (члан 306. став 1). Уколико је дело извршено поново или од стране групе (став 2), запрећена је казна затвора од осам до петнаест година уз забрану вршења одређених функција или обављања одређених делатности у периоду до три године, уз одузимање имовине проистекле из кривичног дела.

У случају да се производња, израда, набавка, складиштење, транспорт, слање или продаја наркотика, психотропних супстанци или њихових замена врши неовлашћено (члан 307. став 1) запрећена је казна затвора у трајању од три до осам година. Тежи облик (став 2) постоји уколико се дело понови или је извршено од стране групе, или од стране лица које је раније учинило неко од кривичних дела из чл. 308. до 310, 312, 314, 315. и 317. Кривичног законика, или се продаја врши у местима намењеним образовним, спортским или културним активностима, у затвору или је реч о продаји нарочито опасних наркотика и психотропних

супстанци. Запрећена казна у том случају је казна затвора у трајању од пет до десет година, уз одузимање имовине.

Уколико је дело из ст. 1. и 2. овог члана извршено од стране организоване групе, или је дело извршено ангажовањем малолетног лица или према малолетном лицу (став 3), запрећена је казна затвора од осам до дванаест година уз одузимање имовине.

Лице које је добровољно предало дрогу или психотропне супстанце и открило од кога је купило, као и ако је помогло у откривању кривичних дела, биће ослобођено кривичне одговорности за илегалну производњу, израду, набавку, складиштење, транспорт, или слање наркотика (став 4).

Крађа, присвајање или изнуђивање дрога, психотропних супстанци и њихових замена, или њихово стицање преваром, односно злоупотребом положаја је кривично дело (члан 308. став 1) за које је запрећена казна затвора у трајању од три до шест година. Уколико је дело поново извршено, или је то учињено од стране групе, или уз употребу насиља или претњом насиљем, или од стране лица које је претходно учинило неко од кривичних дела из чл. 306, 307, 310, 311, 312, 314. и 317. Кривичног законика, или је дело учињено од стране службеног лица злоупотребом службеног положаја, запрећена је казна затвора од пет до десет година, уз забрану вршења одређених послова или обављања одређених делатности у периоду до три године и одузимање имовине (став 2).

Уколико је дело из ст. 1. и 2. овог члана извршено од стране организоване групе или уз примену насиља које је опасно по живот, запрећена је казна затвора од седам до дванаест година уз одузимање имовине (став 3).

Незаконита производња, израда, набавка, складиштење, транспорт или дистрибуција наркотика, психотропних супстанци и њихових замена али не ради продаје (члан 309. став 1) представља кривично дело за које је запрећена казна од 50 до 100 минималних прихода ослобођених пореза или поправног рада у трајању до две године или лишења слободe у трајању до шест месеци, односно ограничавања слободe у трајању до три године, или затвора до три године.

Тежи облик овог кривичног дела (став 2) предвиђен је у случају да се дело из става 1. понови или буде извршено од стране групе, или од стране лица које је

претходно учинило неко од кривичних дела из чл. 307, 308, 310. и 317. Кривичног законика, и за њега је запређена казна затвора у трајању од две до пет година. Уколико је дело извршено уз ангажовање малолетника, запређена је казна затвора у трајању од пет до осам година (став 3).

Запређена казна за кривично дело сађење или гађење опијумског мака или канабиса (члан 310. став 1) износи од 100 до 500 минималних прихода ослобођених пореза, односно лишавање слободе у трајању до шест месеци или ограничавање слободе у трајању до три године. Незаконито сађење или гађење опијумског мака или канабиса од стране лица раније осуђиваног на основу овог члана, или које је раније учинило неко од кривичних дела из чл. 307, 309, 311. и 317. Кривичног законика, односно извршено од стране групе или ради продаје, као и незаконито сађење или гађење 500 или више биљака опијумског мака или канабиса представља тежи облик овог дела (став 2) и запређена је казна затвора у трајању од три до седам година.

Нелегална производња, израда, набавка, складиштење, транспорт или слање прекурсора ради њиховог коришћења за производњу или израду наркотика или психотропних супстанци је кривично дело (члан 311. став 1) за које је запређена новчана казна до 50 неопорезивих минималних прихода, односно ограничавање слободе у трајању до три године. Уколико је дело из става 1. овог члана извршено поново, од стране групе или ради продаје, запређена је казна затвора од две до пет година (став 2). Најтежи облик (став 3) постоји када је дело извршено од стране организоване криминалне групе и тада је запређена казна затвора од пет до осам година, уз одузимање имовине.

Лице које је извршило ово кривично дело биће ослобођено кривичне одговорности уколико је добровољно предало прекурсоре намењене за производњу или прављење наркотика или психотропних супстанци, као и уколико открије од кога је купило забрањене супстанце, или помогне у откривању кривичних дела у вези са трговином људима, дрогом, прекурсорима, психотропним супстанцама или њиховим заменама (став 4).

Крађа, присвајање или изнуђивање прекурсора, односно стицање прекурсора преваром или злоупотребом службеног положаја ради њихове продаје,

као и њихова продаја ради даље производње или прављења наркотика, психотропних супстанци или њихових замена (члан 312. став 1) кривично дело је за које је прописана новчана казна до 70 неопорезивих минималних прихода, односно лишење слободе до шест месеци, ограничавање слободе до три године, или казна затвора до три године. Тежи облик овог дела (став 2) постоји уколико је дело поново извршено, или је извршено од стране групе, уз примену насиља које није опасно по живот или здравље људи, или уз претњу таквим насиљем, као и уколико је набавка прекурсора извршена од стране функционера злоупотребом службеног положаја. Тада је запређена казна затвора од три до седам година уз забрану вршења одређених функција или обављања одређених делатности у периоду до три године. Најтежи облик овог дела (став 3) предвиђен је уколико је дело из ст. 1. и 2. извршено од стране организоване групе, или уз употребу насиља опасног по живот и здравље људи када је предвиђена казна затвора у трајању од пет до дванаест година уз забрану вршења одређених функција или обављања одређених делатности у периоду до три године уз одузимање имовине.

Казна од 50 до 200 неопорезивих минималних прихода, односно лишавање слободе до шест месеци, или ограничавање слободе у трајању до три године, запређена је за крађу, присвајање или изнуду опреме намењене за израду наркотика, психотропних супстанци или њихових замена или набавку такве опреме преваром, као и за илегалну набавку, складиштење, пренос или продају такве опреме другим лицима (члан 313. став 1). За први тежи облик (став 2), који постоји када је дело извршено од стране групе, од стране лица које је претходно учинило неко од кривичних дела из чл. 306, 312, 314, 315, 317. и 318. Кривичног законика, или је извршено од стране службеног лица злоупотребом службеног положаја, запређена је казна затвора у трајању од две до шест година. Најтежи облик (став 3) предвиђен је у случају да је дело из ст. 1. и 2. извршено од стране организоване групе или ради израде нарочито опасних наркотика, психотропних супстанци или њихових супститута, или уз употребу насиља опасног по живот и здравље људи када је запређена казна затвора у трајању од пет до дванаест година уз одузимање имовине.

Незаконито убризгавање наркотика, психотропних супстанци, односно њихових супститута у тело другог лица против његове воље је кривично дело

(члан 314. став 1) за које је забрањена казна затвора од две до пет година. Уколико је дело проузроковало наркоманију жртве, или се дело понови, или је дело учинило лице које је претходно извршило кривично дело из чл. 306. до 312, 314. до 318. Кривичног законика, или је дело учињено у погледу два или више лица, или су делом изазвана средње тешка или тешка телесна повреда код жртве, забрањена је казна затвора од три до десет година (став 2). Најтежи облик (став 3) постоји ако је дело извршено према малолетнику или лицу које се налази у беспомоћном стању или су код жртве наступиле смртоносне последице, за који је забрањена казна затвора у трајању од пет до дванаест година.

Подстрекавање на коришћење дроге, психотропних супстанци или њихових замена је кривично дело (члан 315. став 1) за које је забрањена казна ограничења слободе у трајању до пет година, или казна затвора у трајању од две до пет година. Тежи облик (став 2) постоји када је дело учињено према два или више лица, или у односу на малолетника, или је учинилац лице које је раније учинило неко од кривичних дела из чл. 307, 308, 310, 314. и 317. Кривичног законика када је забрањена казна затвора у трајању од пет до дванаест година.

Незаконито коришћење наркотика у јавности или ако је коришћење наркотика извршено од стране групе лица на местима намењеним образовним, спортским или културним активностима је кривично дело (члан 316. став 1) за које је забрањена казна ограничавања слободе у трајању до четири године, или казна затвора до три године. Тежи облик (став 2) постоји ако се дело понови, или га учини лице које је раније извршило неко од кривичних дела из чл. 307, 310, 314, 315, 317. и 318. Кривичног законика, а забрањена је казна затвора у трајању од три до пет година.

Организовање или одржавање места за илегалну употребу, производњу или израду наркотика, психотропних супстанци или њихових замена је кривично дело (члан 317. став 1) за које је забрањена казна затвора у трајању од три до пет година. За тежи облик (став 2), који постоји у случају да се дело из става 1. понови или да је учињено од стране групе, односно ангажовањем малолетника, забрањена је казна затвора у трајању од четири до осам година уз одузимање имовине.

За кривично дело незаконито прављење, фалсификовање, употреба или продаја фалсификованих рецепата за набавку наркотика, психотропних супстанци и прекурсора (члан 318. став 1) запрећена је новчана казна до 50 неопорезивих минималних прихода, односно ограничавање слободе у трајању до три године. Уколико се дело понови, или је извршено од стране групе, или лица које је раније учинило неко од кривичних дела из чл. 306. до 317. Кривичног законика, предвиђена је казна затвора у трајању од две до пет година (став 2).

Незаконито издавање рецепата за набавку наркотика или психотропних супстанци је кривично дело (члан 319. став 1) за које је запрећена новчана казна до 50 неопорезивих минималних прихода, или обављање друштвено корисног рада од 160 до 240 сати, или лишење слободе у трајању од три до шест месеци, или ограничење слободе у трајању до три године уз забрану вршења одређених послова или обављања одређених делатности у периоду до три године. Тежи облик овог дела (став 2) предвиђен је у случају да се дело из става 1. понови када је предвиђена казна затвора у трајању од две до пет година, уз забрану вршења одређених послова у периоду до три године.

Кршење правила везаних за промет опојних дрога, психотропних супстанци, њихових замена или прекурсора је кривично дело (члан 320. став 1) чији основни облик постоји у случају кршења правила о сађењу или гајењу опијумског мака или канабиса, односно у случају кршења правила о производњи, изради, складиштењу, подели, дистрибуцији, комерцијалној продаји, транспорту, слању или коришћењу наркотика, психотропних супстанци, њихових замена и прекурсора намењених за производњу. Запрећена је новчана казна до 50 неопорезивих минималних прихода, односно ограничавање слободе у трајању до четири године, или казна затвора до три године уз забрану вршења одређених послова у периоду до три године. Тежи облик (став 2) предвиђен је у случају да се дело из става 1. понови, односно када је извршена крађа, присвајање или изнуда опојних дрога, психотропних супстанци, њихових замена или прекурсора преваром или злоупотребом службеног положаја. У овом случају предвиђена је новчана казна у износу до 70 неопорезивих минималних зарада, или казна затвора у трајању од три до пет година, уз забрану вршења одређених послова или обављања одређених делатности у периоду до три године.

Подстрекавање малолетника на употребу дроге је кривично дело (члан 323. став 1) за које је запређена новчана казна до 50 неопорезивих минималних прихода или забрана вршења одређених послова или обављања одређених делатности у периоду до три године. Тежи облик (став 2) постоји у случају да се дело понови, или је извршено од стране родитеља, усвојитеља или старатеља, као и било ког другог лица које васпитава и води бригу о малолетнику, или је извршено од стране тренера или лица које је претходно извршило неко од кривичних дела из чл. 314, 315, 317. или 324. Кривичног законика. У тим случајевима је предвиђена казна ограничавања слободе у трајању до две године, или затвор до три године. Уколико је приликом извршења дела из ст. 1. и 2. овог члана на страни пасивног субјекта било два или више лица, или ако је тиме настала штета по здравље пасивног субјекта, запређена је казна ограничавања слободе у трајању до три године, или затвор до три године (став 3). За све радње предвиђене у ст. 1, 2. и 3. овог члана, ако су изазвале знатну штету по здравље пасивног субјекта као и било које друге тешке последице, запређена је казна затвора у трајању од три до осам година (став 4).

Казна ограничавања слободе у трајању до три године, или казна затвора до три године прописана је за подстрекавање малолетника на употребу опојних супстанци, осим наркотика, психотропних супстанци и њихових замена (члан 324).

1.7. МАЂАРСКА

Злоупотребе опојних дрога у Мађарској, када је у питању кривично право, сузбијају се прописивањем шест кривичних дела која су сврстана у групу кривичних дела која носе назив злоупотреба опојних дрога у Кривичном законнику Мађарске.

Прво од ових кривичних дела (члан 282. став 1) прописује казну затвора до пет година за оног ко производи, прерађује, набавља, поседује, увози или извози опојне дроге у Мађарску или из Мађарске или ко превози опојне дроге кроз њену територију. Квалификовани облик (став 2. тачка а), за који је прописана казна затвора од две до осам година постоји ако је дело извршено као пословна

делатност или у склопу криминалне групе или коришћењем лица које је зависник од опојне дроге, док је казна затвора од пет до десет година прописана уколико је кривично дело учињено у погледу значајне количине опојних дрога (став 2. тачка б).

За припремање извршења дела из члана 282. став 1. и за оног ко производи, набавља, дистрибуира, продаје или увози материјале, опрему и/или прибор за производњу или припрему опојних дрога или превози такве ствари преко државне територије, предвиђена је казна затвора до три године (члан 282. став 3), ако такво дело није већег обима. Обезбеђивање средстава за извршење дела из ст. 1, 2. и 3. овог члана, кажњава се казном која је прописана за то дело (став 4). Привилеговани облик (став 5) постоји ако је дело учињено у односу на мале количине опојних дрога, а прописана је казна до две године затвора за дело из става 1. овог члана, односно до три године затвора за дело из става 2. тачке а овог члана.

Под малим количинама опојних дрога подразумевају се количине чистог активног састојка уколико не прелазе следеће тежине: LSD 0,0001 г; психолицибин 0,1 г; психолицин 0,2 г; амфетамин и метамфетамин 0,5 г; дихидрокодеин 0,8 г; хероин 0,6 г; морфин 0,9 г; кетамин кодеин, MDA, MDMA, MDE, MBDB, 1-PEA, N-metil-1-PEA, MCPP, метадон и петидин 1 г; кокаин 2 г; BZP 3 г, тетрахидроканабинол (THC) 1 г. У случају осталих опојних дрога, под малим количинама подразумевају се дроге, код којих чист активни састојак, има исте физиолошке ефекте као 0,9 г морфина.²⁵⁶

Ко нуди другом или га снабдева опојном дрогом или се бави дистрибуцијом, трговином или препродајом опојних дрога казниће се казном затвора од две до осам година (члан 282а став 1). Казна затвора од пет до десет година (став 2) предвиђена је ако је кривично дело: а) учињено у склопу криминалне групе или коришћењем лица које је зависник од опојне дроге; б) учињено од стране јавног функционера или лица које обавља јавне послове ако поступају у службеном својству; ц) учињено у објекту мађарских оружаних снага,

---

²⁵⁶ Belovics E. és társ., *Büntetőjog – Különös rész*, Budapest, 2011, стр. 464.

агенцијама за спровођење закона или у казним или поправним установама. Учинилац ће се казнити казном затвора од пет до петнаест година или доживотним затвором (став 3) уколико је кривично дело учињено у погледу значајне количине опојних дрога. Ко припрема извршење кривичног дела из ст. 1. и 2. овог члана казниће се затвором до три године, док ће се онај ко припрема извршење кривичног дела прописаног ставом 3. овог члана казнити затвором до пет година (став 4). Онај ко обезбеђује средства за извршење дела из прва четири става овог члана казниће се казном прописаном за то дело (став 5). Привилеговани облик кривичног дела (став 6) постоји ако је дело учињено у односу на мале количине опојних дрога, када је забрањена казна: а) до две године затвора за дело из става 1. овог члана; б) до пет година затвора за дело из става 2. овог члана.

Кривични законик прописује казну затвора од две до осам година (члан 282б став 1) за лице старије од осамнаест година које, користећи лице млађе од осамнаест година производи, прерађује, набавља, држи, увози или извози опојне дроге у Мађарску или из Мађарске или превози опојне дроге преко Мађарске. Казном затвора од две до десет година (став 2) казниће се: а) лице старије од осамнаест година које нуди или снабдева опојним дрогама лице млађе од осамнаест година или се бави дистрибуцијом, трговином или препродајом опојних дрога користећи за то лице млађе од осамнаест година; б) ко нуди или снабдева опојном дрогом другог или се бави дистрибуцијом, трговином или препродајом опојне дроге унутар или у близини зграде која служи образовању, општем васпитању, дечијој заштити, култури или образовним активностима; ц) ако је кривично дело из става 1. овог члана извршено у склопу криминалне групе.

Најтежи облик овог кривичног дела (став 3), за који је забрањена казна затвора од пет до петнаест година или доживотни затвор постоји: а) ако је дело учињено у погледу знатне количине опојних дрога; б) ако је дело из става 2, тачка а и б овог члана учињено у саставу криминалне групе, или ако је учинилац јавни функционер или лице које обавља јавне дужности користећи при томе статус службеног лица. Ко припрема извршење дела из ст. 1. и 2. овог члана, казниће се казном затвора до три године (став 4).

Лице старије од осамнаест година које наводи лице млађе од осамнаест година да конзумира супстанце које имају наркотичко својство, али нису класификоване као опојне дроге или му помаже при конзумирању таквих супстанци казниће се казном затвора до три године (став 5). Ко обезбеђује средства за извршење дела из ст. 1–5. овог члана, казниће се казном прописаном за то дело (став 6). Ако је кривично дело учињено у односу на мале количине опојне дроге (став 7), учинилац ће се казнити: а) казном затвора до две године за дело из става 1. овог члана; б) казном затвора до пет година за дело из става 2. и става 3. тачка б овог члана.

Зависник од опојних дрога који производи, прерађује, набавља, поседује, увози или извози опојну дрогу у или из Мађарске, или превози опојну дрогу кроз Мађарску, казниће се казном затвора до две године (члан 282ц став 1). Прописано је (став 2) и да ће се зависник од опојних дрога који нуди опојну дрогу другоме или га снабдева или се бави дистрибуцијом, трговином или препродајом опојних дрога казнити затвором до три године. Ако је дело учињено као пословна делатност или у саставу криминалне групе (став 3) учинилац ће се казнити за дело из става 1. овог члана до три године затвора, а за став 2. овог члана затвором до пет година. Учиниолац ће се казнити затвором до пет година (став 4) за дело из става 1. овог члана, а затвором од две до осам година за дело из става 2. овог члана, ако је дело учињено у погледу значајних количина опојне дроге. Када дело учини зависник од опојних дрога у погледу мале количине опојних дрога (став 5) прописана је казна затвора до једне године за дело из ст. 1. и 2. овог члана, а казна затвора до две године за дело из става 3. овог члана.

Неће се казнити онај ко производи, прерађује, набавља, поседује, увози или извози опојне дроге у Мађарску или из Мађарске или ко превози опојне дроге кроз њену територију ако је у питању мала количина опојне дроге за сопствену употребу (члан 283. став 1). Ако је у питању зависник од опојне дроге који понови дело из става 1. овог члана, казниће се затвором до две године (став 2). Да би се неко сматрао зависником од опојних дрога (став 3) неопходно је да поседује лекарско уверење да је лечен од зависности најмање шест узастопних месеци или да је учествовао у програму одвикавања од опојних дрога. Поред тога што је предвиђено некажњавање, које је општег карактера, за зависнике, односно лице

које повремено конзумира мале количине опојне дроге, постоји могућност да они учествују у различитим едукативним и терапијским радионицама.²⁵⁷

Ко производи, прерађује, набавља, поседује, користи, продаје, увози или извози у Мађарску или из Мађарске или снабдева друго лице супстанцама које служе за производњу опојних дрога, казниће се затвором до пет година (члан 283а став 1). Онај ко помаже у производњи опојне дроге биће ослобођен казне (став 2) ако пре него што буде откривен преда властима опојне дроге у чијој производњи је учествовао и сарађује са властима у проналажењу других лица која су ангажована у производњи, продаји или транспорту опојних дрога.

1.8. СЛОВАЧКА

Отвореност Словачке свету и нови економски и социјални услови последњих година изазвали су у Словачкој неочекивани пораст злоупотреба опојних дрога, које се првенствено огледају у њиховом увозу, превозу и продаји. Полиција и правосудни органи располажу поузданим подацима о транзиту опојних дрога кроз Словачку, која се налази на такозваној балканској рути, али и поред тих сазнања и великом напору који се улаже, само се понекад ухапсе лица која продају или шверцују опојне дроге. Словачка је постала и земља крајњег одредишта за транспорт опојних дрога, а драстично је повећан и број људи, нарочито младих, који су постали зависници од опојних дрога. При свему томе, производња и трговина опојним дрогама у великој мери остаје неоткривена. То су алармантне чињенице највише због негативних последица за живот и здравље људи, посебно омладине међу којом се налази највећи број корисника опојних дрога. Уживање опојних дрога, при томе, директно узрокује пораст имовинског криминалитета којим се зависници од опојних дрога баве у намери да дођу до новца за куповину дроге. Истовремено, трговина опојним дрогама у директној је вези са појавом организованог криминалитета у Словачкој.²⁵⁸

Словачки Кривични закон у групи кривичних дела која угрожавају живот или здравље људи, предвиђа четири кривична дела која су прописана чл. од 171.

²⁵⁷ Kis N., és tár., *A Büntető törvénykönyv magyarázata – Különös rész (2)*, Budapest, 2006, стр. 1079.

²⁵⁸ Kolektiv autorov, *Trestny zakon, s rozsiahlym komentarom a judikaturou*, Bratislava, 2011, стр. 233–236.

до 174, којима се инкриминишу злоупотребе опојних дрога. Прва три кривична дела прописана су у оквиру кривичних дела недозвољена производња опојних дрога и психоактивних супстанци, отрова или прекурсора, њихово држање и трговина њима.

Казна затвора до три године прописана је за оног ко без одобрења за сопствену употребу држи опојне дроге, психоактивне супстанце, отров или прекурсоре (члан 171. став 1). Онај ко неовлашћено складишти или чува за сопствену употребу опојне дроге или психоактивне супстанце, отров или прекурсоре у већој количини, казниће се (став 2) казном затвора до пет година.

Ко неовлашћено производи, довози, увози, превози или преда да се превози, односно омогући или нареди да се превози, купује, продаје, мења, поручује, складишти или чува у било ком периоду опојна дрога, психоактивна супстанца, отров или прекурсор, или такву радњу омогућава или посредује у њој, казниће се казном затвора од четири до десет година (члан 172. став 1). Квалификовани облик (став 2) за који је запређена казна затвора од десет до петнаест година, постоји ако основни облик изврши учинилац који је за такво кривично дело већ осуђиван, односно ако је кривично дело учињено према лицу које се лечи од зависности од опојне дроге или је реч о заштићеном лицу. Овај облик кривичног дела постоји и ако је дело учињено на опасан начин или су у питању опојне дроге, психоактивне супстанце, отрови или прекурсори у већој количини.

Казна затвора од петнаест до двадесет година прописана је за извршиоца који чињењем основног облика изазове тешко оштећење здравља или смрт неког лица, или кривично дело учини према лицу млађем од петнаест година или уз помоћ посредовања таквог лица у кривичном делу, или је реч о знатно већој количини опојне дроге, психоактивне супстанце, отрова или прекурсора (члан 172. став 3). За најтежи облик кривичног дела (став 4), прописана је казна затвора од двадесет до двадесет пет година или доживотна казна затвора, а он постоји ако извршилац основног облика кривичног дела тиме изазове тешко оштећење здравља више лица или смрт више лица, или је кривично дело извршио као члан

банде, односно ако је у питању изузетно велика количина опојне дроге, психоактивне супстанце, отрова или прекурсора.

Прописана је казна затвора од једне до пет година за оног ко производи, чува или складишти, или да другоме на употребу средство које служи за недозвољену производњу опојне дроге, психоактивне супстанце, отрова или прекурсора (члан 173. став 1). Казном затвора од три до осам година казниће се онај ко основним обликом кривичног дела себи или другоме прибави велику корист (став 2). Најтежи облик овог кривичног дела (став 3), за који је забрањена казна затвора од четири до осам година, постоји ако је учинилац основним обликом прибавио себи или другом изузетно велику корист.

Последње кривично дело чијим се прописивањем сузбијају злоупотребе опојних дрога, носи назив ширење токсикоманије (члан 174). Ово кривично дело чини онај ко наводи другог на конзумирање неке супстанце која изазива зависност осим алкохола, или му у томе помаже, или ко такву злоупотребу пропагира, а забрањена је казна затвора од једне до пет година. Тежи облик (став 2) постоји уколико је основни облик учињен према заштићеном лицу или путем средстава јавног информисања, за који је забрањена казна затвора од три до осам година.

1.9. АЛБАНИЈА

Према Извештају Еуропола о организованом криминалитету из 2011. године, Албанија је, уз Македонију и српску покрајину Косово и Метохију, веома значајна локација за складиштење и препакивање опојних дрога. На овом подручју се, такође, налазе базе за групе које говоре албански језик, а које су веома активне у кријумчарењу опојних дрога према Европској унији. Уз турске, албанске криминалне групе су најзначајније у кријумчарењу хероина према Европској унији и у оквиру ње. Поред тога, организоване криминалне групе које говоре албански језик веома су активне и на пољу кријумчарења кокаина, синтетичких дрога и канабиса. Сматра се да је део огромног профита који се на тај начин оствари намењен финансирању организација као што је терористичка

организација Ослободилачка Војска Косова.²⁵⁹ С тим у вези, треба имати у виду да су данас у Европи најбоље организоване, управо албанске криминалне групе које су национално строго искључиве и углавном груписане око породице, при чему Албанци не контролишу само територије него и поједине послове: трговину дрогом и женама, кријумчарске путеве или проституцију.²⁶⁰

Један од важних проблема Албаније, али и обавеза на међународном плану јесте борба против дроге, односно производње, шверца, продаје и других облика употребе наркотичких и психотропних материја, које представљају изражену друштвену опасност по живот и здравље људи. С тим циљем, ослањајући се на Закон о наркотицима, Кривични законик Републике Албаније са допунама и изменама у Закону број 8733 од 24. јануара 2001, прописује већи број кривичних дела.²⁶¹

Кривично дело производња и продаја наркотика (члан 283. став 1) санкционише продају, понуду за продају, давање или узимање у било којој форми, расподелу, шверцовање, транспортовање, слање, предају, као и држање, осим у случају коришћења за личне потребе у мањим дозама, психотропних и наркотичких супстанци, као и семена наркотичких биљака, у супротности са законом, прописујући казну затвора од пет до десет година.

Казна затвора од седам до петнаест година прописана је уколико је дело извршено у сарадњи два или више лица уз њихов међусобни договор или више од једног пута (став 2). Код ове квалификаторне околности подразумева се да се дело врши два или више пута у разним периодима. Уколико је за ово кривично дело једно лице правноснажно осуђено, па поново учини исто кривично дело, радиће се о основном облику овог дела, а околност да је то лице већ осуђивано за истоврсно кривично дело узима се као отежавајућа околност у виду поврата. Међутим, ако је извршено више радњи овог кривичног дела за која није донета пресуда радиће се о квалификованом облику овог кривичног дела (став 2).²⁶² Организовање,

---

²⁵⁹ Europol public information, EU organised crime threat assessment, The Hague, 2011, стр. 8. и 15.

²⁶⁰ Ного С., „Глобализам и организовани криминал“, *Примена међународног кривичног права – организовани криминал*, Тара, 2007, стр. 71.

²⁶¹ Elezi I., *E drejta penale*, Tirane, 2009, стр. 511.

²⁶² *Ibid.*, стр. 514.

руковођење или финансирање ове делатности (став 3) кажњава се казном затвора од десет до двадесет година.

Кривично дело шверцовање наркотика (члан 283а став 1) прописује казну затвора од седам до петнаест година за увоз, извоз, транзит и трговину у супротности са Законом о наркотицима. Ово дело, када се врши у сарадњи два или више лица или више од једног пута (став 2), кажњава се казном затвора од десет до двадесет година. Организовање, управљање или финансирање ове делатности кажњава се казном затвора најмање петнаест година (став 3).²⁶³

Следеће кривично дело је стварање олакшица за узимање и употребу дроге (члан 283б). Наиме, службено лице, чији је задатак да управља наркотичким и психотропним супстанцама, који омогућава узимање и употребу ових супстанци супротно законским одредбама казниће се казном затвора од три до седам година. Извршилац овог кривичног дела може бити само службено лице које је овлашћено да располаже наркотичким и психотропним супстанцама као што су, нпр. фармацеут, главна болничарка, болничар, ветеринар, зубар и други.²⁶⁴

Кривично дело узгајање наркотичких биљака (члан 284. став 1) прописује да се за узгајање биљака које служе за производњу или вађење наркотичких или психотропних материја, без дозволе или овлашћења у складу са законом, кажњава казном затвора од три до седам година. За ово кривично дело, када га врше два или више лица у међусобном договору или је учињено више од једног пута (став 2), кажњава се казном затвора од пет до десет година. Организовање, управљање или финансирање ове делатности кажњава се казном затвора од седам до петнаест година (став 3).

Организовање и управљање криминалним организацијама је кривично дело којим је предвиђена казна затвора од десет до двадесет година за организовање, управљање или финансирање криминалне организације која има за циљ узгајање, производњу, фабриковање или незакониту продају наркотика (члан 284а став 1). Стварање услова или олакшавање таквог деловања од лица које врши државну функцију кажњава се казном затвора од пет до петнаест година (став 2).

---

²⁶³ Кривични законик Албаније (члан 32) прописује да распон казне затвора може бити од пет дана до двадесет пет година.

²⁶⁴ Elezi I., *op. cit.*, стр. 519.

Фаворизујућа одредба (члан 284б) прописана је за окривљена или осуђена лица за неко кривично дело које има везе са шверцом наркотика, оружја, трговином људима, проституцијом или је кривично дело извршено од стране криминалне организације, која се покају и почну да помажу сарађујући са органима кривичног гоњења у борби против тих кривичних дела, или открију друга лица која врше таква кривична дела. Овим лицима се изриче половина од прописане или већ изречене казне, а у случају да постоје и нарочито олакшавајуће околности ова лица се могу и ослободити казне.

Кривично дело производња и фабриковање психотропних и наркотичких материја предвиђа казну затвора од пет до десет година за производњу, фабриковање, вађење, рафинирање или припремање наркотичких или психотропних супстанци без одобрења или прекорачењем садржине одобрења (члан 284ц став 1). За ово кривично дело када га врше два или више лица у међусобном договору или је учињено више од једног пута кажњава се казном затвора од седам до петнаест година (став 2). Организовање, управљање или финансирање ове делатности кажњава се казном затвора од десет до двадесет година (став 3).

Казна затвора до пет година прописана је за кривично дело производња, промет и незаконита употреба прекурсора, односно за производњу, увоз, извоз, транзит, промет и држање прекурсора ако је то учињено у супротности са законским одредбама на основу којих је сачињена табела прекурсора (члан 284ч став 1). За ово кривично дело, када га врше два или више лица у међусобном договору, или је учињено више од једног пута (став 2), кажњава се казном затвора од три до седам година. Организовање, управљање или финансирање ове делатности кажњава се казном затвора од пет до петнаест година (став 3).

За производњу, поседовање, превоз или расподелу основних хемијских супстанци или других супстанци било које врсте, опреме или материјала, у случају да се зна да се оне користе или да ће се користити за производњу или превоз незаконитих наркотичких или психотропних супстанци прописана је казна затвора од три до десет година (члан 285).

Прилагођавање или давање одобрења за прилагођавање просторије, стана, моторног возила или било којег другог јавног или приватног возила за окупљање лица с циљем да они конзумирају наркотичке или психотропне супстанце кажњава се казном затвора до пет година (члан 285а), што је прописано кривичним делом прилагођавање простора за употребу дроге.

Кривичним делом бацање или остављање шприцева (члан 285б) прописана је казна затвора до једне године за бацање или остављање шприцева или опасних инструмената коришћених за употребу наркотичких или психотропних супстанци на јавном месту или месту које је отворено за јавност, као и у приватним срединама ради заједничке употребе. За постојање овог кривичног дела није потребно да су коришћени шприцеви или опасни инструменти, већ је довољно да су остављени на одређеним местима чиме је кривично дело довршено.²⁶⁵

Подстицање на коришћење дроге је кривично дело које прописује казну затвора од пет до десет година за подстицање других на коришћење наркотичких или психотропних супстанци, давање ових супстанци другоме ради употребе или њихово убризгавање другима без њиховог знања или сагласности (члан 286. став 1). Када се основни облик кривичног дела врши употребом принуде, или се врши према деци или у казним домовима, школским, спортским или установама било које друге друштвене делатности прописана је казна затвора најмање петнаест година (став 2).

Последње кривично дело које се односи на дроге јесте коришћење незаконите високе технологије (члан 286а). Производња или употреба система, средстава или помагала високе технологије ради извршења кривичних дела предвиђених чл. 283. до 286а Кривичног законика, или да би се омогућило или олакшало конзумирање наркотичких или психотропних супстанци, или да би се јавно пропагирало коришћење ових супстанци кажњава се казном затвора до пет година.

---

²⁶⁵ *Ibid.*, стр. 529.

2. КРИВИЧНОПРАВНО СУЗБИЈАЊЕ ЗЛОУПОТРЕБА ОПОЈНИХ ДРОГА У ВАНЕВРОПСКИМ ЗЕМЉАМА

2.1. СЈЕДИЊЕНЕ АМЕРИЧКЕ ДРЖАВЕ

У XIX веку Американци су користили деривате кокаина и опијума без икаквих законских забрана и регулатива. Деривати опијума рутински су се користили за лечење дијареје, несанице и узнемирености. У Сан Франциску је први пут 1875. забрањено пушење опијума, што је била честа појава међу кинеским емигрантима, али том приликом није санкционисано уношење опијума у организам на друге начине, што је било популарно међу белим становништвом. Тек почетком XX века Американци постају свесни праве природе наркотика и појављују се први захтеви за интервенцијом државе. Доношење закона који обезбеђује регистрацију и опорезивање, односно наметање специјалног пореза свим лицима која производе, увозе, прерађују, састављају, тргују, продају, дистрибуирају или дају на употребу опијум или лишће коке, био је први покушај федералних власти да регулишу продају и коришћење опијума и кокаина. Овај закон, познат као Харисонов закон,²⁶⁶ донет је 1914, а увео је и кривичне санкције за оне који дистрибуирају кокаин или опијум ако се не региструју и не плате неопходне порезе. Иако је закон критикован уз тврдњу да пореске мере које прописује нису валидне и да непотребно узурпира полицијске снаге у држави, Врховни суд САД га је подржао. На темељу Харисоновог закона донети су прописи који инкриминишу продају и поседовање опијума и кокаина, што је била универзална забрана за све државе до 1930, што је за резултат имало опадање употребе кокаина и опијума.²⁶⁷

Незаконита употреба дрога била је заступљена у великим градовима међу етничким мањинама и нижим друштвеним слојевима. Међутим, шездесетих година прошлог века долази до експанзије употребе дрога која се проширила на средњу класу белаца, нарочито међу младим људима. Драматично се повећала употреба марихуане а појавила се и нова халуциногена дрога LSD. Као одговор на растућу забринутост због употребе дрога, Конгрес је 1970. донео Свеобухватни

²⁶⁶ Више о овом закону видети: Abadinsky H., *Organized Crime*, Belmont, USA, 2003, стр. 283–285.

²⁶⁷ Scheb M. J., Scheb M. J. II, *Criminal Law*, Belmont, USA, 2006, стр. 204–205.

закон о превенцији и контроли злоупотреба дрога.²⁶⁸ Овај закон, који се често назива Закон о контролисаним супстанцама,²⁶⁹ утврђује критеријуме за класификацију супстанци и прави листу контролисаних супстанци према могућностима њихове злоупотребе. У њему се налазе и кривична дела чијим се прописивањем санкционишу недозвољена производња, продаја, дистрибуција и поседовање с намером да се прода дрога, као и недозвољено поседовање контролисаних супстанци.²⁷⁰

Комисија за унификацију закона донела је 1970. године Једнообразни закон о контролисаним супстанцама,²⁷¹ чија је сврха била да се постигне унификација савезног закона и прописа држава. Овај закон се појавио у три сличне верзије из 1970, 1990. и 1994, у којима су контролисане супстанце класификоване према њиховом потенцијалу за злоупотребе, а свих педесет држава и Девичанска Острва усвојиле су једну од ове три верзије. Све државе су прогласиле нелегалним производњу, продају и поседовање контролисаних супстанци. Кривична дела која се односе на опојне дроге са високим потенцијалом за злоупотребе, као што су кокаин и хероин, обично су проглашени за веома озбиљан злочин. Треба истаћи да је Врховни суд САД донео одлуку да државе чланице не могу инкриминисати сам статус зависности од опојних дрога, односно њено конзумирање, иако би на основу Устава било могуће доношење таквих закона.²⁷²

Када су у питању кривична дела, специфичност америчког закона огледа се у томе што висина запређене казне зависи од количине и врсте злоупотребљене опојне дроге. Закон о контролисаним супстанцама (члан 841) прописује да је забрањено, односно незаконито да било које лице, у супротности са овим законом, фабрикује, дистрибуира, администрира,²⁷³ или поседује у намери да фабрикује,

---

²⁶⁸ Drug Abuse Prevention and Control Act, 21 U.S.C.A.

²⁶⁹ Controlled Substances Act.

²⁷⁰ Scheb M. J., Scheb M. J. II, *op. cit.*, стр. 205–206.

²⁷¹ Uniform Controlled Substances Act.

²⁷² Scheb M. J., Scheb M. J. II, *op. cit.*, стр. 206.

²⁷³ Закон о контролисаним супстанцама (члан 802) дефинише поједине појмове, па тако термин *администрација* значи доставити контролисану супстанцу њеном крајњем кориснику или субјекту истраживања, путем законитог налога издатог од стране професионалног лица, укључујући и преписивање рецептом, и руковање контролисаним супстанцама у смислу паковања, обележавања или припремања такве супстанце за испоруку. Термин *администратор* се односи на директну примену контролисане супстанце на телу пацијента или субјекта истраживања од стране лица из професије, односно пацијента или субјекта истраживања према упутствима и у присуству лица из

дистрибуира или администрира контролисану супстанцу, или ствара, дистрибуира, администрира или поседује с намером да дистрибуира или администрира фалсификовану супстанцу.²⁷⁴ У случају кршења ове забране, и ако је у питању контролисана супстанца, и то: а) један килограм или више микстуре или супстанце која у себи садржи хероин; б) пет килограма или више микстуре или супстанце која у себи садржи листове коке, екстракте из листова коке из којих су уклоњени кокаин, екгонин и деривати екгонина или њихове соли; в) 280 г или више смесе или супстанце која садржи у себи базу кокаина; г) 100 г или више фенилциклидина или један килограм или више смеше која у себи садржи фенилциклидин; д) 10 г или више смеше или супстанце која у себи садржи лисергицну диетиламидну киселину; њ) 1.000 кг или више смеше која у себи садржи марихуану, или 1.000 или више биљака марихуане независно од њихове тежине; или е) 50 г или више метамфетамина, његових соли, изомера и соли изомера или 500 г или више смеше или супстанце која у себи садржи метамфетамин, његове соли, изомере или соли његових изомера, учинилац ће се казнити казном затвора најмање десет година или казном затвора у доживотном трајању.

Уколико је услед овог кривичног дела наступила смрт или тешка телесна повреда неког лица, утолико ће се учинилац казнити казном затвора најмање двадесет година или казном затвора у доживотном трајању.

Уколико је учинилац лице које је раније већ осуђивано због кривичног дела у вези са опојним дрогама, запређена је казна затвора најмање двадесет година или казна затвора у доживотном трајању. При томе, уколико је наступила и смрт или тешка телесна повреда неког лица казна затвора мора бити у доживотном трајању. У случају да је учинилац раније био два пута осуђиван због кривичних дела у вези са опојном дрогом, мора се изрећи казна затвора у доживотном трајању без права на условни отпуст.

професије. Термин *администратор*, такође, означава професионално лице које испоручује контролисану супстанцу крајњем кориснику или субјекту истраживања.

²⁷⁴ Термин *фалсификована супстанца* односи се на контролисану супстанцу која сама по себи или на паковању, или у ознакама садржи неауторизовану марку, заштићено име, или било коју другу идентификациону ознаку у виду штампаног текста, броја или предмета, или сличност произвођача, дистрибутера или администратора, при чему се на овај начин прикрива њихова права природа, а које се затим лажно дистрибуирају.

Лакши облик кривичног дела постоји ако је ово кривично дело учињено у односу на контролисане супстанце у количинама које су десет пута мање од минималних количина контролисаних супстанци наведених у претходном кривичном делу, па до минималних количина наведених у претходном кривичном делу. У том случају запређена је казна затвора од пет до четрдесет година. Ако је услед овог кривичног дела наступила смрт или тешка телесна повреда неког лица, запређена је казна затвора најмање двадесет година или казна затвора у доживотном трајању.

Кривично дело незаконито поседовање контролисаних супстанци (члан 844) прописује да се онај ко неовлашћено поседује контролисану супстанцу кажњава казном затвора до годину дана, осим ако је већ осуђиван за неко кривично дело прописано Законом о контролисаним супстанцама или законом федералне државе који се односи на лекове, наркотике или хемикалије, када је запређена казна затвора од петнаест дана до две године. Ако је реч о учиниоцу који је осуђиван два или више пута за оваква кривична дела, предвиђена је казна затвора од двадесет дана до три године.

За поседовање контролисане супстанце без овлашћења, у количини коју пропише државни тужилац као количина за личну употребу (члан 844а), запређена је новчана казна до десет хиљада долара.

Закон о контролисаним супстанцама (члан 848), између осталог, прописује да ће лице, које је умешано у извршење кривичног дела из члана 841, бити кажњено казном затвора најмање двадесет година или казном затвора у доживотном трајању, или ће бити осуђено на смрт, ако намерно убије, нареди да се неко убије или намерно проузрокује убијање неког лица, или ако радње кривичног дела из члана 841. резултирају убиством.

Савезним законом предвиђа се као кривично дело увоз, извоз, продаја, нуђење на продају или коришћење поште за транспорт било какве опреме која је намењена за производњу опојне дроге (21 U. S. C. A. par. 863a, 863b, 863c i 863d), а прописана је новчана казна и казна затвора до три године. Под опремом за производњу опојних дрога подразумева се свака опрема, производ или материјал који је првенствено намењен за употребу у производњи, мешању, претварању,

скривању, преради, обради, припреми, убризгавању, уношењу, удисању или на било који други начин уношењу контролираних супстанци у људско тело чије је поседовање незаконито. Таква опрема подложна је заплени.²⁷⁵

На крају треба рећи да је, према извештају Организације уједињених нација (International Narcotics Control Board – INCB), из априла 2011, штета проистекла из злоупотреба опојних дрога, у току 2007, у САД премашила износ од сто деведесет три милијарде америчких долара. Овако процењена штета обухвата трошкове који се односе на кривични поступак у вези са опојним дрогама, издатке за здравство настале поводом злоупотреба опојних дрога, губитак економске и војне спремности земље, трошкове за образовање о дрогама и смањење продуктивности радне снаге као последица злоупотреба опојних дрога.²⁷⁶

2.2. КАНАДА

Канада, као велика, богата и ретко насељена земља, с границом у дужини од око 8.000 километара према САД, тешко контролише ову границу од разних кријумчара. Истовремено, с обзиром на то да је реч о богатој земљи, има могућности које организовани криминалитет може да експлоатише, од потражње за наркотицима чија се вредност процењује на седам до десет милијарди америчких долара до брзих електронских банкарских система који омогућавају прање новца.²⁷⁷

Најважнији закон који се примењује у сузбијању злоупотреба опојних дрога у Канади је Закон о контролираним дрогама и супстанцама.²⁷⁸ Саставни део закона чине табеле, којих има укупно осам, а које садрже списак супстанци на које се односи закон. У питању су контролисане супстанце, а под њима се

---

²⁷⁵ Scheb M. J., Scheb M. J. II, *op. cit.*, стр. 209.

²⁷⁶ Report of the International Narcotics Control Board for 2011, United Nations, New York, 2012, стр. 57.

²⁷⁷ Скакавац З., „Савремене феноменолошке тенденције и карактеристике организованог криминалитета“, *Примена међународног кривичног права – организовани криминал*, Тара, 2007, стр. 127.

²⁷⁸ An Act respecting the control of certain drugs, their precursors and other substances and to amend certain other Acts and repeal the Narcotic Control Act in consequence thereof. Short title – Controlled Drugs and Substances Act (CDSA), <http://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/C-38.8/page-1.html>

подразумевају све супстанце наведене у табелама, као и друге супстанце за које се сматра да су укључене у табеле.²⁷⁹ Закон о контролисаним дрогама и супстанцама подељен је на увод, седам делова и осам табела. Уводни део закона садржи, у оквиру три целине, појмовник и дефиниције, а први део закона посвећен је кривичним делима и казнама.

Овим законом је прописано (члан 4) да ниједно лице не сме поседовати супстанцу која се налази на списку у табелама I, II или III, осим ако је то дозвољено прописима, односно да ниједно лице не сме тражити или прибављати супстанцу која се налази на списку у табелама I, II, III или IV, или дозволу за прибављање таквих супстанци од лекара, осим ако лице не упозна лекара са детаљима који су у вези са набављањем сваке супстанце из ових табела и о сваком овлашћењу добијеном од било којег другог лекара за набавку таквих супстанци у наредних тридесет дана. Свако лице које прекрши ову забрану и поседује супстанцу која се налази на списку у табели I, казниће се казном затвора до седам година. Ако се поседује супстанца која се налази на списку у табели II, прописана ја казна затвора у трајању до пет година. У случају да се поседује супстанца са списка из табеле II у количини која не прелази количину наведену за ту супстанцу у табели VIII, предвиђена је новчана казна у износу до 1.000 долара или затворска казна до шест месеци или обе казне. Онај ко поседује супстанцу која се налази на списку у табели III казниће се затвором у трајању до три године.

Када је у питању појам поседовање, треба рећи да се на основу Кривичног закона успоставља општи принцип по коме се он дефинише у апстрактном смислу. Овај појам захтева препознавање намере да се стварима које се поседују управља, а то значи да лице није криво за кривично дело поседовања уколико је руковало дрогом с циљем њеног уништавања или у сврху пријављивања полицији. Међутим, лице које је шверцеру дроге дало новац за куповину дроге која је намењена даљој препродаји јесте учесник у кривичном делу поседовање дроге шверцера. Такав случај постоји када полиција пресретне пакет с дрогом и уклони је пре него што је пакет испоручен. У већини оваквих случајева судови сматрају да је окривљени у тој ситуацији знао за дрогу у пакету, прихватио или намеравао да поседује дрогу, односно да је на тај начин имао контролу над дрогом

---

²⁷⁹ Brucker T., *The Practical Guide to the Controlled Drugs and Substances Act*, Toronto, 2008, стр. 3.

пре њене заплене па се стога сматра кривим за поседовање. Противници оваквог схватања истичу да је заправо реч о покушају поседовања, с обзиром на то да је уклањање дроге из пакета од стране полиције заправо спречило извршење кривичног дела у потпуности.²⁸⁰

Лице које прибавља супстанце, које су на списку у табели I, казниће се затвором до седам година. Ако су супстанце које се прибављају на списку у табели II прописана је казна затвора до пет година, док у случају да је у питању табела III прописана је казна затвора у трајању до три године, а за случај да је у питању табела IV прописана је казна затвора у трајању до осамнаест месеци.

Промет супстанце, односно поседовање у сврху промета регулисано је тако (члан 5) да ниједно лице не сме да врши промет било које супстанце која се налази на списку у табелама I, II, III или IV, или било које друге супстанце коју то лице сматра или представља као супстанцу која се налази у некој од ових табела. Такође, нико не сме да поседује такве супстанце које су намењене промету. Свако лице које прекрши ову забрану, а предмет кривичног дела су супстанце које се налазе на списку у табелама I или II, подложно је доживотној затворској казни. Уколико је реч о супстанцама које се налазе у табели III, прописана је казна затвора до десет година, а ако је реч о супстанцама из табеле IV прописана је казна затвора до три године. Истим чланом је прописано да се под количином супстанце подразумева читава количина било које мешавине супстанци или читава биљка која садржи одређену количину супстанце која се може добити.

Прописана је забрана уношења или изношења из Канаде супстанци које се налазе на списку у табелама I, II, III, IV, V или VI (члан 6), осим у случају када се то врши у складу са прописима. Онај ко у Канаду увози или извози из ње ове супстанце мимо прописа, а у питању су супстанце из табеле I или II, врши кривично дело за које је запређена доживотна затворска казна. Ако је предмет кривичног дела супстанца која се налази на списку супстанци у табели III или VI, прописана је казна затвора до десет година. У случају да је реч о супстанцама које се налазе у табелама IV или V, прописана је казна затвора до три године.

---

²⁸⁰ Gold A. D., *The practitioner's Criminal Code*, Ontario, 2010, стр. 1264.

У Канади нико не сме да производи супстанце које се налазе на списку супстанци у табелама I, II, III или IV (члан 7), осим ако је то прописима дозвољено. Према законском тумачењу појмова (члан 2) производити значи предузимати радњу, која се односи на супстанце наведене у табелама од I до IV, како би се добила супстанца било којом методом или поступком укључујући: а) употребом машина или оруђа, синтетисањем или употребом било које методе која мења хемијске или физичке особине супстанце, или б) култивисање, калемљење или убирање супстанце или било које друге живе материје из које се супстанца може екстраховати или другачије добити. Дакле, под производњом се подразумева стварање дроге на један од два могућа начина: узгајање биљака, које укључује узгајање биљке коке и других биљака које садрже контролисане супстанце, као што је нпр. такозвана магична печурка, или производња која укључује мешање хемијских супстанци и њихових аналога (супстанце сличне оним супстанцама које се налазе на списку у табелама).²⁸¹ Ко производи супстанце из табеле I или II, осим канабиса, односно марихуане, мимо прописа, подлеже казни доживотног затвора. Ако је реч о производњи канабиса, односно марихуане, прописана је казна затвора до седам година. Уколико се мимо прописа производе супстанце које се налазе на списку у табели III прописана је казна затвора до десет година, а уколико су у питању супстанце из табеле IV, прописана је казна затвора до три године.

Закон о контролисаним дрогама и супстанцама наводи (члан 10) околности које треба узети у обзир као отежавајуће приликом одмеравања казне за неко од кривичних дела из овог закона. Као отежавајуће околности узимају се чињенице да је учинилац:

- а) носио, користио или претио да ће употребити оружје;
- б) употребио или претио употребом силе;
- в) кријумчарио супстанцу из табела I, II, III или IV или поседовао такву супстанцу у сврху кријумчарења у самој школи или у непосредној близини школе, на школским теренима или у њиховој непосредној близини, или на

---

²⁸¹ Brucker T., *op. cit.*, стр. 3.

било ком јавном месту или у јавној установи у којој је уобичајено присуство лица млађих од осамнаест година;

г) кријумчарио супстанцу из табела I, II, III или IV или поседовао такву супстанцу у сврху кријумчарења лицу млађем од осамнаест година старости;

д) лице које је раније осуђивано за неко од кривичних дела везаних за супстанце из табела I, II, III или IV;

ђ) користио услуге лица млађег од осамнаест година с циљем извршења кривичног дела, или је навео лице млађе од осамнаест година да учествује у извршењу кривичног дела везаног за супстанце из табела I, II, III или IV.

2.3. БРАЗИЛ

Бразил је највећа држава Јужне Америке са око двеста милиона становника. Иако значајно не доприноси производњи опојних дрога, представља важну везу у транспорту кокаинске пасте и кокаина из земаља андског подручја ка Европи. Када је реч о употреби, кокаин се користи првенствено међу градском омладином у Сао Паулу и Рио де Жанеиру. Мање количине хероина транспортују се бразилском територијом према САД и Европи. Организоване криминалне групе углавном у Рио де Жанеиру и Сао Паулу озбиљно су умешане у шверц дрогом и с тим у вези шверц оружја.²⁸² Што се тиче структуре извршених кривичних дела у Бразилу, занимљиво је рећи да се, у децембру 2010, од укупног броја кривичних дела 18,50% односило на неко од кривичних дела у вези са злоупотребама опојних дрога. У истом периоду у држави Сао Пауло тај проценат је износио 24,84% док је у држави Рио де Жанеиро тај проценат био 23,73%.²⁸³ У односу на друге јужноамеричке државе, географски положај Бразила чини да су његове поморске луке најближе Африци и Европи. Због свега тога, из Бразила полазе највећи транспорти кокаина према ова два континента.

²⁸² www.state.gov/p/inl/rls/nrcrpt/2005/vol1/html/42363.htm, 1. септембар 2011. године.

²⁸³ Делибашић В., „Неформални затворски систем у Бразилу“, *Crimen*, број 2, Београд, 2012, стр. 239.

Кривичним делима чијим се прописивањем санкционишу злоупотребе опојних дрога, законодавац Бразила штити здраву основу људског друштва, при чему је имао у виду да штетна дејства дроге имају утицаја не само на лице које је користи већ и на друштво у целини. Иако законодавац у првом реду делује у правцу спречавања штетног утицаја дроге на здравље, у виду се имала и чињеница да трговина наркотицима може имати и политичке последице. За постојање кривичних дела чијим се прописивањем спречавају злоупотребе опојних дрога није неопходно манифестовање самих штетних последица, јер се опасност по здравље људи подразумева.²⁸⁴

Кривична дела којима се инкриминишу злоупотребе опојних дрога у Бразилу прописана су Законом о дрогама број 11.343, који је ступио на снагу 23. августа 2006. године.²⁸⁵ Овај закон (члан 28) прописује да ће се онај ко набави, чува, складишти, транспортује или носи са собом за личну употребу опојне супстанце без одобрења, или у супротности са легално добијеним овлашћењима и правилима казнити једном од следећих казни: а) упозорењем о дејству опојних супстанци; б) друштвено корисним радом; в) обавезним уписивањем на курс или програм едукативног карактера као образовна мера. Истим санкцијама подлежу они који, за личну употребу, сеју, култивишу или беру биљке из којих се добијају супстанце и производи који изазивају физичку или психичку зависност.

Да би утврдио да ли је дрога намењена за личну употребу, судија узима у обзир природу и количину заплењене супстанце, место и услове у којима се догађај одиграо, социјалне и личне карактеристике учиниоца, као и понашање и криминалну прошлост учиниоца. Предвиђене санкције примењују се највише пет месеци, с тим што, уколико се исто дело понови, санкције се могу примењивати највише десет месеци. Друштвено користан рад обавља се у оквиру програма друштвене заједнице, образовним установама или установама за помоћ у образовању, болницама и установама сличних намена. У питању су државне или приватне установе које раде без профита и које се првенствено баве превенцијом употребе опојних супстанци или рехабилитацијом корисника опојних супстанци. У случају да учинилац одбије да се подвргне некој од изречених санкција, суд

---

²⁸⁴ Filho V. G., *Toxicos prevencao repressao*, Sao Paulo, 2011, стр. 171–172.

²⁸⁵ Lei de drogas, Lei no 11.343, de 23 de Agosto de 2006.

може изречену санкцију заменити усменим укором или новчаном казном. У сваком случају, суд својом одлуком ставља на располагање преступнику да бесплатно користи здравствене установе, по могућности амбулантног типа, у сврху лечења.

Кривично дело прописано чланом 33. Закона о дрогама предвиђа више алтернативних радњи извршења за које је запређена казна затвора од пет до петнаест година и плаћање новчане казне од 500 до 1.500 минималних новчаних износа. Постоји осамнаест радњи извршења које могу бити учињене самостално или сукцесивно, а неке од њих представљају припремне фазе за извршење наредних радњи. Намера законодавца је да заштити друштво у најширем могућем смислу од злоупотреба опојних дрога.²⁸⁶

Уз услов да се дело не врши ради прибављања материјалне користи, радњу овог кривичног дела представља увоз, извоз, слање, припрема, производња, фабриковање, прибављање, куповина, стављање у продају, нуђење, складиштење, транспортовање, ношење са собом, чување, стављање у промет или давање на употребу, односно прибављање за употребу опојних супстанци, ако се то ради без овлашћења и мимо законских норми. Радњу кривичног дела представља и незаконито преписивање рецепата ради узимања опојних супстанци.

Код овог кривичног дела под појмом увоз подразумева се улаз опојних супстанци на територију земље, што подразумева да је дело учињено транспортом опојних супстанци копненим путем или је улаз опојних супстанци извршен преко националних вода, односно ваздушним путем. За постојање дела није релевантно да ли је увоз у форми апсолутног кријумчарења или је у питању маскирани увоз, када је реч о материјама чији је увоз легалан, али су оне замењене опојним супстанцама. У сваком случају довољан је сам чин увоза без одговарајуће дозволе. Извоз подразумева обрнути чин, односно радњу изношења опојних супстанци са територије Бразила, што има за циљ спречавање неконтролисаног протока опојних супстанци, односно да слободно циркулишу светом без знања о њиховој крајњој дестинацији. Слање подразумева да се опојна супстанца упуту негде, односно некоме, и на тај начин се покрива шири аспект деловања јер је то

---

²⁸⁶ Filho V. G., *op. cit.*, стр. 174.

моменат у којем неко на територији земље пошаље другом лицу опојне супстанце, што се може учинити и поштом, и на тај начин престаје да је поседује а уручује је другом лицу.²⁸⁷

Појам припрема означава прављење, односно стварање опојне супстанце од више састојака. Неке супстанце које изазивају физичку или психичку зависност састоје се од материје која је сама по себи неупотребљива или без ефекта као примарна материја, па као таква мора бити прерађена или комбинована са неком другом материјом да би била употребљива као опојна супстанца. Уколико је једна врста дроге настала као производ неке друге забрањене опојне супстанце, тада је реч и о поседовању као радњи кривичног дела, па је у том случају ирелевантан сам чин припреме опојне супстанце. Он постаје важан само у оном случају када примарна сировина од које се добија опојна супстанца сама по себи не изазива физичку или психичку зависност. За разлику од припреме, производња подразумева фабриковање или стварање, било у малим било у великим количинама, опојне супстанце, које не претпоставља постојање компоненти од којих се производи дрога, већ подразумева озбиљније ангажовање на том плану, као што је нпр. употреба погона за екстракцију.²⁸⁸

Посебни облик овог кривичног дела, за који је запређена иста казна, чини онај ко, без прибављања материјалне користи, противно законским прописима, увози, извози, шаље, производи, прибавља, продаје, нуди, прослеђује, складишти, транспортује, носи са собом, чува или фабрикује примарну материју, односно сировине или хемијски производ који се користи у припреми опојних супстанци. Радња кривичног дела која је означена глаголом фабриковати, која је додата у тренутно важећи закон, представља једну од варијанти производње. Могло би се рећи да фабриковање значи производњу посредством, односно уз употребу механичке индустрије, тј. машина. Дакле, не постоји стриктна разлика јер се на оба начина ствара опојна дрога, а обе радње једнако подлежу кривичној одговорности.²⁸⁹

---

²⁸⁷ *Ibid.*, str. 175.

²⁸⁸ *Ibid.*, str. 175–176.

²⁸⁹ *Ibid.*, str. 176.

Други посебни облик овог кривичног дела, за који је забрањена иста казна, чини онај ко, без прибављања материјалне користи, ван прописаних правила и норми, сеје, култивише или жање биљке из којих се добијају супстанце које се сматрају примарном материјом у производњи опојних дрога.

Такође, посебни облик овог кривичног дела, за који је забрањена иста казна, чини онај ко користи или дозволи другом лицу да користи локал или било које друго добро које поседује, или којим руководи, чува га или надгледа за незаконито кријумчарење опојне дроге.

Уколико учинилац овог кривичног дела није раније осуђиван, нема криминалну прошлост и није члан криминалне организације, прописана казна може бити умањена од једне шестине до две трећине.

Лакши облици овог кривичног дела прописани су за навођење, наговарање или помагање другом лицу у коришћењу опојних супстанци када је прописана казна затвора од једне до три године и новчана казна од 100 до 300 минималних новчаних износа, односно за нуђење дроге другом лицу у сврху заједничког уживања, без остваривања материјалне користи, када је забрањена казна затвора у трајању од шест месеци до једне године и новчана казна од 700 до 1.500 минималних новчаних износа.

Следеће кривично дело (члан 34) инкриминише производњу, прибављање, коришћење, транспортовање, нуђење, продају, дистрибуцију, предају, поседовање, чување, прослеђивање, без прибављања материјалне користи, машина, апарата, инструмената или било ког другог средства или објекта за производњу или узгајање опојних дрога, без дозволе или супротно одобрењу и прописима. За ово кривично дело прописана је казна затвора од три до десет година и новчана казна од 700 до 1.200 минималних новчаних износа.

Финансирање или учествовање у новчаним трошковима ради вршења кривичног дела прописаног чланом 33. или 34. Закона о дрогама, представља кривично дело (члан 36) за које је прописана казна затвора од осам до двадесет година и новчана казна од 1.500 до 4.000 минималних новчаних износа.

За организовање или припадништво групи, организацији или асоцијацији, односно за сарадњу са групом, организацијом или асоцијацијом с циљем

извршења кривичног дела из члана 33. или 34. Закона о дрогама (члан 37), прописана је казна затвора од две до шест година и новчана казна од 300 до 700 минималних новчаних износа. Ово кривично дело може да изврши било које лице. Сарадња са групом, организацијом или асоцијацијом ради извршења кривичног дела из члана 33. или 34. Закона о дрогама може бити остварена на разне начине, нпр. паљењем ватре у фавелама како би се припадници криминалне групе упозорили да је полиција присутна.²⁹⁰

Преписивање опојних супстанци или њихово примењивање на пацијентима без оправданог разлога или примена опојних супстанци у великим дозама која није у складу са правилима медицинске струке и у оквиру закона (члан 38), кажњава се казном затвора од шест месеци до две године и новчаном казном од 50 до 200 минималних новчаних износа. У случају извршења овог кривичног дела, суд је дужан да обавести федерални савез професије којој припада учинилац (савез лекара, зубара или фармацеута).

Закон о дрогама (члан 39) инкриминише управљање возилом или авионом после конзумирања опојних супстанци. Прописана је казна затвора од шест месеци до три године и новчана казна од 200 до 400 минималних новчаних износа, као и одузимање возила и одузимање возачке дозволе у дужини трајања изречене казне или трајно. Уколико је кривично дело извршено возилом за колективни транспорт прописана је казна затвора у трајању од четири до шест година и новчана казна од 400 до 600 минималних новчаних износа, уз одузимање возила и возачке дозволе.

Према Закону о дрогама (члан 40) предвиђено је да ће се казне прописане за кривична дела из чл. 33. и 37. тог закона увећати у трајању од једне шестине до две трећине прописане казне, у следећим случајевима:

а) уколико порекло супстанце или производа који је заплењен или околности конкретног случаја показују међународни карактер кривичног дела;

б) ако је лице које је учинило кривично дело службено лице или је лице које има професију едукативног карактера;

---

²⁹⁰ Gomes L. F., *Lei de drogas comentada*, Sao Paulo, 2011, стр. 226.

в) уколико је кривично дело учињено у просторијама затвора, школе, болнице, студентском дому, затим друштвеним, културним, рекреативним или спортским објектима, у локалу за колективни рад, као и у просторима који се користе за манифестације било којег типа, односно просторијама за лечење од болести зависности, војним или полицијским објектима;

г) ако је дело учињено уз насиље, застрашивање, употребом ватреног оружја или било којом другом врстом угрожавања колективне безбедности;

д) у случају да је дошло до кријумчарења преко границе између република у склопу федерације или преко федералне границе;

ђ) ако извршење дела укључује или дотиче децу или адолесценте, односно оног ко из било којег разлога има снижен ментални капацитет;

е) уколико учинилац финансира или има материјалну корист од кривичног дела.

Учинилац који добровољно сарађује са полицијом или судом у току поступка, односно осумњичено или оптужено лице које укаже на остале учеснике или на локал где се налази опојна супстанца има право, уколико буде осуђено, на умањење изречене казне од једне до две трећине (члан 41).

2.4. ИЗРАЕЛ

Према извештају о међународној стратегији контроле наркотика САД, из 2009, а који се односи на Израел, ова земља није значајан произвођач опојних дрога. Међутим, његово локално тржиште карактерише велика потражња за наркотицима. Израелска граница са Египтом на југу, и путеви кријумчарења који воде преко Либије на северу, чине кријумчарење и трговину опојним дрогама привлачним и профитабилним послом, како за Израелце, тако и за друге који у Израел долазе због тог посла. Јако обезбеђење и надзор дуж израелске границе, генерално, представља тешкоћу за кријумчаре да унесу опојну дрогу у земљу, али

велика потражња на тржишту гарантује профитабилан посао, односно високу зараду за оне који се одлуче да преузму ризик.²⁹¹

Основна питања која се односе на опојне дроге у Израелу, укључујући и кривична дела чијим се прописивањем сузбијају злоупотребе опојних дрога, регулисана су Законом о опојним дрогама.²⁹² Овај закон прописује (члан 6) да лице сме да узгаја опојну дрогу, да је производи, ставља у промет, припрема или справља од друге супстанце, само уколико има одобрење генералног директора Министарства здравља, односно лица које је директор овластио за предметно питање. Лице које прекрши ове одредбе кажњава се казном затвора у трајању до двадесет година или новчаном казном која износи двадесет пет пута више од казне прописане у члану 61 (а) (4) Казненог закона.²⁹³

Лице сме да држи опојну дрогу само уколико је то одобрено овим законом (члан 7) или уколико има одобрење генералног директора Министарства здравља. Кршење ове одредбе кажњава се казном затвора до двадесет година или новчаном казном која износи двадесет пет пута више од казне прописане у члану 61 (а) (4) Казненог закона. Уколико је у питању држање опојне дроге искључиво за личну употребу, предвиђена је казна затвора до три године или новчана казна која је дефинисана чланом 61 (а) (4) Казненог закона. Међутим, ако лице које држи опојну дрогу за личну употребу конзумира дрогу у оквиру школе или школског дворишта, а није ученик те школе, биће кажњено казном затвора до осам година. Треба нагласити да се према Закону о опојним дрогама (члан 31. тачка 3) сматра, да се дрога не држи за личну употребу уколико је реч о количини опојне дроге која премашује количину прописану у списку опојних дрога, а који представља додатак Закону о опојним дрогама. Према том списку, количина која се може

---

²⁹¹ www.justice.gov.il/NRrdonlyres/275B4E8E-8255-417B-B6BF-54629E738267/14065/Vol.pdf, 5. децембар 2011. године.

²⁹² Овај закон донет је 1973, а измене и допуне вршене су 1976, 1977, 1979, 1981, 1982, 1989, 1991, 1994, 1998, 2001, 2002, 2003. и 2004. године. Dangerous Drugs Ordinance (New Version) / 57321973, www.antidrugs.gov.il/english/template/default.aspx?catid=254

²⁹³ Члан 61 (а) (4) Казненог закона Израела прописује да када је суд овлашћен да изриче новчану казну он то чини у следећем распону: 1) ако је прописана казна затвора до шест месеци или само новчана казна, суд може да изрекне новчану казну у износу до 12.900 нових шекела; 2) ако је прописана казна затвора дужа од шест месеци али не дужа од годину дана, суд може да изрекне новчану казну у износу до 26.100 нових шекела; 3) ако је прописана казна затвора дужа од годину дана али не дужа од три године, суд може да изрекне новчану казну у износу до 67.300 нових шекела; 4) ако је прописана казна затвора дужа од три године, суд може да изрекне новчану казну у износу до 202.000 нових шекела. Вредност једног новог шекела је 22,36 динара.

сматрати опојном дрогом која се држи за личну употребу износи, нпр. 15 г канабиса, 2 г опијума, 3 било какве јединице које се налазе на тржишту LSD-а, 0,3 г кокаина, 0,3 г хероина, 0,15 г метадона, 0,3 г морфина, 0,2 г амфетамина и тако даље. У питању су нето количине опојних дрога.

Онај ко поседује објекте не сме да дозволи да се они користе за припрему опојне дроге, њено конзумирање или продају, уколико нема одговарајућу дозволу за то (члан 9). Лице које прекрши ову одредбу кажњава се казном затвора у трајању до двадесет година или новчаном казном која износи двадесет пет пута више од казне прописане у члану 61 (а) (4) Казненог закона. Истом казном кажњава се и онај ко прекрши одредбу члана 10. Закона о дрогама, који забрањује поседовање прибора који служи за припрему опојних дрога или њихову употребу, уколико за то нема дозволу. Ако је у питању прибор који служи искључиво за личну употребу, прописана је казна затвора до три године или новчана казна која је дефинисана чланом 61 (а) (4) Казненог закона.

Забрану извоза, увоза, трговине и промета опојним дрогама, као и посредовање у овим делатностима забрањују чл. 13. и 14. Закона о дрогама. Транзит опојних дрога кроз Израел, на основу члана 15. Закона о опојним дрогама, дозвољен је само уколико се транспортује из земље која има дозволу за извоз и то у земљу која има дозволу за увоз. Лице које прекрши неку од ових одредаба, на основу члана 19а Закона о опојним дрогама, кажњава се казном затвора у трајању до двадесет година или новчаном казном која износи двадесет пет пута више од казне прописане у члану 61 (а) (4) Казненог закона.

Истом казном (члан 21) кажњава се онај ко малолетном лицу да опојну дрогу, односно, ако му лице одговорно за малолетника дозволи да набави или конзумира опојну дрогу, или наводи малолетника да набави или конзумира опојну дрогу. Под појмом лице одговорно за малолетника подразумева се родитељ, укључујући очуха, односно маћеху, старатељ, хранилац или онај под чијим се надзором малолетник налази. Следећим чланом прописано је да се ова одредба не односи на лице које је поступало за потребе медицинског третмана у својству лекара или стоматолога, или по налогу лекара или стоматолога.

Закон о опојним дрогама (члан 21) штити малолетнике и тако што прописује исту казну за оног ко да малолетном лицу или другом лицу за њега прибор који служи за конзумирање опојне дроге, или позове малолетно лице на место на коме је употреба опојних дрога уобичајена, односно које позове малолетно лице на место на коме му је доступна набавка опојне дроге и њено конзумирање или упути малолетно лице на неко од ових места или га на таквом месту задржи. За ово кривично дело искључена је могућност изрицања условне осуде, односно прописано је обавезно изрицање затворске казне, било самостално било кумулативно с новчаном казном (члан 25).

Генерални директор Министарства здравља (члан 26) у сваком тренутку има право да уђе у објект лица коме је дозвољено држање опојних дрога, да би проверио залихе опојних дрога које лице поседује, као и списа и пословних књига које је, према одредбама Закона о опојним дрогама дужно да води за сваку трансакцију опојним дрогама. Такође, има право и да захтева од таквог лица да му стави на увид сва документа, рачуне и дозволе које се односе на све трансакције опојним дрогама које је лице обавило. Лице коме је дозвољено држање опојних дрога мора да дозволи улазак генералном директору Министарства здравља у просторије, не сме да га омета и да лично или уз туђу помоћ спречава његов улазак (члан 27). Такође, не сме да избегава да на захтев прикаже стање опојних дрога које су у његовом поседу и под његовом контролом, списе и пословне књиге које је дужан да води, као и остала документа која директор захтева, а која се односе на трансакције опојним дрогама. За кршење ових одредаба, прописана је казна затвора до три године или новчана казна која је дефинисана чланом 61 (а) (4) Казненог закона.

Уколико суд одлучи да је окривљени крив, односно да је трговао опојним дрогама, комплетна његова имовина, имовина супружника и потомака млађих од 21 године, као и имовина другог лица које је окривљеном обезбедило набавку опојне дроге, сматра се имовином окривљеног која је стечена илегалном трговином опојних дрога, осим уколико он не докаже да су средства за стицање имовине била легална и да је имовина стечена најкасније осам година пре дана подизања оптужнице којом се терети (члан 31. тачка 6). При томе, комплетна имовина која се налази у поседу окривљеног или на његовом рачуну, сматраће се

његовом имовином, осим уколико се докаже да имовина припада лицу које није супружник или потомак окривљеног.

Износ новчане казне коју одреди суд на основу Закона о опојним дрогама депонује се у Фонд, који је основан на основу овог закона у следеће сврхе: а) за покривање трошкова заплене непокретности; б) за реализацију задатака Националне службе за борбу против дрога, у складу са Законом о националној служби за борбу против наркотика из 1988. године; в) за покривање трошкова за информације и помоћ при спровођењу Закона о опојним дрогама, или за откривање имовине која је за заплону; г) за реализацију задатака полиције и царине према Закону о опојним дрогама и према Закону о забрани прања новца из 2000, укључујући и заплону имовине према дефинисаним законима, као и финансирање базе података према овом закону.

2.5. ТАЦИКИСТАН

Тацикистан је транзитни центар за авганистанску дрогу која се продаје на тржишту у различитим деловима Азије и Европе. Према проценама Организације уједињених нација (United Nations Office on Drugs and Crime – UNODC), кроз порозну тацикистанско-авганистанску границу, сваке године прошверцује се око 100 тона хероина.²⁹⁴ Оваквом стању доприноси малобројна, лоше опремљена и недовољно обучена гранична полиција која представља малу опасност за кријумчаре дроге, и то само у првих неколико километара унутар границе Тацикистана. У суштини, кријумчаре може само случајно, односно насумично открити гранична полиција, када по правилу, због неприступачног терена, с лакоћом избегавају хапшење тако што одбаце опојну дрогу и побегну, па полиција у том случају заплени само дрогу, али при томе не успева да ухапси и кријумчаре.²⁹⁵

---

²⁹⁴ Mohanty P. G., „Tajikistan: A Transit Hub of Drugs Smuggling“, *Criminal Law & Procedure Journals*, New Delhi, 2010, стр. 11.

²⁹⁵ Townsend J., „The Logistics of Opiate Trafficking in Tajikistan, Kyrgyzstan and Kazakhstan“, *China and Eurasia Forum Quarterly*, Stockholm, 2006, стр. 71–72.

Кривични законик Таџикистана²⁹⁶ у двадесет другој глави, у групи кривичних дела против здравља људи предвиђа кривична дела чијим се прописивањем спречавају злоупотребе опојних дрога. Основни облик кривичног дела незаконите трговине наркотицима или психотропним супстанцама (члан 200. став 1) везује се за мале количине наведених супстанци где је забрањена казна затвора у трајању од пет до десет година уз конфискацију имовине или без тога. Тежи облик (став 2) постоји у случају да је радња из става 1. овог члана учињена у великим количинама и тада је предвиђена казна затвора у трајању од дванаест до петнаест година, уз конфискацију имовине.

Радње наведене у ставу 1. или 2. овог члана, уколико су извршене више пута, од стране групе, од стране опасног или нарочито опасног повратника, у затвору, од стране службеног лица коришћењем службеног положаја, од стране организоване групе или у нарочито великим количинама, представљају најтежи облик овог кривичног дела (став 3) за који је предвиђена казна затвора у трајању од петнаест до двадесет година, уз конфискацију имовине, или смртна казна. Повреда правила за производњу, прераду, чување, давање, продају, дистрибуцију, транспорт, куповину, употребу, увоз, извоз или уништавање опојних дрога или психотропних супстанци, као и инструмента или опреме која се користи за производњу опојних дрога, односно психотропних супстанци (став 4) које су под посебном контролом, уколико је извршена од стране лица које је задужено да се придржава наведених правила кажњава се до две године поправног рада, или казном затвора за исти период, уз забрану вршења одређених послова у трајању до три године.

За основни облик кривичног дела незаконита производња, прерада, куповина, чување, транспорт или слање наркотика, психотропних супстанци или прекурсора (члан 201. став 1) прописана је казна затвора до пет година. Тежи облик овог дела (став 2) постоји ако је основни облик учињен у погледу велике количине ових супстанци и за њега је прописана казна затвора у трајању од пет до десет година уз конфискацију имовине. Најтежи облик (став 3) постоји ако су радње из ст. 1. и 2. извршене више пута, од стране групе, ако их је извршио опасан

---

²⁹⁶<http://legislationline.org/download/action/download/id/1707/file/207b8150765af2c85ad6f5bb8a44.htm/preview>

или нарочито опасан повратник, службено лице користећи службени положај или у нарочито великим количинама. Запрећена казна за овај облик је казна затвора у трајању од десет до двадесет година, уз конфискацију имовине.

Крађа наркотика, психотропних супстанци и прекурсора (члан 202) је кривично дело за чији основни облик је запрећена казна затвора у трајању од пет до осам година. Тежи облик (став 2) постоји ако је дело из става 1. овог члана учињено више пута, од стране групе, од стране службеног лица користећи свој службени положај, у великим количинама, уз употребу насиља које није опасно по живот и здравље људи или уз претњу употребе таквог насиља. За овај облик кривичног дела запрећена је казна затвора у трајању од осам до дванаест година, уз конфискацију имовине или без ње, уз забрану вршења одређених послова или обављања одређених делатности у периоду до пет година. Најтежи облик (став 3) постоји у случају да је радња из ст. 1. и 2. овог члана извршена од стране организоване групе, у нарочито великим количинама, уз употребу насиља које је опасно по живот и здравље људи или уз претњу употребе таквог насиља, од стране опасног или нарочито опасног повратника. Запрећена казна за најтежи облик је казна затвора до петнаест година истовремено с конфискацијом имовине.

Учествовање у коришћењу наркотика, психотропних супстанци или прекурсора (члан 203) јесте кривично дело за које је запрећена казна затвора до пет година. Тежи облик (став 2) постоји у случају да је дело из става 1. овог члана учињено у односу на малолетника, у односу на два или више лица, преваром, употребом насиља или претњом употребе насиља, више пута, у казнено-поправним установама или од стране организоване групе. За овај облик предвиђена је казна затвора у трајању од три до седам година. Уколико је наступила смртна последица код жртве, или јој је нанета тешка телесна повреда (став 3) запрећена је казна затвора од осам до дванаест година.

Култивација, односно незаконито сађење или гајење биљака које садрже опојне супстанце (члан 204) јесте кривично дело за које је запрећена казна затвора од пет до десет година. Тежи облик (став 2) постоји у случају да је дело из става 1. овог члана учињено више пута, у завери, на подручју средње величине (више од 0,10 ха) или се ради о средњој количини наведених супстанци, а у том случају је

запрећена казна затвора у трајању од десет до петнаест година, уз конфискацију имовине. Најтежи облик овог дела (став 3) постоји у случају да су радње из ст. 1. и 2. извршене од стране опасног или нарочито опасног повратника, од стране организоване групе, на великом простору (више од 0,20 ха) или од стране службеног лица коришћењем службеног положаја, када је предвиђена казна затвора у трајању од петнаест до двадесет година, уз конфискацију имовине или смртна казна.

За кривично дело организовање или држање просторија за коришћење наркотика, психотропних супстанци и прекурсора (члан 205) запрећена је казна лишења слободе у периоду од три до пет година. Тежи облик (став 2) постоји уколико је дело из става 1. извршено више пута, од стране организоване групе или службеног лица коришћењем службеног положаја, где је запрећена казна лишења слободе од пет до десет година уз конфискацију имовине.

3. ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ПРОСТОР

3.1. ЦРНА ГОРА

Кривична дела чијим се прописивањем сузбијају злоупотребе опојних дрога у Кривичном законнику Црне Горе²⁹⁷ сврстана су у двадесет четврту главу где се налазе кривична дела против здравља људи. Реч је о два кривична дела, и то: неовлашћена производња, држање и стављање у промет опојних дрога (члан 300) и омогућавање уживања опојних дрога (члан 301).

Основни облик (став 1) кривичног дела неовлашћена производња, држање и стављање у промет опојних дрога чини онај ко неовлашћено производи, прерађује, продаје или нуди на продају или ко ради продаје купује, држи или преноси или ко посредује у продаји или куповини или на други начин неовлашћено ставља у промет супстанце које су проглашене за опојне дроге или биљке које садрже такве супстанце. За овај облик запрећена је казна затвора од две до десет година.

---

²⁹⁷ Кривични законик Црне Горе („Службени лист РЦГ“, бр. 13/04 и 70/04) са последњим изменама од марта 2010. године.

Предмет овог кривичног дела може бити или сама супстанца која је проглашена за опојну дрогу или њен препарат, односно чврста или течна мешавина која садржи овакве супстанце. Битно је да је таква супстанца или њен препарат, на основу листе дрога и њених препарата која је утврђена међународним конвенцијама, проглашена опојном дрогом.²⁹⁸

Потребно је истаћи да субјективно биће основног облика овог кривичног дела садржи умишљај који обухвата радњу извршења и објект радње. Појам радњи извршења није споран а објект радње јесу супстанце и препарати који су проглашени за опојне дроге. Иако намера није изричито унета у законски опис, она је ипак неопходна код неких облика радње извршења. Наиме, куповина, држање и преношење опојне дроге мора се вршити ради продаје, што значи да код учиниоца мора постојати намера да то чини с циљем продаје. Ово субјективно обележје се, по правилу, утврђује посредно преко објективних околности конкретног случаја.²⁹⁹

У пракси највише проблема задаје управо облик радње извршења држање опојне дроге ради продаје, јер иако законски опис не помиње изричито намеру чије је постојање као субјективног елемента тешко за утврђивање, законском формулацијом ради продаје, овај проблем се не решава, па чак ни ублажава, јер мада нема сумње да таква формулација дозвољава да се узимају у обзир и објективне околности с циљем утврђивања да ли се опојна дрога држи ради продаје, то је могуће и онда када треба утврдити постојање намере код кривичних дела која у свом бићу садрже намеру.³⁰⁰

С обзиром на то да је код овог кривичног дела реч о производњи и трговини опојних дрога, треба рећи да није могућ стицај овог кривичног дела и кривичног дела недозвољена производња из члана 283. Кривичног законика, односно кривичног дела недозвољена трговина из члана 284. Кривичног законика, јер оно представља специфичан облик ових кривичних дела по односу специјалитета.³⁰¹

---

²⁹⁸ Лазаревић Љ., *Коментар Кривичног законика Црне Горе*, Цетиње, 2004, стр. 727.

²⁹⁹ Стојановић З., *Кривично право*, Подгорица, 2008, стр. 527–528.

³⁰⁰ Стојановић З., *Коментар Кривичног законика*, Подгорица, 2010, стр. 625.

³⁰¹ Томковић Б., *Кривично право – посебни дио*, Подгорица, 1998, стр. 189–190.

Тежи облик (став 2), за који је забрањена казна затвора од две до дванаест година, чини онај ко у намери вршења основног облика овог кривичног дела унесе у Црну Гору супстанце које су проглашене за опојне дроге или биљке које садрже такве супстанце. „До ступања на снагу ЗИД КЗ 2010. године, било је спорно да ли је уношење опојне дроге у Црну Гору требало везивати за основно дело из става 1, или се радило о тежем самосталном облику. Иако је телеолошко тумачење и уопште смисао целе инкриминације ишао у прилог томе да се овај тежи облик веже за став 1, тј. да он постоји само ако је опојна дрога унета у Црну Гору у намери вршења дела из става 1, на основу језичког тумачења се није могло доћи до таквог резултата, па је и Кривично одељење Врховног суда Црне Горе, полазећи од тог тумачења, заузело правни став да и уношење опојне дроге ради личне употребе представља тежи облик дела из става 2. (Су. IV. бр. 813/2006 од 18. децембра 2006. године). Сада је, међутим, јасно да се ради о тежем облику који је повезан са основним обликом, тј. уношење у Црну Гору супстанци које су проглашене за опојне дроге или биљке које садрже такве супстанце представља теже дело из става 2. само ако је то учињено у намери да се изврши дело из става 1.³⁰²

Ако је учинилац неког облика из прва два става овог кривичног дела организовао мрежу препродаваца или посредника постоји квалификовани облик кривичног дела (став 3) и у том случају забрањена је казна затвора од три до петнаест година.

Тежи облик кривичног дела прописан ставом 4. уведен је ЗИД КЗ 2010. године.³⁰³ Он у ствари, садржи више облика. У првом случају радња извршења јесте продаја, нуђење на продају или давање опојне дроге без накнаде ради даљег стављања у промет, а карактеристично за тај облик јесте то да се чини у односу на лица која су посебно рањива када је у питању опојна дрога. То су малолетно лице, душевно болесно лице, лице које је привремено душевно поремећено, лице које је теже душевно заостало или лице које се лечи од зависности од опојних дрога. Даље, овај тежи облик обухвата и стављање у промет опојне дроге помешане са

---

³⁰² Стојановић З., *op. cit.*, стр. 626–627.

³⁰³ Преглед измењених чланова 2. март 2010. године, www.skupstina.me/index.php?strana=zakoni&id=978

супстанцом која може тешко нарушити здравље. Квалификаторну околност код овог облика може представљати и место на коме је дело извршено. Тако, овај тежи облик постоји и онда ако је основно дело из става 1. учињено у васпитној или образовној установи или у њеној непосредној близини, као и у установи за извршење кривичних санкција, у јавном локалу или на јавној приредби. Најзад, квалификаторна околност се везује и за лично својство учиниоца јер ово дело добија тежи вид уколико га учини лице које има одређено својство, односно ако дело из става 1. или 2. учини службено лице, лекар, социјални радник, свештеник, наставник или васпитач коришћењем свог положаја, или ко за извршење тог дела користи малолетно лице.³⁰⁴ За овај облик кривичног дела прописана је казна затвора од пет до петнаест година.

Из криминалнополитичких разлога прописан је факултативни основ за ослобођење од казне за оног учиниоца дела из ст. 1. до 4. који открије од кога набавља опојну дрогу (став 5).

Онај ко неовлашћено прави, набавља, поседује, превози или даје на употребу опрему, материјал или супстанце за које зна да су намењене за производњу опојних дрога, чини кривично дело (став 6), за које је прописана казна затвора од шест месеци до пет година. Овим ставом, у ствари, инкриминисане су одређене припремне радње за кривично дело из става 1. Наиме, Конвенција Организације уједињених нација против незаконитог промета опојним дрогама и психотропним супстанцама, поред предвиђених обавеза, садржи и извесне препоруке чије прихватање зависи од уставног и правног система појединих земаља. Између осталог, препоручено је да се као кривично дело предвиде и одређене припремне радње. С обзиром на то да црногорско кривично право инкриминише у неким случајевима припремне радње и за мање друштвено опасна дела од овог кривичног дела, уношење ове инкриминације је оправдано.³⁰⁵

Прописано је и обавезно изрицање мере безбедности одузимање предмета, односно да ће се опојне дроге одузети и уништити (став 7).

---

³⁰⁴ Стојановић З., *op. cit.*, стр. 627.

³⁰⁵ Стојановић З., *Кривично право*, Подгорица, 2008, стр. 528–529.

Кривично дело омогућавање уживања опојних дрога (члан 301) чини онај ко наводи другог на уживање опојне дроге или му даје опојну дрогу да је ужива он или друго лице или стави на располагање просторије ради уживања опојне дроге или на други начин омогућује другоме да ужива опојну дрогу. Прописана је казна затвора од шест месеци до пет година.

Квалификовани облик (став 2), пре измена и допуна из 2010, постојао је у три случаја: ако је дело извршено према малолетном лицу, односно лицу које није навршило осамнаест година, према више лица, што значи најмање два лица, или је изазвало нарочито тешке последице. Међутим, уместо неодређене формулације да је дело „изазвало нарочито тешке последице“, ЗИД КЗ из 2010. предвиђа низ квалификаторних околности које су исте као и код кривичног дела неовлашћена производња, држање и стављање у промет опојних дрога из члана 300. став 4. Кривичног законика. Осим према малолетном лицу и према више лица, ово дело сада обухвата и случајеве када је извршено према душевно болесном лицу, лицу које је привремено душевно поремећено, лицу које је теже душевно заостало и лицу које се лечи од зависности од опојних дрога. Такође, тежи облик ће постојати с обзиром на место где је дело извршено: у васпитној или образовној установи или у њеној непосредној близини или у установи за извршење кривичних санкција или у јавном локалу или на јавној приредби. Овај тежи облик постоји и онда када се као извршилац јавља службено лице, лекар, социјални радник, свештеник, наставник, или васпитач искоришћавањем свог положаја.³⁰⁶ За овај облик кривичног дела запрећена је казна затвора од две до десет година.

И овде је прописано (став 3) обавезно изрицање мере безбедности одузимање предмета, односно да ће се опојне дроге одузети и уништити.

3.2. МАКЕДОНИЈА

Македонија је транзитна земља за трговину опојним дрогама, пре свега хероином, са Блиског истока према Западној Европи. Међутим, македонска полиција је 8. јануара 2007, у камиону скопских регистарских ознака, на граничном прелазу Блаце, на уласку из правца Србије, запленила више од 40 кг

---

³⁰⁶ Стојановић З., *Коментар Кривичног законика*, Подгорица, 2010, стр. 629.

кокаина и ухапсила возача Македонца који је кријумчарио ову дрогу. Кокаин заплешен у овој акцији, чија се вредност процењује на преко четири милиона евра, највећа је количина икада заплешена у Македонији. Реч је о венецуеланском кокаину високог квалитета који је био сакривен у кантама за поликолор. Возач камиона је дрогу утоварио у луци Бар, у Црној Гори, а затим преко Србије, односно Косова и Метохије ушао у Македонију, а циљ му је највероватније била Грчка.³⁰⁷

Кривични законик Македоније³⁰⁸ садржи два кривична дела чијим се прописивањем сузбијају злоупотребе опојних дрога а сврстана су у групу кривичних дела против здравља људи. То су неовлашћена производња и стављање у промет наркотичких дрога, психотропних супстанци и прекурсора (члан 215) и омогућавање употребе наркотичких дрога (члан 216). Чланом 217. Кривичног законика прописане су санкције, поред осталог, у случају да су ова кривична дела имала тежу последицу.

Кривично дело неовлашћена производња и стављање у промет наркотичких дрога, психотропних супстанци и прекурсора има седам ставова. Казна затвора од три до десет година (став 1) прописана је за оног ко неовлашћено производи, прерађује, продаје или нуди на продају, или ради продаје купује, држи или преноси, или посредује у продаји или куповини, или на други начин неовлашћено пушта у промет наркотичка средства, психотропне супстанце или прекурсоре. Уколико је основни облик учињен у погледу мање количине ових супстанци, онда се то сврстава у лакши облик (став 2) за који је прописана казна затвора од шест месеци до три године.

Тежи облик (став 3) постоји уколико је основни облик извршило више лица или је учинилац овог дела организовао мрежу препродаваца или посредника у ком случају је прописана казна затвора од најмање пет година.³⁰⁹

Ко неовлашћено прави, набавља посредује или даје на употребу опрему, материјал или супстанце за које зна да су намењене за производњу наркотичких

---

³⁰⁷ Скакавац З., *op. cit.*, стр. 147.

³⁰⁸ Кривичен Законик („Службен весник на РМ“, број 37/96), www.jorm.org.mk/zakon-krivicen.shtml

³⁰⁹ На основу члана 35. став 1. Кривичног законика Македоније казна затвора не може да буде краћа од 30 дана, нити дужа од 15 година. За кривична дела за која је прописана и казна доживотни затвор, може се изрећи казна затвора од 20 година.

дрога, психотропних супстанци или прекурсора казниће се казном затвора од једне до пет година (став 4).

Учиниолац дела из става 3, са изузетком организатора, који открије дело или допринесе његовом откривању ослобађа се од казне (став 5). Ако је извршилац овог кривичног дела правно лице прописана је новчана казна (став 6), а прописано је и одузимање наркотичке дроге, психотропне супстанце и прекурсора, као и покретних и непокретних ствари које су употребљене за њихово прављење, преношење и растурање (став 7).

Македонски законодавац је исправно поступио када коришћење наркотичких дрога и психотропних супстанци није прописао као кривично дело. Зависност од дроге се најмање може спречити или одстранити присилним, казним средствима, па то треба радити превентивним, медицинским, социјалним и другим мерама. Исто тако, кривично право и у овом случају треба да се држи начелног криминално-политичког става за неинтервенцијом у случајевима аутодеструкције, као што је то случај са некажњавањем за самоубиство, самоповређивање или самопобацивање. Међутим, више криминално-политичких разлога говори у прилог кажњавању оних радњи које значе навођење на коришћење дроге, проширивање круга корисника дроге, омогућавање коришћења, односно помагање у томе. Такве радње представљају истинско угрожавање здравља људи.³¹⁰ То је и разлог за прописивање кривичног дела омогућавање употребе наркотичких средстава (члан 216).

Основни облик (став 1) овог кривичног дела чини онај ко наводи другог на уживање наркотичких дрога и психотропних супстанци, или му даје наркотичке дроге да их ужива то или друго лице, или ко стави на располагање просторије ради уживања наркотичких дрога и психотропних супстанци, или на други начин омогућава да други ужива наркотичке дроге и психотропне супстанце. За учиниоца је прописана казна затвора од једне до пет година.

Тежи облик (став 2), за који је предвиђена казна затвора од једне до десет година, постоји ако је основни облик учињен према малолетнику или према више лица, или је изазвало посебно тешке последице. Уколико је кривично дело

---

³¹⁰ Камбовски В., *Казнено право, посебен дел*, Скопје, 2003, стр. 268–269.

учинило правно лице прописана је новчана казна (став 3). Наркотичке дроге, као и покретне и непокретне ствари које се користе за њихово преношење или растурање, или су посебно намењени или стављени за употребу, одузимају се (став 4).

Тешка дела против здравља људи (члан 217) постоје уколико је наступила тежа последица која се огледа у наношењу тешке телесне повреде пасивном субјекту, односно у тешком нарушавању здравља или смрти пасивног субјекта. Члан 217. став 1. Кривичног законика прописује казну затвора од једне до десет година уколико је, поред осталог, због дела из члана 215. став 1. или члана 216. ст. 1. и 2. Кривичног законика неко лице тешко телесно повређено или му је здравље тешко нарушено. Овде се под неким лицем подразумева пасивни субјект кривичних дела из чл. 215. и 216. Кривичног законика. Стога треба указати да члан 216. став 2. већ прописује као квалификаторну околност посебно тешке последице а под овај појам се свакако могу подвести тешка телесна повреда или тешко нарушавање здравља неког лица. Истовремено, треба истаћи и да је за члан 216. став 2. и члан 217. став 1. Кривичног законика прописана иста казна, а то је казна затвора од једне до десет година, па се може рећи да се овде ради о пропусту законодавца.

Члан 217. став 2. Кривичног законика прописује казну затвора од најмање четири године ако је, поред осталог, услед дела из члана 215. став 1. или 216. ст. 1. и 2. Кривичног законика наступила смрт једног или више лица.

3.3. БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА

Босна и Херцеговина не спада у државе које се сматрају значајним произвођачима или потрошачима наркотика или прекурсора. Она и даље спада у транзитне земље за трговину опојним дрогама, пре свега, због стратешког положаја који заузима дуж балканских кријумчарских рута.³¹¹

Ради спровођења међународних конвенција о контроли опојних дрога, с циљем спречавања и сузбијања злоупотреба опојних дрога, а посебно

---

³¹¹ International Narcotics Control Strategy Report. Volume I. Drug and Chemical Control, United States Department of State Bureau for International Narcotics and Law Enforcement Affairs, 2012, стр. 130.

недозвољене производње и недозвољеног промета опојних дрога, психотропних супстанци и биљака из којих се може добити опојна дрога, као и супстанци које се могу употребити за производњу опојних дрога или психотропних супстанци, односно прекурсора, у Босни и Херцеговини је 2006. донет Закон о спречавању и сузбијању злоупотребе опојних дрога.³¹² На основу овог закона Парламентарна скупштина Босне и Херцеговине донела је Државну стратегију надзора над опојним дрогама, спречавања и сузбијања злоупотребе опојних дрога у Босни и Херцеговини, као основ за деловање органа власти, установа, удружења и других правних и физичких лица. Такође, Савет министара, на предлог Министарства безбедности Босне и Херцеговине доноси Државни акциони план борбе против злоупотребе опојних дрога.

У Босни и Херцеговини, због подељене законодавне надлежности, егзистирају четири кривична закона, и то: Босне и Херцеговине, ентитета Федерације БиХ, ентитета Републике Српске и Брчко дистрикта Босне и Херцеговине.

С обзиром, на већ поменуто, подељену законодавну надлежност у Босни и Херцеговини, **Кривичним законом Босне и Херцеговине**³¹³ прописано је кривично дело неовлашћени промет опојним дрогама. Имајући у виду садржај ове инкриминације очигледно је да њено увођење у закон има за циљ сузбијање терцијарног криминалитета. Како је домаћај кривичних закона у ентитетима и Брчко дистрикту лимитиран само на административна подручја унутар Босне и Херцеговине, било је логично да се на државном нивоу предвиди инкриминација којом ће бити обухваћене искључиво међународне илегалне трансакције са дрогама.³¹⁴

Интересантно је да Кривични закон Босне и Херцеговине већ у члану 1. одређује значење израза у овом закону, па тако (став 29) одређује да је опојна дрога медицински лек или опасна супстанца са адиктивним и психотропним

---

³¹² „Службени гласник БиХ“, број 8, од 7. фебруара 2006. године, [www.mup.vladars.net/zakoni/bh_cir/ZAKON%20O%20SPRECAVANJU%20I%20SUZBIJANJU%20ZLOUPOTREBE%20OPOJNIN%20DROGA%20\(Sluzbeni%20glasnik%20BiH,%20broj:%208.06\).pdf](http://www.mup.vladars.net/zakoni/bh_cir/ZAKON%20O%20SPRECAVANJU%20I%20SUZBIJANJU%20ZLOUPOTREBE%20OPOJNIN%20DROGA%20(Sluzbeni%20glasnik%20BiH,%20broj:%208.06).pdf)

³¹³ Кривични закон БиХ („Службени гласник БиХ“, бр. 3/03, 32/03, 37/03, 54/04, 61/04, 30/05, 53/06, 55/06, 32/07 и 8/10).

³¹⁴ Петровић Б., *op. cit.*, стр. 71.

својствима, или супстанца која се лако може претворити у такву супстанцу, ако подлеже контроли према међународној конвенцији коју је Босна и Херцеговина ратификовала, или супстанца коју су опојном дрогом прогласиле надлежне институције Босне и Херцеговине или надлежне институције ентитета.

Кривично дело неовлашћени промет опојних дрога (члан 195) сврстано је у групу кривичних дела против човечности и вредности заштићених међународним правом. Основни облик (став 1) чини онај ко неовлашћено врши међународну продају или пренос, или нуди на продају, или ради продаје купује, држи, превози или преноси, или посредује у међународној продаји или куповини, шаље, испоручује, увози, извози или на други начин неовлашћено ставља у међународни промет супстанце или препарате који су прописом проглашени опојним дрогама. За основни облик прописана је казна затвора најмање три године.³¹⁵

Казном затвора најмање пет година (став 2) казниће се онај ко организује групу људи ради вршења основног облика кривичног дела, или онај ко постане члан такве организоване групе људи. У овој одредби законодавац је инкриминисао припремну радњу као самостално кривично дело. Радња овог облика кривичног дела састоји се у организовању групе људи ради чињења овог дела или у постајању припадником организоване групе људи. Ово дело је у ствари посебан облик кривичног дела удруживање ради вршења кривичних дела из члана 249. ст. 1. и 2. Кривичног закона Босне и Херцеговине. Уколико би лице које је организатор или члан организоване групе људи узело учешћа и у извршењу кривичног дела неовлашћени промет опојних дрога тада би било одговорно и за извршење дела из става 1, али и за организовање односно постајање припадником организоване групе људи према одредби става 2. овог члана.³¹⁶

Ко у међународној трансакцији неовлашћено прави, набавља, посредује или даје на употребу опрему, материјал или супстанцу знајући да ће бити употребљени за производњу опојних дрога, кажњава се казном затвора од једне до

---

³¹⁵ На основу члана 42. Кривичног закона Босне и Херцеговине казна затвора не може бити краћа од 30 дана ни дужа од 20 година, с тим да члан 42б предвиђа да се може прописати казна дуготрајног затвора у трајању од 21 до 45 година за најтеже облике тешких кривичних дела учињених с умишљајем.

³¹⁶ Томић З., *Кривично право II – посебни дио*, Сарајево, 2007, стр. 462.

десет година (став 3). Прописано је и да ће се опојне дроге и средства за њихову производњу одузети (став 4).

Кривични закон Републике Српске³¹⁷ у групи кривичних дела против здравља људи прописује два кривична дела чијим се прописивањем сузбијају злоупотребе опојних дрога. То су неовлашћена производња и промет опојних дрога (члан 224) и омогућавање уживања опојних дрога (члан 225). Основни облик (став 1) првог од ова два кривична дела чини онај ко неовлашћено производи, прерађује, продаје или нуди на продају, или ко ради продаје купује, држи или преноси, или ко посредује у продаји или куповини или на други начин неовлашћено ставља у промет супстанце или препарате који су проглашени за опојне дроге. За овај облик прописана је казна затвора од једне до десет година.

Тежи облик (став 2) постоји уколико је основни облик кривичног дела извршен од стране више лица или је учинилац организовао мрежу препродаваца или посредника, или је за извршење дела искористио дете или малолетно лице, у ком случају је прописана казна затвора од три до петнаест година. За разлику од ранијег законског решења које је за постојање квалификованог облика захтевало да је дело извршено од стране више лица која су се удружила за вршење тих дела, према позитивном законодавству довољно је да је дело извршено од стране више лица. Под појмом више лица, у смислу овог квалификованог облика дела, подразумевају се и само два лица.³¹⁸ Када је у питању мрежа препродаваца и посредника, није довољно да је неко лице организовало овакву мрежу, већ је неопходно да је бар у једном наврату извршило основно кривично дело.³¹⁹

Казном затвора од једне до пет година (став 3) казниће се онај ко неовлашћено прави, набавља, поседује или даје на употребу опрему, материјал или супстанце за које зна да су намењене за производњу опојних дрога. Учиниоца овог кривичног дела, који пријави од кога набавља опојне дроге суд може блаже казнити или ослободити од казне (став 4). Прописано је и да ће се опојне дроге и средства за њихово прављење одузети (став 5).

---

³¹⁷ „Службени гласник Републике Српске“, број 49, од 25. јуна 2003. године.

³¹⁸ Бабић М., Марковић И., *Кривично право – посебни дио*, Бања Лука, 2009, стр. 170–171.

³¹⁹ *Ibid.*, стр. 171.

Кривично дело – омогућавање уживања опојне дроге (члан 225), има основни облик (став 1) који чини онај ко наводи другог на уживање опојне дроге или му даје опојну дрогу да је ужива он или друго лице, или стави на располагање просторије ради уживања опојне дроге или на други начин омогућује другом да ужива опојну дрогу. Оправданост прописивања овог кривичног дела не треба посебно образлагати, већ је довољно подсетити да помагање, а поготово навођење, често или редовно имају доминантну улогу при првом узимању опојне дроге.³²⁰ За основни облик прописана је казна затвора од шест месеци до пет година.

Тежи облик (став 2) овог кривичног дела, за који је прописана казна затвора од једне до десет година, постоји ако је основни облик учињен према детету, малолетнику, душевно поремећеном лицу или према више лица или је изазвало нарочито тешке последице. По својој природи, квалификовани облик који се састоји у чињењу дела према детету, малолетнику или према душевно поремећеном лицу, представља кривично дело квалификовано посебном околношћу, због чега је неопходно да квалификаторна околност, односно наведена својства пасивног субјекта, буду обухваћена умишљајем учиниоца. При томе се не тражи већи степен сигурности већ је довољно да је учинилац на основу датих околности могао претпоставити да је реч о таквом лицу.³²¹ Прописано је и да ће се опојне дроге одузети (став 3).

Кривични закон Федерације Босне и Херцеговине³²² чланом 2. одређује значење израза у овом закону и прописује (став 32) да је опојна дрога медицински лек или опасна супстанца с адиктивним и психотропним својствима, или супстанца која се лако може претворити у такву супстанцу, ако подлеже контроли према међународној конвенцији коју је Босна и Херцеговина ратификовала, или супстанца коју су опојном дрогом прогласиле надлежне институције Босне и Херцеговине или надлежне институције ентитета.

Овај закон у групи кривичних дела против здравља људи садржи два кривична дела чијим се прописивањем сузбијају злоупотребе опојних дрога. Прво

---

³²⁰ *Ibid.*, стр. 172.

³²¹ *Ibid.*, стр. 174.

³²² Кривични закон Федерације Босне и Херцеговине од 1. августа 2003. године.

кривично дело је неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога (члан 238). Основни облик (став 1), за који је прописана казна затвора од једне до десет година, чини онај ко неовлашћено производи, прерађује, продаје или нуди на продају, или ради продаје купује, држи или преноси, или посредује у продаји или куповини, или на други начин неовлашћено ставља у промет материје или супстанце прописом проглашене опојним дрогама.

Тежи облик овог кривичног дела (став 2) чини онај ко организује групу људи с циљем вршења овог кривичног дела или онај ко постане члан такве организоване групе људи. Под организовањем групе људи подразумева се или стварање новог или искоришћавање већ постојећег облика удруживања од најмање три или више лица у циљу да неовлашћено производе, прерађују или стављају у промет материје или супстанце које су проглашене опојним дрогама. Под таквом групом људи (члан 2. став 16) подразумева се удружење од најмање три лица која су повезана ради трајног, поновљеног или повремениог чињења кривичних дела, при чему свако од тих лица учествује у извршењу кривичног дела. Према томе, реч је о групи људи која је формирана, а није настала спонтано, с тим да организовање претпоставља постојање договора између припадника групе међусобно, или између организатора и сваког појединог члана групе. То може обухватити и организовање мреже препродаваца или посредника. Под мрежом се подразумева неодређени већи број лица преко којих се опојне дроге стављају у промет. Дело се сматра довршеним самим организовањем групе која има за циљ вршење овог кривичног дела, што значи да није нужно да је та организована група неко такво конкретно дело учинила или само започела.³²³

Поред организовања групе људи с циљем вршења овог кривичног дела у овај облик спада и постајање чланом такве организоване групе људи. Добијање статуса члана може бити изричито или прећутно, али у сваком случају такво да се из целокупне ситуације са сигурношћу може закључити да постоји сагласност конкретног појединца да учествује у делатностима групе као њен члан, као и пристанак организатора и осталих чланова групе да неко постане члан те групе. Дело је довршено самим постајањем чланом такве организоване групе људи која има за циљ делатности које се односе на неовлашћену производњу, прераду и

---

³²³ Томић З., *op. cit.*, стр. 163.

стављање у промет опојних дрога.³²⁴ За овај облик кривичног дела прописана је казна затвора најмање три године.³²⁵

Посебни облик овог кривичног дела (став 3) инкриминише одређене припремне, односно помагачке радње за основни облик кривичног дела и то као самостално кривично дело. Овај облик кривичног дела чини онај ко неовлашћено израђује, набавља, поседује или даје на употребу опрему, материјал или супстанцу за које зна да су намењене производњи опојних дрога.³²⁶ Прописана казна за овај облик кривичног дела је затвор од шест месеци до пет година. Опојне дроге и средства за њихову производњу одузеће се (став 4).

Основни облик кривичног дела поседовање и омогућавање уживања опојних дрога (члан 239. став 1) чини онај ко наводи другог на уживање опојне дроге или му даје опојну дрогу да је ужива он или друго лице, или стави на располагање просторије ради уживања опојне дроге или на други начин другоме омогућава уживање опојне дроге, за који је прописана казна затвора од три месеца до пет година. Тежи облик кривичног дела (став 2) постоји ако је основни облик учињен према детету, малолетнику или према више лица, или ако су проузроковане нарочито тешке последице, за који је прописана казна затвора од једне до десет година. Казном затвора до једне године казниће се онај ко неовлашћено поседује опојну дрогу (став 3). Одређено је и да ће се опојне дроге одузети (став 4).

Кривични закон Брчко дистрикта Босне и Херцеговине³²⁷ чланом 2. одређује значење израза у овом закону и прописује (став 31) да је опојна дрога медицински лек или опасна супстанца с адиктивним и психотропним својствима, или супстанца која се лако може претворити у такву супстанцу, ако подлеже контроли према међународној конвенцији коју је Босна и Херцеговина

---

³²⁴ *Ibid.*

³²⁵ Члан 43. Кривичног закона Федерације Босне и Херцеговине прописује да казна затвора не може бити краћа од 30 дана нити дужа од 20 година. Истовремено, члан 43б прописује да се за најтеже облике тешких кривичних дела учињених са умишљајем може прописати казна дуготрајног затвора у трајању од 21 до 45 година.

³²⁶ Томић З., *op. cit.*, стр. 163–164.

³²⁷ Кривични закон Брчко дистрикта Босне и Херцеговине од 28. маја 2003, који је ступио на снагу 1. јула 2003. године.

ратификовала, или супстанца коју су опојном дрогом прогласиле надлежне институције Босне и Херцеговине или надлежне институције Брчко дистрикта.

Два кривична дела чијим се прописивањем сузбијају злоупотребе опојних дрога налазе се у групи кривичних дела против здравља људи. Кривично дело неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога (члан 232) има основни облик који чини онај ко неовлашћено производи, прерађује, продаје или нуди на продају, или ради продаје купује, држи или преноси, или посредује у продаји или куповини, или на други начин неовлашћено ставља у промет супстанце или материје прописом проглашене опојним дрогама.

Тежи облик овог кривичног дела (став 2) чини онај ко организује групу људи с циљем вршења основног облика овог дела, или ко постане припадник такве организоване групе људи. За тежи облик запрећена је казна затвора најмање три године.³²⁸ Казна затвора од шест месеци до пет година (став 3) предвиђена је за онога ко неовлашћено израђује, набавља, посредује или даје на употребу опрему, материјал или супстанце за које зна да су намењене за производњу опојних дрога. Опојне дроге и средства за њихову производњу одузеће се (став 4).

Кривично дело омогућавање уживања опојних дрога (члан 233) има основни облик (став 1) који чини онај ко наводи другог на уживање опојне дроге или му даје опојну дрогу да је ужива то или друго лице, или стави на располагање просторије ради уживања опојне дроге, или на други начин другоме омогућује уживање опојне дроге. Прописана је казна затвора од три месеца до пет година.

Квалификовани облик овог кривичног дела (став 2) постоји уколико је основни облик учињен према детету, малолетнику или према више лица, или ако су проузроковане нарочито тешке последице. Запрећена је казна затвора од једне до десет година. Прописано је и да ће се опојне дроге одузети (став 3).

Иначе, у свим кривичним законима Босне и Херцеговине предвиђена је и мера безбедности обавезно лечење од зависности која је регулисана на исти

---

³²⁸ Члан 43. Кривичног закона Брчко дистрикта Босне и Херцеговине прописује да казна затвора не може бити краћа од 30 дана нити дужа од 20 година. Истовремено, члан 43б прописује да се за најтеже облике тешких кривичних дела учињених са умишљајем може прописати казна дуготрајног затвора у трајању од 21 до 45 година.

начин.³²⁹ Ова мера се може изрећи учиниоцу који је кривично дело учинио под одлучујућим деловањем зависности од алкохола или опојних дрога, ако постоји опасност да ће због те зависности и убудуће вршити кривична дела. Дакле, неопходни услови за изрицање ове мере безбедности јесу да је извршено кривично дело и да је учинилац кривично одговоран, а да је изрицање мере безбедности потребно да би се отклонила стања или услови који могу погодовати поновном извршењу кривичног дела. Поред ових општих услова за примену мере безбедности, законодавац је предвидео и посебне услове, а то су: а) да је учинилац дело учинио под одлучујућим деловањем зависности од алкохола или опојних дрога и б) да постоји опасност да ће због те зависности и убудуће чинити кривична дела. Ови услови су постављени кумулативно, што значи да суд може изрећи ову меру безбедности уколико утврди да су у конкретном случају испуњена оба услова.³³⁰

3.4. ХРВАТСКА

Хрватска је крајње одредиште за транспорте опојних дрога али истовремено и транзитна земља, при чему се кријумчарење одвија копненим, ваздушним и воденим путем. Кријумчарење је посебно интензивно преко хрватских лука где стижу велике количине опојних дрога првенствено из Јужне Америке, тако да се ова земља сматра једном од кључних европских база за трговину опојним дрогама.³³¹ Крајем 2006. у Хрватској је било око 23.000 регистрованих зависника од опојних дрога, а претпоставља се да је „тамна бројка“ петоструко већа и да их има више од 100.000.³³²

Када су у питању мере за спречавање злоупотреба опојних дрога, потребно је истаћи да је у Хрватској од 2001. на снази Закон о сузбијању злоупотребе

---

³²⁹ Члан 72. Кривичног закона Босне и Херцеговине, члан 59. Кривичног закона Републике Српске, члан 75. Кривичног закона Федерације Босне и Херцеговине и члан 75. Кривичног закона Брчко дистрикта Босне и Херцеговине.

³³⁰ Бабић М., Марковић И., *Кривично право – општи дио*, Бања Лука, 2009, стр. 437.

³³¹ Миливојевић Л., „Сузбијања незаконите трговине опојним дрогама на међународном плану с освртом на хрватско казнено законодавство“, *Полиција и сигурност*, број 1, Загреб, 2009, стр. 54.

³³² Новоселец П. и др., *op. cit.*, стр. 133.

дрога.³³³ Овим законом се ради сузбијања злоупотреба опојних дрога и заштите живота и здравља људи, уређују: а) услови за узгајање биљака из којих се могу добити опојне дроге; б) услови за израду, поседовање и промет опојних дрога и супстанци које се могу употребити за израду опојних дрога; в) надзор над узгајањем биљака из којих се могу добити опојне дроге; г) надзор над израдом, поседовањем и прометом опојних дрога и супстанци које се могу употребити за израду опојних дрога; д) мере за сузбијање злоупотреба опојних дрога; њ) мере за превенцију зависности, односно помоћи зависницима и повременим корисницима опојних дрога. Интересантно је да Закон о сузбијању злоупотребе дрога (члан 17. став 2) прописује да службено лице полиције може, под условима прописаним посебним законом, ради откривања кривичног дела и учиниоца поседовати дрогу за сврху симулираног откупа и надзиране испоруке.

Треба посебно истаћи, као интересантно решење које би могло да се примени и код нас, да овај закон (члан 54. став 3) прописује као прекршај поседовање дроге, биљке или дела биљке из које се може добити дрога, односно супстанце која се може употребити за израду дроге, за који је запређена новчана казна од 5.000 до 20.000 куна.³³⁴

Када је у питању кривично право, у Хрватској је, слично као и у Србији, присутна хиперактивност око измена кривичних закона уз распрострањен „нормативни оптимизам“ и веровање да се изменама законских одредаба успешно решавају проблеми у борби против криминалитета. На тај начин се само ствара утисак у јавности како је проблем решен и како је све остало одраз деформација унутар правосудног система.³³⁵

У Казненом закону Хрватске³³⁶ постоје два кривична дела чијим се прописивањем сузбијају злоупотребе опојних дрога, и то: неовлашћена производња и промет дрогама (члан 190) и омогућавање коришћења дрога (члан 191). Прво од ова два кривична дела прописује (став 1) да ће се казном затвора од шест месеци до пет година казнити онај ко неовлашћено произведе или преради

---

³³³ Закон о сузбијању злоупотребе дрога, „Народне новине“, бр. 171/01, 87/02, 163/03, 141/04, 40/07, 149/09 и 84/11.

³³⁴ Вредност једне хрватске куна је 14,777 динара.

³³⁵ Маријан Р., *Казнени закон*, Загреб, 2009, стр. V.

³³⁶ „Народне новине“, бр. 125/11 и 144/12.

супстанце које су прописом проглашене дрогом. Онај ко ове супстанце произведе, преради, пренесе, извезе или увезе, набави или поседује, а намењене су неовлашћеној продаји или стављању на други начин у промет, или их неовлашћено понуди на продају, прода или посредује у продаји или куповини или на други начин неовлашћено стави у промет, казниће се казном затвора од једне до дванаест година (став 2).

Ко понуди на продају, прода или посредује у продаји супстанци које су прописом проглашене дрогом лицу с тежим душевним сметњама или детету, или то учини у школи или на другом месту које служи образовању, развоју, спортској или друштвеној активности деце или у његовој непосредној близини, или у казненој установи, или ко за извршење дела из става 2. искористи дете, или ако то учини службено лице у вези са службом или својим службеним овлашћењем, казниће се казном затвора од три до петнаест година (став 3). За организовање мреже препродаваца или посредника ради вршења дела из ст. 2. и 3. овог кривичног дела прописана је казна затвора најмање три године (став 4).³³⁷ За постојање овог облика неопходан је споразум за вршење тих дела и извршење најмање једне радње стављања у промет супстанци које су прописом проглашене за дроге. Споразум у вези са чињењем само једне радње извршења овде није довољан за постојање квалификованог облика кривичног дела.³³⁸

Најтежи облик (став 5) врши онај ко извршењем неког од облика прописаних ст. 2, 3. и 4. овог члана проузрокује знатно оштећење здравља већег броја људи или смрт лица којем је продао дрогу или је посредовао у њеној продаји, и кажњава се казном затвора најмање пет година.

Лакши облик (став 6), за који је прописана казна затвора од шест месеци до пет година, чини онај ко прави, набавља, поседује или даје на употребу опрему, материјал или супстанце које се могу употребити за израду супстанце проглашене за дроге, за које зна да су намењене њиховој неовлашћеној производњи.

---

³³⁷ На основу члана 44. Казненог закона казна затвора не може бити краћа од три месеца ни дужа од двадесет година. У Хрватској постоји и казна дуготрајног затвора која, на основу члана 46. Казненог закона, не може бити краћа од двадесет једне године ни дужа од четрдесет, осим за кривична дела учињена у стицају када јединствена казна дуготрајног затвора може бити у трајању од педесет година.

³³⁸ Павишић Б. и др., *Коментар Казненог закона*, Загреб, 2007, стр. 465.

На основу изричите одредбе закона (став 7) под производњом дроге сматра се и узгој биљке или гљиве из које се може добити дрога. Иако је ова одредба унета у последњи Казнени закон Хрватске³³⁹ и ранија судска пракса је под производњом дроге подразумевала узгајање биљака ради добијања дроге.³⁴⁰

Супстанце проглашене за дроге, супстанце које се могу употребити за њихову израду, биљке, гљиве или делови биљака или гљива из којих се могу добити супстанце проглашене за дроге, средства за њихову производњу или прераду, средства превоза преуређена за скривање тих супстанци и средства за њихово коришћење одузеће се (став 8). Учиниоца који добровољно битно допринесе откривању овог кривичног дела, осим оног који је извршио најтежи облик, суд може ослободити казне (став 9).

Друго кривично дело чијим се прописивањем у Хрватској сузбијају злоупотребе опојних дрога јесте омогућавање коришћења дрога (члан 191). Основни облик (став 1) чини онај ко наводи другога да користи супстанце прописом проглашене за дроге, или да их користи то или друго лице, или стави другоме на располагање простор ради њиховог коришћења, или му на други начин омогући њихово коришћење. Прописана је казна затвора од шест месеци до пет година.

Тежи облик (став 2), за који је запређена казна затвора од једне до десет година, постоји ако је основни облик кривичног дела учињен према детету или лицу с тежим душевним сметњама или у школи или на другом месту које служи образовању, развоју, спортској или друштвеној активности деце или у његовој непосредној близини или у казненој установи, према више лица или ако је основни облик учинило службено лице, здравствени радник, социјални радник, наставник, васпитач или тренер искоришћавајући свој положај. Интересантно је да нови Казнени закон за разлику од претходног не предвиђа као квалификаторну околност наступање нарочито тешке последице која је подразумевала, поред случаја када конзумирање опојне дроге проузрокује смрт или је изазвало самоубиство лица које је користило опојну дрогу, и тешко погоршање здравља

---

³³⁹ Овај закон донет је 21. октобра 2011, а измене и допуне извршене су 14. децембра 2012, које се примењују од 1. јануара 2013. године.

³⁴⁰ Павишић Б. и др., *op. cit.*, стр. 465.

таквог лица. Друге последице, као што је осиромашење, социјална криза, породична криза, губитак запослења и слично, нису се ни по ранијем закону сматрале последицама које би се могле узети као посебно тешке последице конзумирања дрога.³⁴¹ С тим у вези, има мишљења да се уз смрт, тешку телесну повреду, тешко нарушавање здравља или самоубиство лица које конзумира опојну дрогу, под тешком последицом подразумевало и проузроковање трајне неспособности за рад, одавање криминалном понашању услед тога што је лице постало зависник, ако због тога учини тешко кривично дело, нпр. убиство другог лица под утицајем опојне дроге.³⁴²

Најтежи облик овог кривичног дела (став 3), за који је предвиђена казна затвора од три до петнаест година, чини онај ко делом из прва два става проузрокује смрт лица којем је дао супстанце проглашене за дроге. Прописано је одузимање супстанце проглашене за дроге, као и средства за њихово припремање и конзумирање (став 4). Лице које учини неки од прва два облика овог кривичног дела а који добровољно битно допринесе откривању кривичног дела из члана 190. или члана 191. Казненог закона суд може ослободити од казне (став 5).

3.5. СЛОВЕНИЈА

Услове под којима су у Словенији дозвољени производња и промет опојних дрога и поседовање опојних дрога прописује Закон о производњи и промету опојних дрога.³⁴³ Овај закон дефинише опојне дроге као биљке или супстанце природног или синтетичког порекла, које имају психотропне ефекте и могу утицати на физичко и душевно здравље или угрожавају прикладно социјално стање људи и дефинисане су у листи опојних дрога. Класификацију опојних дрога усваја Влада Републике Словеније, на предлог министра надлежног за здравство.

Кривични законик Словеније³⁴⁴ у глави двадесет, која прописује кривична дела против здравља људи, садржи два кривична дела чијим се прописивањем

---

³⁴¹ *Ibid.*, стр. 466–467.

³⁴² Новоселец П. и др., *op. cit.*, стр. 132.

³⁴³ *Zakon o proizvodnji in prometu s prepovedanimi drogami /ZPPPD/* Ur.l. RS, št. 108/1999, Ur.l. RS, št. 44/2000, 2/2004-ZZdrI-A, 47/2004-ZdZPZ, 37/2005 Odl.US: U-I-335/02-20, 16/2008 Odl.US: U-I-414/06-7, http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r08/predpis_ZAKO1388.html

³⁴⁴ *Kazenski zakonik Republike Slovenije /KZ/*, Ur.l. RS, št. 50/2012, www.uradni-list.si

сузбијају злоупотребе опојних дрога. То су нелегална производња и промет опојним дрогама, допинг супстанцама и прекурсорима за израду опојних дрога (члан 186) и омогућавање употребе опојних дрога или допинг супстанци у спорту (члан 187).

Основни облик (став 1) првог од ова два кривична дела чини онај ко нелегално производи, прерађује, продаје или нуди на продају или због продаје или стављања у промет купује, чува или преноси или посредује код продаје или куповине или на било који други начин нелегално ставља у промет биљке или супстанце, које се сврставају као опојне дроге или допинг супстанце у спорту, или претходни састојци који се употребљавају за производњу опојних дрога. Прописана је казна затвора од једне до десет година.

Тежи облик (став 2) чини онај ко продаје, нуди на продају или бесплатно даје опојну дрогу, или допинг супстанце у спорту, или претходне састојке за производњу опојних дрога малолетном лицу, душевно болесном лицу, лицу са привременом душевном болешћу, већом душевном заосталошћу или лицу које је у поступку одвикавања од зависности или рехабилитације или ако учини дело у васпитним или образовним институцијама или у њиховој непосредној близини, у затвору, војној јединици, јавном локалу или на јавној приредби или ако је учинилац основног облика јавни службеник, свештеник, лекар, социјални радник, учитељ или васпитач, а при томе користи свој положај, или ко за извршење основног облика овог кривичног дела користи малолетно лице. Прописана је казна затвора од три до петнаест година.

Најтежи облик (став 3) кривичног дела постоји уколико је неки од облика из прва два става учињен од стране криминалне организације формиране за извршење таквих дела, или ако је учинилац организовао мрежу препродаваца или посредника. Запрећена је казна затвора од пет до петнаест година. За постојање овог облика кривичног дела када се више лица удружи ради извршења кривичног дела нелегалне производње и промета опојном дрогом, није важно да ли се сва лица међусобно познају. Важно је само то, да сваки члан удружења има у њему

тачно одређену улогу и да је улога сваког од њих важна за његово постојање, односно за постизање циља који је себи поставило удружење.³⁴⁵

Лакши облик (став 4) кривичног дела чини онај ко без овлашћења производи, набавља, поседује или даје на коришћење опрему, супстанце или претходне састојке, за које зна да су намењени за производњу опојних дрога или допинг супстанци у спорту. Предвиђена је казна затвора од шест месеци до пет година.

Прописано је и обавезно одузимање опојне дроге, допинг супстанци у спорту и средстава за њихову производњу (став 5). Такође, одузимају се и превозна средства која су употребљена за превоз и чување опојне дроге или допинг супстанци у спорту ако имају посебно сређен простор за превоз или чување ових супстанци или је њихов власник знао или је требао да зна да ће бити употребљена за ту сврху.

Друго кривично дело чијим се прописивањем сузбијају злоупотребе опојних дрога у Кривичном закону Словеније јесте омогућавање употребе опојних дрога или допинг супстанци у спорту (члан 187). Основни облик (став 1) чини онај ко наводи другог на употребу опојних дрога или допинг супстанци у спорту или да да их ужива то или неко друго лице, или ко ставља на располагање простор за употребу опојних дрога или допинг супстанци у спорту или на било који други начин омогућава другом да употребљава опојне дроге или допинг супстанце у спорту. Прописана је казна затвора од шест месеци до осам година.

Тежи облик (став 2) чини онај ко дело из става 1. учини према више лица, малолетном лицу, лицу са привременим душевним поремећајем, већом душевном заосталашћу или лицу које је у поступку одвикавања од зависности или рехабилитације или ако учини дело у васпитним или образовним институцијама или у њиховој непосредној близини, у затвору, војној јединици, јавном локалу или на јавној приредби, или ако је учинилац јавни службеник, свештеник, лекар, социјални радник, учитељ или васпитач а при томе користи свој положај. Предвиђена је казна затвора од једне до дванаест година.

---

³⁴⁵ Пресуда Вишег суда у Копру, Кп број 273/99.

Кривично дело омогућавање употребе опојних дрога или допинг супстанци у спорту чини и онај ко другоме даје опојну дрогу да је ужива, иако га је тај други сам молио за то.³⁴⁶ Такође, и онај ко ужива опојну дрогу, коју му је дао на уживање неко други, па даје опојну дрогу даље трећем да је ужива, чини кривично дело омогућавање уживања опојне дроге.³⁴⁷

Прописано је одузимање опојне дроге, допинг супстанци у спорту и средстава за њихово коришћење (став 3). Делатности прописане у ст. 1. и 2. овог члана не сматрају се незаконитим ако је учинилац радио у оквиру програма лечења зависности или контролисаном коришћењу лекова, који је у складу са законом потврђен и изводи се у оквиру или под надзором јавног здравства (став 4).

---

³⁴⁶ Пресуда Вишег суда у Љубљани, Кп број 1640/93.

³⁴⁷ Пресуда Вишег суда у Љубљани, I Кп број 830/99.

ЧЕТВРТА ГЛАВА

КРИВИЧНА ДЕЛА КОЈА СЕ ОДНОСЕ НА ОПОЈНЕ ДРОГЕ У КРИВИЧНОМ ЗАКониКУ СРБИЈЕ

ПРВИ ДЕО

МЕСТО КРИВИЧНИХ ДЕЛА КОЈА СЕ ОДНОСЕ НА ЗЛОУПОТРЕБЕ ОПОЈНИХ ДРОГА У СИСТЕМУ КРИВИЧНОГ ПРАВА СРБИЈЕ

1. ОПШТЕ ОДЛИКЕ КРИВИЧНИХ ДЕЛА ПРОТИВ ЗДРАВЉА ЉУДИ

Право на заштиту здравља је човеково уставно право, а здравље људи један од најважнијих групних објеката заштите. Оно се, првенствено, штити другим гранама права, док је кривичноправна заштита у овој области фрагментарног карактера и појављује се нужном само у случајевима драстичног угрожавања или повреде здравља људи.³⁴⁸ У ствари, кривичноправна интервенција ради заштите здравља људи долази у обзир као крајње средство, у случајевима када сва друга друштвена и правна средства за постизање тог циља остану без успеха.³⁴⁹

Осим уставног права човека на живот и здраву околину, разлози за посебно издвајање, одржање и даље проширење ове групе кривичних дела, леже и у великој мобилности и концентрацији становништва услед које расте опасност од заразних болести и других контаминација, као и у потреби заштите здравља у односу на непосредне изворе опасности за здравље људи као што су лекови, животне намирнице, штетни производи, односно у заштити од противправног вршења медицинских и других експеримената на људима. Продор нових технологија у медицину доводи до нових искушења у односу на здравље и телесни интегритет човека и до могућности професионалних пропуста и

---

³⁴⁸ Стојановић З., Перић О., *Кривично право – посебни део*, Београд, 2006, стр. 220.

³⁴⁹ Атанацковић Д., *Кривично право – посебни део*, Београд, 1981, стр. 306.

злоупотреба, па су самим тим и одговорности лекара, односно апотекара, с напретком науке повећане.³⁵⁰

Треба нагласити да кривична дела против здравља људи, осим заједничког објекта заштите, тешко да имају неке друге заједничке одлике. Последица тога је чињеница да заштита здравља људи представља веома широку област, почев од забране неовлашћене производње и стављања у промет опојних дрога, преношења заразних болести, несавесног лечења, до загађивања воде за пиће и несавесног вршења прегледа животних намирница. Нека од кривичних дела против здравља људи може извршити само лице с одређеним својством, нпр. лекар, док друга може извршити било које лице. Више кривичних дела из ове главе има и свој нехатни облик.³⁵¹

Реч је о кривичним делима која су уперена против здравља више лица, која представљају опасност за неодређен или велики број лица. У томе су слична кривичним делима против опште сигурности људи и имовине. С друге стране, та дела су уперена против телесног интегритета и живота људи, па су по томе слична кривичним делима против живота и тела.³⁵²

У групи кривичних дела против здравља људи посебно место заузимају три кривична дела из Кривичног законика чијим се прописивањем сузбијају злоупотребе опојних дрога, неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога (члан 246), неовлашћено држање опојних дрога (члан 246а) и омогућавање уживања опојних дрога (члан 247). О значају ових кривичних дела најбоље говоре статистички подаци за територију Републике Србије који указују на то да највећи број кривичних дела из групе кривичних дела против здравља људи чине управо ова три кривична дела.

При томе треба имати у виду чињеницу да је кривично дело неовлашћено држање опојних дрога из члана 246а Кривичног законика, као посебно кривично дело уведено у наше кривично законодавство Законом о изменама и допунама

---

³⁵⁰ Мијатовић Е., „Кривична дела против здравља људи“, *Нове тенденције у савременој науци кривичног права и наше кривично законодавство*, Београд, 2005, стр. 205.

³⁵¹ Стојановић З., Перић О., *Кривично право – посебни део*, Београд, 2009, стр. 190.

³⁵² Бачић Ф., Шепаровић З., *op. cit.*, стр. 251.

Кривичног законика из 2009. године, односно да су се до тада злоупотребе опојних дрога код нас сузбијале прописивањем два кривична дела.

Табела 1. Однос појединих кривичних дела против здравља људи од 2004. до 2009. године

Година	Укупан број кривичних дела против здравља људи	Неовлашћена производња, држање и стављање у промет опојних дрога	Омогућавање уживања опојних дрога	Остала кривична дела против здравља људи
2004.	1.426	1.298	105	23
2005.	1.926	1.828	71	27
2006.	2.378	2.215	129	34
2007.	3.139	3.003	104	32
2008.	3.929	3.778	116	35
2009.	3.551	3.408	117	26

Табела 2. Однос појединих кривичних дела против здравља људи у 2010. години

Година	Укупан број кривичних дела против здравља људи	Неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога	Неовлашћено држање опојних дрога	Омогућавање уживања опојних дрога	Остала кривична дела против здравља људи
2010.	2.564	2.405	55	79	25

У табелама 1 и 2 дати су статистички подаци о осуђеним пунолетним лицима у Србији.³⁵³

Када се говори о заштити здравља људи, треба рећи да постоје многобројни прописи у области здравства. Све више се говори о здравственом законодавству као посебној области, односно о медицинском праву као посебној научној дисциплини. За кршење неких од тих норми предвиђени су прекршаји као казнени деликт, а за она најозбиљнија кршења која значе угрожавање или повреду заштитног објекта прописују се и кривична дела.³⁵⁴

³⁵³ Статистички подаци преузети су од Републичког завода за статистику Србије.

³⁵⁴ Стојановић З., Перић О., *op. cit.*, стр. 190.

ДРУГИ ДЕО

КРИВИЧНА ДЕЛА КОЈА СЕ ОДНОСЕ НА ОПОЈНЕ ДРОГЕ

1. ОПШТЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ КРИВИЧНИХ ДЕЛА КОЈА СЕ ОДНОСЕ НА ОПОЈНЕ ДРОГЕ У КРИВИЧНОМ ЗАКОНОДАВСТВУ СРБИЈЕ

Кривична дела која се односе на опојне дроге сврстана су у групу кривичних дела против здравља људи, и налазе се у глави двадесет три Кривичног законика. Једна од основних одлика, заједничка за сва три кривична дела чијим се прописивањем сузбијају злоупотребе опојних дрога, јесте бланкетни карактер ових кривичних дела. У самом бићу ових кривичних дела не наводи се експлицитно да су у питању бланкетне норме, али тај карактер произилази из нужности да радње буду учињене неовлашћено да би се могле подвести под неко од бића ових кривичних дела. Када су радње које су одређене као радње ових кривичних дела предузете овлашћено, а када неовлашћено, одређује се Законом о психоактивним контролисаним супстанцама.

Бланкетни карактер кривичних дела која се односе на опојне дроге произилази и из следеће заједничке карактеристике ових кривичних дела, а то је објект радње, који је код сва три кривична дела одређен као опојна дрога. Шта су опојне дроге одређено је Кривичним закоником (члан 112. став 15), према којем се под опојним дрогама подразумева супстанце и препарате који су законом и другим прописом заснованим на закону проглашени за опојне дроге и остале психоактивне контролисане супстанце. Другим речима, да би се утврдило да ли је у питању објект радње неког од ових кривичних дела, неопходно је проверити да ли су одређена супстанца или препарат, прописом заснованим на Закону о психоактивним контролисаним супстанцама проглашени за опојну дрогу.

Учиниолац ових кривичних дела може бити свако лице, а за постојање кривичног дела неопходан је умишљај учиниоца. Реч је о кривичним делима која су, по правилу, уперена против здравља више лица, односно која представљају опасност за неодређен или велики број лица.

Иначе, када је реч о противправним понашањима у вези са опојним дрогама, треба рећи да се она у литератури убрајају у категорију „деликата без жртве“.³⁵⁵ Код нас, у ову категорију, када су у питању опојне дроге, првенствено би се могло подвести кривично дело неовлашћено држање опојних дрога из члана 246а Кривичног законика.

Термин „дела без жртве“ (*victimless crimes*) јавља се у англосаксонској литератури, а први који је указао на бројна кривична дела чија је заједничка особина да немају жртву у традиционалном смислу, односно да код њих постоје добра или интереси који се вређају или угрожавају, али их је тешко идентификовати, био је Edwin Schur.³⁵⁶ Да би се неки деликт подвео под ову категорију, Hugo Bedau сматра да треба да поседује следеће особине: а) лица која су актери дела делују сагласношћу воља, нпр. код побачаја (ако се зачетак не сматра лицем); б) актери дела га не пријављују полицији, мада то могу учинити други; в) учесници дела не сматрају да су њиме оштећени, иако други тако мисле; г) ова дела садрже сагласност воља одраслих, при чему су жељена добра и услуге законом забрањени, што не важи за интоксикацију и јавно опијање.³⁵⁷ Међутим, на крају, ипак треба напоменути: „деликата без жртве, бар у смислу у коме их одређују наведени криминолози, нема. Код сваког од њих, повређено је или угрожено неко добро или интерес“.³⁵⁸

---

³⁵⁵ Игњатовић Ђ., *op. cit.*, стр. 236.

³⁵⁶ Цит. према: Игњатовић Ђ., *Криминологија*, Београд, 2000, стр. 236.

³⁵⁷ *Ibid.*

³⁵⁸ Игњатовић Ђ., *op. cit.*, стр. 237.

2. ИСТОРИЈАТ КРИВИЧНИХ ДЕЛА ЧИЈИМ СЕ ПРОПИСИВАЊЕМ СУЗБИЈАЈУ ЗЛОУПОТРЕБЕ ОПОЈНИХ ДРОГА У СРБИЈИ

2.1. КРИВИЧНИ ЗАКОНИК ИЗ 1929. ГОДИНЕ

Кривични законик за Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца донет је десетак година након уједињења, 27. јануара 1929,³⁵⁹ а ступио је на снагу 1. јануара 1930. године. То је био важећи закон за Краљевину Југославију која је то име добила 3. октобра 1929. године. Овај законик је наставак израде Кривичног законика започет у Србији још пре Првог светског рата. Законик је писан након састанка Међународне опијумске комисије у Шангају, после доношења Хашке конвенције из 1912. године о опијуму, одредаба Версајског уговора које се односе на Хашку конвенцију, после споразума о фабриковању, унутрашњој трговини и употреби препарираниог опијума потписаног у Женеви 1. фебруара 1925. и Међународне конвенције о опијуму потписане у Женеви 19. фебруара 1925. године. Ове конвенције указују на то у каквим условима су први пут као кривично дело инкриминисане радње у вези са злоупотребама опојних дрога у нашој земљи. Инкриминисање таквих радњи није учињено због уочених проблема у вези са опојним дрогама на територији новонастале државе, већ под утицајем међународно преузетих обавеза. Дакле, у Кривичном законик у из 1929, који је ступио на снагу 1. јануара 1930, у глави двадесет трећој, била су прописана кривична дела против општег здравља, а у параграфу 268, поред осталих облика кривичног дела, било је прописано неовлашћено служење морфијума, кокаина, опијума или других сличних напитака који штетно утичу на здравље (тачка 3), за које је била запређена казна затвора до шест месеци или новчана казна до 5.000 динара.³⁶⁰

³⁵⁹ *Општи Кривични зборник*, „Геца Кон“, Београд, 1929.

³⁶⁰ Николић Д., *op. cit.*, стр. 53–54.

2.2. ЗАКОН О ОПОЈНИМ ДРОГАМА ФЕДЕРАТИВНЕ НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Након завршетка Другог светског рата, 30. априла 1949, Федеративна Народна Република Југославија ратификовала је Конвенцију за ограничење производње и регулисање расподеле опојних дрога, сачињену у Женеви 13. јула 1931. и Протокол донет у Паризу 19. новембра 1948,³⁶¹ којим се стављају под међународну контролу дроге које нису обухваћене Конвенцијом од 13. јула 1931. о ограничењу производње и регулисању расподеле опојних дрога измењене Протоколом потписаним у Лејк Саксесу 11. децембра 1946. године. Овом ратификацијом ФНРЈ је преузела обавезу да производњу дрога стави под контролу уз поштовање одговарајућих ограничења и да доставља одговарајуће извештаје међународним органима, првенствено Сталном централном комитету и Генералном секретару Организације уједињених нација. Ови извештаји су се односили на процену количине дрога потребне за употребу у медицинске и научне сврхе, као и количину потребну за прераду за домаћу потрошњу и за извоз.

Преузета је и обавеза да се успостави специјална администрација која ће бити задужена да примењује одредбе ове конвенције, да регулише, надгледа и контролише трговину дрогама, као и да организује борбу против токсикоманије, предузимајући све потребне мере да би спречила њено ширење и сузбила недопуштену трговину дрогама. Држава је преузела и обавезу да од свих произвођача са своје територије захтева тромесечне извештаје о производњи дрога, као и да све дроге које заплени у недопуштеној трговини уништи или преради у непојне супстанце, односно да их употреби у медицинске или научне сврхе. Посебно је важна обавеза сарадње са другим државама уговорницама која се манифестује у достављању, преко Генералног секретара Организације уједињених нација, закона и правилника који се доносе с циљем спровођења ове конвенције, као и обавештења о сваком случају недопуштене трговине који се открије и који може бити од значаја, било због количине дроге у питању, било због индикација које случај може да пружи у погледу извора из којег се снабдева дрогама недопуштена трговина или методе који примењују лица која се баве недопуштеном трговином.

---

³⁶¹ „Службени лист ФНРЈ“, број 41/49.

После ове ратификације, 1950. године, донет је Закон о опојним дрогама којим је била уређена област производње и промета опојних дрога према међународно преузетим обавезама. Овај закон је одређивао (члан 1) да се, с циљем заштите народног здравља и спречавања неовлашћене употребе опојних дрога, њихових сировина, њихове производње, фабрикације, прераде и промета, опојне дроге стављају под контролу државе. Посебну важност имале су казнене одредбе којима су први пут код нас конституисана самостална кривична дела у вези са опојним дрогама, а били су прописани и прекршаји. Реч је о следећим делима:

а) Биће кривичног дела из члана 16. Закона о опојним дрогама састојало се у одговорности произвођача који у одређеном року не предају овлашћеном државном откупном предузећу произведену количину сировог опијума. За ово кривично дело била је прописана новчана казна до 50.000 динара или казна поправног рада.

б) Кривично дело из члана 17. Закона о опојним дрогама чинило је лице које с циљем зараде неовлашћено производи, фабрикује или прерађује опојне дроге или које неовлашћено продаје, или на други начин ставља у промет, купује или преноси опојне дроге. Била је запређена казна поправног рада или казна лишења слободе до две године. Ко је ово дело учинио као члан кријумчарске банде, или је ово дело вршио у виду заната или га је учинио у поврату, кажњавао се лишењем слободе са принудним радом до три године.

в) Чланом 18. Закона о опојним дрогама било је инкриминисано као кривично дело неовлашћено изношење из земље или уношење у земљу опојне дроге, а била је запређена казна лишења слободе до три године. Ко је ово дело учинио као члан кријумчарске банде, или је ово дело вршио у виду заната или га је учинио у поврату, кажњавао се лишењем слободе са принудним радом до пет година.

г) Поред ова три самостална кривична дела, Закон о опојним дрогама предвиђао је у члану 15. одговорност за прекршај који су чинили руководилац и одговорни службеник предузећа које откупљује сирови опијум, или фабрикује, или прерађује опојне дроге, или набавља и расподељује лекове, увози или извози

опојне дроге, као и апотекарске и ветеринарске установе, које у оквиру своје делатности не воде посебне књиге о примању и издавању опојних дрога. За руководиоца и одговорног службеника била је предвиђена новчана казна до 20.000 динара.³⁶²

2.3. КРИВИЧНИ ЗАКОНИК ФЕДЕРАТИВНЕ НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ ИЗ 1951. ГОДИНЕ

Кривично дело чијим су се прописивањем сузбијале злоупотребе опојних дрога у Кривичном законнику ФНРЈ из 1951, носило је назив неовлашћена производња, прерађивање и продаја опојних дрога и отрова (члан 208). Основни облик (став 1) састојао се у неовлашћеној производњи, преради, продаји или на други начин стављању у промет, или ради продаје куповини или преношењу опијума, кокаина, морфијума или других опојних дрога или отрова. Била је запређена казна затвора од три месеца до три године. Поред основног облика, ово кривично дело имало је и квалификовани облик (став 2) који је постојао уколико је основни облик кривичног дела вршен у виду заната или од стране више лица која су се удружила за вршење дела. За овај облик, била је прописана казна затвора најмање шест месеци или строги затвор до пет година.³⁶³ Мера безбедности (став 3) предвиђала је да ће се опојне дроге, односно отрови као и средства за њихово справљање одузети.

Изменама и допунама Кривичног законика из 1959, код основног облика кривичног дела из члана 208. повећан је запређени максимум казне, тако што је била запређена казна затвора најмање три месеца, без назначења посебног максимума, што значи да се примењивао општи максимум за ову врсту казне а то је био пет година затвора. Код тежег облика овог кривичног дела (став 2),

---

³⁶² Николић Д., *op. cit.*, стр. 57–58.

³⁶³ Кривични законик ФНРЈ из 1951. прописивао је следеће врсте казни: смртну казну; строги затвор; затвор; ограничење грађанских права; забрану бављења одређеним занимањем; конфискацију имовине и новчану казну. Казна строгог затвора није могла бити краћа од шест месеци ни дужа од двадесет година, док казна затвора није могла бити краћа од три дана ни дужа од пет година. То даље значи да је за квалификовани облик кривичног дела из члана 208. Кривичног законика ФНРЈ из 1951, суд могао изрећи казну затвора у распону од шест месеци до пет година или казну строгог затвора у распону од шест месеци до пет година.

декриминализована је она квалификаторна околност која се односила на вршење основног облика у виду заната, док је забрањена казна остала иста.

Новим изменама и допунама извршеним 1973, кривично дело из члана 208. Кривичног законика регулисано је на битно другачији начин. Основни облик (став 1) вршио је онај ко неовлашћено производи, прерађује, продаје или нуди на продају, или ради продаје купује, држи или преноси, или посредује у продаји или куповини, или на други начин неовлашћено ставља у промет супстанце или препарате који су проглашени за опојне дроге или отрове. За овај облик кривичног дела била је забрањена казна затвора најмање три месеца или строги затвор до пет година.

Иста казна била је забрањена и за посебан облик (став 2), који је представљао новитет у нашем кривичном законодавству, а чинио га је онај ко наводи другог на уживање опојне дроге, или му даје опојну дрогу да је ужива он или друго лице, или стави на располагање просторије ради уживања опојне дроге.

Ако је дело из става 1. овог члана извршило више лица која су се удружила за вршење ових дела, или ако је дело из става 2. учињено према малолетнику, односно ако је дело из става 2. изазвало нарочито тешке последице, радило се о квалификованом облику кривичног дела (став 3) за који је била забрањена казна строгог затвора до десет година.

Мера безбедности је прописивала (став 4) да ће се опојне дроге, односно отрови као и средства за њихово справљање одузети.

2.4. КРИВИЧНИ ЗАКОН СОЦИЈАЛИСТИЧКЕ ФЕДЕРАТИВНЕ РЕПУБЛИКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ ИЗ 1976. ГОДИНЕ

Кривичним законом СФРЈ из 1976. године, који је ступио на снагу 1. јула 1977, у глави дванаест постојала су два кривична дела чијим су се прописивањем сузбијале злоупотребе опојних дрога. Ова кривична дела су: неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога (члан 245) и омогућавање уживања опојних дрога (члан 246). Поред опојних дрога, овим законом се као објект радње извршења одређују и психотропне супстанце.

Основни облик кривичног дела неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога (став 1) чинио је онај ко неовлашћено производи, прерађује, продаје или нуди на продају, или ради продаје купује, држи или преноси, или посредује у продаји или куповини, или на други начин неовлашћено ставља у промет супстанце или препарате који су проглашени за опојне дроге или психотропне супстанце. Била је прописана казна затвора од шест месеци до пет година.

Квалификовани облик (став 2) постојао је ако је основни облик кривичног дела извршило више лица која су се удружила за вршење тих дела, или је учинилац овог дела организовао мрежу препродаваца или посредника, или ако је дело учињено са нарочито опасном дрогом или психотропном супстанцом. У том случају, запрећена казна је била од једне до десет година. Била је прописана мера безбедности (став 3) која је предвиђала да ће се опојне дроге, односно психотропне супстанце, као и средства за њихово прављење одузети.

Овим законом, поред тога што је извршена измена ове инкриминације утолико што су као предмет дела са опојним дрогама изричито изједначене и психотропне супстанце, дошло је и до промене тако што је изостављена неовлашћена производња и стављање у промет отрова, пошто је ово кривично дело унето у члан 31. Закона о промету отрова.³⁶⁴

Основни облик кривичног дела омогућавање уживања опојних дрога (члан 246. став 1) чинио је онај ко наводи другог на уживање опојне дроге или психотропне супстанце, или му даје опојну дрогу или психотропну супстанцу да је ужива он или друго лице, или стави на располагање просторије ради уживања опојне дроге или психотропне супстанце, или на други начин омогућује другом да ужива опојну дрогу или психотропну супстанцу. За овај облик била је запрећена казна затвора од три месеца до пет година. Квалификовани облик (став 2) овог кривичног дела постојао је ако је основни облик учињен према малолетнику или према већем броју лица, или са нарочито опасном опојном дрогом или психотропном супстанцом, или је изазвало нарочито тешке последице, за шта је

---

³⁶⁴ Срзентић Н. и др., *Коментар Кривичног закона Социјалистичке Федеративне Републике Југославије*, Београд, 1995, стр. 753.

била забраћена казна затвора од једне до десет година. Било је прописано одузимање опојне дроге и психотропне супстанце (став 3).

Законом о изменама и допунама Кривичног закона СФРЈ из 1990. драстично су поштрене казне за кривична дела којима се сузбијају злоупотребе опојних дрога. За основни облик кривичног дела неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога уместо до тада забраћене казне затвора од шест месеци до пет година, прописана је казна затвора од једне до десет година, док је за квалификаторни облик уместо казне затвора од једне до десет година прописан затвор од најмање три године. Такође, прописан је и нови облик кривичног дела који је чинио онај ко неовлашћено прави, набавља, поседује или даје на употребу опрему, материјал или супстанце за које зна да су намењене за производњу опојних дрога, за који облик је била забраћена казна затвора од шест месеци до пет година.

Код кривичног дела омогућавање уживања опојних дрога, измењена је само квалификаторна околност код тежег облика, тако што је уместо већег броја лица, било прописано да је за постојање овог облика кривичног дела неопходно да је основни облик учињен према више лица, док је квалификаторна околност да је основни облик учињен нарочито опасном опојном дрогом или психотропном супстанцом изостављена.

2.5. ОСНОВНИ КРИВИЧНИ ЗАКОН (ИЗМЕНЕ И ДОПУНЕ ИЗ 2003. ГОДИНЕ)

Законом о изменама и допунама Кривичног закона из 2003. године, промењен је назив закона у Основни кривични закон, а поред измена код других кривичних дела, извршене су и промене код кривичних дела којима се сузбијају злоупотребе опојних дрога. С обзиром на то да је овим изменама санкционисано и држање опојних дрога које није учињено ради продаје, промењен је назив кривичног дела из члана 245. Основног кривичног закона, тако да се од тада зове неовлашћена производња, држање и стављање у промет опојних дрога. Основни облик (став 1) кривичног дела чинио је онај ко неовлашћено производи, прерађује, продаје или нуди на продају, или ради продаје купује, држи или преноси, или посредује у продаји или куповини, или на други начин неовлашћено ставља у

промет супстанце или препарате који су проглашени за опојне дроге. За овај облик кривичног дела, драстично је повећана запрећена казна затвора, тако да је уместо дотадашње казне затвора од једне до десет година била запрећена казна затвора најмање пет година.

Квалификовани облик (став 2) постојао је ако је основни облик извршило више лица која су се удружила за вршење тих дела, или је учинилац овог дела организовао мрежу препродаваца или посредника, за који је била запрећена казна затвора најмање седам година.

Новоуведени облик кривичног дела (став 3) чинио је онај ко неовлашћено држи супстанце или препарате који су проглашени за опојне дроге, а била је запрећена новчана казна или затвор до три године.

Онај ко неовлашћено прави, набавља, поседује или даје на употребу опрему, материјал или супстанце за које зна да су намењене за производњу опојних дрога, чинио је кривично дело (став 4) за које је била запрећена казна затвора од шест месеци до пет година, а било је прописано и одузимање опојних дрога и средстава за њихово справљање (став 5).

2.6. КРИВИЧНИ ЗАКОНИК ИЗ 2005. ГОДИНЕ

Кривични законик из 2005. године који је ступио на снагу 1. јануара 2006, донео је неколико новина. Прво је смањена запрећена казна за основни и квалификовани облик кривичног дела неовлашћена производња, држање и стављање у промет опојних дрога из члана 245. Основног кривичног закона, тако што је уместо казне затвора од најмање пет година за основни облик (став 1), који је остао непромењен, била запрећена казна затвора од две до дванаест година, док је за квалификовани облик (став 2), који је такође остао непромењен, била прописана казна затвора од пет до петнаест година, уместо до тада предвиђене казне затвора од најмање седам година.

Облик кривичног дела (став 3) који је санкционисао неовлашћено држање супстанци или препарата који су проглашени за опојне дроге остао је непромењен. Додат је нови став којим се предвиђала могућност ослобађања од

казне за учиниоца кривичног дела прописаног ставом 3. уколико је опојну дрогу држао за сопствену употребу (став 4).

Новитет је био и прописивање могућности да се учинилац кривичног дела из неког од облика прописаног у једном од прва три става, ослободи од казне уколико открије од кога набавља опојну дрогу (став 5).

Закон о изменама и допунама Кривичног законика, у септембру 2009, донео је значајне промене које се односе на кривична дела чијим се прописивањем сузбијају злоупотребе опојних дрога.³⁶⁵

3. НЕОВЛАШЋЕНА ПРОИЗВОДЊА И СТАВЉАЊЕ У ПРОМЕТ ОПОЈНИХ ДРОГА (ЧЛАН 246. КЗ)

3.1. ОБЛИЦИ КРИВИЧНОГ ДЕЛА

3.1.1. ОСНОВНИ ОБЛИК

Кривично дело неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога из члана 246. Кривичног законика налази се у двадесет трећој глави, која прописује кривична дела против здравља људи. За потпуно разумевање овог кривичног дела неопходно је имати у виду међународне конвенције које је наша земља ратификовала у овој области. Најважнија је Конвенција Организације уједињених нација против незаконитог промета опојним дрогама и психотропним супстанцама усвојена у Бечу 1988. године.³⁶⁶ Посебну важност има члан 3. ове конвенције који за одређене делатности прописује обавезу страна потписница да их предвиде као кривично дело, као и делатности у погледу којих се препоручује њихово инкриминисање. Такође, Јединствена конвенција о опојним дрогама из

---

³⁶⁵ Закон о изменама и допунама Кривичног законика из децембра 2012. има само две измене које се односе на кривична дела којима се сузбијају злоупотребе опојних дрога. Наиме, овим законом се на бољи начин дефинише појам опојних дрога и брише се бесмислени став 4. члана 247. Кривичног законика који је предвиђао некажњавање здравственог радника који у оквиру пружања медицинске помоћи омогућава уживање опојне дроге.

³⁶⁶ „Службени лист СФРЈ – Међународни уговори“, број 14/90.

1961,³⁶⁷ коју је наша земља ратификовала 1964, као и Конвенција о психотропним супстанцама из 1971.³⁶⁸ од посебне су важности за ову област.³⁶⁹

Основни облик (став 1) кривичног дела неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога садржи већи број алтернативно прописаних радњи извршења. Као радњу извршења закон предвиђа неовлашћену производњу, прераду, продају или нуђење на продају опојних дрога. Истовремено, радња извршења може се састојати и у неовлашћеној куповини, држању или преносу ради продаје, односно у посредовању у неовлашћеној продаји или куповини опојне дроге. Такође, радња извршења основног облика представља и сваки други начин на који се неовлашћено ставља у промет супстанца или препарати који су проглашени за опојне дроге. Суштински, овако наведене радње извршења могу се сврстати у две основне групе: 1) радње извршења које су производног карактера и 2) радње извршења које се односе на промет опојних дрога.³⁷⁰

Ако би исто лице учинило више радњи извршења, нпр. након што неовлашћено произведе опојне дроге, неовлашћено их преноси ради продаје, затим их нуди на продају и на крају их неовлашћено прода, оно би извршило само једно кривично дело неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога, док би чињеница да је учињено више радњи извршења могла да се узме у обзир као отежавајућа околност приликом одмеравања казне. У том случају, реч је о привидном стицају кривичних дела по основу алтернативитета.

3.1.1.1. Производња и прерада опојне дроге

Под производњом опојне дроге подразумева се процес стварања опојне дроге који може бити различит у зависности од тога да ли је реч о природним или вештачким дрогама, а тај процес зависи и од врсте дроге о којој је реч. У ствари, производња опојне дроге представља њено стварање из одређене материје, односно сировине, која може бити природног или синтетичког порекла, или

---

³⁶⁷ „Службени лист СФРЈ – Додатак“, број 2/64.

³⁶⁸ „Службени лист СФРЈ“, број 40/73.

³⁶⁹ Стојановић З., *Коментар Кривичног законика*, Београд, 2006, стр. 574–575.

³⁷⁰ Делибашић В., „Кривично дело неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога из члана 246. Кривичног законика“, *Бранич*, број 3–4, Београд, 2010, стр. 83.

комбинованог природно-синтетичког порекла. Битно је да та супстанца сама по себи нема својства опојне дроге. Прерада опојне дроге обухвата даљу дораду материје односно сировине која већ има својство опојне дроге, али се то својство процесом прераде појачава, односно модификује. У том случају супстанца која представља опојну дрогу добија други облик, односно агрегатно стање, када се, нпр. од дроге која је у облику прашка праве таблете или се од дроге у течном стању добија дрога у чврстом стању. Опојна дрога може се прерађивати и на други начин, када се одговарајућим прерађивачким поступком и применом одређених технологија, обезбеђују модификована својства првобитне дроге.³⁷¹

Овде је важно рећи да се промена агрегатног стања опојне дроге до које долази приликом непосредног конзумирања опојне дроге не сматра прерадом опојне дроге која би се подводила под радњу извршења овог кривичног дела. Наиме може се догодити да лице које жели да конзумира опојну дрогу, нпр. хероин, који се налази у облику праха, загревањем топи ову опојну дрогу и претвара је у течно стање што му омогућава да је убризга у вену или да, приликом употребе крека, прах загрева како би се претворио у гасовито стање ради удисања. У овим ситуацијама промена агрегатног стања опојне дроге не би се сматрала прерадом опојне дроге, већ процесом конзумирања што се не би подводило под радњу извршења овог кривичног дела.

Лазаревић сматра да се под прерадом, поред добијања једне дроге из друге или пречишћавања дроге, односно побољшавања њеног квалитета, подразумева и додавање других састојака.³⁷² Међутим, додавање других састојака опојним дрогама, као што су шећер, млеко у праху, беби пудер или нека друга супстанца, који смањују чистоћу основне дроге, али не утичу на њен хемијски састав, тешко се може подвести под појам прераде. Оваквим додавањем разних супстанци повећава се маса опојне дроге ради увећања зараде приликом продаје, али се тиме не дира у суштину опојне дроге па се због тога не може прихватити да је реч о преради.

Мотив учиниоца да производи или прерађује опојну дрогу је ирелевантан. Без обзира на то да ли учинилац производи, односно прерађује опојну дрогу ради

---

³⁷¹ Шкулић М., *Организовани криминалитет*, Београд, 2003, стр. 146–147.

³⁷² Лазаревић Љ., *Коментар Кривичног законика Републике Србије*, Београд, 2006, стр. 653.

продаје или личне употребе чини основни облик кривичног дела неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога. Овде се уочава једна битна разлика код других радњи извршења овог кривичног дела. Наиме, уколико неко купује, држи или преноси опојну дрогу ради продаје чини основни облик овог кривичног дела. Међутим, уколико то не чини ради продаје, него, нпр. неовлашћено држи опојну дрогу у мањој количини за сопствену употребу, то је онда знатно лакше кривично дело, неовлашћено држање опојних дрога. У том смислу се поставља питање да ли би било прихватљиво да се и производња и прерада опојних дрога за личну употребу санкционишу као лакши облик кривичног дела. С обзиром на то да је производња и прерада опојних дрога за личну употребу од мање друштвене опасности него уколико се те радње предузимају с циљем стављања опојних дрога у промет, такво решење се појављује као прихватљиво. У сваком случају, онај ко производи опојну дрогу ради личне употребе, а затим тако произведену опојну дрогу држи у мањој количини за личну употребу врши само ово кривично дело, односно није реч о стицају с кривичним делом неовлашћено држање опојних дрога. Тада би се радило о привидном стицају по основу консумпције и постојало би само кривично дело неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога.

Треба имати у виду и то да Закон о психоактивним контролисаним супстанцама под производњом опојне дроге подразумева припрему, изоловање, синтезу, пречишћавање, модификацију, прераду, мешање, паковање као и сваки други поступак којим се добија или се доприноси добијању опојне дроге коришћењем хемијских, физичких и биолошких процеса. Под прометом опојних дрога подразумева се промет на велико који обухвата извоз, увоз, транзит, превоз, складиштење, дистрибуцију, продају, куповину, посредовање при куповини или продаји и слично. У ствари, Закон о психоактивним контролисаним супстанцама (члан 22) прописује да се ове радње сматрају производњом, односно прометом психоактивних супстанци у које спадају опојне дроге и остале психоактивне контролисане супстанце, а које делатности обављају правна лица у складу са овим законом и прописима донетим за спровођење овог закона.

3.1.1.2. Продаја и нуђење на продају опојне дроге

Под продајом опојне дроге подразумева се склапање уговора о продаји између власника дроге и купца, према коме се власник дроге обавезује да пренесе на купца право својине и да му у ту сврху преда дрогу, а купац се обавезује да плати цену у новцу и преузме дрогу. С обзиром на то да је за постојање овог кривичног дела неопходно да се продаја врши неовлашћено, такав уговор би био ништав. То значи да се под продајом опојне дроге, код овог кривичног дела, не подразумева склапање уговора о продаји како то предвиђа Закон о облигационим односима, већ се под тим појмом подразумева фактичка радња продаје. Склапањем споразума о битним елементима продаје, односно прихватањем споразума о врсти, количини и цени опојне дроге сматра се да је дошло до продаје опојне дроге, и у том случају извршилац кривичног дела биће лице које продаје опојну дрогу, а по правилу и лице које купује опојну дрогу.

Треба имати у виду чињеницу да ће од намере купца и количине купљене опојне дроге зависити од тога да ли, односно које кривично дело врши купац. Ако купац купује опојну дрогу, а то не чини ради даље продаје, нити за сопствену употребу, купац не чини ниједно кривично дело. Уколико купац купује дрогу у мањој количини за сопствену употребу и при томе је преузме, утолико купац врши кривично дело неовлашћено држање опојних дрога. Међутим, ако је купује ради продаје и, при томе, преузме опојну дрогу, онда врши кривично дело неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога.

У случају да купац опојну дрогу купује у мањој количини за сопствену употребу и при томе је не преузме, он врши кривично дело неовлашћено држање опојне дроге у покушају, које, с обзиром на запрећену казну, не би било кажњиво.³⁷³ У ситуацији у којој купац опојну дрогу купује ради продаје и, при томе, не преузме опојну дрогу, поставља се, као спорно, питање да ли је онда реч о довршеном кривичном делу неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога или о покушају овог кривичног дела. С обзиром на то да је уговор о куповини склопљен оног момента када су се странке споразумеле о битним елементима продаје, односно прихватањем споразума о врсти, количини и цени

---

³⁷³ За кривично дело неовлашћено држање опојних дрога предвиђена је новчана казна или казна затвора до три године, уз могућност ослобађања од казне.

опојне дроге, прихватљивији је став да је реч о довршеном кривичном делу. У прилог овом тумачењу иде и чињеница да законодавац користи трајни глагол „купује“, што не подразумева обавезу да је опојна дрога и купљена, а још мање да је и преузета.

Став да је за довршено кривично дело довољно да је склопљен споразум о врсти, количини и цени опојне дроге, односно да није неопходно да је дошло до примопредаје опојне дроге заузима и Апелациони суд у Београду који у свом решењу наглашава да је кривично дело неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога довршено споразумом купца и продавца у погледу робе и цене, због чега није потребно да је дошло и до реализације постигнутог споразума у виду предаје опојне дроге купцу.³⁷⁴

За разлику од продаје, у случају нуђења на продају опојних дрога постоји само понуда као једнострана изјава воље продавца. При томе, понуда мора да садржи јасно изражену намеру понудиоца да одређену количину опојне дроге прода понуђеном лицу за одређени новчани износ. Дрога се може нудити на продају на различите начине, али се ова радња кривичног дела тешко доказује јер се дрога на продају нуди веома опрезно, провереним и поузданим потрошачима који су често зависници од опојне дроге, због чега одбијају сваку сарадњу са државним органима.³⁷⁵ Кривично дело је довршено оног тренутка када је упућена озбиљна понуда за продају дроге и када је понуђени такву понуду примио, без обзира на то да ли је понуђени прихватио или није прихватио понуду. У ствари, ова радња кривичног дела постоји само у случају да је понуда примљена а није прихваћена, или у временском интервалу од пријема понуде до њеног прихватања. У моменту када понуђени прихвати понуду, с обзиром на то да у том тренутку настаје сагласност о врсти, количини и цени дроге, чиме је склопљен уговор о продаји, долази до продаје дроге, односно тада је извршена радња продаје опојне дроге, која у себи садржи радњу нуђења као претходну фазу.

Када је у питању радња кривичног дела која се састоји у нуђењу опојне дроге на продају поставља се питање да ли је неопходно да лице које нуди дрогу

---

³⁷⁴ Решење Апелационог суда у Београду Кж број 5207/2011 од 26. јануара 2012. године.

³⁷⁵ Ракочевић В., „Откривање и сузбијање злоупотребе дрога“, докторска дисертација, Београд, 2003, стр. 116–117.

заиста и поседује опојну дрогу коју нуди. Одговор на ово питање је негативан, јер законодавац није захтевао да учинилац поседује опојну дрогу у тренутку када се опојна дрога нуди на продају. За постојање овог кривичног дела довољно је да учинилац објективно може да дође до опојне дроге коју нуди, односно да објективно може на било који начин да испуни своју обавезу, или да макар искрено верује да може то да учини. У супротном, ако учинилац не поседује опојну дрогу коју нуди и при томе не постоји могућност да је набави, односно да своју обавезу испуни и тога је свестан, не би се радило о овом кривичном делу већ о кривичном делу превара из члана 208. Кривичног законика.³⁷⁶ Уколико би се догодило да понуђени прихвати и плати уговорену цену, радило би се о довршеном кривичном делу превара коју чини понудилац. Међутим, у том случају би и оштећени из овог кривичног дела, могао бити учинилац неког кривичног дела. Наиме, уколико је оштећени куповао дрогу ради даље продаје радило би се о довршеном кривичном делу неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога. Овакво решење се намеће јер законодавац одређује као једну од могућих радњи овог кривичног дела куповину опојне дроге ради даље продаје, при чему се не поставља услов да је дрога и купљена, односно да је купац дрогу преузео. Дакле, плаћањем куповне цене за опојну дрогу кривично дело је довршено. Међутим, уколико је купац опојну дрогу куповао за сопствену употребу, уз услов да је у питању мања количина, па опојну дрогу не преузме, радило би се о кривичном делу неовлашћено држање опојних дрога у покушају, које дело, с обзиром на запрећену казну, не би било кажњиво.

3.1.1.3. Куповина, држање и пренос опојне дроге ради продаје

Радња извршења основног облика која се састоји у куповини, држању или преносу опојне дроге, за постојање овог кривичног дела, мора бити извршена ради продаје. У супротном, не би се радило о кривичном делу неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога. При томе, треба правити разлику између држања и преноса које није учињено ради продаје, с једне стране, када би

---

³⁷⁶ Кривично дело превара из члана 208. Кривичног законика чини онај ко у намери да себи или другом прибави противправну имовинску корист доведе кога лажним приказивањем или прикривањем чињеница у заблуду или га одржава у заблуди и тиме га наведе да овај на штету своје или туђе имовине нешто учини или не учини.

се увек радило о кривичном делу неовлашћено држање опојних дрога, уз додатни услов да је у питању мања количина опојне дроге набављене за сопствену употребу и, с друге стране, куповине која није извршена ради продаје. У другом случају, купац, све док не преузме купљену дрогу, не врши ниједно кривично дело, јер до преузимања дроге купац, евентуално, врши покушај кривичног дела неовлашћено држање опојних дрога, које, с обзиром на запрећену казну, није кажњиво. Тек у тренутку пријема опојне дроге, купац врши кривично дело неовлашћено држање опојне дроге, и то само под условом да се опојна дрога купује да би се држала у мањој количини за сопствену употребу.

Међутим, поставља се питање, уколико се опојна дрога купује, држи или преноси, а да се то не чини ради продаје, нити за сопствену употребу, да ли се у том случају ради о кривичном делу и ако се ради о којем. С обзиром на језичко тумачење кривичних дела која се односе на злоупотребе опојних дрога, могао би се аргументовано бранити став да се у том случају није реч о кривичном делу. Мора се нагласити да би таква ситуација у пракси била врло ретка, али не и немогућа. Она би постојала, нпр. када родитељ купује, држи или преноси опојну дрогу с намером да је да свом детету уколико западне у апстиненцијалну кризу. Све до момента док се опојна дрога не преда другом лицу, не би се радило ни о једном кривичном делу. У наведеном примеру, од момента предаје опојне дроге свом детету, радило би се о кривичном делу омогућавање уживања опојних дрога из члана 247. Кривичног законика.

У судској пракси посебан значај има радња држање опојне дроге ради продаје. Држање је фактичка власт на ствари, у овом случају опојне дроге, па није од значаја чија је опојна дрога, односно ко је њен стварни власник. Овде се јавља проблем разграничења са кривичним делом неовлашћено држање опојних дрога, а још је озбиљнији проблем разграничења са случајевима који уопште нису обухваћени криминалном зоном. Наиме, реч је о држању опојне дроге која није намењена продаји. Иако је то често изговор који се користи у одбрани окривљених с циљем избегавања одговорности, не може се оспорити да заиста постоје и такви случајеви када неко држи опојну дрогу не ради продаје, већ из неког другог разлога. Не би било оправдано да се пође од претпоставке да се

опојне дроге које у већој количини увек држе ради продаје иако се таква тенденција назире у нашој судској пракси.³⁷⁷

Одговор на питање да ли се опојна дрога држала за продају или личну употребу зависи од оцене свих околности конкретног случаја. Као критеријуми који могу послужити за утврђивање ове чињенице могу користити, поред количине, и врста опојне дроге која је предмет кривичног дела, место проналаска опојне дроге, изглед околине где је дрога сакривена, личност учиниоца кривичног дела, а посебно његова евентуална осуђиваност за ово или неко сродно кривично дело, затим околност да ли је у питању зависник од опојне дроге и слично. Значајан критеријум јесте и одговор на питање колико је одређене врсте опојне дроге потребно просечном конзументу те дроге за неколико дана.³⁷⁸

Један од критеријума може бити и начин на који је дрога упакована. При томе, судска пракса, по правилу, овај критеријум погрешно користи, нарочито када је у питању мања количина опојне дроге, која је готово увек упакована у мање пакетиће. Тада судови овај критеријум користе крајње некритично. Обично се чињеница да је опојна дрога упакована у мање пакетиће узима као доказ да је она припремљена за даљу продају. То апсолутно није тачно, јер се приликом таквих тврдњи заборавља чињеница да је и тај држалац купио дрогу упаковану у мање пакетиће, јер се мале количине дроге могу купити само у мањим пакетићима.³⁷⁹ Стога, овај критеријум мора да се примењује са много више опреза и у вези са другим наведеним критеријумима.

Став да се не може само на основу начина на који је упакована опојна дрога извести закључак о намери неког лица да је продаје, посебно када је то лице зависник од конзумирања опојних дрога, а у питању је релативно мала количина

---

³⁷⁷ Стојановић З., *Коментар Кривичног законика*, Београд, 2012, стр. 713–714.

³⁷⁸ *Ibid.*, стр. 718.

³⁷⁹ Примера ради, треба истаћи и да се цигарете не купују неупаковане, него у боксу који садржи десет кутија, а у свакој кутији се налази по двадесет цигарета. При томе, није спорно да сви који купују цигарете за личну употребу ове купују управо упаковане у мање пакетиће, односно паклице цигарета. Ако неко поседује бокс цигарета, то не значи, под изговором *да су цигарете упаковане у мање пакетиће спремне за даљу продају*, да се то лице бави продајом цигарета.

опојне дроге, заузима и Врховни суд Србије у својој пресуди Кж I број 2176/05 од 28. новембра 2005. године.³⁸⁰

Појам преношење опојне дроге, као радња извршења основног облика кривичног дела, подразумева пренос опојне дроге с једног места на друго, без обзира на начин преношења. Постоји читав спектар начина преношења дроге и различита средства која се за то користе. Радња преношења је започета, а тиме је и кривично дело довршено, самим пријемом у државину опојне дроге намењене преносу, што се мора и доказати. Много је лакше доказати пренос опојне дроге код личног преношења, с обзиром на то да је радња извршена самим пријемом опојне дроге, док ће у случају преношења дроге употребом превозних средстава таква оцена зависити од тога о ком превозном средству је реч, колико лица се у њему налази и тако даље.³⁸¹ Дрога се може преносити унутар земље, преко наше земље, изношењем производа у иностранство или уношењем из иностранства у земљу.³⁸²

Када је у питању преношење опојне дроге, Јовашевић посебно истиче да се у кривичноправној теорији јавља мишљење да ово кривично дело постоји и када окривљени само пренесе опојну дрогу иако нема намеру да је прода на територији наше земље.³⁸³ С тим у вези, мора се нагласити да је потпуно ирелевантно где извршилац намерава да продаје опојну дрогу, у нашој земљи или у некој другој. При томе, посебно се мора истаћи да лице које преноси опојну дрогу уопште и не мора да има намеру да опојну дрогу продаје, довољно је да је свестан да се опојна дрога преноси ради продаје, а саму продају може да организује неко друго лице, што је у пракси и најчешћи случај. Наиме, организатор посла, стварни продавац или купац, готово увек ангажује курире, који само преносе опојну дрогу ради продаје, а у самој продаји не учествују. И поред тога што не учествују у продаји, односно што као курири немају намеру да опојну дрогу продају, нити у нашој, нити у некој другој земљи, они врше ово кривично дело јер преносе дрогу ради продаје. Саму продају, у том случају, врши неко друго лице које се појављује као

---

³⁸⁰ Станојчић Г., *Кривични законик са судском праксом, регистром појмова и табеларним приказом кривичних дела*, Београд, 2010, стр. 111.

³⁸¹ Ракочевић В., *op. cit.*, стр. 119.

³⁸² Срзентић Н. и др., *op. cit.*, стр. 752.

³⁸³ Јовашевић Д., „Кривична дела у вези са опојним дрогама“, *Правни живот*, број 9, Београд, 1996, стр. 188.

извршилац овог кривичног дела, а саму радњу извршења остварује у облику продаје. Дакле, у том случају имали бисмо два извршиоца, једног који преноси опојну дрогу ради продаје и другог који продаје опојну дрогу.

За постојање довршеног кривичног дела довољно је да је опојна дрога преузета, односно да се преношење ради продаје започне, где год да се планира таква продаја. Прописивањем овог кривичног дела не штити се здравље људи само на територији наше земље, већ на територији читаве међународне заједнице, што јасно произилази из свих међународних конвенција које је наша земља потписала у овој области и тиме преузела такву обавезу. Такође, и језичко тумачење не даје за право да се помисли да дело постоји само ако је преносилац имао намеру да ту опојну дрогу продаје на територији наше земље, напротив. Томе треба додати и неспорну чињеницу, да, уколико лице које преноси опојну дрогу има намеру и да је прода, без обзира на то да ли намерава да је продаје у нашој или у другој држави, оно би, моментом преузимања опојне дроге, извршило радњу кривичног дела која се састоји у држању опојне дроге ради продаје. У тој ситуацији пренос опојне дроге ради продаје, само је још једна радња извршења, али је у том случају реч о једном кривичном делу, јер је у питању привидни стицај по основу алтернативитета.

3.1.1.4. Посредовање у продаји или куповини опојне дроге

Под посредовањем у продаји или куповини опојне дроге подразумевају се све оне делатности које посредник предузима, на основу раније склопљеног договора са налогодавцем, с циљем проналаска и довођења у везу са налогодавцем лица које би с њим преговарало о продаји, односно куповини опојне дроге. Радња кривичног дела довршена је у моменту довођења у везу лица која преговарају о продаји, односно куповини дроге, без обзира на то на који начин је успостављен контакт. Потпуно је ирелевантно да ли је између њих постигнут споразум, односно да ли је дошло до продаје дроге или није. Само посредовање у продаји или куповини опојне дроге може да се врши непосредно или посредно, када је у посредовање укључено више лица. У том случају, сви учесници у ланцу посредника врше ово кривично дело. Треба нагласити да је

посредовање при продаји или куповини опојних дрога једна од радњи овог кривичног дела и да се тиме остварује један од облика кривичног дела неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога, а не облик саучесништва.

Могло би се појавити као спорно питање да ли постоји радња посредовања у случају да за ту делатност није уговорена ни примљена накнада у случају да дође до купопродаје дроге. Треба имати у виду чињеницу да се код овог кривичног дела делатности предузимају неовлашћено, а то даље значи да је у питању ништави уговор о посредовању у смислу Закона о облигационим односима.³⁸⁴ Зато се овде под посредовањем подразумева фактичка, а не правна радња. Радња посредовања код овог кривичног дела постојаће и у случају када није уговорена ни примљена награда за посредовање у случају да се склопи споразум о продаји опојне дроге.

Такође, када је у питању посредовање као радња извршења овог кривичног дела, могло би се појавити као спорно питање да ли се под радњом извршења подразумева само посредовање у неовлашћеној продаји, односно куповини опојне дроге, или се под радњом извршења подразумева и неовлашћено посредовање у дозвољеној продаји, односно куповини опојне дроге. Имајући у виду чињеницу да се суштина овог кривичног дела састоји у сузбијању неовлашћеног промета опојних дрога, односно у сузбијању недозвољене продаје или куповине, треба сматрати да неовлашћено посредовање у дозвољеној продаји или куповини не представља радњу извршења овог кривичног дела. У том случају, могло би, евентуално, бити речи о кривичном делу недозвољена трговина из члана 243. Кривичног законика.

3.1.1.5. Други начини неовлашћеног стављања у промет опојне дроге

Због немогућности да се унапред предвиде сви могући начини стављања у промет опојних дрога, и да се они таксативно наведу, законодавац као радњу основног облика кривичног дела неовлашћена производња и стављање у промет

---

³⁸⁴ Закон о облигационим односима (члан 813) предвиђа обавезу налогодавца да посреднику исплати одређену накнаду, ако уговор око којег се посредовало буде закључен.

опојних дрога предвиђа, поред наведених радњи, и на други начин стављање у промет супстанци или препарата који су проглашени за опојне дроге. Позивајући се на судску праксу, Делићева истиче да стављање опојне дроге у промет на други начин обухвата све начине којима се опојна дрога чини доступном другом лицу, а који не представљају бесплатно давање опојне дроге,³⁸⁵ па као пример наводи да то може бити размена хероина за оружје (Врховни суд Србије, Кж број 1375/97),³⁸⁶ затим давање хероина ради враћања дуга (Врховни суд Србије, Кж број 1022/97)³⁸⁷ као и када се једна дрога размењује за другу (Врховни суд Србије, Кж број 1502/96).³⁸⁸

Дакле, под другим начином неовлашћеног стављања у промет опојних дрога подразумевају се све оне радње којима се дрога ставља у промет, али су то најчешће размена, зајам, поклон и залога. Треба имати у виду да се овде ради о ништавим уговорима, односно да се, код овог кривичног дела, под тим терминима подразумевају фактичке, а не правне радње које су регулисане Законом о облигационим односима.

Стављање у промет опојне дроге разменом постојаће у случају да се власник дроге обавезе да право својине на опојним дрогама пренесе на саговорача и да му у ту сврху преда опојну дрогу, док се саговорач обавезује да на власника дроге пренесе право својине на некој ствари и да му је у ту сврху преда. Ствар коју предаје саговорач може бити покретна или непокретна, може бити нека друга врста дроге, или дрога исте врсте али различитог порекла, односно квалитета. Приликом размене опојне дроге за непокретну ствар било би неопходно склопити и фиктивни уговор о преносу власништва на непокретној ствари, када би се, по правилу, склапао уговор о продаји или поклону непокретне ствари, с обзиром на то да у уговору о размени не би могла да се наведе опојна дрога и да се такав уговор овери пред судом, што је услов за пренос власништва на непокретностима.³⁸⁹

---

³⁸⁵ Стојановић З., Делић Н., *Кривично право – посебни део*, Београд, 2013, стр. 199.

³⁸⁶ *Ibid.*

³⁸⁷ *Ibid.*

³⁸⁸ *Ibid.*

³⁸⁹ Делибашић В., *op. cit.*, стр. 87.

Потреба да се размена дроге за непокретну ствар камуфлира фиктивним уговором о продаји или поклону непокретности није разлог да се прихвати став који заступа Маринковић, према којем се код размене за опојну дрогу прима само друга покретна ствар.³⁹⁰ Овакав став је неприхватљив тим пре што Закон о облигационим односима (члан 552. став 1) прописује да се уговором о размени сваки уговарач обавезује према свом сауговарачу да пренесе на њега својину неке ствари и да му је у ту сврху преда, односно (став 2) да предмет размене могу бити и друга преносива права. Дакле, размена се ни са чим не ограничава само на покретне ствари, него се дозвољава да то буду и непокретне ствари. Наравно, када је у питању кривично дело неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога, под разменом се подразумева фактичка радња, а не правна радња која је регулисана Законом о облигационим односима. Оно што је овде битно јесте да се за опојну дрогу не може разменити новац јер у том случају није реч о размени него о продаји опојне дроге. Међутим, овај облик кривичног дела постојаће и у ситуацији када се опојном дрогом плаћају услуге, нпр. када се опојном дрогом плаћају услуге проституције, што у пракси није ретка појава.

Када је у питању давање опојне дроге на зајам, тада се власник дроге обавезује да преда у својину зајмопримцу одређену количину и врсту опојне дроге, а зајмопримац се обавезује да му врати после извесног времена исту количину и врсту опојне дроге. При томе могуће је да се врати иста количина опојне дроге, или да се уговори да се као накнада врати увећана количина опојне дроге, или да се уз опојну дрогу преда и извесна сума новца. Поставља се као спорно питање да ли је реч о стављању у промет опојних дрога или о омогућавању уживања опојних дрога у ситуацији када неко позајми мању количину дроге наркоману који је узима за личну употребу и истовремено се обавезује да исту дрогу врати зајмодавцу. У већини случајева реч је о омогућавању уживања опојне дроге, али се по овом питању не може заузети генерални став, већ би се ово питање решавало у сваком конкретном случају.

Ту се као спорно појављује и додатно питање, да ли лице које је позајмило опојну дрогу за личну употребу, зајмопримац, приликом враћања опојне дроге

---

³⁹⁰ Маринковић Д., „Кривичноправни и криминалистички аспекти спречавања злоупотреба опојних дрога“, магистарски рад, Београд, 2003, стр. 102.

врши неко кривично дело и ако врши које. Уколико се опојна дрога враћа лицу које ће ту дрогу користити за личну употребу, утолико је реч о кривичном делу омогућавање уживања опојних дрога, док би се у ситуацији да то лице намерава да ту дрогу користи у друге сврхе, радило о стављању опојних дрога у промет на други начин, односно о кривичном делу неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога. Наравно, ово само под условом да је умишљајем лица које враћа опојну дрогу обухваћена и намера лица које прима опојну дрогу, односно да му је познато шта ће са опојном дрогом радити лице којем се дрога враћа.

Опојна дрога се може стављати у промет тако што је власник уступа без икакве накнаде и обавезе каснијег враћања, односно поклања опојну дрогу поклонопримцу. Уколико се поклања већа количина опојне дроге или се поклања мања количина лицу које неће користити опојну дрогу, онда није спорно да је реч о стављању опојне дроге у промет. Међутим, често продавци потенцијалним наркоманима бесплатно дају опојне дроге, као устаљен и проверено успешан начин врбовања нових зависника, који ће у блиској будућности постати редовне муштерије од којих ће се вишеструко наплатити почетна инвестиција у виду првобитних поклона. У тој ситуацији се појављује као спорно питање да ли је приликом давања таквих поклона реч о кривичном делу неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога или о кривичном делу омогућавање уживања опојних дрога. За сада, ни теорија ни пракса не дају прецизне одговоре на ово питање. Уз напомену да би се ово питање решавало у зависности од свих околности конкретног случаја, треба прихватити став да давање опојне дроге ради врбовања нових наркомана представља начин стављања у промет опојних дрога, односно кривично дело неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога, док би њихово поклањање из наркоманске солидарности, сажалења и сличних побуда ишло у прилог постојању кривичног дела омогућавање уживања опојних дрога.³⁹¹ Приликом решавања овог проблема треба имати у виду и чињеницу да је код наркомана изражена тенденција да и друга лица наведу на употребу опојних дрога и да од њих створе наркомане. У томе велики успех имају

---

³⁹¹ Маринковић Д., *op. cit.*, стр. 104.

наркоманке, а сматра се да један наркоман просечно наведе на употребу дрога још шесторо лица.³⁹²

Давање и примање опојне дроге у залог, као средство обезбеђења дуга, представља радњу овог кривичног дела која се подводи под други начин стављања у промет супстанци или препарата који су проглашени за опојне дроге. Самим чином предаје, односно пријема опојне дроге у залог, она је стављена у промет, и тиме је извршено ово кривично дело, како од стране лица које је опојну дрогу предало тако и од лица које је опојну дрогу примило у залог. Аргументовано се може бранити и став да у случају пријема опојне дроге у залог није реч о стављању опојне дроге у промет на други начин, већ да се у том случају опојна дрога држи ради даље продаје. Да ли ће се прихватити једно или друго мишљење није од великог практичног значаја јер је у оба случаја реч о довршеном облику овог кривичног дела.

Тако су Врховни суд Србије у својој пресуди Кж број 1932/02 од 10. јуна 2003. и Окружни суд у Београду К број 100/01 од 23. октобра 2002. заузели став да примање опојне дроге у залог, као средство обезбеђења дуга, представља радњу неовлашћеног држања опојне дроге ради стављања у промет, односно продаје.³⁹³ Такође, и Апелациони суд у Београду заузео је став да „залога, као средство обезбеђења претпоставља, како у смислу одредаба Закона о облигационим односима, тако и у фактичком поступању физичких лица, да се залогопримац, ако му потраживање не буде исплаћено о доспелости, наплати из вредности покретне ствари на којој постоји залога, у конкретном случају опојне дроге“.³⁹⁴

3.1.1.6. Остали аспекти кривичног дела неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога

Када је у питању основни облик овог кривичног дела, може се поставити и генерално питање да ли је могућ стицај кривичних дела неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога и омогућавање уживања опојних дрога. Код одговора на ово питање мора се поћи од сваког конкретног случаја и није могуће

³⁹² Савић П., *op. cit.*, стр. 79.

³⁹³ Чејовић Б., *Кривично право у судској пракси. Посебни део*, Крагујевац, 2008, стр. 613–614.

³⁹⁴ Решење Апелационог суда у Београду Кж број 474/2011 од 18. маја 2011. године.

унапред заузети генерални став. У покушају да се нађе одговор на ово питање могу се дати само неке оријентационе смернице. Тако нпр., уколико једно лице продаје опојну дрогу а истовремено наводи друго лице на уживање опојне дроге, реч је о стицају ова два кривична дела, јер поред радње која се састоји у продаји опојне дроге извршена је и друга самостална радња која се састоји у навођењу неког лица да конзумира опојну дрогу. Међутим, уколико једно лице продаје опојну дрогу и без навођења, само даје опојну дрогу другом лицу да је ужива није реч о стицају кривичних дела већ ће бити остварено само кривично дело неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога. Овакво решење се намеће због тога што се у радњи продаје већ садржи и чин давања опојне дроге другом лицу, па би се радило о привидном стицају по основу консумпције.

Све алтернативно прописане радње извршења кривичног дела неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога, било да се односе на активности производног карактера, било на делатности које представљају одређене облике промета, односе се на опојне дроге. На основу члана 112. став 15. Кривичног законика опојним дрогама сматрају се супстанце и препарати који су законом и другим прописом заснованим на закону проглашени за опојне дроге и остале психоактивне контролисане супстанце. Раније су се под опојним дрогама подразумевале супстанце природног или синтетичког порекла чијом се употребом могу створити стања зависности која могу да оштете здравље или да на други начин угрозе људски интегритет у физичком, психичком или социјалном смислу. Такође, под опојним дрогама подразумевале су се и психотропне супстанце, а све у складу са Законом о производњи и промету опојних дрога, који је прописивао да опојне дроге утврђује надлежни орган решењем које се објављује у службеном гласилу. Међутим, од 4. јануара 2011, када је овај закон престао да важи, на основу Закона о психоактивним контролисаним супстанцама, под опојном дрогом се подразумева свака супстанца биолошког, односно синтетичког порекла која се налази на Списку психоактивних контролисаних супстанци, у складу са Јединственом конвенцијом о опојним дрогама, односно супстанца која делује примарно на централни нервни систем смањујући осећај бола, изазивајући поспаност или будност, халуцинације, сметње у моторним функцијама, као и друге патолошке или функционалне промене централног нервног система.

Како се под опојним дрогама подразумевају и остале психоактивне контролисане супстанце треба рећи да ту спадају: а) психотропне супстанце, под којима се подразумева свака супстанца биолошког, односно синтетичког порекла која се налази на Списку, у складу са Конвенцијом о психотропним супстанцама, односно супстанца која делује примарно на централни нервни систем и мења моздане функције, због чега се мењају перцепција, расположење, свест и понашање; б) производи биолошког порекла који имају психоактивно дејство; и в) друге психоактивне контролисане супстанце.

Опојне дроге се могу производити и стављати у промет само за медицинске, ветеринарске, наставне, лабораторијске и научне сврхе. Производњу могу вршити предузећа и други субјекти привредног пословања који за то имају одобрење надлежног органа. Под дозвољеним прометом опојних дрога подразумева се увоз, извоз, транзит, продаја и сваки други начин стављања у промет опојних дрога.³⁹⁵ Међутим, кривично дело неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога постоји када се радња извршења врши неовлашћено. Када су производња, прерада и промет опојних дрога дозвољени и ко их може вршити прописује Закон о психоактивним контролисаним супстанцама. У свим осталим случајевима реч је о неовлашћеном вршењу ових делатности.

Кривично дело је довршено неовлашћеним предузимањем било које делатности која је означена као радња овог кривичног дела, док се последица састоји у апстрактној опасности по живот или здравље људи. Треба имати у виду да су радње кривичног дела неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога одређене трајним глаголом, што, на основу члана 112. став 30. Кривичног законика, значи да је дело учињено ако је радња извршена једном или више пута. С тим у вези, могло би да се појави као спорно питање да ли се кривично дело неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога може извршити у продуженом трајању. Врховни суд Србије у једној својој одлуци заузима став да је у питању кривично дело са индиферентним бројем чињења, што искључује могућност конструкције овог кривичног дела као продуженог. У овој пресуди се наводи да је „конструкција продуженог кривичног дела

---

³⁹⁵ Стојановић З., Перић О., *Кривично право – посебни део*, Београд, 2006, стр. 223.

неприхватљива у конкретној кривичној ствари, јер се ради о трајном кривичном делу које подразумева да у одређеном периоду извршилац дела понавља истоветне радње, али се ради о индиферентном броју чињења, што чини једно кривично дело. Већ законска формулација [...] указује да се ради о трајном деловању, те да извршилац кривичног дела предузима индиферентан број чињења, по садржини истоветних. Дакле, радње које чине садржај инкриминисане делатности оптуженог Д. З. немају кривичноправну самосталност, јер се ради о трајном кривичном делу, при чему је оптужени у наведеном периоду предузео инкриминисане делатности које по својим објективним и субјективним елементима чине једно кривично дело неовлашћено стављање у промет опојних дрога које је трајног карактера.³⁹⁶

Питање да ли је реч о једном кривичном делу неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога, услед трајне радње извршења овог кривичног дела, или о продуженом кривичном делу, може бити спорно само у случају да је учинилац у неком периоду вршио радњу кривичног дела и да је тек после тога откривен. Међутим, ако би после откривања овог кривичног дела, у ком случају је реч о довршеном кривичном делу, учинилац поново предузео исте радње извршења кривичног дела, није спорно да ли су у питању два потпуно одвојена случаја, односно кривична дела. Овакав став заузима и Врховни суд Србије у својој пресуди у којој се наводи да је „оптужени предузео две потпуно одвојене радње извршења, односно у два наврата неовлашћено држао ради продаје опојну дрогу хероин, која му је оба пута, уз потврду Секретаријата унутрашњих послова, одузета. С обзиром на наведено, као и саму природу кривичних дела у питању и заштитни објекат инкриминације – здравље људи, у конкретном случају не долази у обзир примена конструкције продуженог кривичног дела.“³⁹⁷

Извршилац може бити свако лице.

За правилно разумевање овог кривичног дела неопходно је указати на статистичке податке, при чему треба имати у виду чињеницу да се временом ово кривично дело мењало. У једном периоду поседовање опојних дрога, које се није вршило ради даље продаје, није представљало кривично дело, затим се кривично

³⁹⁶ Пресуда Врховног суда Србије Кж број 94/2006 од 6. фебруара 2006. године.

³⁹⁷ Пресуда Врховног суда Србије Кж број 1592/2006 од 13. септембра 2006. године.

дело неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога проширило и на поседовање опојне дроге, што је у доброј мери допринело повећању броја извршених кривичних дела, да би касније поседовање опојних дрога у мањој количини за сопствену употребу било издвојено у посебно кривично дело, чиме се број ових кривичних дела знатно смањио. При томе, у статистичким подацима се исказују правноснажне пресуде у конкретној години, али се може догодити да је пресуда постала правноснажна у тој години, а да се односи на кривично дело које је важило у некој претходној години, када је кривично дело извршено, што значи да је примењен кривични закон који је најблажи за учиниоца, а што не мора бити закон који важи у години у којој је пресуда постала правноснажна. С тим у вези, статистичка слика извршења овог кривичног дела, приказана у табелама које следе, може да створи погрешну представу, па је неопходно те податке сагледати у светлу ових законских промена које се не могу лако уочити у самим статистичким подацима.

Истовремено, приликом сагледавања статистичких података треба имати у виду и „тамну бројку“, односно постојање извршених кривичних дела која су остала неоткривена, која је код овог кривичног дела прилично велика.

Табела 3. Статистички подаци о изреченим кривичним санкцијама за 2004. и 2005. годину

Година	Укупан број осуђених	Казна затвора 10–15 година	Казна затвора 5–10 година	Казна затвора 3–5 година	Казна затвора 1–3 године	Казна затвора до једне године	Новчана казна	Условна осуда	Васпитна мера	Оглашена кривим и ослобођена казне
2004.	1.298	0	9	35	154	426	346	326	2	0

2005.	1.828	0	9	19	118	497	754	406	8	17
-------	-------	---	---	----	-----	-----	-----	-----	---	----

Осуђена пунолетна лица због кривичног дела неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога.³⁹⁸

Табела 4. Статистички подаци о изреченим кривичним санкцијама од 2006. до 2009. године

Година	Укупан број осуђених	Казна затвора 10–15 година	Казна затвора 5–10 година	Казна затвора 3–5 године	Казна затвора 1–3 године	Казна затвора до једне године	Новчана казна	Условна осуда	Рад у јавном интересу	Судска опомена	Васпитна мера	Оглашена кривим и ослобођена казне
2006.	2.215	10	21	38	206	610	829	484	0	0	4	13
2007.	3.003	1	18	35	318	732	916	862	3	2	19	97
2008.	3.778	0	21	45	338	845	1001	1328	6	0	18	176

³⁹⁸ Статистички подаци преузети су од Републичког завода за статистику Србије.

2009.	3.408	2	27	50	338	830	969	1023	4	2	14	149
-------	-------	---	----	----	-----	-----	-----	------	---	---	----	-----

Осуђена пунолетна лица због кривичног дела неовлашћена производња, држање и стављање у промет опојних дрога.³⁹⁹

Табела 5. Статистички подаци о изреченим кривичним санкцијама за 2010. годину

Година	Укупан број осуђених	Казна затвора 10–15 година	Казна затвора 5–10 година	Казна затвора 3–5 година	Казна затвора 1–3 године	Казна затвора до једне године	Новчана казна	Условна осуда	Рад у јавном интересу	Одузимање возачке дозволе	Судска опомена	Васпитна мера	Оглашена кривим и ослобођена казне
2010.	2.405	1	25	120	427	550	367	820	8	1	2	14	70

Осуђена пунолетна лица због кривичног дела неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога.⁴⁰⁰

С обзиром на то да се код кривичног дела неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога ради о производњи опојних дрога, односно трговини опојним дрогама, треба рећи да није могућ стицај овог кривичног дела и кривичног дела недозвољена производња из члана 242. Кривичног законика,⁴⁰¹

³⁹⁹ *Ibid.*

⁴⁰⁰ *Ibid.*

⁴⁰¹ Кривично дело недозвољена производња из члана 242. Кривичног законика (став 1) прописује да ће се казнити новчаном казном или затвором до две године онај ко неовлашћено производи или прерађује робу за чију је производњу или прерађивање потребно одобрење надлежног органа.

односно кривичног дела недозвољена трговина из члана 243. Кривичног законика,⁴⁰² као и кривичног дела производња и стављање у промет штетних производа из члана 256. Кривичног законика,⁴⁰³ јер оно представља специфичан облик ових кривичних дела по односу специјалитета.

Такође, имајући у виду чињеницу да се опојне дроге често преносе преко царинске линије, а да се то по логици ствари чини уз избегавање мера царинског надзора, односно да се опојне дроге, као неоцарињена роба, продаје, растура или прикрива, што би све могло да се подведе под кривично дело кријумчарење из члана 230. Кривичног законика,⁴⁰⁴ мора се истаћи да ни у овом случају не би постојао стицај ових кривичних дела већ је реч само о кривичном делу неовлашћена производња и стављање у промет опојне дроге, по односу

Казном затвора до три године казниће се онај ко производи или прерађује робу чија је производња или прерађивање забрањено (став 2). Прописано је одузимање робе и средстава за производњу или прерађивање (став 3).

⁴⁰² Недозвољена трговина, кривично дело из члана 243. Кривичног законика (став 1), прописује новчану казну или казну затвора до две године за оног ко немајући овлашћење за трговину, набави робу или друге предмете у већој вредности у сврху продаје, или ко се неовлашћено и у већем обиму бави трговином или посредовањем у трговини или се бави заступањем организација у унутрашњем или спољнотрговинском промету робе и услуга. Казна затвора од три месеца до три године (став 2) прописана је за оног ко се бави продајом робе чију је производњу неовлашћено организовао. Истом казном (став 3) казниће се и ко неовлашћено продаје, купује или врши размену робе или предмета чији је промет забрањен или ограничен. Ако је учинилац неког од дела из претходних ставова организовао мрежу препродаваца или посредника или је постигао имовинску корист која прелази износ од четири стотине педесет хиљада динара (став 4) казниће се казном затвора од шест месеци до пет година. Роба и предмети недозвољене трговине одузеће се (став 5).

⁴⁰³ Производња и стављање у промет штетних производа је кривично дело прописано чланом 256. Кривичног законика, а чини га онај ко производи ради продаје, продаје или ставља у промет штетне животне намирнице, јело или пиће, лек или медицинско средство или друге штетне производе (став 1). Прописана је казна затвора од шест месеци до пет година и новчана казна. Казна затвора до три године и новчана казна прописана је за оног ко животне намирнице, јело или пиће, лек или медицинско средство ставља у промет без извршеног прегледа од стране овлашћеног лица када је тај преглед прописима предвиђен, или их ставља у промет пошто им је истекао рок употребе (став 2). За нехатни облик кривичног дела (став 3) прописана је новчана казна или затвор до једне године. Производи из става 1. и 2. одузеће се (став 4).

⁴⁰⁴ Кривично дело кријумчарење из члана 230. Кривичног законика чини онај ко се бави преношењем робе преко царинске линије избегавајући мере царинског надзора или ко избегавајући мере царинског надзора пренесе робу преко царинске линије наоружан, у групи или уз употребу силе или претње (став 1). Запређена је казна затвора од шест месеци до пет година и новчана казна. Казна затвора од једне до осам година и новчана казна прописана је за оног ко се бави продајом, растурањем или прикривањем неоцарињене робе или организује мрежу препродаваца или посредника за растурање такве робе (став 2). Прописано је одузимање робе која је предмет дела из претходних ставова (став 3). Превозно или друго средство чија су тајна или скривита места искоришћена за пренос робе која је предмет дела из става 1. овог члана или које је намењено за извршење тих кривичних дела одузеће се ако је власник или корисник возила то знао или је могао и био дужан да зна и ако вредност робе која је предмет кривичног дела прелази једну трећину вредности тог средства у време извршења кривичног дела (став 4).

специјалитета. Овакво решење се намеће не само због тога што је за неовлашћену производњу и стављање у промет опојних дрога забрањена тежа казна већ и због тога што се прописивањем кривичног дела кријумчарење штити државна администрација, односно санкционише неплаћање царине и пореза, док се прописивањем кривичног дела неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога штити здравље људи што је свакако важнији заштитни објекат.⁴⁰⁵

С тим у вези, треба указати на то да је код кривичног дела кријумчарење прописано и одузимање превозног или другог средства које се, уз испуњење још неких услова, користило за пренос робе, док такве одредбе нема код кривичног дела неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога. Међутим, то никако не значи да се превозно или друго средство којим се кријумчари опојна дрога неће одузети јер би у том случају, на основу члана 87. Кривичног законика, могла да се примени мера безбедности одузимање предмета.

Када се помињу ова кривична дела, уз истицање да није реч о стицају ових кривичних дела и кривичног дела неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога, треба рећи и то да су се ова кривична дела, од 4. јануара 2011. до 1. јануара 2013, могла применити у ситуацији када су се као објект радње појављивале психотропне супстанце, које у том периоду нису биле обухваћене појмом опојне дроге. Тако је само донекле могао да се ублажи проблем који је постојао због неусклађености Кривичног законика и Закона о психоактивним контролисаним супстанцама на који је указано на почетку овог рада.

На крају, треба истаћи да је потпуно неспорно да кривично дело неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога спада у тешка кривична дела. Такав закључак се намеће с обзиром на строге казне које су забрањене за ово кривично дело.⁴⁰⁶ Поред тога, на такав став упућује и Законик о кривичном поступку. Прописујући посебне одредбе о поступку за кривична дела организованог криминала, корупције и друга изузетно тешка кривична дела, Законик о кривичном поступку (члан 504а став 6) прописује да у друга изузетно тешка кривична дела, и ако нису резултат деловања организоване криминалне

---

⁴⁰⁵ Filho V. G., *op. cit.*, стр. 174.

⁴⁰⁶ За основни облик и квалификоване облике кривичног дела забрањене су изузетно строге казне, док је за посебне облике прописане чланом 246. ст. 2. и 6. Кривичног законика забрањена казна затвора од шест месеци до пет година која не спада у строге казне.

групе спада, поред осталих кривичних дела, и неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога из члана 246. ст. 1. и 3. Кривичног законика. Исти закључак се намеће и анализом Законика о кривичном поступку из септембра 2011, који ће почети да се примењује 1. октобра 2013, изузев у поступцима за кривична дела за која је посебним законом одређено да поступа јавно тужилаштво посебне надлежности, у ком случају је почео да се примењује од 15. јануара 2012, који (члан 162) прописује да се посебне доказне радње могу одредити, поред осталог, и за кривично дело неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога из члана 246. ст. 1. до 3. Кривичног законика. Тиме је наша земља испунила своју обавезу која проистиче из Јединствене конвенције о опојним дрогама из 1961, која прописује (члан 36. став 1. тачка а) обавезу за државе уговорнице да радње овог кривичног дела предвиде као тешко кривично дело за које би се кажњавало одговарајућом казном затвора или другим казнама лишења слободе.

3.1.2. ПОСЕБНИ ОБЛИК ПРОПИСАН ЧЛАНОМ 246. СТАВ 2. КЗ

Кривично дело неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога има два посебна облика прописана у ст. 2. и 6. Радња првог посебног облика представља неовлашћено узгајање мака или психоактивне конопље, односно неовлашћено узгајање друге биљке из које се добија опојна дрога или која сама садржи опојну дрогу.

С обзиром на то да је овде реч о привилегованом облику кривичног дела, одмах се поставља питање због чега ове делатности имају нижи степен друштвене опасности у односу на производњу опојних дрога у ужем смислу, нпр. одређених хемијских препарата који су проглашени опојним дрогама.⁴⁰⁷ Имајући у виду чињеницу да би се тешко нашли ваљани аргументи да се објасни потреба да ове радње буду санкционисане као привилеговани облик кривичног дела, појављује се као прихватљиво решење да се овај облик, као посебни, укине, односно да се и ове радње санкционишу као основни облик кривичног дела.

---

⁴⁰⁷ Делић Н., „Кривичноправни аспект злоупотребе опојних дрога“, *Казнена реакција у Србији*, Београд, 2011, стр. 176.

Опијумов мак је једногодишња биљка чији је цвет беле, љубичасте, црвене или ружичасте боје. Лист дужине од 10 цм до 30 цм је различитих нијанси зелене боје, од светле до тамнозелене. Пресвучен је воском и не садржи алкалоиде. Семе је беле, жуте, сиве или плаве боје и не садржи алкалоиде, а користи се за јело (колачи од мака), сликарске боје и производњу парфема. Чаура мака је лоптастог или елипсоидног облика. Боја се мења током сазревања од светло до тамнозелене. Сама чаура садржи алкалоиде.⁴⁰⁸ Према Закону о психоактивним контролисаним супстанцама, макова слама (*Stramentum Papaveris*) је осушена зелена чаура и стабљика мака, које се користе као природна индустријска сировина за добијање опијумских алкалоида, посебно морфина.

Најважнији састојак психоактивне конопље је активни, дејствујући састојак који се зове тетрахидроканабинол. Из индијске конопље (*Cannabis sativa*) добија се хашиш, а из мексичке конопље (*Cannabis mexicana*) марихуана. Постотак тетрахидроканабинола већи је у индијској конопљи – хашишу и износи до 15%, код мексичке конопље – марихуане тај проценат је до 3%, док канабисово уље, које се појављује на илегалном тржишту, садржи до 35% тетрахидроканабинола.⁴⁰⁹ Наркотична својства поседује само женска биљка која садржи смолу са 1% до 11% тетраканабинола који халуциногено делује на човека. Лист биљке има непаран број зупчастих листића који се беру заједно са цветом, затим суше и мрве. Лишће које је свеже има зелену боју и сушењем прелази у тамносмеђу.⁴¹⁰ Данас је јавност своју пажњу усмерила на препарате индијске конопље, која представља најважнију дрогу, коришћену у Азији и Европи још од најстаријих времена.⁴¹¹

Закон о психоактивним контролисаним супстанцама под конопљом подразумева цветни или плодни врх биљке рода *Cannabis*, односно део биљке рода *Cannabis* који је изнад земље, укључујући и врх. Гајење биљке је, према Закону о психоактивним контролисаним супстанцама, сетва, односно садња, гајење и жетва, односно берба биљке или делова биљке из које се може добити психоактивна контролисана супстанца.

---

⁴⁰⁸ Ницовић М., *Опојне дроге мултинационална компанија криминала*, Загреб, 1989, стр. 15.

⁴⁰⁹ Букелић Ј., *Дрога у школској клупи*, Београд, 1995. стр. 53.

⁴¹⁰ Ницовић М., *op. cit.*, стр. 42.

⁴¹¹ Бисио Б., *op. cit.*, стр. 107.

Поред мака и конопље, као најзаступљенијих биљака, радњу кривичног дела представља и неовлашћено узгајање било које друге биљке из које се добија опојна дрога или која садржи опојну дрогу. Када су у питању друге биљке, ваља истаћи да је Законом о психоактивним контролисаним супстанцама забрањено: гајење врста и варијетета конопље (род *Cannabis*) који могу садржати више од 0,3% супстанци из групе тетрахидроканабинола; гајење грма коке из породице *Erythroxylon*, с тим што се под грмом коке подразумевају сви примерци врсте *Erythroxylon*, а лист коке је лист грма коке, осим хемијски обрађеног листа из којег су уклоњени сви алкалоиди, укључујући и алкалоиде екгонинске класе (као што су кокаин, екгонин и др.); гајење мака (*Papaver somniferum L.*, *Papaveraceae*); гајење биљке кат из рода *Catha* (*Catha edulis*); гајење биљке пејота (*Lophophora williamsii*); гајење печурака из рода *Psilocybe* које садрже халуциногени алкалоид *psilocibin*; гајење паразитских гљивица *Claviceps purpurea* (Fries) *Tulasne*, *Clavicipitaceae* (познатих као ергот гљивице) ради изоловања, односно прераде лисергинске киселине. Овај закон под биљком или делом биљке подразумева сваку биљку из које се може добити психоактивна контролисана супстанца, а која се налази на Списку контролисаних психоактивних супстанци у складу с потврђеним конвенцијама Организације уједињених нација у области психоактивних контролисаних супстанци.

За постојање кривичног дела неопходно је да се ове биљке узгајају неовлашћено, а када је узгајање дозвољено и ко може да се бави тиме прописује Закон о психоактивним контролисаним супстанцама. У свим осталим случајевима реч је о неовлашћеном вршењу ове делатности. За постојање кривичног дела ирелевантан је разлог због којег се биљке узгајају. То може бити околност која ће се узети у обзир приликом одмеравања казне. Тако нпр., као олакшавајућа околност може се узети чињеница да ово дело врши зависник од опојних дрога ради личне употребе опојне дроге која ће се на овај начин добити. Такође, за постојање кривичног дела без значаја је количина биљака које се узгајају и то може бити само околност која ће се узимати у обзир приликом одмеравања казне.

Треба истаћи да су ранија судска пракса и теорија, сасвим исправно, заузимали став да се под појмом неовлашћена производња опојне дроге подразумевало и неовлашћено узгајање мака или психоактивне конопље, односно

друге биљке из које се добија опојна дрога или које саме садрже опојну дрогу. Тако нпр., позивајући се на одлуку Врховног суда Србије Кж број 890/04, Стојановић истиче да је у судској пракси било неспорно да сађење и узгајање индијске конопље представља производњу опојних дрога уколико је добијена зрела биљка која садржи активну супстанцу која је проглашена опојном дрогом. Онда када се у узгајању биљке није дошло до те фазе, постојао је покушај који је, с обзиром на запрећену казну, био кажњив.⁴¹² Ово мишљење је сагласно и са Правним схватањем Кривичног одељења Врховног суда Србије које је утврђено на седници од 11. фебруара 2003, у којем се наводи да гајење канабиса ради израде приправка са психоактивним деловањем представља производњу опојне дроге марихуане у смислу члана 245. став 1. Кривичног закона Савезне Републике Југославије.⁴¹³

Међутим, изменама и допунама Кривичног законика из 2009, неовлашћено узгајање ових биљака инкриминисано је као лакши облик кривичног дела неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога из члана 246. став 2. Кривичног законика. Из тог разлога, сада је потпуно неспорно да се под појмом производња опојних дрога више не подразумева узгајање ових биљака.

Када је реч о овом кривичном делу, донекле би могло бити спорно да ли је реч о довршеном или покушаном лакшем облику кривичног дела, које би с обзиром на запрећену казну било кажњиво, самим чином сађења биљке или термин узгајање обавезно подразумева и одређену негу и напредак биљке, односно да ли је дело довршено тек биолошким зрењем биљке која садржи активну супстанцу која је проглашена опојном дрогом.⁴¹⁴ С обзиром на то да се за постојање довршеног дела у законском тексту не тражи да се дошло до ове фазе, већ се као радња одређује узгајање ових биљака, што подразумева све фазе узгајања, језичким тумачењем долази се до решења да је и у овом случају реч о довршеном кривичном делу, а не о кажњивом покушају кривичног дела.

Такође, као спорно, може се поставити питање да ли убирање и сушење листова биљке представља радњу основног или привилегованог облика кривичног

---

⁴¹² Стојановић З., *Кривично право*, Подгорица, 2008, стр. 527.

⁴¹³ *Билтен судске праксе Врховног суда Србије*, број 1/2003, Београд, 2003, стр. 55.

⁴¹⁴ Делић Н., *op. cit.*, стр. 176.

дела. Стојановић исправно наводи да после фазе узгајања, по правилу, следи фаза производње или прераде, тако да уколико до тога дође, ово дело више нема карактер привилегованог облика јер ће бити у питању радња извршења основног облика из става један.⁴¹⁵ Исто тако, и Делићева, позивајући се на пресуду Врховног касационог суда Србије Кзз број 130/10 од 23. јуна 2010, указује на то да се под узгојем подразумевају радње које се односе на сетву и негу биљке до њеног биолошког зрења и окончања вегетације, док се под узгојем биљке не могу подразумевати радње које се састоје у брању листова, сушењу, уситњавању и добијању новог производа за конзумирање, већ је у том случају реч о неовлашћеној производњи опојне дроге.⁴¹⁶

На крају треба рећи да постоје самоникле биљке из којих се може добити опојна дрога, односно нека друга психоактивна контролисана супстанца, које се, на основу Закона о психоактивним контролисаним супстанцама (члан 59), морају уништити. Такве биљке дужно је, без одлагања, да уништи лице које по било ком основу поседује, користи, односно има власништво над земљиштем на коме је биљка израсла. Ако се таква биљка не уништи у року од седам дана од дана изрицања мере за уништавање коју је донео надлежни орган, уништава је министарство надлежно за послове пољопривреде.

3.1.2.1. Проблем неадекватног дефинисања биљака из којих се добија опојна дрога или саме садрже опојну дрогу

Јединствена конвенција о опојним дрогама из 1961. године (члан 1) изразом канабис означава цветносни или плодносни врхове биљке канабис (осим зрна и лишћа који немају врхове) из којих није извучена смола, ма каква била њихова примена (тачка б); изразом биљка канабис означава сваку биљку врсте канабис (тачка ц); изразом канабисова смола, означава издвојену смолу, сирову или пречишћену, добијену из биљке канабис (тачка д); изразом *cocaiер* означава све врсте жбуња рода *Erythroxylon* (тачка е); изразом лишће коке означава лишће *cocaiera*, изузев лишћа из којег је извађен сваки екгонин, кокаин

---

⁴¹⁵ Стојановић З., *Коментар Кривичног законика*, Београд, 2012, стр. 716.

⁴¹⁶ Делић Н., *op. cit.*, стр. 175.

или други екгонски алкалоид (тачка ф); изразом гајење означава гајење опијумског мака, *cocaiera* и биљке канабис (тачка и); изразом опијум означава згуснути сок опијумског мака (тачка п); изразом опијумски мак означава биљку врсте *Papaver somniferum L* (тачка q); изразом макова слама означава све делове (осим семена) опијумског мака после кошења (тачка р).

Конвенција Организације уједињених нација против незаконитог промета опојних дрога и психотропних супстанци, дефинише (члан 1) да биљка канабис означава сваку биљку из рода *Cannabis* (тачка б), да жбун коке означава биљку било које врсте из рода *Erythroxylon* (тачка ц), и да опијумски мак означава биљку из врсте *Papaver somniferum L* (тачка о). Ова конвенција прописује (члан 14) и да ће свака страна потписница предузети одговарајуће мере за спречавање незаконитог гајења и за искорењивање биљака које садрже опојне дроге и психотропне супстанце, као што су опијумски мак, жбун коке и биљка канабис, гајених незаконито на њеној територији. Усвојеним мерама поштоваће се основна људска права и узимаће се у обзир традиционална законита употреба, за коју постоје историјски докази, као и заштита човекове околине.

Када је у питању посебан облик кривичног дела неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога који се своди на „стварање сировинске базе“ за производњу дрога природног порекла (став 2), законодавац инкриминише неовлашћено узгајање одређених биљака из којих се добија опојна дрога или које саме садрже опојну дрогу, а ту стриктно сврстава: 1) мак, 2) психоактивну конопљу, и 3) друге такве биљке. Мак и психоактивна конопља се овде наводе у *exempli causa* смислу, јер је законодавац вероватно сматрао да су то биљке такве врсте, тј. које садрже психоактивне супстанце, које се претежно и гаје, односно могу гајити на нашем подручју, мада је ово у правнотехничком смислу прилично слабо решено. С једне стране, поставља се питање зашто уопште и треба посебно наводити те две биљке, када се затим, у истој одредби, формулише одговарајућа генерална клаузула, која се односи на све друге биљке из којих се добија опојна дрога или које саме садрже такву дрогу. Било би адекватније, ако је уопште и потребно постојање оваквог посебног облика овог кривичног дела (јер се узгој биљака у основи може подвести под термин „неовлашћена производња супстанци“, који је садржан у основном облику), да се то учинило без посебног

навођења било које специфичне биљке, већ само коришћењем одговарајућег општег термина, као што се то и иначе чини у ставу 2, тако што се наводе и „друге биљке из којих се добија опојна дрога или које саме садрже опојну дрогу“.⁴¹⁷

Проблема у пракси тешко може да буде када је у питању психоактивна конопља, односно индијска конопља и друге њене варијанте, мада би у том погледу то могло да буде повезано с неким тешкоћама, с обзиром на то да се код нас регуларно гаји такозвана индустријска конопља од које се добијају влакна за прављење ујади, канапа и слично. Међутим, таква конопља, по правилу, не садржи у знатнијој количини психоактивне супстанце. Већи је проблем са стриктним навођењем мака као „забрањене биљке“, с обзиром на то да се мак релативно масовно гаји и да је поред тога, он у прилично честој „нормалној“ употреби. Како се узгајање мака инкриминише ако је *неовлашћено*, то практично значи да од ступања на снагу новела Кривичног законика из септембра 2009, сваки узгајивач мака мора тражити посебну дозволу да узгаја ту биљку, што у нашим условима може бити прилично проблематично. Ако је законодавац већ имао намеру да стриктно унесе узгајање мака у ову инкриминацију, онда не треба такво узгајање означити као „неовлашћено“, већ је довољно одредити да се та биљка узгаја „ради производње дроге“. Конкретно, у случају мака то тада не би изазивало велике практичне проблеме, јер се сировина за производњу дроге из мака добија засецањем чауре мака у одређеној фази развоја биљке, када се из ње може даљим прерађивањем добити морфијум, хероин и тако даље, а када та фаза прође, биљка мака као таква више није подобна да буде сировинска база за производњу дроге, већ се једино може употребити за уобичајену исхрану. У нашој литератури се стога, истиче и да је наведена законска одредба „доста непрецизна“ и у том смислу што „постоје разне врсте мака, али је за ову проблематику од значаја само опијумски мак (*Papaver somniferum*), чије узгајање захтева одређене климатске услове“, који су у време СФРЈ претежно постојали у неким деловима Македоније.⁴¹⁸

---

⁴¹⁷ Шкулић М., „Модификације кривичног законодавства Србије у време економске кризе – неке грешке у српском КЗ-у и катастрофално лоша концепција Нацрта законика о кривичном поступку Србије, *Заштита људских права и слобода у време економске кризе*, Удружење за међународно кривично право, Београд, 2011, стр. 131–132.

⁴¹⁸ *Ibid.*

3.1.3. ТЕЖИ ОБЛИК

Први квалификовани облик кривичног дела (став 3) постоји ако је основни облик дела извршен од стране групе, или је учинилац организовао мрежу препродаваца или посредника. На основу члана 112. став 22. Кривичног законика, групу чине најмање три лица која су повезана ради трајног или повремениг вршења кривичних дела, која не мора да има дефинисане улоге својих чланова, континуитет чланства или развијену структуру. То подразумева да се чланови групе морају договорити, било заједно, дакле, у присуству свих, било тако што ће један од њих појединачно упознавати чланове групе са задацима групе и њиховим личним задацима. Чланови групе се могу, али и не морају међусобно познавати. Они морају знати да група постоји и да имају заједнички циљ. Сам начин повезивања је фактичко питање и то може бити учињено сталним или повременим окупљањем, где се договара заједништво и упознају и преузимају улоге, али и другим видовима комуникација као што су путем телефона, СМС порука, писама и слично.⁴¹⁹

Поред објективних елемената, група се заснива и на субјективној вези. Повезивање најмање три лица ради заједничког вршења кривичних дела мора бити извршено уз постојање свести код њих да заједнички делују. Заједничко деловање значи да они представљају тим за вршење криминалне делатности, заједно и у заједнички договореном циљу, односно интересу. Чланови групе нису они који у додир са групом долазе као појединци, не припадају јој, јер или раде као појединци за себе и свој рачун или су ангажовани ван чланства групе, само да би за накнаду обавили тачно одређен посао, при чему не знају за друге чланове групе ни за њихово удруживање, односно повезивање.⁴²⁰

Услов за постојање групе као квалификаторне околности код овог кривичног дела јесте тај да се група није формирала за извршење само једног кривичног дела. Наравно, могуће је да буде извршено само једно кривично дело, али је битно да се чланови групе повезују, како то каже законодавац, ради трајног или повремениг вршења кривичних дела, а то подразумева више кривичних дела.

---

⁴¹⁹ Николић Д., „Квалификовани облици неовлашћене производње и стављања у промет опојне дроге (246. КЗ)“, *Ревија за криминологију и кривично право*, број 1, Београд, 2011, стр. 98.

⁴²⁰ *Ibid.*

То даље значи да група формирана за извршење само једног кривичног дела неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога не би била квалификаторна околност. У том случају, у зависности од конкретног случаја, реч је или о саизвршилаштву или о неком облику саучесништва.⁴²¹

Није спорно да сви чланови групе који изврше ово кривично дело одговарају за квалификовани облик кривичног дела. Битно је истаћи да је за постојање овог облика кривичног дела неопходно да је група извршила макар једно дело прописано основним обликом. Уколико би се догодило да је група формирана ради извршења овог кривичног дела, али до извршења није дошло, из било којег разлога, онда није у питању ово кривично дело, већ организатор групе одговара за кривично дело удруживање ради вршења кривичних дела из члана 346. став 1. Кривичног законика, док припадници групе одговарају за исто кривично дело из става 3.⁴²²

С тим у вези, спорно је питање да ли може постојати стицај кривичних дела неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога из члана 246. став 3. Кривичног законика, када је дело извршено од стране групе, и кривичног дела удруживање ради вршења кривичних дела из члана 346. став 1, односно став 3, Кривичног законика. Одговор на ово питање зависиће од тога да ли група има за циљ вршење само кривичног дела неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога, или јој је циљ вршење и још неког другог кривичног дела за које може да се изрекне казна затвора од три године или тежа казна. У првом случају треба имати у виду да кривично дело удруживање ради вршења кривичних дела из члана 346. став 1. Кривичног законика постоји само ако законом за такво организовање није предвиђена тежа казна. Како је за кривично дело неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога извршено од стране групе предвиђена тежа казна него за основни облик, треба узети у обзир да стицај овде није могућ и да је у питању само квалификовани облик кривичног дела неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога из члана 246.

---

⁴²¹ *Ibid.*, стр. 100.

⁴²² Кривично дело удруживање ради вршења кривичних дела, из члана 346. став 1. Кривичног законика, чини онај ко организује групу која има за циљ вршење кривичних дела за које се може изрећи казна затвора од три године или тежа казна, ако законом за такво организовање није предвиђена тежа казна. Запређена је казна затвора од шест месеци до пет година. Прописано је да ће се припадник такве групе казнити казном затвора од три месеца до три године (став 3).

став 3. Кривичног законика. Међутим, у другом случају, с обзиром на то да је циљ групе вршење још неког другог кривичног дела, треба прихватити став да је стицај ових кривичних дела могућ.

Овакав став заузима и Виши суд у Београду, Посебно одељење за борбу против организованог криминала, у пресуди у којој се наводи да „примењујући закон који је важио у време извршења кривичних дела⁴²³ у односу на оптужене Ж. Р., А. С., В. Б., П. Њ. и И. Р., суд није прихватио становиште изнето у оптужници да се у радњама које су описане овим оптуженим лицима у ставу I изреке пресуде, стичу сва битна обележја два кривична дела, дакле, кривичног дела злочиначко удруживање из члана 346. став 1. Кривичног законика у односу на оптуженог Ж. Р., а кривичног дела из члана 346. став 2. у вези са ставом 1. Кривичног законика у односу на оптужене А. С., В. Б., П. Њ. и И. Р. и у односу на све ове оптужене кривичног дела неовлашћена производња, држање и стављање у промет опојних дрога из члана 246. став 2. у вези са ставом 1. Кривичног законика у продуженом трајању у вези са чланом 61. Кривичног законика, налазећи да је управо законом предвиђено да тежи облик, квалификовани облик извршења кривичног дела из члана 246. Кривичног законика постоји ако је ово основно дело, дакле неовлашћена производња, држање и стављање у промет опојних дрога извршило више лица која су се удружила за вршење тих дела, па се тиме конзумира кривично дело злочиначко удруживање које као самостално подразумева заправо вршење радњи које се тичу организовања група или припадништва групи која врши одређена кривична дела. Из наведених разлога, према мишљењу суда, у радњама ових оптужених наведеним у ставу 1. изреке пресуде стичу се обележја само једног кривичног дела и то неовлашћена производња, држање и стављање у промет опојних дрога из члана 246. став 2. у вези става 1. Кривичног законика у продуженом трајању у вези са чланом 61. Кривичног законика, јер су се ова лица заправо и удружила заједно са више НН лица искључиво за вршење ових кривичних дела, тј. неовлашћени промет опојних дрога.“⁴²⁴

---

⁴²³ Пресуда се односи на кривично дело које је вршено од јула 2007. до 13. децембра 2007, када је био на снази Кривични законик који је прописивао кривична дела неовлашћена производња, држање и стављање у промет опојних дрога из члана 246. и злочиначко удруживање из члана 346.

⁴²⁴ Пресуда Вишег суда у Београду, Посебно одељење за борбу против организованог криминала К. По1 број 123/2010 од 1. марта 2010. године.

Исто мишљење износи и Апелациони суд у Београду у својој пресуди,⁴²⁵ којом се потврђује став Окружног суда у Београду, Посебно одељење,⁴²⁶ наводећи да је „првостепени суд правилно нашао да се у радњама именованих оптужених не стичу и елементи кривичног дела злочиначко удруживање из члана 346. Кривичног законика, исправно закључивши да су обележја тог кривичног дела у конкретном случају садржана у елементима бића кривичног дела неовлашћена производња, држање и стављање у промет опојних дрога из члана 246. став 2. у вези става 1. Кривичног законика. Наиме, радње које су наведене у предметном оптужном акту и означене као кривична дела из члана 346. ставови 1. и 2. Кривичног законика, и по оцени овог већа, у потпуности представљају елементе бића кривичног дела из члана 246. став 2. у вези става 1. Кривичног законика, јер ’радње удруживања’ на начин како су описане у изреци првостепене пресуде сходно утврђеном чињеничном стању, представљају квалификаторну околност за тежи облик кривичног дела из члана 246. став 2. Кривичног законика – када је кривично дело из става 1. члана 246. Кривичног законика извршено од стране више лица која су се удружила за вршење тих кривичних дела, или је учинилац дела из става 1. члана 246. Кривичног законика организовао мрежу препродаваца или посредника. Стога је правилан закључак првостепеног суда да извршење кривичног дела из члана 246. став 1. Кривичног законика од стране више лица која су се удружила за вршење тих кривичних дела, представља квалификаторну околност за постојање тежег облика из члана 246. став 2. Кривичног законика (а побијеном пресудом је и утврђено да су га именовани оптужени извршили, при чему су за исто оглашени кривим и осуђени). Због тога је ово веће мишљења да је првостепени суд правилно закључио да се предметне радње оптужених не могу сматрати као ’деловање организоване криминалне групе’, већ да се у истима стичу битна обележја квалификованог облика кривичног дела из члана 246. став 2. у вези става 1. Кривичног законика, тако да се у конкретном случају не могу сматрати обележјем другог, посебног дела (из члана 346. Кривичног законика).“

Организовање мреже препродаваца или посредника значи да је извршилац дела, у време када је предузимао неку од радњи извршења, имао на располагању

---

⁴²⁵ Пресуда Апелационог суда у Београду Кж1, По1 број 16/10 од 5. новембра 2010. године.

⁴²⁶ Пресуда Окружног суда у Београду, Посебно одељење К. П. број 03/09 од 29. децембра 2009. године.

мрежу препродаваца или посредника коју је сам организовао. Под мрежом се подразумева постојање већег броја лица, распоређених на разним местима, преко којих учинилац продаје опојне дроге или која посредују у куповини или продаји опојне дроге, што све претпоставља постојање чвршће везе између извршиоца дела и ових лица.⁴²⁷ За овај облик кривичног дела није довољно да је учинилац организовао мрежу препродаваца или посредника за трговину опојним дрогама, већ је, поред тога, потребно да је бар у једном наврату извршио кривично дело из основног облика.⁴²⁸

Није спорно да припадници мреже препродаваца или посредника, који нису свесни своје припадности таквој организацији одговарају за основни облик кривичног дела неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога. Међутим, спорно је да ли они одговарају за основни или квалификовани облик кривичног дела уколико је њиховим умишљајем обухваћена околност да су припадници мреже препродаваца или посредника. Према једном мишљењу, уколико су таквој мрежи умишљајно приступили, свесни своје улоге и места у њој, утолико су на њиховој страни испуњени услови одговорности за квалификовани облик овог кривичног дела.⁴²⁹ Прихватљивији је други став према коме препродавци и посредници, као чланови организоване мреже, одговарају за извршење основног облика кривичног дела, с тим што чињеница да је њиховим умишљајем обухваћена околност да су припадници мреже представља отежавајућу околност која ће се ценити приликом одмеравања казне.⁴³⁰

За постојање овог квалификованог облика, довољно је да је основни облик учињен од стране групе или да је учинилац организовао мрежу препродаваца или посредника. Међутим, могуће је да буду остварене обе алтернативно прописане квалификаторне околности, али је и у том случају реч само о једном квалификованом кривичном делу из члана 246. став 3. Кривичног законика. У случају да је кривично дело извршено од стране групе, а да при томе члан групе организује и мрежу препродаваца или посредника, он чини само једно

---

⁴²⁷ Лазаревић Љ., *Кривично право Југославије – посебни део*, Београд, 1995, стр. 273–274.

⁴²⁸ Бачић Ф. и др., *Коментар Кривичног закона Социјалистичке Федеративне Републике Југославије*, Нови Сад, 1978, стр. 753.

⁴²⁹ Маринковић Д., *op. cit.*, стр. 109–110.

⁴³⁰ Ракочевић В., *op. cit.*, стр. 140–141.

квалификовано кривично дело, јер је реч о привидном стицају по основу алтернативитета,⁴³¹ а чињеница да су остварене обе алтернативно прописане квалификаторне околности узимала би се у обзир само као отежавајућа околност приликом одмеравања казне.

3.1.4. НАЈТЕЖИ ОБЛИК

Други квалификовани облик кривичног дела (став 4) постоји ако је основни облик кривичног дела извршен од стране организоване криминалне групе. На основу члана 112. став 35. Кривичног законика, организована криминална група је група од три или више лица, која постоји одређено време и делује споразумно с циљем вршења једног или више кривичних дела за која је прописана казна затвора од четири године или тежа казна, ради непосредног или посредног стицања финансијске или друге користи.

За постојање овог облика, неопходно је да је извршен бар једном основни облик кривичног дела неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога од стране организоване криминалне групе. Уколико би се створила организована криминална група с циљем да се врши кривично дело неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога, али не дође до извршења овог кривичног дела, из било ког разлога, реч је о кривичном делу удруживање ради вршења кривичних дела из члана 346. Кривичног законика. Лице које би организовало организовану криминалну групу одговарало би за став 2, док би припадник такве групе био одговоран за став 4. тог кривичног дела.⁴³²

С тим у вези, спорно је питање да ли може постојати стицај кривичних дела неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога из члана 246. став 4. Кривичног законика, када је дело извршено од стране организоване криминалне групе, и кривичног дела удруживање ради вршења кривичних дела из

---

⁴³¹ Више о алтернативитету као облику привидног стицаја кривичних дела, видети: Стојановић З., *Кривично право – општи део*, Београд, 2005, стр. 223.

⁴³² Кривично дело удруживање ради вршења кривичних дела, из члана 346. став 2. Кривичног законика, чини онај ко организује организовану криминалну групу, ако законом за такво организовање није предвиђена тежа казна. Запређена је казна затвора од једне до осам година. Прописано је да ће се припадник организоване криминалне групе казнити казном затвора од шест месеци до пет година (став 4).

члана 346. став 2, односно став 4, Кривичног законика. Одговор на ово питање зависиће од тога да ли организована криминална група има за циљ вршење само кривичног дела неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога или јој је циљ вршење и још неког кривичног дела. У првом случају, с обзиром на то да је за извршење кривичног дела неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога од стране организоване криминалне групе (члан 246. став 4) претпоставка да је таква група организована, треба прихватити став да стицај није могућ, јер би у супротном дошло до двоструког кажњавања за исту околност, односно за формирање или припадништво организованој криминалној групи.

Такође, треба имати у виду да кривично дело удруживање ради вршења кривичних дела из члана 346. став 2. Кривичног законика постоји само ако законом за такво организовање није предвиђена тежа казна. Како је за кривично дело неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога извршено од стране организоване криминалне групе предвиђена тежа казна него за основни облик, треба прихватити став да овде стицај није могућ и да је реч само о квалификованом облику кривичног дела неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога из члана 246. став 4. Кривичног законика. Међутим, у другом случају, с обзиром на то да је циљ групе вршење још неког другог кривичног дела, треба прихватити став да је стицај ових кривичних дела могућ.

У случају када је стицај могућ, треба нагласити да је могућ само стицај између кривичног дела неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога из члана 246. став 4. Кривичног законика и кривичног дела удруживање ради вршења кривичних дела из члана 346. став 4. Кривичног законика, али не и са ставом 5. овог члана. Наиме, члан 346. став 5. Кривичног законика односи се на организовану криминалну групу чији је циљ вршење кривичних дела за које се може изрећи казна затвора од двадесет година или затвор од тридесет до четрдесет година. У том случају организатор организоване криминалне групе казниће се казном затвора најмање десет година или затвором од тридесет до четрдесет година, а припадник групе или организоване криминалне групе затвором од шест месеци до пет година. Како је за кривично дело из члана 246. став 4. Кривичног законика прописана казна затвора најмање десет година, што значи да би се могла изрећи и казна затвора од двадесет година, може се

поставити питање да ли би, у случају стицаја, могло бити речи о кривичном делу из члана 346. став 5. Кривичног законика. Одговор на ово питање мора бити негативан, јер се организована криминална група формира за вршење основног облика кривичног дела недозвољена производња и стављање у промет опојних дрога из члана 246. став 1. Кривичног законика за који облик је запрећена казна затвора од три до дванаест година, а то даље значи да би се на организатора и чланове организоване криминалне групе примењивао члан 346. став 2. односно став 4. Кривичног законика.

Имајући у виду начин одмеравања казне за кривична дела учињена у стицају, могло би се рећи да је овде у питању пропуст. Ово из разлога што у случају да је организована криминална група формирана само с циљем вршења кривичног дела неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога, када се не би радило о стицају, већ само о кривичном делу из члана 246. став 4, изречена казна затвора могла би да буде двадесет година, како за организатора, тако и за припадника такве групе. С друге стране, ако је таква група формирана с циљем вршења још неког кривичног дела, а то значи да је у питању још опаснија организована криминална група, па до извршења тог другог дела уопште и не дође, када би се радило о стицају кривичних дела из члана 246. став 1. и 346. став 2, односно став 4, организатору такве групе могла би да се изрекне максимална казна затвора у трајању од деветнаест година и једанаест месеци, а припаднику организоване криминалне групе казна затвора у трајању од шеснаест година и једанаест месеци.

Наравно, треба рећи да, уколико се организована криминална група формира с циљем вршења, поред кривичног дела неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога, и неког другог кривичног дела за које се може изрећи казна затвора од двадесет година или затвор од тридесет до четрдесет година, нпр. тешко убиство из члана 114. Кривичног законика, утолико би у питању био стицај кривичних дела, када би се радило и о кривичном делу удруживање ради вршења кривичних дела из члана 346. став 5. Кривичног законика.

3.1.5. ФАКУЛТАТИВНО ОСЛОБОЂЕЊЕ ОД КАЗНЕ

Из криминално-политичких разлога, као и из конкретних разлога лакшег доказивања овог кривичног дела прописано је да се учинилац како основног облика кривичног дела неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога, а тако и његових тежих облика, као и онај учинилац који врши лакши облик који се своди на неовлашћено узгајање одређених биљака, може ослободити од казне ако открије од кога набавља опојну дрогу (став 5). Нелогично је и бесмислено што се овде сврстава и лице које узгаја биљке које представљају сировинску базу за производњу опојне дроге, односно које саме садрже опојну дрогу, јер то лице ни по законској дефиницији не набавља дрогу, већ узгаја одговарајуће биљке, што значи да он не може ни у ком случају открити од кога дрогу набавља, већ би једино, евентуално, могао открити за кога производи сировине, односно узгаја одговарајуће биљке или коме је своје биљке, односно из њих добијене продукте продао, од кога је набавио семе биљке и томе слично.⁴³³

При томе треба имати у виду да је судска пракса заузела исправан став да се учинилац може ослободити од казне само ако открије од кога набавља опојну дрогу, а не и због потпуног признања извршеног кривичног дела и указивања на саизвршиоце у извршењу тог конкретног дела.⁴³⁴

И поред чињенице да је овакво решење у великој мери заступљено и у упоредном праву, да је засад дало задовољавајуће резултате и да у пракси није забележено да га судови злоупотребљавају, има оних који га жестоко критикују. Тако Петровић, након што констатује „увођење једног специјалног института ослобођење од кривичне одговорности“, наводи да његова примена „у најмању руку, не остварује перспективу праведности и сразмерности целокупне ситуације“.⁴³⁵ Цитирана ауторка погрешно констатује да је уведен „специјални институт ослобођење од кривичне одговорности“, јер такав специјални институт у нашем кривичном законодавству не постоји. Наиме, ставом 5. предвиђена је само могућност да се учинилац кривичног дела из прва четири става који открије од

⁴³³ Шкулић М., *op. cit.*, стр. 131–132.

⁴³⁴ Пресуда Вишег суда у Нишу К број 5/11 од 30. марта 2011. и пресуда Апелационог суда у Нишу Кж број 1369/11 од 18. октобра 2011. године.

⁴³⁵ Петровић Д., „Употреба опојних дрога, нове димензије“, *Правни живот*, број 9, том I, Београд, 2010, стр. 81.

кога набавља опојну дрогу ослободи од казне. Значи, суд након што таквог учиниоца огласи кривим, дакле кривично одговорним за учињено кривично дело, може али и не мора ослободити од казне. При томе, суду стоји на располагању могућност, да уколико таквог учиниоца ипак не ослободи од казне, изрекне казну у распону који је предвиђен за конкретан облик кривичног дела или да казну ублажи испод прописаног минимума, односно да му изрекне блажу врсту казне.⁴³⁶ Истовремено, тиме што је законодавац дозволио могућност да се учинилац ослободи од казне, није спречио суд да у конкретном случају одмери казну која ће бити и праведна и сразмерна конкретном случају. Свакако, наведени приговори овом решењу показују се као неосновани и непотребни.

3.1.6. ПОСЕБНИ ОБЛИК ПРОПИСАН ЧЛАНОМ 246. СТАВ 6. КЗ

Други посебни облик овог кривичног дела (став 6) састоји се у неовлашћеном прављењу, набављању, поседовању или предаји на употребу опреме, материјала или супстанци за које учинилац зна да су намењене за производњу опојних дрога. На овај начин се инкриминишу одређене припремне радње за основни облик кривичног дела. Конвенција Организације уједињених нација против незаконитог промета опојним дрогама и психотропним супстанцама, поред предвиђених обавеза, садржи и извесне препоруке чије прихватање зависи од правног система појединих земаља. Између осталог, препоручено је да се као кривично дело предвиде и одређене припремне радње. С обзиром на то да наше кривично право инкриминише у неким случајевима припремне радње и за мање друштвено опасна дела од кривичног дела неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога, уношење ове инкриминације је оправдано.⁴³⁷

Када су у питању материјали или супстанце, код овог облика кривичног дела, то може бити било који материјал или супстанца који су потребни или

---

⁴³⁶ На основу члана 56. став 1. тачка 2. Кривичног законика, суд може учиниоцу кривичног дела изрећи казну испод границе прописане законом или блажу врсту казне кад закон предвиђа да се учинилац може ослободити од казне, а суд га не ослободи од казне. Када је суд овлашћен да учиниоца кривичног дела ослободи од казне може му казну ублажити без ограничења прописаних чланом 57. ст. 1. до 3. Кривичног законика, што је предвиђено ставом 4. овог члана.

⁴³⁷ Стојановић З., *Коментар Кривичног законика*, Београд, 2006, стр. 576–577.

неопходни за производњу опојних дрога. Важно је нагласити да то не могу бити материјали или супстанце које у себи већ садрже неку опојну дрогу, јер у том случају не би било речи о овом облику кривичног дела, већ би се у том случају, по правилу, радило о основном облику кривичног дела.

Код овог кривичног дела може се, као спорно, поставити питање да ли је реч о овом кривичном делу уколико се неовлашћено прави, набавља, поседује или даје на употребу опрема, материјал или супстанца које су намењене и за овлашћену и за неовлашћену производњу опојних дрога, или је то случај само када је у питању неовлашћена производња. Имајући у виду чињеницу да се међународним уговорима предвиђа сузбијање неовлашћене производње опојних дрога, а не и сузбијање неовлашћених радњи у њиховој овлашћеној производњи, могао би се аргументовано бранити став да ће кривично дело постојати само уколико је у питању неовлашћена производња опојне дроге. Ипак, језичким тумачењем овог облика кривичног дела долази се до тога да ће кривично дело постојати уколико су радње овог облика учињене неовлашћено, без обзира на то да ли су намењене овлашћеној или неовлашћеној производњи опојних дрога.⁴³⁸

У случају да исто лице направи, набави или поседује опрему, материјал или супстанце намењене за производњу опојних дрога, па касније почне да производи опојну дрогу врши само основни облик кривичног дела неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога. Наиме, у том случају делатности из става 6. представљају припремну радњу за коју се не одговара по принципу супсидијаритета.⁴³⁹

3.1.7. ОБЛИК КРИВИЦЕ

Кривично дело може бити извршено само с умишљајем, при чему је неопходно да код учиниоца постоји и свест да поступа неовлашћено, односно да противправно учествује у одговарајућим производним или прометним активностима које се односе на опојне дроге.⁴⁴⁰ У ствари, субјективно биће основног облика овог кривичног дела садржи умишљај који обухвата радњу

⁴³⁸ Делибашић В., *op. cit.*, стр. 90–91.

⁴³⁹ Лазаревић Љ., *Коментар Кривичног законика Републике Србије*, Београд, 2006, стр. 654.

⁴⁴⁰ Чејовић Б., *Међународно кривично право – општи и посебни део*, Београд, 2006, стр. 279.

извршења и објект радње. Појам радње извршења није споран, с тим да учинилац мора имати свест да такву радњу предузима неовлашћено, а мора имати и свест да су објект радње супстанце и препарати који су проглашени за опојне дроге, односно психоактивне контролисане супстанце.

Иако намера није изричито унета у законски опис кривичног дела, она је ипак неопходна код неких облика радње извршења. Наиме, куповина, држање и преношење опојне дроге мора се вршити ради продаје, што значи да код учиниоца мора постојати намера да то учини с циљем продаје, односно у том случају неопходан је директни умишљај.⁴⁴¹ Ово субјективно обележје се, по правилу, утврђује посредно преко објективних околности конкретног случаја, с тим што треба нагласити да не треба утврђивати намеру „бављења продајом“, већ је довољно да постоји намера да се конкретна опојна дрога прода.⁴⁴²

Посебни облик кривичног дела прописан ставом 2. може бити извршен само с умишљајем, при чему је неопходно да код учиниоца постоји и свест да неовлашћено узгаја наведене биљке, као и да је реч управо о тим биљкама.

Квалификовани облици могу бити извршени само са умишљајем, при чему њиме мора бити обухваћена и околност да се основни облик кривичног дела врши од стране групе или да је учинилац организовао мрежу препродаваца или посредника, односно да је основни облик дела извршен од стране организоване криминалне групе.

Посебни облик кривичног дела из става 6. може бити извршен само с умишљајем, при чему је неопходно да код учиниоца постоји и свест да неовлашћено прави, набавља, поседује или даје на употребу опрему, материјал или супстанце, као и да су они намењени за производњу опојних дрога.

---

⁴⁴¹ Делић Н., *op. cit.*, стр. 174.

⁴⁴² Стојановић З., *Коментар Кривичног законика*, Београд, 2012, стр. 715.

3.1.8. ОБАВЕЗНО ОДУЗИМАЊЕ ОПОЈНИХ ДРОГА И СРЕДСТАВА ЗА ЊИХОВУ ПРОИЗВОДЊУ И ПЕРЕРАДУ

С обзиром на то да опојне дроге и средства за њихову производњу и прераду представљају предмете који су намењени или употребљени за извршење кривичног дела, као мера безбедности, прописано је њихово обавезно одузимање (став 7).

Поступак с одузетим психоактивним контролисаним супстанцама регулисан је главом тринаест Закона о психоактивним контролисаним супстанцама. Према тим одредбама, опојне дроге одузете на основу одлуке надлежног органа у складу са законом, а које не могу да се употребе као сировине за производњу или у друге сврхе, уништавају се у складу са законом. Ако је опојна дрога одузета од правног лица, оно сноси трошкове складиштења и уништавања одузетих психоактивних контролисаних супстанци. Место складиштења, односно уништавања опојних дрога одређује орган који је наложио складиштење, односно уништавање опојних дрога. Забрањено је руковање, промет, односно употреба опојних дрога за које је надлежни орган изрекао меру уништавања опојних дрога. Начин и поступак уништавања опојних дрога, као и осталих психоактивних контролисаних супстанци, прописује Влада. За контролу поступка уништавања опојних дрога, Влада образује Комисију коју чине представници министарстава надлежних за послове здравља, унутрашњих послова, животне средине и финансија, као и представник надлежног царинског органа, односно представник органа који је изрекао меру уништавања опојних дрога.

С друге стране, опојне дроге, осим лекова, које су одузете на основу одлуке надлежног органа у складу са законом, а које могу да се употребе као сировине за производњу или у друге сврхе у складу са законом, могу да се продају или уступе без накнаде правном лицу које испуњава услове за производњу, односно промет опојних дрога у складу са Законом о психоактивним контролисаним супстанцама. Средства остварена продајом опојне дроге приход су буџета Републике Србије и употребљавају се у борби против злоупотреба дрога.

Поред тога што је прописано (став 7) обавезно одузимање опојне дроге и средстава за њихову производњу и прераду, када је у питању кривично дело неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога, мора се имати у виду и мера безбедности одузимање предмета прописана чланом 87. Кривичног законика. Ова мера може се одредити у погледу предмета који је био намењен или употребљен за извршење кривичног дела или је настао извршењем кривичног дела, кад постоји опасност да ће се одређени предмет поново употребити за извршење кривичног дела, или када је ради заштите опште безбедности или из моралних разлога одузимање предмета неопходно. Примена ове мере безбедности често долази у обзир у односу на моторна возила којима се превози опојна дрога, јер у том случају оно представља предмет употребљен за извршење кривичног дела, а тиме и предмет подобан да буде одузет применом ове мере безбедности.

3.1.9. ПРОПИСАНА КРИВИЧНА САНКЦИЈА

За основни облик кривичног дела (став 1) прописана је казна затвора у трајању од три до дванаест година, док је за посебне облике (став 2. и 6) предвиђена казна затвора у трајању од шест месеци до пет година. За квалификовани облик (став 3) прописана је казна затвора у трајању од пет до петнаест година, док је за најтежи облик (став 4) предвиђена казна затвора у трајању од најмање десет година.

Када су у питању прописане казне, мора се констатовати да су оне строге, што се за ово кривично дело може прихватити и бранити ваљаним аргументима. Међутим, и поред тога има аутора који сматрају да су прописане казне преблаге за ово кривично дело и жестоко их критикују предлажући да оне буду строже. Тако нпр., критикујући запрећену казну за квалификовани облик кривичног дела из става 3, Петровић наводи да се „оваквом решењу, имајући у виду тежину кривичног дела, може ставити приговор – наклоњеност закона према учиниоцима дела који се организовано баве производњом и дистрибуцијом дроге [...]. Дакле, поставља се питање – зашто овај доњи посебни минимум запрећене казне од пет година и како правдати чињеницу да се казна одмерава између пет и петнаест

година [...]“.⁴⁴³ Цитирана ауторка очигледно испушта из вида како чињеницу да се прописивањем бесмислено строгих казни не може сузбити ниједно, па ни ово, кривично дело, тако и чињеницу да је, примера ради, за кривично дело убиство из члана 113. Кривичног законика прописана казна затвора од пет до петнаест година. Истовремено, мора се нагласити да се уверење лаичке, а понекад и стручне јавности, да се прописаним строгим казнама може остварити генерална превенција, много пута показало као погрешно. Томе треба додати и то да тенденција изразитог заостравања и ширења кривичноправне репресије, која је у последње време дошла до изражаја у Србији, нема никаквог упоришта у савременој науци кривичног права.⁴⁴⁴ Стога, треба констатовати да прописане казне не треба поштравати.

Уместо бесмисленог прописивања још строжих казни, са становишта остваривања пожељног ефекта у генералној превенцији, значајнија померања се могу постићи у оквиру елемента извесности откривања учиниоца овог кривичног дела, његовог процесуирања и изрицања кривичне санкције, а строгост прописане и изречене казне остаје у другом плану. Повећање висине прописане казне, па и оне која се изриче за ово кривично дело за 50% веома мало ће утицати на потенцијалне извршиоце, за разлику од повећања вероватноће откривања и лишења слободе учиниоца за истих 50%, при чему би тако крупно поштравање прописане казне, односно заостравање казнене политике било крајње проблематично, док је повећање вероватноће откривања кривичног дела и учиниоца веома пожељно, а може се постићи прилагођавањем стратегије полицијског рада.⁴⁴⁵

Када је у питању прописана казна и уопште када се изричу казне за кривично дело неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога, треба имати у виду и то да се у затворима константно повећава иначе велики број затворених због почињених кривичних дела у вези с наркотицима. Међутим, у поређењу с другим врстама, управо овај криминалитет има значајан „измештајући

---

⁴⁴³ Петровић Д., *op. cit.*, стр. 80.

⁴⁴⁴ Стојановић З., „Тенденције у савременој науци кривичног права и нека питања нашег материјалног кривичног законодавства“, *Нове тенденције у савременој науци кривичног права и наше кривично законодавство*, Београд, 2005, стр. 15.

⁴⁴⁵ Соковић С., „Нова пенологија – карактеристике и перспективе“, *Правни живот*, број 9, том I, Београд, 2011, стр. 830–831.

ефекат“, који релативно брзо поништава последице затварања. Наиме, тржиште наркотика засновано је на профиту и великој потражњи, па се на место затворених преступника веома брзо уводе нова лица ради одржавања постојеће мреже снабдевања.⁴⁴⁶ То је само још један показатељ да се ово кривично дело не може сузбијати само кривичним правом, а поготово не само бесмислено строгим прописивањем и изрицањем казне.

При томе, треба имати у виду да је чланом 57. став 2. Кривичног законика искључена могућност ублажавања казне за основни облик (став 1) кривичног дела неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога, као и за квалификовани облик (став 3) када је основни облик кривичног дела извршен од стране групе, односно када је учинилац овог дела организовао мрежу препродаваца или посредника. С тим у вези, није јасно због чега законодавац не дозвољава да се казна ублажи у случају да је кривично дело учинио појединац, односно када је дело учињено од стране групе, а истовремено дозвољава такву могућност када је дело извршено од стране организоване криминалне групе. Објашњење је донекле у чињеници да је у случају извршења кривичног дела од стране организоване криминалне групе запрећен изузетно висок законски минимум од десет година затвора, а да се у пракси појављује већи број учинилаца који у самој организованој криминалној групи имају трећеразредну улогу и значај, а да истовремено на њиховој страни постоји велики број олакшавајућих околности које не оправдавају изрицање тако строгих казни. Међутим, истим тим аргументима могло би да се оспорава решење законодавца по којем не може да се ублажи казна уколико је дело извршено од стране групе. Такође, уколико је дело учинио појединац, који је до тада био неосуђивано лице, тако што је продавао грам, два или три опојне дроге, поготово ако је у питању опојна дрога која је мање опасна од неких других, као што је то, нпр. марихуана, поставља се питање оправданости забране ублажавања прописане казне.⁴⁴⁷

---

⁴⁴⁶ Соковић С., „Затвори и казнени популизам“, *Правни живот*, број 9, том I, Београд, 2012, стр. 822.

⁴⁴⁷ У теорији се с правом критикује то што је у наше кривично законодавство уведено искључење могућности ублажавања казне, не само код кривичног дела неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога, већ и код осталих кривичних дела где је ова забрана прописана. Видети: Стојановић З., „Кривично право, људска права и глобална криза“, *Заштита људских права и*

Додатни разлог због којег би требало дозволити могућност да се и код овог кривичног дела казна ублажи, јесте тај што се искључењем такве могућности дезавуише не само ублажавање казне него и читав низ других општих института кривичног права, што је у евидентној супротности са њиховом правном природом, јер суштина општих института и јесте у томе да се примењују увек када су испуњени законски услови, независно од тога које кривично дело је у питању.⁴⁴⁸

Тако се искључењем могућности ублажавања казне у потпуности маргинализује значај прекорачења крајње нужде, занемарује се кривичноправни значај компулзивне силе и претње, битно смањене урачунљивости и отклоњиве правне заблуде. Такође, брише се разлика између покушаног и довршеног кривичног дела и између појединих облика саучесништва, а запоставља се и значај личног својства код подстрекача и помагача.⁴⁴⁹ Све то говори у прилог неопходности да се код овог кривичног дела дозволи могућност примене института ублажавања казне. У ствари, могућност ублажавања казне треба да постоји у односу на сва кривична дела, јер је то општи институт, а то даље значи да треба брисати бесмислену одредбу члана 57. став 2. Кривичног законика.⁴⁵⁰

Кривично дело неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога, иако је сврстано у групу кривичних дела против здравља људи, најчешће се врши из користољубља, односно мотив за извршење овог кривичног дела је, по правилу, стицање профита. С тим у вези, уколико се утврди да је ово кривично дело учињено из користољубља, утолико су испуњени услови да се уз казну затвора, као главну казну, изрекне и новчана казна као споредна. Овакву

слобода у време економске кризе, Тара, 2011, стр. 22; Делић Н., „Забрана (искључење) ублажавања казне у одређеним случајевима“, *Crimen*, број 2, Београд, 2010, стр. 228–245.

⁴⁴⁸ Делић Н., „Забрана (искључење) ублажавања казне у одређеним случајевима“, *Crimen*, број 2, Београд, 2010, стр. 238.

⁴⁴⁹ *Ibid.*

⁴⁵⁰ Предлог закона о изменама и допунама Кривичног законика од 15. октобра 2012, који је објављен на сајту Министарства правде и државне управе чланом 7. предвиђао је брисање става 2, члана 57. Кривичног законика. Међутим, приликом усвајања овог закона, у децембру 2012, усвојени су амандмани којима се овај предлог изменио утолико што се из њега изоставио члан 7, односно није дошло до брисања ове бесмислене одредбе. Тако сада имамо апсурдну ситуацију да се, нпр. за кривично дело тешко убиство или убиство може ублажити казна док се за, нпр. продају неколико грама марихуане, па чак и у случају да је учинилац на то био принуђен силом или претњом, не може ублажити казна. До таквог развоја догађаја у Скупштини Републике Србије дошло је јер је реч о питању са којим се веома лако могу прибавити јефтине политички поени, а то се постиже манипулацијом лаичке јавности, која је за то веома погодна када је ова тема на дневном реду, па се управо то и догодило.

могућност предвиђа члан 48. став 2. Кривичног законика, који, за кривична дела извршена из користољубља, дозвољава изрицање новчане казне као споредне и када није прописана законом. Треба нагласити да наши судови до сада нису примењивали ову одредбу, што свакако представља грешку коју треба исправити.

На крају, треба рећи и то да се, на основу члана 2. став 1. тачка 4. Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела, одредбе овог закона примењују и за кривично дело неовлашћена производња, држање и стављање у промет опојних дрога из члана 246. ст. 1. до 3. Кривичног законика.⁴⁵¹

4. НЕОВЛАШЋЕНО ДРЖАЊЕ ОПОЈНИХ ДРОГА (ЧЛАН 246а КЗ)

4.1. ОСНОВНЕ ОДЛИКЕ КРИВИЧНОГ ДЕЛА

4.1.1. ХРОНОЛОШКИ ПРИКАЗ ПРОПИСИВАЊА У КРИВИЧНОМ ЗАКОНОДАВСТВУ

Кривично дело неовлашћено држање опојних дрога из члана 246а Кривичног законика, као посебно кривично дело уведено је у наше кривично законодавство Законом о изменама и допунама Кривичног законика из 2009. године. Међутим, и пре тога, као привилеговани облик кривичног дела неовлашћена производња, држање и стављање у промет опојних дрога, ово кривично дело се први пут појављује 2003, а затим се, и поред више дилема које је изазвало како у пракси тако и у теорији, задржава и у Кривичном законик у из 2005. године. Наиме, Кривични законик из 2005. године (члан 246. став 3) прописивао је привилеговани облик кривичног дела који врши онај ко неовлашћено држи супстанце или препарате који су проглашени за опојне дроге, за шта је била прописана новчана казна или казна затвора до три године.

Дакле, радњу извршења овог облика представљало је само неовлашћено држање супстанце или препарата који су проглашени за опојне дроге. С једне стране, овај облик је обухватао и држање дроге ради сопствене употребе, па се на

---

⁴⁵¹ Закон о одузимању имовине проистекле из кривичног дела који је донет у октобру 2008. није био усклађен са изменама и допунама Кривичног законика из 2009, тако да се из тог разлога наводио погрешан назив кривичног дела из члана 246. Кривичног законика. Приликом доношења новог, далеко квалитетнијег Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела у априлу 2013, законодавац је начинио пропуст и у тексту оставио погрешан назив овог кривичног дела.

тај начин инкриминисала наркоманија што, из више разлога, није прихватљиво.⁴⁵² Тај проблем је донекле био ублажен тиме што је било прописано да се учинилац који опојну дрогу држи ради сопствене употребе може ослободити од казне. С друге стране, у пракси је било уочено да се овај облик примењивао и онда када су у питању озбиљни трговци опојном дрогом, тј. када се радило о основном облику кривичног дела неовлашћена производња, држање и стављање у промет опојних дрога. Наиме, због проблема у доказивању намере да се дрога држи с циљем продаје, дело се квалификовало као привилеговани облик. То је, у ствари, и био основни разлог увођења овог облика, иако проблеми у доказивању не треба да воде лошим законским решењима у материјално-правном смислу.⁴⁵³

При томе, мора се истаћи да се прописивањем овог облика кривичног дела није добило ништа добро. Наиме, пре увођења овог облика у наше кривично законодавство, у случају када није могла да се докаже намера продаје код лица које поседује опојну дрогу, односно када није могло да се докаже да поседовање опојне дроге има за циљ њену продају, доносила се ослобађајућа пресуда. Тако су неки трговци опојних дрога избегли заслужену казну. У таквој ситуацији, иако немоћ тужилаштва да докаже извршење кривичног дела, па макар се то дешавало и често, што свакако није био случај код овог кривичног дела, не сме да доведе до законодавних решења на материјално-правном плану, то се ипак догодило. Међутим, уместо да се ситуација поправи она се само још више погоршала. Након што је дошло до промене, односно прописивања овог привилегованог облика кривичног дела, уместо ослобађајуће пресуде, у наведеним ситуацијама, по правилу, изрицала се новчана казна или условна осуда. Чак и када се изрицала затворска казна она се кретала у распону од неколико месеци. Тиме се постигао управо супротан ефекат од жељеног. Ако је стварно реч о трговцу наркотицима, изрицање такве кривичне санкције није могло да допринесе ни специјалној ни генералној превенцији, напротив.

---

⁴⁵² У ствари, није ни могуће дрогу употребити, а да се она претходно не поседује, а може се сматрати и да самим тим што је човек опојну дрогу унео у себе, он такву супстанцу по логици ствари, тада поседује још и одређено време у свом организму. То значи да се овим кривичним делом, у ствари сам чин узимања опојне дроге инкриминише, без обзира на владајући доктринарни став о наркоманима као посебној врсти болесника и о наркоманији као не само изразито штетној друштвеној појави него и специфичној болести.

⁴⁵³ Стојановић З., *Коментар Кривичног законика*, Београд, 2006, стр. 576.

Прописивање и примењивање овог привилегованог облика кривичног дела, створило је у пракси још један велики проблем. С обзиром на то да се за овај привилеговани облик кривичног дела изрицала, готово увек, или новчана казна или условна осуда, статистички подаци су створили погрешну представу о казненој политици коју воде судови. Према тим показатељима за кривично дело неовлашћена производња, држање и стављање у промет опојних дрога из члана 246. Кривичног законика, у великом броју случајева изречена је новчана казна или условна осуда. То је дало за право лаицима, које су предводили неинформисани новинари и неуки политичари, да оштро критикују казнену политику коју воде судови тврдећи да се нарко-дилерима изричу новчане казне и условне осуде, поткрепљујући такве тврдње статистичким подацима. Наравно, истина је сасвим другачија. Наиме, за нарко-дилере, односно учиниоце оних облика кривичног дела који су се састојали у производњи и стављању у промет опојних дрога није могла да се изрекне ни новчана казна ни условна осуда јер то закон, с обзиром на запрећену казну, није дозвољавао а не дозвољава ни данас. Ово због тога што ондашњи закон, а то чини и садашњи Кривични законик (члан 66. став 2), изричито прописује да се за кривична дела за која се може изрећи казна затвора у трајању од десет година или тежа казна не може изрећи условна осуда. С обзиром на то да је за основни облик кривичног дела била прописана казна затвора најмање пет година, а за квалификовани облик најмање седам година, а нешто касније за основни облик казна затвора од две до дванаест година, односно за квалификовани облик од пет до петнаест година, јасно је да се нарко-дилерима није изрицала ни новчана казна ни условна осуда. Једини изузетак од тога била је ситуација која се у пракси веома ретко догађала, а то је у случају да је учинилац открио од кога набавља опојну дрогу, када је суд био овлашћен и да га ослободи од казне.

Таква ситуација је мотивисала законодавца да 2009. издвоји овај привилеговани облик у самостално кривично дело прописано чланом 246а Кривичног законика. Иако је жеља била да се издвајањем у посебно кривично дело и другачијим прописивањем реше проблеми у вези са овим кривичним делом у томе се није успело, већ су се, напротив, поред нерешених проблема, изузев боље статистичке слике о нарко-дилерима, појавили и нови проблеми.

4.1.2. НЕОВЛАШЋЕНО ДРЖАЊЕ ОПОЈНИХ ДРОГА КАО ВИД ДЕЛИКТА ПОСЕДОВАЊА

Кривично дело неовлашћено држање опојних дрога представља вид такозваног деликата поседовања, када се из одређених претежно криминално-политичких разлога, само поседовање конкретног предмета, односно одговарајуће остваривање државине на одређеним стварима, нпр. допинг супстанцама или средствима, оружју одређене врсте и слично у неким кривичним законодавствима, третира као кривично дело. Деликти поседовања су већ сами по себи, у теоријском смислу изузетно занимљиви, јер је њихова радња веома специфична у догматском кривичноправном погледу, нарочито када је држање исте ствари у одређеном случају кривично дело, јер постоји противправност, док у другим ситуацијама постоји одређени правни основ који искључује противправност. Тако нпр., када се оружје држи на основу одобрења надлежног органа, или када се одређени медикамент, који би се иначе могао сматрати опојном дрогом (нпр. метадон код хероинских зависника), поседује ради употребе у медицинске сврхе, тј. одвикавања од наркоманије на основу рецепта који је преписао лекар, не би било речи о кривичном делу јер, у том случају не постоји противправност. Међутим, уколико нема одобрења државног органа, односно рецепта који је преписао лекар, постојала би противправност, па самим тим и кривично дело.

Неовлашћено поседовање оружја представља извор опасности по живот људи, па се инкриминисање таквог стања може сматрати легитимним. Потпуно је другачија ситуација по питању поседовања опојних дрога, јер основ за кажњавање не може да представља лична употреба, која и није инкриминисана, већ само опасност од препродаје⁴⁵⁴ опојних дрога другим лицима која би њиховим коришћењем могла себи да нанесе штету.⁴⁵⁵

У теорији се са више аргумената критикује кривичноправно санкционисање поседовање опојних дрога. Истиче се да је законом већ санкционисана препродаја⁴⁵⁶ опојних дрога, као и то да коришћење „лакших“ дрога

---

⁴⁵⁴ У цитираном тексту немачка реч *weitergabe* преводи се као *препродаја*, што није сасвим тачно у датом контексту. Бољи превод би био *даље стављање у промет* или *давање другом*.

⁴⁵⁵ Roxin С., „Деликти поседовања“, *Бранич*, број 3–4, Београд, 2008, стр. 33.

⁴⁵⁶ Исто као и наводи у фусноти број 454.

није ништа штетније од употребе алкохола и дувана,⁴⁵⁷ па да због тога не може да се пореди са поседовањем смртоносног оружја. Препродаја⁴⁵⁸ сама по себи не значи аутоматски да ће купац⁴⁵⁹ опојну дрогу и конзумирати, већ представља тек припрему за то, тако да се поседовање, уколико има за циљ давање, може сматрати највише припремом припреме. Из ових и још неких сличних ставова изводи се закључак да је позадина идеје о инкриминисању сваког поседовања наркотика у мишљењу да би на тај начин могао да се сузбије организовани криминалитет који влада светским тржиштем опојних дрога. С тим у вези, истиче се да инкриминисање три-четири милиона повремених корисника канабиса не представља одговарајуће средство са аспекта ефикасности, а са аспекта целисходности сигурно не представља средство које би било легитимно према начелима правне државе.⁴⁶⁰

Иначе, кривична дела поседовања могу се сматрати врло специфичним и с обзиром на то да се у теорији кривична дела уобичајено деле на такозвана трајна и тренутна. Трајни деликти су кривична дела која не представљају само остварење бића кривичног дела, већ се свде на испољавање трајне деликтне воље учиниоца, што се огледа у оствареном противправном стању које као такво траје одређено време, као што је нпр. случај с кривичним делом којим се нарушава кућни мир, које као довршено настаје већ с првим продором учиниоца у одређени простор, али при томе, такво кривично дело траје све док учинилац борави у том правом заштићеном простору, а слично је и када је у питању кривично дело противправно лишење слободе и тако даље.⁴⁶¹

По логици ствари кривична дела поседовања су трајна кривична дела, јер се поседовање у највећем броју случајева огледа у државини на одговарајућој ствари у релативно дужем периоду, али би такође и сасвим краткотрајна државина

---

⁴⁵⁷ У раду је већ истакнуто да означавање неких опојних дрога као „лаквих“ није пожељно, а и став да њихова употреба није штетнија од коришћења алкохола и дувана тешко би се могао бранити ваљаним аргументима.

⁴⁵⁸ Исто као и наводи у фусноти број 454.

⁴⁵⁹ У цитираном тексту немачка реч *erwerber* преводи се као *купац*, што није сасвим тачно у датом контексту. Бољи превод би био *онај који је прибавио* или *онај који је стекао*.

⁴⁶⁰ Roxin C., *op. cit.*, стр. 33–34.

⁴⁶¹ Више о томе видети: Roxin C., *Strafrecht – Allgemeiner Teil*, Verlag C. H. Beck, München, 2006, стр. 330–331.

била довољна да постоји конкретно кривично дело. Ово важи и за кривично дело неовлашћено држање опојних дрога.

4.1.3. РАДЊА КРИВИЧНОГ ДЕЛА

Кривично дело неовлашћено држање опојних дрога врши онај ко неовлашћено држи у мањој количини за сопствену употребу супстанце или препарате који су проглашени опојним дрогама.

Радња кривичног дела је држање, односно поседовање супстанце или препарата који су проглашени опојним дрогама. За постојање дела не захтева се трајан, непрекидни контакт опојне дроге и тела учиниоца, већ поседовање фактичке власти над опојном дрогом, што представља држање односно поседовање. Опојне дроге, које су објект овог кривичног дела, на основу члана 112. став 15. Кривичног законика, јесу супстанце и препарати који су законом и другим прописом заснованим на закону проглашени за опојне дроге и остале психоактивне контролисане супстанце. Имајући у виду Закон о психоактивним контролисаним супстанцама, овај појам обухвата: а) опојне дроге; б) психотропне супстанце; в) производе биолошког порекла који имају психоактивно дејство; и г) друге психоактивне контролисане супстанце.

За постојање кривичног дела неопходно је да се опојна дрога држи неовлашћено. Ко и када је овлашћен да држи опојне дроге прописује првенствено Закон о психоактивним контролисаним супстанцама, али то може бити одређено и неким другим прописом. Тако нпр., држање лека који представља опојну дрогу, ради коришћења у склопу терапије коју је прописао лекар, није неовлашћено, и самим тим је искључена и противправност, што значи да нема ни овог кривичног дела. Овакав став је заузео и Врховни суд Србије у својој пресуди у којој се истиче да је „окривљени имао прописану терапију која садржи коришћење више лекова, а међу њима и спорног лоразепама који је код њега затечен, па је тиме искључена противправност у радњама окривљеног, односно не ради се о његовом неовлашћеном држању тог лека који се налази на листи опојних дрога, што

представља битан елемент кривичног дела које му се ставља на терет“.⁴⁶² С тим у вези, треба рећи да уколико би неко самоиницијативно, без рецепта лекара, држао лекове који су проглашени опојним дрогама, ради лечења или ублажавања болова, утолико би вршио ово кривично дело јер је само лекар овлашћен да препише терапију у којој би се такви лекови користили.

Законодавац изричито захтева за постојање кривичног дела да се ради о мањој количини опојне дроге. Мотив законодавца је очигледно био да се реши проблем доказивања намере да неко поседује опојну дрогу ради продаје, па је пошао од става да уколико неко поседује већу количину опојне дроге, не може да врши ово кривично дело већ аутоматски врши кривично дело неовлашћена производња и промет опојних дрога, што наравно није тачно. Тиме су проблеми у доказивању намере да се опојна дрога држи ради продаје поново навели законодавца да овог пута направи још лошије законско решење на материјалноправном плану, јер проблеми нису решени, а створени су нови.

Међутим, треба рећи да овакво решење није карактеристика само нашег законодавца. Већина земаља прави законску или судску разлику између поседовања опојне дроге и сродних активности, као што су набавка, складиштење и поседовање ради продаје, а то се најчешће ради у односу на количину опојне дроге. При томе се одређене количине прописују да направе границу између прекршаја и кривичних дела, као и разлику између конкретних кривичних дела, тако да се количина опојне дроге појављује као фактор који прави разлику између обичног поседовања и трговине опојним дрогама. Количине опојних дрога могу се одређивати описно, као мале и велике, затим по вредности опојне дроге, по тежини, када се прописују граничне тежине за сваку опојну дрогу појединачно, нпр. један грам хероина или пет грама марихуане, и на крају као максималне количине потребне за личну употребу у току једног дана.⁴⁶³

---

⁴⁶² Пресуда Врховног суда Србије Кж број 1997/2008 од 1. октобра 2008. године.

⁴⁶³ ELDD, Comparative study, *The role of the quantity in the prosecution of drug offences*, 2003, стр. 2.

4.1.4. СПОРНА ПИТАЊА У ВЕЗИ СА НЕОВЛАШЋЕНИМ ДРЖАЊЕМ ОПОЈНИХ ДРОГА

Када је у питању кривично дело неовлашћено држање опојних дрога, постоји читав низ спорних питања. Прво, законодавац није прописао шта се подразумева под појмом мања количина опојне дроге, па ће на то питање морати да одговори судска пракса. Истовремено, поставља се питање да ли кривично дело постоји уколико се не ради о мањој количини опојне дроге, односно ако је у питању већа количина. Језичким тумачењем долази се до закључка да се у том случају уопште и није реч о кривичном делу. Тек уколико би се доказало да се опојна дрога у већој количини држи ради продаје може се говорити о кривичном делу из члана 246. Кривичног законика. Тиме се ништа није добило јер је реч о кривичном делу из члана 246. Кривичног законика и у случају када је у питању мања количина опојне дроге ако се она држи ради продаје, а циљ држања опет мора да се докаже.

Дакле, уколико неко држи већу количину опојне дроге за личну употребу он не врши ово кривично дело, јер није остварен услов да је у питању мања количина, нити било које друго кривично дело. Треба имати у виду чињеницу да је сасвим могуће и да се у пракси дешава да неко набави већу количину опојне дроге ради личне употребе и да при томе и не помишља да опојну дрогу било коме продаје. Оваква набавка је, по правилу, мотивисана прво нижом ценом која се добија на тржишту приликом куповине веће количине опојне дроге, а друго жељом купца да се што је могуће ређе среће са људима који се баве продајом опојних дрога. Наравно, у таквој ситуацији било би недопустиво да се заступа став да се у већој количини опојне дроге налази више пута мања количина опојне дроге па да учинилац у том случају врши кривично дело неовлашћено држање опојних дрога у продуженом трајању.

Једно од могућих решења овог проблема било би да се поседовање мање количине опојне дроге за сопствену употребу пропише као основни облик овог

кривичног дела, док би се поседовање веће количине опојне дроге за сопствену употребу предвидело као квалификовани облик кривичног дела.⁴⁶⁴

С тим у вези, треба рећи да је ранији Предлог Закона о изменама и допунама Кривичног законика⁴⁶⁵ предвиђао да се кривично дело неовлашћено држање опојних дрога мења, тако што се речи „у мањој количини“ бришу, а тиме се решава и проблем на који је претходно указано.

Следећи проблем настаје из чињенице да је претходним законским решењем било инкриминисано неовлашћено поседовање опојне дроге без ограничења да се то врши за сопствену употребу. Самим тим, сада се намеће питање да ли кривично дело врши онај ко поседује опојну дрогу у мањој количини, али не за сопствену употребу. Идентично питање се поставља и уколико неко држи већу количину опојне дроге али не за личну употребу. Мора се имати у виду и чињеница да неко може да набави опојну дрогу у намери да је да неком другом за употребу уколико то затреба. Примера ради, родитељ који набави опојну дрогу у намери да је да свом детету уколико западне у апстиненцијалну кризу, јер не може да гледа мучење кроз које би његово дете пролазило у случају да доживи апстиненцијалну кризу. При томе, мора се имати у виду, с једне стране, да држање у тој намери није кривично дело неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога, а с друге стране, да кривично дело омогућавање уживања опојних дрога постоји тек од момента када се опојна дрога некеме да да је он или друго лице ужива, односно да се не може кажњавати само за намеру. Дакле, у том случају се не би радило о кривичном делу па се поставља додатно питање зашто се кажњава онај ко држи опојну дрогу за сопствену употребу, а онај ко то чини из других побуда не подлеже санкцији.

Став према којем само држање опојне дроге не представља кривично дело, уколико није реч о мањој количини и ако се она не држи за сопствену употребу, заузима и Апелациони суд у Београду који у својој пресуди наводи: „У поднетој

---

⁴⁶⁴ Овакво решење предложио је судија Апелационог суда у Београду Омер Хациомеровић, 29. октобра 2012, у Палати Србије приликом јавне расправе о предложеним изменама и допунама Кривичног законика. Слично решење постоји у Кривичном закону Словачке (члан 171). Видети: стр. 155.

⁴⁶⁵ Овај Предлог закона о изменама и допунама Кривичног законика налазио се у Скупштини Републике Србије од 31. јануара 2012, али никада није прошао скупштинску процедуру.

оптужби Окружног јавног тужиоца у Београду, оптуженом Н. Н. је стављено на терет да је неовлашћено држао опојну дрогу, али не и да је опојну дрогу држао за сопствену употребу, те да је тако извршио кривично дело неовлашћено држање опојних дрога из члана 246. став 3. Кривичног законика. У међувремену, ступио је на снагу Закон о изменама и допунама Кривичног законика, којим је, између осталог, измењен Кривични законик у погледу кривичног дела неовлашћено држање опојних дрога, тако да се сада биће тог кривичног дела, сходно одредбама из члана 246а, састоји у неовлашћеном држању мање количине за сопствену употребу супстанци или препарата који су проглашени за опојне дроге. Код таквог стања ствари, у коме дело које је стављено на терет оптуженом Н. Н., није кривично дело, овај суд је [...] ослободио од оптужбе да је починио кривично дело неовлашћено држање опојних дрога из члана 246. став 3. Кривичног законика.⁴⁶⁶

Идентичан став по том питању заузео је и Врховни касациони суд у својој пресуди у којој објашњава да „за разлику од одредбе члана 246. став 3. Кривичног законика, која је важила у време извршења кривичног дела и према којој је кривично дело представљало свако неовлашћено држање супстанци и препарата који су проглашени за опојне дроге, без обзира на количину и мотиве држања (осим држања ради продаје што је чинило биће кривичног дела из члана 246. став 1. Кривичног законика), Законом о изменама и допунама Кривичног законика, који се примењује од 11. септембра 2009. године, кривично дело представља само оно неовлашћено држање тих препарата и супстанци које су намењене за сопствену употребу и то у мањој количини, што даље значи да је законодавац изменама и допунама Кривичног законика декриминализовао у члану 246а Кривичног законика неовлашћено држање опојних дрога извршено из свих осталих разлога осим из разлога коришћења за сопствено уживање.“⁴⁶⁷

У суштини, не би требало да буде спорно да је Законом о изменама и допунама Кривичног законика из 2009. дошло до декриминализовања поседовања опојне дроге, осим у случају да је реч о мањој количини опојне дроге која се држи за сопствену употребу. Међутим, у судској пракси се појавио и потпуно другачији став. Тако нпр., Виши суд у Смедереву ослободио је двојицу окривљених од

---

⁴⁶⁶ Пресуда Апелационог суда у Београду Кж број 294/2010 од 4. марта 2010. године.

⁴⁶⁷ Пресуда Врховног касационог суда Кзз број 133/2010 од 9. јуна 2010. године.

оптужбе да су крајем новембра 2008, односно од септембра 2008. до 29. новембра 2008, неовлашћено држали опојну дрогу у мањој количини за сопствену употребу, чиме би учинили кривично дело неовлашћено држање опојних дрога из члана 246а Кривичног законика.⁴⁶⁸ Овакав став је у пресуди образложен на следећи начин: „По налажењу овог суда кривично дело из члана 246. став 3. Кривичног законика, који је важио у време извршења оба ова кривична дела, и кривично дело из члана 246а став 1. Кривичног законика који се примењује од 11. септембра 2009. године, су два потпуно различита кривична дела, имајући у виду битне елементе бића ових кривичних дела. Наиме, за постојање кривичног дела из члана 246. став 3. Кривичног законика, који је важио у време извршења ових кривичних дела, било је потребно доказати само државину, односно притежење опојне дроге и није било потребно утврђивати нити доказивати да се опојна дрога држи у мањој количини и за сопствену употребу јер то нису били битни елементи овог кривичног дела, а управо за кривично дело из члана 246а став 1. Кривичног законика који се примењује од 11. септембра 2009. године, битни елементи тог кривичног дела су поред држања опојне дроге и то да се иста држи у мањој количини и за сопствену употребу, и сви ови битни елементи се морају доказати у сваком конкретном случају. Имајући то у виду, очигледно је да се ради о два потпуно различита кривична дела. Због тога, а имајући у виду да се ради о два различита кривична дела, не може се говорити о томе који је закон блажи за учиниоца, јер се о томе који је закон блажи може говорити само у ситуацији када се ради о истим кривичним делима (са истим елементима бића кривичног дела). Обзиром на то, а имајући у виду да наведена кривична дела из члана 246а став 1. Кривичног законика које се Д. Д. и С. З. стављају на терет нису постојала у време извршења ових кривичних дела, суд је обојицу окривљених ослободио од оптужбе јер наведена кривична дела за која су оптужени по закону нису кривична дела, а на основу члана 355. тачка 1. Законика о кривичном поступку.“⁴⁶⁹

---

⁴⁶⁸ Пресуда Вишег суда у Смедереву К број 122/10 од 30. априла 2010. године.

⁴⁶⁹ Исти став заступљен је и у пресуди Вишег суда у Смедереву К број 53/10 од 31. маја 2010, која је преиначена пресудом Апелационог суда у Београду Кж број 5477/10 од 13. септембра 2011, као и у пресуди Вишег суда у Смедереву К број 141/10 од 2. јула 2010, која је преиначена, односно укинута пресудом Апелационог суда у Београду Кж број 6956/10 од 22. фебруара 2011. године.

Међутим, одлучујући о жалби тужилаштва на наведену пресуду, Апелациони суд у Београду, сасвим исправно, заузео је потпуно супротан став.⁴⁷⁰ Наиме, став који се заступа у цитираној пресуди је неприхватљив из простог разлога што се кривичним делом неовлашћена производња, држање и стављање у промет опојних дрога из члана 246. став 3. Кривичног законика инкриминисало свако држање опојне дроге, па и оно које се састојало у држању мање количине опојне дроге за сопствену употребу. Законом о изменама и допунама Кривичног законика из 2009. декриминализовано је свако друго држање опојне дроге осим оног које се састоји у држању мање количине за сопствену употребу, што од тада представља самостално кривично дело неовлашћено држање опојних дрога из члана 246а Кривичног законика. До дефинитивног прихватања става да није реч о потпуној декриминализацији већ само о сужењу криминалне зоне, у судској пракси долази после интервенције Врховног касационог суда (Кзз. 133/10 и Кзз 153/10).⁴⁷¹

Даље, мора се истаћи да код овог кривичног дела није решен најозбиљнији приговор који се састоји у чињеници да се овим кривичним делом инкриминише само конзумирање опојних дрога. Декларативно, конзумирање опојних дрога није санкционисано, али је то тако само на први поглед. Међутим, свако лице које је конзумирало опојну дрогу претходно је по логици ствари морало да изврши ово кривично дело, јер је најпросто макар неколико тренутака пре конзумирања опојне дроге морало да је поседује у мањој количини за сопствену употребу. Само изузетно, неко може да конзумира опојну дрогу а да не чини ово кривично дело тако што би му неко друго лице, на један од могућих начина, уносило у организам опојну дрогу, што се у пракси ипак ретко догађа.

Као најбољи доказ да се прописивањем овог кривичног дела санкционише конзумирање опојне дроге може да послужи пресуда Основног суда у Смедереву којом је осуђено седам лица због кривичног дела неовлашћено држање опојних дрога.⁴⁷² Овом пресудом окривљени су оглашени кривим јер су у више наврата куповали опојну дрогу коју су потом конзумирали а што је суд, како се истиче у

---

⁴⁷⁰ Пресуда Апелационог суда у Београду Кж број 4719/10 од 18. фебруара 2011. године.

⁴⁷¹ Стојановић З., *Коментар Кривичног законика*, Београд, 2012, стр. 717.

⁴⁷² Пресуда Основног суда у Смедереву К број 2885/10 од 17. децембра 2010. године.

диспозитиву пресуде, утврдио на основу анализе урина. У овом случају, с обзиром на то да код окривљених није пронађена опојна дрога, њихово признање поткрепљено је анализом урина, чиме је потпуно јасно да су они, на тај начин, иако осуђени за кривично дело неовлашћено држање опојних дрога, суштински кажњени за конзумирање опојних дрога.

С тим у вези, одмах се поставља као спорно и питање да ли је реч о овом кривичном делу уколико неко конзумира опојну дрогу па је на тај начин поседује у свом организму јер је тада по логици ствари у питању мања количина опојне дроге за сопствену употребу. Иако постоје аргументи да се тврди да би и у том случају постојало кривично дело неовлашћено држање опојних дрога, одговор на ово питање морао би бити негативан. Такав став заступао је и Виши суд у Смедереву који је ослободио Ц. Н. иако је у његовом урину констатовано присуство тетрахидроканабинола и амфетамина.⁴⁷³ Наиме, у овој пресуди заузет је став да признање окривљеног које је поткрепљено анализом урина није довољно да би се окривљени огласио кривим за кривично дело неовлашћено држање опојних дрога из члана 246а Кривичног законика јер код окривљеног није пронађена опојна дрога. Одбијајући жалбу тужилаштва на наведену пресуду, овакав став прихватио је и Апелациони суд у Београду.⁴⁷⁴

Међутим, уколико се у организам уноси опојна дрога с намером да се на тај начин преноси, односно кријумчари, што у пракси није ретка појава, ситуација је другачија.⁴⁷⁵ У том случају није спорно да је у питању кривично дело неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога.

У вези са кривичним делом неовлашћено држање опојних дрога могла би се појавити као спорна још два питања. Прво питање је да ли ово кривично дело може да се изврши у продуженом трајању или је увек реч о једном кривичном делу. Овакво питање се намеће с обзиром на то да је код овог кривичног дела реч

---

⁴⁷³ Пресуда Вишег суда у Смедереву К број 201/10 од 22. октобра 2010. године.

⁴⁷⁴ Пресуда Апелационог суда у Београду Кж број 6972/2010 од 2. фебруара 2011. године.

⁴⁷⁵ Један вид преношења опојне дроге састоји се у томе да кријумчари опојну дрогу упакују у мање пакетиће, заштите их квалитетном изолоираном траком или селотејпом, а затим тако припремљену опојну дрогу стављају у анални или вагинални отвор, односно гутају како би се пакетићи нашли у стомаку. Лица која на овај начин преносе опојне дроге називају се „муле“, а такво кријумчарење је посебно ризично, јер у случају да из неког разлога пакетић са опојном дрогом пукне готово сигурно наступа смрт лица које на тај начин преноси опојну дрогу.

о мањој количини опојних дрога намењеној за сопствену употребу, што подразумева да се она у релативно кратком периоду потроши, а потом, по логици ствари, уколико се ради о зависнику од опојних дрога, долази до нове набавке, односно до новог држања опојне дроге у мањој количини за сопствену употребу. Став да се ради о једном кривичном делу бранио би се чињеницом да је код овог кривичног дела употребљен трајни глагол, а да се у том случају, на основу члана 112. став 30. Кривичног законика, сматра да је дело учињено ако је радња извршена једном или више пута. Мишљење да је реч о продуженом кривичном делу покриће налази у чињеници да се мања количина опојних дрога држи од момента набављања па до тренутка када се конзумирањем потроши. Набављање, односно држање нове опојне дроге у мањој количини за сопствену употребу, без обзира на то да ли је у питању иста или различита врста опојне дроге, представља радњу новог кривичног дела, па је, уз испуњење и осталих услова, могућа конструкција продуженог кривичног дела. Које од ова два мишљења је исправно одређује се у сваком конкретном случају, с тим што би, по правилу, први став био прихватљивији.

Друго питање које се може појавити као спорно јесте да ли, у ситуацији када неко извесну количину опојне дроге стави у промет или држи опојну дрогу ради продаје а истовремено део те дроге користи и за сопствену употребу, врши само кривично дело неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога или се ради о стицају овог и кривичног дела неовлашћено држање опојних дрога. Питање се додатно компликује ако је реч о две различите врсте опојне дроге, односно ако се једна врста опојне дроге ставила у промет или се држи ради продаје, док се за сопствену употребу у мањој количини држи друга врста опојне дроге. Одговор на ово питање зависи од сваке конкретне ситуације, али би, по правилу, било извршено само кривично дело неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога, при чему би ово кривично дело конзумирало кривично дело неовлашћено држање опојних дрога. Овакав став заузео је и Врховни суд Србије у пресуди Кж број I 843/06 од 30. маја 2006, у којој се истиче да уколико учинилац извесну количину опојне дроге стави у промет, а другу количину дроге неовлашћено држи, постоји само основни облик кривичног дела

неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога, а не стицај ова два кривична дела.⁴⁷⁶

4.1.5. ОСТАЛИ АСПЕКТИ КРИВИЧНОГ ДЕЛА НЕОВЛАШЋЕНО ДРЖАЊЕ ОПОЈНИХ ДРОГА

Републички завод за статистику Србије поседује податке за 2010. годину који се односе на кривично дело неовлашћено држање опојних дрога, који су дати у табели која следи, али се приликом сагледавања тих података мора имати у виду чињеница да је током 2010. осуђен већи број пунолетних лица која су поседовала опојну дрогу, која није била намењена даљој продаји, а на која се применио закон који је важио у време извршења кривичног дела, тако да је један број тих осуда подведен под кривично дело неовлашћена производња, држање и стављање у промет опојних дрога. Због тога, статистичке податке треба узети с резервом, и имати у виду чињеницу да, када је у питању ово кривично дело, као и остала кривична дела чијим се прописивањем сузбијају злоупотребе опојних дрога, статистички подаци могу створити погрешну представу ако се не сагледају у контексту ових статистичких непрецизности. Ово се мора имати у виду тим пре што се радња кривичног дела неовлашћено држање опојних дрога, у случајевима који су статистички приказани за период пре 2010, подводе под кривично дело неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога, које у свом наслову уопште и нема радњу неовлашћено држање. До тога је дошло из простог разлога што се и током 2010. догађало да пресуде, због неовлашћеног држања опојне дроге која није била намењена даљој продаји, постану правноснажне, а да се на учиниоца примени закон који је важио у време извршења кривичног дела, односно да буде осуђен због кривичног дела неовлашћена производња, држање и стављање у промет опојних дрога. Како у 2010, кривично дело са овим називом није постојало, Републички завод за статистику Србије је такве пресуде подводио под кривично дело неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога, па је статистичка слика у приличној мери била нереална. Свакако, када су у

---

⁴⁷⁶ Станојчић Г., *op. cit.*, стр. 111.

питању статистички подаци, мора се узети у обзир и „тамна бројка“ која је код овог дела посебно висока.

Табела 6. Статистички подаци о изреченим кривичним санкцијама за 2010. годину

Година	Укупан број осуђених	Казна затвора преко једне године	Казна затвора до једне године	Новчана казна	Условна осуда	Рад у јавном интересу	Оглашена кривим и ослобођена казне
2010.	55	0	10	12	26	1	6

Осуђена пунолетна лица због кривичног дела неовлашћено држање опојних дрога.⁴⁷⁷

Када је ово кривично дело у питању, морају се имати у виду и међународне обавезе које је наша земља преузела. Јединствена конвенција о опојним дрогама из 1961. године (члан 33) прописује да стране уговорнице неће дозволити држање опојних дрога без законске дозволе, односно (члан 36) да ће стране уговорнице прописати мере да би се, поред осталог, држање опојних дрога сматрало кажњивим делом ако је учињено намерно и противно овој конвенцији, за које би се кажњавало одговарајућом казном затвора или другим казнама лишења слободе. Конвенција Организације уједињених нација против незаконитог промета опојних дрога и психотропних супстанци (члан 3. став 2) предвиђа да ће, у зависности од уставних начела и основних концепција свог правног система, свака страна потписница, усвојити неопходне мере да се као кажњива дела пропишу намерно поседовање, куповина или гајење опојних дрога или психотропних супстанци за личну употребу супротно одредбама Јединствене конвенције о опојним дрогама из 1961, Протокола о изменама и допунама ове конвенције и Конвенције о психотропним супстанцама из 1971. године.

С тим у вези, имајући у виду неспорну чињеницу да је у Србији, Законом о изменама и допунама Кривичног законика из 2009, дошло до декриминализовања

⁴⁷⁷ Подаци преузети од Републичког завода за статистику Србије.

поседовања опојне дроге, осим у случају да је реч о мањој количини опојне дроге која се држи за сопствену употребу, очигледно је да наша земља не испуњава своје међународне обавезе које је преузела потписивањем ових конвенција. Зато би било неопходно, с циљем испуњавања ових обавеза, неовлашћено поседовање опојних дрога прописати, или као кривично дело, или још боље као прекршај, чиме би се обавезе из наведених конвенција, по том питању, у потпуности испуниле.

Закон о психоактивним контролисаним супстанцама (члан 35) прописује када је дозвољено поседовање психоактивних контролисаних супстанци без дозволе за производњу, односно промет психоактивне контролисане супстанце. На основу ове одредбе, поседовање ових супстанци, без дозволе за њихову производњу или промет дозвољен је у следећим случајевима:

а) здравственим установама и другим облицима здравствене службе ради обављања делатности, у складу са законом;

б) ветеринарским организацијама ради обављања делатности, у складу са законом;

в) установама социјалне заштите за смештај штићеника, односно корисника у количини која је неопходна за терапију штићеника, односно корисника;

г) правним лицима овлашћеним за уништавање одузетих психоактивних контролисаних супстанци;

д) апотекама основаним као здравствена установа и приватна пракса ради издавања психоактивних контролисаних супстанци на основу рецепта, за израду галенских и магистралних лекова, односно за складиштење;

ђ) државним органима за обављање активности из њихове надлежности, у складу са законом;

е) пунолетним пацијентима и родитељима, односно старатељима малолетних пацијената, односно члановима уже породице, у количини коју одреди доктор медицине или доктор стоматологије;

ж) капетанима пловних и ваздушних транспортних средстава у количини неопходној за апотеку транспортног средства;

з) другим правним и физичким лицима, у складу са овим законом и прописима донетим за спровођење овог закона.

Услове под којима може да се поседује психоактивна контролисана супстанца прописује министар надлежан за послове здравља.

Поред тога, Закон о психоактивним контролисаним супстанцама (члан 36) дозвољава поседовање психоактивних контролисаних супстанци за научноистраживачку делатност. Правно лице које обавља научноистраживачку делатност, односно врши хемијске синтезе, хемијске модификације или изоловање психоактивне контролисане супстанце као и њихових деривата, у складу са прописима којима се уређује научноистраживачка делатност, војни институти који обављају научноистраживачку делатност у складу са посебним прописима, токсиколошке лабораторије, лабораторије здравствених института, као и специјализоване дијагностичке лабораторије могу у научне и образовне сврхе поседовати психоактивну контролисану супстанцу на основу сагласности коју решењем даје министар надлежан за послове здравља. Ова сагласност се даје за појединачну психоактивну контролисану супстанцу, а највише у количини потребној за годишњу употребу у редовној делатности.

4.2. САНКЦИЈА И ФАКУЛТАТИВНО ОСЛОБОЂЕЊЕ ОД КАЗНЕ

За извршење кривичног дела неовлашћено држање опојних дрога прописана је новчана казна или казна затвора до три године, а учинилац се може и ослободити казне. Могло би се рећи да је у питању чудна одредба о кажњавању, јер се осим прописане казне појављује и могућност за ослобођење од казне, а да при томе датом одредбом није прописан посебан основ за ослобођење од казне, што наводи на закључак да околности које представљају обележја бића овог

кривичног дела истовремено представљају и посебан основ за ослобођење од казне.⁴⁷⁸

Подсећања ради, у нашем праву прихваћена је концепција према којој суд учиниоца кривичног дела може ослободити казне само у случајевима који су изричито предвиђени у закону, и то било у општем, било у посебном делу. Сходно томе, основи за ослобођење од казне, условно речено, могу се поделити на опште и посебне. Општи основи били би они који су предвиђени у општем делу и који се могу примењивати на сваког учиниоца и на свако кривично дело, а посебни основи били би они који су прописани у посебном делу и који се примењују код одређених кривичних дела. У овом случају постоји, с једне стране, кривично дело, а с друге стране, могућност ослобођења од казне за то кривично дело, али је изостало прописивање основа који даје могућност ослобођења од казне.⁴⁷⁹

Као и код сваког другог кривичног дела, тако ће и овде суд, приликом одмеравања казне, проценити све отежавајуће и олакшавајуће околности, с тим што код овог кривичног дела мора имати у виду да постоји могућност и да учиниоца ослободи казне. Да ли ће ту могућност суд користити зависи од сваког конкретног случаја, а као пример када је то могуће може послужити пресуда Врховног суда Србије у којој се наводи да неовлашћено поседовање мале количине такозване лаке опојне дроге ради сопствене употребе, неосуђиваност окривљеног, његово кајање и коректно држање пред судом, младост окривљеног и чињеница да је запослен, представљају олакшавајуће околности које су основ за ослобођење окривљеног од казне.⁴⁸⁰

Учиниоца који открије од кога набавља опојну дрогу може се ослободити казне (став 2). Оваква одредба је потпуно непотребна јер се и учиниоца који није открио од кога набавља опојну дрогу може ослободити казне. Тим пре таква могућност постоји за учиниоца који открије од кога набавља опојну дрогу и без посебног прописивања.

---

⁴⁷⁸ Делић Н., „Кривичноправни аспект злоупотребе опојних дрога“, *Казнена реакција у Србији*, Београд, 2011, стр. 186.

⁴⁷⁹ *Ibid.*, стр. 186–187.

⁴⁸⁰ Пресуда Врховног суда Србије Кж број 316/2007 од 15. марта 2007. године.

Свакако, а имајући у виду чињеницу да су учиниоци овог кривичног дела, по правилу, наркомани, треба нагласити да код овог кривичног дела у већини случајева постоји могућност примене института дело малог значаја, што даље значи да и није реч о кривичном делу. Наиме, Кривични законик (члан 18) прописује да није кривично дело оно дело које, иако садржи обележја кривичног дела, представља дело малог значаја.⁴⁸¹ Законодавац је прописивањем услова за примену овог института одредио да се он може применити на кривична дела за која је прописана казна затвора до пет година или новчана казна, тако да не би смело да буде спорно да ли је могућа његова примена код кривичног дела неовлашћено држање опојних дрога. Штавише, овај институт, с обзиром на запрећену казну, може бити примењен и код основног облика кривичног дела омогућавање уживања опојних дрога, и привилегованих облика кривичног дела неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога.

Међутим, постоји и другачије мишљење, па је тако Врховни суд Србије у својој пресуди заузео супротан став тврдећи да се с обзиром на значај заштитног добра, ни неовлашћено држање мале количине опојне дроге ради сопствене употребе не може сматрати делом малог значаја. Образлажући овакав став наводи се да се ово „кривично дело по својој природи, с обзиром на значај заштитног добра, а то је здравље људи, са последицама дела које се односе на угрожавање здравља, ни у ком случају не може сматрати делом малог значаја, јер је тим делом, осим напред наведеног посебног заштитног објекта повређен и општи заштитни објект, а то су друштвени односи и друштвене вредности. Ово посебно када се има у виду да је употреба опојне дроге очигледно у порасту, што указује на тежину овог кривичног дела, а што је управо и била интенција законодавца да и само држање опојне дроге инкриминише наведеном законском одредбом.“⁴⁸²

Став о непримењивости института дело малог значаја, код кривичних дела којима се сузбијају злоупотребе опојних дрога, заступљен је и у теорији. Према том ставу примена овог института не би била могућа код ових кривичних дела пре

---

⁴⁸¹ На основу члана 18. Кривичног законика дело је малог значаја ако је степен кривице учиниоца низак, ако нема штетних последица, или су оне незнатне, и ако општа сврха кривичних санкција не захтева изрицање казне. Овај институт може се применити на кривична дела за која је прописана казна затвора до пет година или новчана казна.

⁴⁸² Пресуда Врховног суд Србије Кж број 2226/2006 од 28. новембра 2006. године.

свега због њихове природе, односно објекта заштите. Разлог који се посебно наводи у прилог овом ставу јесте околност да дело малог значаја поред своје неоспорно значајне улоге у кривичном праву има и један недостатак који се састоји у томе што се применом овог института судском одлуком ослобађа сваке одговорности лице које је остварило кривично дело у објективно-субјективном смислу, што значи да изостаје и било какав вид друштвене осуде иако је кривично дело учињено. Из тога се извлачи закључак да би дело малог значаја, као основ који искључује постојање кривичног дела, требало примењивати само у случајевима када се на основу датих објективних и субјективних околности недвосмислено може закључити да било какав вид друштвеног прекора не би био оправдан, а што према овом ставу није случај са кривичним делима чијим се прописивањем сузбијају злоупотребе опојних дрога. Стога се заузима став да би код ових кривичних дела када је реч о мањој количини опојних дрога адекватније било реаговати неким другим инструментима, попут условне осуде или судске опомене које укључују и одговарајући вид друштвеног прекора.⁴⁸³

Међутим, с обзиром на то да законодавац није искључио примену института дело малог значаја код кривичних дела против здравља људи, овакав став је неприхватљив. Да ли су испуњени услови за примену овог института или не у сваком конкретном случају фактичко је питање и није прихватљиво да се један општи институт *a priori* искључује код било које групе кривичних дела, па је то случај и овде.

У прилог томе говори и став који је заузет у једној другој пресуди где Врховни суд Србије, примењујући закон који је важио у време извршења кривичног дела, односно Основни кривични закон,⁴⁸⁴ констатује да неовлашћено држање опојне дроге марихуане од свега 0,4 г, ради сопствене употребе, представља незнатну друштвену опасност због малог значаја и непостојања штетних последица. Посебно се истиче да „иако је код оптуженог пронађена наведена количина марихуане и да је оптужени знао да није дозвољено држање

---

⁴⁸³ Делић Н., *op. cit.*, стр. 189.

⁴⁸⁴ Основни кривични закон (члан 8. став 2) прописивао је да није кривично дело оно дело које, иако садржи обележја кривичног дела одређена законом, представља незнатну друштвену опасност због малог значаја и незнатности или одсутности штетних последица. Кривични законик замењује институт незнатне друштвене опасности институтом дело малог значаја.

опојне дроге, али је држао наведену количину марихуане, хтео да такву забрањену последицу овог кривичног дела и оствари, односно кривично дело је извршено са умишљајем, у конкретном случају је примена одредбе члана 8. став 2. Основног кривичног закона оправдана, имајући у виду одсуство штетних последица и да количина од 0,4 грама марихуане представља изузетно малу количину довољну за један 'цоинт', а самим тим и незнатну друштвену опасност због малог значаја, што је основ који искључује постојање кривичног дела⁴⁸⁵.

Исти став, Врховни суд Србије заступао је и у пресуди Кж број 1493/05 од 25. октобра 2005, наводећи да држање једне таблете екстазија за сопствене потребе, на музичкој манифестацији, уколико су испуњени сви други услови, може представљати дело малог значаја.⁴⁸⁶

Код кривичног дела неовлашћено држање опојних дрога прописана је и мера безбедности обавезно одузимање опојне дроге (став 3).

4.3. НЕЈАСАН *RATIO LEGIS* ИНКРИМИНАЦИЈЕ

Када је у питању кривично дело неовлашћено држање опојних дрога, мора се рећи да није сасвим јасан мотив којим се руководио законодавац приликом увођења ове инкриминације у наше кривично законодавство, при чему највећи проблем лежи у томе што је на тај начин, у суштини, кривичним правом санкционисана наркоманија, што свакако није добро. Међутим, и поред тога, због изразито репресивног става јавног мњења према злоупотреби опојних дрога уопште, неких међународних докумената усвојених под утицајем САД, као и става једног дела судске праксе, ово кривично дело нашло је своје место у нашем кривичном законодавству, а да за тако нешто не постоје озбиљни криминално-политички разлози. Објашњење за егзистенцију овог кривичног дела је у томе што се на тај начин повлађује ставовима који у односу на ову област постоје у нашој јавности. Вероватно би било политички опасно за неку странку да се у

---

⁴⁸⁵ Пресуда Врховног суда Србије Кж број 2377/2005 од 25. јануара 2007. године.

⁴⁸⁶ Станојчић Г., *op. cit.*, стр. 21.

парламенту приликом расправе залаже за било какву либерализацију у овој области.⁴⁸⁷

Неразумевање мотива за постојање овог кривичног дела додатно повећава прописана санкција. Наиме, нејасно је који је смисао инкриминације којом се прописује да неко понашање представља кривично дело и уз то се у сваком случају даје могућност ослобођења од казне. Ако се већ инкриминише неовлашћено држање мање количине опојне дроге за сопствену употребу, онда би било довољно и логично да се могућност ослобођења од казне предвиди само за случај да учинилац открије од кога набавља опојну дрогу.⁴⁸⁸

Инкриминисање набављања и држања опојних дрога за сопствену употребу, нарочито ако је реч о канабису, нема за циљ заштиту основних права човека или општих добара која су у функцији остваривања тих права, па се та инкриминација сматра нелегитимном. Она је неспојива са схватањем права одраслог грађанина у демократском друштву на избор сопственог начина живота, а представља и необјашњиво прављење разлике између канабиса, с једне стране, и алкохола и дувана, с друге стране.⁴⁸⁹

Кривични прогон за поседовање и најмање количине „лаких“ дрога није у складу ни са европским критеријумима на том плану. Последњих година у Европској унији превладава тренд ка декриминализацији поседовања дроге за личну употребу. У Шпанији, Португалу, Италији, Белгији и Луксембургу поседовање дроге за личне потребе није кривично дело. За поседовање канабиса за личну употребу у Ирској се не кажњава ако је лице ухваћено први или други пут. У Аустрији државни тужилац може одустати од гоњења за поседовање малих количина канабиса за личне потребе. Поседовање опојне дроге за личну употребу у Холандији је формално кривично дело, али се толерише према упутствима државног тужиоца под условом да није реч о малолетнику, да нема рекламирања, да нису у питању тешке дроге и да је у питању количина до 5 г. Уставни суд Немачке донео је 1994. одлуку да државни тужилац може одустати од гоњења

---

⁴⁸⁷ Стојановић З., „Правно-филозофске концепције у Предлогу кривичног законика Србије и Кривичном законика Црне Горе“, *Казнено законодавство: прогресивна или регресивна решења*, Будва, 2005, стр. 23.

⁴⁸⁸ Делић Н., *op. cit.*, стр. 187.

⁴⁸⁹ Стојановић З., *op. cit.*, стр. 23.

када је реч о повременом личном коришћењу опојних дрога, када је код лица пронађена мала количина опојне дроге и када нема опасности за друге. У Данској постоји тумачење законодавца из 1971. које каже да намера законодавца није била да инкриминише коришћење и поседовање опојне дроге за личну употребу. Директива да приоритет при поседовању опојне дроге за личне потребе треба дати третману, а не кажњавању у Француској је донета 1999. године.⁴⁹⁰

Поред тога, треба имати у виду и чињеницу да ово кривично дело спада у деликте поседовања, код којих је инкриминисано већ само поседовање одређених предмета, а у нашем случају мање количине опојне дроге намењене за сопствену употребу. Тешко је разумети и аргументовано објашњавати због чега би пуко поседовање неке ствари, које као такво никоме не причињава штету, представљало довршен кривичноправни деликт. Због тога се већи број теоретичара и залаже да се у кривичноправној теорији, али евентуално и код законодавних органа, пробуди свест о томе да су такозвани деликти поседовања законодавна грешка.⁴⁹¹ Критика бића таквих кривичних дела иде у два правца. Прво, наглашава се да кривично право може да инкриминише само понашање човека, у форми чињења или пропуштања, а не и само стање као што је поседовање, односно држање одређених предмета. Друго, тврди се да није у складу са принципима правне државе предвиђати казну за довршено кривично дело за радње које у ствари представљају удаљене припремне радње.⁴⁹² Ово тим пре, што основ за кажњавање не може да представља лична употреба опојних дрога, која и није инкриминисана.

Једино оправдање за постојање кривичног дела неовлашћено држање опојних дрога може бити у чињеници да није мали број оних који су почињали да конзумирају опојне дроге, али су након што су процесуирани због извршења овог кривичног дела, а као последица самог вођења кривичног поступка, заувек одустали од намере да користе опојне дроге. Међутим, борба против конзумирања опојних дрога мора да се води другим средствима, а не пуким прописивањем кривичног дела.

---

⁴⁹⁰ Новоселец П. и др., *op. cit.*, стр. 128–129.

⁴⁹¹ Roxin С., „Деликти поседовања“, *Бранич*, број 3–4, Београд, 2008, стр. 25–39.

⁴⁹² Roxin С., „Besitzdelikte“, *Стање криминалитета у Србији и правна средства реаговања, II део*, Београд, 2008, стр. 23.

Имајући у виду све ово, као и недостатке у самој инкриминацији, било би сасвим прихватљиво извршити декриминализацију поседовања опојних дрога. То би требало свакако урадити када је у питању поседовање опојне дроге за личну употребу. При томе, треба имати у виду и чињеницу да је неопходно заустављање тренда кривичноправног експанзионизма који не само да доводи у питање легитимност кривичног права, него од њега све више чини мало употребљиво средство у сузбијању криминалитета што уместо његовом јачању прети да доведе до његовог колапса.⁴⁹³

Када је реч о међународним обавезама у вези са поседовањем опојне дроге, које проистичу из Конвенције Организације уједињених нација против незаконитог промета опојних дрога и психотропних супстанци, а која предвиђа да ће, у зависности од сопствених уставних начела и основних концепција правног система, свака страна потписница, усвојити неопходне мере да се као кажњива дела пропишу намерно поседовање, куповина или гајење опојних дрога или психотропних супстанци за личну употребу супротно одредбама Јединствене конвенције о опојним дрогама из 1961, Протокола о изменама и допунама ове конвенције и Конвенције о психотропним супстанцама из 1971, било би довољно да се поседовање опојне дроге пропише, уместо као кривично дело, као прекршај.

4.4. ПРИМЕНА НАЧЕЛА ОПОРТУНИТЕТА КОД КРИВИЧНОГ ДЕЛА НЕОВЛАШЋЕНО ДРЖАЊЕ ОПОЈНИХ ДРОГА

У кривичнопроцесно законодавство Србије опортунитет кривичног гоњења пунолетних лица уведен је Закоником о кривичном поступку из 2001. године. Начело опортунитета кривичног гоњења пунолетних лица установљено је за кривична дела за која је прописана новчана казна или казна затвора до три године, а била су предвиђена два његова облика – условно одлагање кривичног гоњења и одбацивање кривичне пријаве из разлога правичности. Новелом процесног законика из 2009. проширено је поље важења начела опортунитета и уведен је још један његов облик. Сада се условно одлагање кривичног гоњења може

---

⁴⁹³ Више о погубности кривичноправног експанзионизма и лошег кривичног законодавства, видети: Стојановић З., „Кривично право у доба кризе“, *Бранич*, број 1–2, Београд, 2011, стр. 27–49.

примењивати и за кривична дела са запређеном казном до пет година затвора ако јавни тужилац прибави одобрење суда. Проширена је листа мера којима се може условити примена опортунитета кривичног гоњења, а условно одустајање од оптужбе уведено је као нови вид опортунитета који се примењује на главном претресу. Том новелом предвиђена је и обавеза јавног тужиоца да за кривична дела са запређеном казном до три године затвора обавезно испита могућност примене условног одлагања кривичног гоњења. Тиме је учињен радикални захват у уређење кривичне тужбе јер је за ова кривична дела начело опортунитета постало основно начело, а не одступање од начела легалитета.⁴⁹⁴

Тенденција ширења опортунитета кривичног гоњења заустављена је Закоником о кривичном поступку из 2011. године – поље важења условног одлагања кривичног гоњења поново је ограничено само на кривична дела са запређеном казном затвора до три године, укинута је опортунитет на главном претресу и избрисана је обавеза јавног тужиоца да за свако од тих кривичних дела испита има ли места примени условног одлагања кривичног гоњења, чиме начело опортунитета поново постаје изузетак, а не основно начело које егзистира с начелом легалитета кривичног гоњења.⁴⁹⁵

Институт одлагања кривичног гоњења – опортунитет из члана 236. Законика о кривичном поступку, у односу на кривично дело неовлашћено држање опојних дрога, иако је то предвиђао закон, није се примењивао све до 24. фебруара 2011, када је Републички јавни тужилац донео препоруку која се односи на ово кривично дело.⁴⁹⁶ Овом препоруком Републички јавни тужилац заузео је став да постоји оправдање да се овај институт примењује и на ово кривично дело ако је поред осталих услова испуњен и услов да је у питању опојна дрога марихуана у количини до пет грама.

Овакав став тужилаштва тешко би се могао бранити ваљаним аргументима. Наиме, потпуно је неприхватљиво да тужилаштво не примењује неку одредбу Законика о кривичном поступку, а још је мање прихватљиво да тужилаштво експлицитно искључи примену неког института који прописује процесни закон, и

---

⁴⁹⁴ Бејатовић С. и др., *Примена начела опортунитета у пракси, изазови и препоруке*, Београд, 2012, стр. 13–14.

⁴⁹⁵ *Ibid.*, стр. 14.

⁴⁹⁶ Препорука Републичког јавног тужиоца А број 478/10 од 24. фебруара 2011. године.

на тај начин мења вољу законодавца. Донекле би се могао разумети став да се одреди количина опојне дроге за коју се може применити опортунитет, али је потпуно нејасно који је разлог био да се одреди и врста опојне дроге. С тим у вези, поставља се питање зашто би се овај институт, с једне стране, примењивао када је учинилац поседовао пет грама марихуане за личну употребу, а с друге стране, не примењује се ако је учинилац, нпр. поседовао један грам кокаина или четвртину грама хероина за личну употребу.

Код примене опортунитета за кривично дело неовлашћено држање опојних дрога, Прво основно јавно тужилаштво у Београду заузело је став да новчани износ који осумњичени треба да уплати не сме да буде мањи од 50.000 динара, а да тај износ може да се креће до 80.000 динара у зависности од количине марихуане коју је осумњичени поседовао и његових личних прилика.⁴⁹⁷ Одређивање минимума новчаног износа који се мора уплатити има своје оправдање, али је нејасно због чега се на овај начин ограничава максимални износ који ће се у складу са законом уплатити.

5. ОМОГУЋАВАЊЕ УЖИВАЊА ОПОЈНИХ ДРОГА (ЧЛАН 247. КЗ)

5.1. ОСНОВНИ ОБЛИК

Ако не би било корисника опојне дроге, првенствено наркомана, не би било ни продаваца опојне дроге, односно већи број наркомана истовремено подразумева већу потражњу опојне дроге, а самим тим и већу зараду наркодилера. То значи да су нарко-дилери директно заинтересовани да се број наркомана стално увећава, јер на тај начин себи осигуравају стабилније и дугорочније пословање. Из тог разлога у опис њиховог посла спада и регрутовање нових наркомана. Тако нпр., улични продавци дроге, који су последњи у ланцу трговине и остварују непосредни контакт са потенцијалним купцима, у почетку, могу бесплатно давати дрогу, под изговором да се дрога даје ради пробања. Касније, када жртва постане зависник та „поклоњена“ дрога се вишеструко наплати. Такође, послове регрутовања нових наркомана могу обављати и сами

---

⁴⁹⁷ Записник са колегијума Првог основног јавног тужилаштва у Београду А број 22/2011 од 23. маја 2011. године.

наркомани. Наиме, продавац може наркоманима, својим сталним купцима, дрогу давати јефтине или чак и бесплатно под условом да му осигурају нове купце. У том случају посао навођења на конзумирање обављају наркомани, који крећу у потрагу за другим потенцијалним жртвама. С обзиром на властити интерес, спремни су на све како би пронашли и регрутовали новог наркомана. Нема сумње да млади људи који су у дилеми да ли да пробају опојну дрогу, а уз то су поводљиви и лабилни, не могу лако одолети навођењу на конзумирање опојне дроге. На тај начин се повећава број наркомана, проблем наркоманије такође постаје већи, а с повећањем броја купаца нарко-дилери остварују још већу зарату.⁴⁹⁸ У овим чињеницама лежи пуно оправдање за прописивање кривичног дела омогућавање уживања опојних дрога из члана 247. Кривичног законика.

Ово кривично дело је комплементарно са делом из члана 246. Кривичног законика неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога. Наиме, у међународним документима којима је регулисан проблем опојних дрога на међународном плану испољена је тенденција да се кажњава за што већи број делатности у вези са злоупотребом ових препарата. Стога је неопходно кажњавати не само радње које се односе на недозвољену производњу, прераду, промет, продају и друге облике злоупотреба опојних дрога већ исто тако и делатности усмерене на ширење токсикоманије.⁴⁹⁹

У савременом кривичном законодавству развијених земаља скоро је општеприхваћено решење да се за уживање опојних дрога кривично не одговара.⁵⁰⁰ Овакав став се заснива на уверењу да је наркоманија или злоупотреба опојних дрога, пре свега, медицински и социјални проблем, односно болест која се не може лечити кривичноправном репресијом према лицима која узимају опојне дроге, већ одговарајућим мерама превенције и лечења. Зато је кривичноправна репресија усмерена према онима који производе опојне дроге,

---

⁴⁹⁸ Петровић Б., *op. cit.*, стр. 94–95.

⁴⁹⁹ Стојановић З., Перић О., *Кривично право – посебни део*, Београд, 2002, стр. 84.

⁵⁰⁰ Овде треба имати у виду и претходно већ изложени став, а у вези с инкриминисањем држања опојне дроге, као посебног кривичног дела (или као што је некада било као посебног облика основног кривичног дела које се тиче инкриминисања опојних дрога), да сваки наркоман, без обзира на то што се третира као болесник, самим тим што користи опојну дрогу, свакако мора и да је држи, а што онда скоро да се *de facto* своди на кажњавање због употребе опојне дроге, тј. на инкриминисање самог коришћења опојне дроге, јер употреба нужно подразумева и држање опојне дроге.

стављају их у промет или који својим радњама подстрекавају друге, односно који им помажу да конзумирају опојне дроге. Прописивањем овог кривичног дела санкционише се навођење другог на уживање ових супстанци, односно омогућавање другоме да ужива опојну дрогу.

Кривично дело омогућавање уживања опојних дрога садржи извесне радње које представљају саучесништво. Овде је реч о радњама подстрекавања и помагања које, међутим, неће бити кажњене као саучесништво, већ као радња самосталног кривичног дела. Ово због тога што само уживање опојне дроге не представља кривично дело, па би, с обзиром на усвојена правила о лимитираној акцесорности саучесништва, било и немогуће казнити као саучеснике она лица која су неког наводила на уживање опојне дроге или су му у томе помагала.⁵⁰¹

С друге стране, овде треба имати у виду да употреба опојне дроге (као што је то претходно већ објашњено), нужно подразумева и њено држање. Опојна дрога се наиме, не може употребити, а да се претходно не поседује у одређеном, макар и веома кратком периоду, а могло би се једним релативно широким тумачењем, сматрати да лице које је опојну дрогу употребило и после њеног ефективног коришћења такву супстанцу поседује одређено време у свом организму, све док се она не елиминише природним физиолошким процесом. Из тога произлази да је сада, тј. од момента од којег наше законодавство и држање опојне дроге као такво инкриминише као кривично дело (прво као посебан облик основног кривичног дела ове врсте, а затим као посебно кривично дело), могуће и саучесништво у односу на држање опојне дроге, а како нема коришћења опојне дроге, без њеног држања,⁵⁰² тиме се сада доводи у питање и претходни став да се радње које иначе, представљају радње омогућавања уживања опојних дрога, не би могле сматрати по редовном току ствари, радњама саучесништва, пре свега помагања, а евентуално и подстрекавања. Реч је о искључиво теоријском питању, које ипак не оспорава посебан *ratio legis* постојања кривичног дела омогућавања уживања опојних дрога.

---

⁵⁰¹ Атанацковић Д., *op. cit.*, стр. 326.

⁵⁰² Овде наравно, треба имати у виду и да је претходно поменути аутор (Атанацковић Д.) став који је цитиран изнео у време када држање опојне дроге није представљало посебно кривично дело, односно није било уопште инкриминисано, ако је била реч о држању опојне дроге ради сопствене употребе.

Кривично дело омогућавање уживања опојних дрога, поред основног облика, има тежи и најтежи облик, а прописано је и обавезно одузимање опојне дроге.

Радња основног облика (став 1) кривичног дела прописана је алтернативно и подразумева различите начине остваривања овог облика кривичног дела. Учинилац је свако оно лице које наводи другог на уживање опојне дроге или му даје опојну дрогу да је ужива он или друго лице или стави на располагање просторије ради уживања опојне дроге или на други начин омогућује другом да ужива опојну дрогу. С тим у вези треба указати на могућност да исто лице изврши више различитих радњи извршења, када се поставља питање да ли је у питању једно или више кривичних дела. По правилу, тада ће се радити о једном кривичном делу, а чињеница да је извршено више радњи узимаће се у обзир као отежавајућа околност приликом одмеравања казне. Тако нпр., уколико исто лице прво наводи некога да ужива опојну дрогу, па му затим да опојну дрогу и уступи му просторије ради уживања опојне дроге, а затим му помаже приликом убризгавања дроге у вену чини само једно кривично дело омогућавање уживања опојне дроге, јер је реч о привидном стицају по основу алтернативитета.⁵⁰³

С друге стране, уколико се иста радња предузима више пута према једном истом лицу, поставља се као спорно питање да ли је реч о једном обичном кривичном делу или о кривичном делу у продуженом трајању. Треба имати у виду чињеницу да је законодавац употребио трајни глагол када су у питању радње које се састоје у навођењу другог на уживање опојне дроге, односно давању опојне дроге другоме да је ужива он или друго лице, као и када се на други начин омогућава другом да ужива опојну дрогу. Када је радња кривичног дела одређена трајним глаголом, на основу члана 112. став 30. Кривичног законика, сматра се да је дело учињено, ако је радња извршена једном или више пута. Због тога треба заузети став да је реч о једном кривичном делу. Међутим, код стављања на располагање просторије ради уживања опојне дроге, законодавац не користи трајни глагол, па стога треба прихватити да ће у том случају, ако су испуњени

---

⁵⁰³ Делибашић В., „Заштита личности од омогућавања уживања опојних дрога“, *Правни живот*, број 9, том I, Београд, 2012, стр. 862.

услови из члана 61. Кривичног законика, у питању бити једно кривично дело – омогућавање уживања опојних дрога у продуженом трајању.

Навођење другог на уживање опојне дроге подразумева стварање или учвршћивање код другог одлуке да ужива опојне дроге и у ствари представља подстрекавање на уживање опојне дроге.⁵⁰⁴ Најчешћи начин уласка у свет наркоманије је управо наговор другог лица, које је по правилу, али не и обавезно и само зависник. То је обично брачни или сексуални партнер, припадник исте групе, пријатељ, познаник или лице за које је потенцијални корисник опојне дроге емотивно везан, односно лице у коме види узор или ауторитет.⁵⁰⁵ Управо та чињеница оправдава постојање овог кривичног дела у нашем Кривичном законнику.

Ово кривично дело може се вршити наговарањем, односно убеђивањем да се опојна дрога проба, односно да се трајније користи, или да се, уколико је дошло до прекида или се о њему размишља, настави са коришћењем опојне дроге. Даље, навођење може се вршити потенцирањем да су многе успешне јавне личности корисници опојних дрога, тврдњом да су чувени уметници своја најбоља дела створили под дејством опојних дрога,⁵⁰⁶ стимулисањем, односно подржавањем и

---

⁵⁰⁴ Више о подстрекавању видети: Јованчевић Н., *Подстрекавање – облик саучесничтва и самостално кривично дело*, Београд, 2008, стр. 165–385.

⁵⁰⁵ Кушевић В., *Злоупотреба дрога*, Загреб, 1990, стр. 188.

⁵⁰⁶ Треба рећи и да медији веома често афирмативно извештавају о корисницима опојних дрога, што младе људе може навести на закључак да то и није ништа страшно, уз младачко размишљање – „кад могу они, зашто не бих и ја“. Тако нпр., за енглеску певачицу Ејми Вајнхаус (Amy Jade Winehouse), после хвалоспева о њеном певању, који оно свакако заслужује, узгред се наводи да је концерте одржавала дрогирана, без и једне речи критике таквог понашања. То наивне људе може навести на закључак да је реч о сјајним концертима који су били све квалитетнији управо захваљујући опојним дрогама које је она користила, односно да такав успех не би остварила да није била наркоманка. Наравно, истина коју медији, готово без изузетка, прећуткују потпуно је другачија. Наиме, сјајна певачица, захваљујући огромном таленту и раду, стекла је светску славу и велико богатство, а затим све то уништила и упропастила узимањем опојних дрога. Неспорно је да је до успеха дошла без опојних дрога, а да су онда одлична каријера, која је била на самом почетку, као и њен живот, уништени управо због опојних дрога. О квалитету њеног професионалног деловања захваљујући дрогама нема ни говора, јер је њен последњи концерт, одржан у Београду, на који је дошло око 20.000 њених обожавалица, пропао јер се на њему појавила дрогирана, па је с правом испраћена салвама звиждука и погрдних речи. Овај велики таленат и млад живот, престали су да постоје 23. јула 2011. године, када је певачица, у својој 27. години, нађена мртва услед тровања алкохолом. Сличну судбину доживела је и сјајна америчка певачица Витни Хјустон (Whitney Elizabeth Houston), која је због употребе опојних дрога, такође, уништила, односно прекинула каријеру и живот, када је 12. фебруара 2012, у својој 48. години, пронађена мртва услед превелике количине кокаина и марихуане који су пронађени у њеном организму. Обе певачице су јавно признале да су користиле опојне дроге и да су више пута безуспешно покушавале да се излече. Дакле, уместо да служе као пример погубности употребе

одобравањем већ изражене жеље да се дрога узима и представљањем пријатних осећања која тиме настају, затим указивањем на могућност да се опојним дрогама ублаже или отклоне болови, истицањем стимулативних или опуштајућих дејстава која опојне дроге поседују и слично. Такође, под навођењем се подразумева и омаловажавање или исмевање контрамотива, односно разлога за неузимање опојне дроге.⁵⁰⁷

С тим у вези, треба рећи да Закон о психоактивним контролисаним супстанцама (члан 7) забрањује сваки облик давања информација о психоактивним контролисаним супстанцама општој и стручној јавности, којим се било које лице наводи на закључак да психоактивне контролисане супстанце спадају у храну, додатке храни или предмете опште употребе, односно којим се било којем лицу, на било који начин, дају нетачне и непотпуне информације, или којим се код било којег лица ствара заблуда у вези с применом или употребом психоактивних контролисаних супстанци. Такође, забрањено је оглашавање психоактивних контролисаних супстанци употребом слике, цртежа, знакова, израза или текста којим би било које лице могло да се доведе у заблуду у вези са саставом, својством, наменом или дејством психоактивних контролисаних супстанци.

Под термином *давање опојне дроге* подразумева се стављање на располагање другом опојне дроге, односно њена предаја другоме да је ужива он или неко друго лице. Битно је да није у питању ниједна радња која би се могла сматрати стављањем опојне дроге у промет јер би у том случају било речи о кривичном делу неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога. С тим у вези, тешко се може прихватити став који заступа Лазаревић, да при томе није од значаја да ли се давање опојне дроге чини бесплатно, на зајам или уз накнаду, а да се само не може радити о продаји јер би у том случају то било кривично дело неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога.⁵⁰⁸ Овакав став је неприхватљив јер основни облик кривичног дела неовлашћена

опојних дрога, лошим и нетачним извештавањем о овим уметницима, медији доприносе да се опојне дроге популаришу, што нарко-дилери и наркомени вешто користе да у зачарани круг зависности од опојних дрога уведу и друге младе људе.

⁵⁰⁷ Бабић М., Марковић И., *Кривично право – посебни дио*, Бања Лука, 2009, стр. 172.

⁵⁰⁸ Лазаревић Љ., *Кривично право Југославије – посебни део*, Београд, 1995, стр. 275.

производња и стављање у промет опојних дрога прописује да је, поред експлицитно наведених радњи стављања у промет, радња извршења и на други начин неовлашћено стављање у промет супстанце или препарата који су проглашени за опојне дроге. Зато, давање опојне дроге као радња извршења кривичног дела омогућавање уживања опојне дроге постоји само у случају да је опојна дрога дата бесплатно у виду поклона. При томе, ирелевантно је који су мотиви довели до тога, односно да ли је радња учињена из наркоманске солидарности, у циљу повећања броја наркомана ради стварања новог потенцијалног купца, из сажаљења према наркоману или из неког другог разлога. У свим другим случајевима, када се дрога не даје бесплатно у виду поклона у питању је кривично дело неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога.

С тим у вези, треба имати у виду чињеницу да се под појмом *ствар у промету* подразумева да је у промету право својине над том ствари, односно да је у промету право коришћења те ствари. Како се уговором о поклону преноси право својине на одређеној ствари, потпуно је неспорно да се и поклоном одређена ствар ставља у промет. То даље значи да се и давањем опојне дроге другоме без накнада да је ужива он или друго лице, односно поклањањем опојне дроге другоме, она практично ставља у промет. С обзиром на то да је радња основног облика кривичног дела неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога, поред осталог, и на други начин неовлашћено стављање у промет супстанце или препарата који су проглашени за опојне дроге, а имајући у виду и да се поклоном опојна дрога ставља у промет, долази се до тога да ни бесплатним давањем опојне дроге другоме не може да се оствари радња кривичног дела омогућавање уживања опојних дрога. У том контексту, аргументовано се може бранити став да нема разлике између поклона, зајма или трампе, односно да све те радње представљају радњу извршења кривичног дела неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога.⁵⁰⁹

Ипак, и поред тога, чињеница је да је законодавац, код кривичног дела омогућавање уживања опојних дрога, као радњу извршења предвидео и давање опојне дроге другоме да је ужива он или друго лице. Да би се избегле све

---

⁵⁰⁹ Делибашић В., *op. cit.*, стр. 863–864.

недоумице око ове радње извршења, било би добро прихватити предлог који износи Делићева, а који се састоји у прецизнијем одређивању радње извршења, тако што би се у законски текст унело да је реч о бесплатном давању опојне дроге.⁵¹⁰

У сваком случају треба правити разлику између поклона којим се опојна дрога поклања да би је прималац уживао – када је то кривично дело омогућавање уживања опојних дрога, и поклона када се поклонопримцу препушта да са њом ради шта хоће – када је по правилу реч о кривичном делу неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога.

Када је у питању радња извршења која се састоји у давању опојне дроге другоме да је ужива он или друго лице, с обзиром на то да је законодавац употребио глагол *даје* могла би да се заступају два става. Према једном, за постојање довршеног кривичног дела било би неопходно да је дошло до фактичке предаје опојне дроге, односно да је давање остварено у пуном смислу те речи, што подразумева да је опојна дрога како дата, тако и преузета. Овај став би се бранио аргументом да је законодавац употребио трајни глагол како би дело било учињено ако је радња извршена једном или више пута. То даље значи, да уколико неко покуша да преда опојну дрогу другом лицу па до фактичне предаје не дође из било којег разлога (нпр. због интервенције полиције), уколико се не би радило о довршеном кривичном делу већ о покушају кривичног дела омогућавање уживања опојне дроге, који би, с обзиром на запрећену казну, био кажњив.⁵¹¹

Међутим, с обзиром на то да законодавац није употребио термин *ко да*, него *ко даје*, аргументовано би се могао бранити и став да је у питању процес давања који траје извесно време. У том случају, уколико би неко лице давало опојну дрогу другом лицу, дело би било довршено без обзира на то да ли је друго лице преузело опојну дрогу или није.⁵¹²

Ипак, треба рећи да се овај проблем у пракси неће често појављивати, а ситуација у којој би неко давао опојну дрогу другоме, а да при томе до њеног

---

⁵¹⁰ Делић Н., „Кривично дело омогућавање уживања опојних дрога“, *Наркоманија и кривична одговорност, правно-медицински аспект*, Копаоник, 2000, стр. 75.

⁵¹¹ Делибашић В., *op. cit.*, стр. 864.

⁵¹² *Ibid.*

преузимања не дође, решаваће се у зависности од сваког конкретног случаја. Тада би се у ствари, по правилу, радило о нуђењу опојне дроге, осим у ситуацији када је пријем спречен интервенцијом полиције, што би се подводило под појам навођење другог на уживање опојне дроге, или би се радило о стављању опојне дроге на располагање другом лицу, што би се опет подводило под појам омогућавање уживања опојне дроге на други начин. У сваком од ових случајева, реч је о довршеном, а не о покушаном кривичном делу, без обзира на то да ли је дошло или не до конзумирања опојне дроге.

Стављање на располагање просторија ради уживања опојних дрога значи дозвољавање другом да у просторијама које припадају учиниоцу, или их он користи, узима ове супстанце. Просторијом се, у смислу овог кривичног дела, могу сматрати стан, канцеларија, таван, шупа, барака, нека радна просторија, кафић, ресторан и слично.⁵¹³ Такође, под просторијом, у смислу овог кривичног дела, подразумевају се хотелска соба, аутомобил, комби, камион, аутобус, јахта, камп-кућица, шатор или неки други затворени простор који је стављен на располагање другоме ради коришћења опојне дроге. Треба имати у виду и то да Конвенција о психотропним супстанцама, потписана у Бечу 1971. године (члан 1), поред осталог, одређује да термин просторије означава зграде, делове зграда, као и земљиште које припада овим зградама или деловима ових зграда. При томе, ирелевантно је да ли је просторија која се ставља на располагање власништво учиниоца кривичног дела или му се она ставља на коришћење по неком другом основу, нпр. на основу закупа, послуге и слично. Ирелевантно је, такође, и то да ли је онај ко ставља на располагање просторије то учинио за награду или неку другу корист или без тога. Ова чињеница се може, евентуално, узимати као олакшавајућа или отежавајућа околност приликом одмеравања казне.

Криминално-политички посматрано дубиозно је инкриминисање стављање на располагање просторија ради уживања опојне дроге, јер се поставља питање да ли то заиста води спречавању употребе опојних дрога, или још више угрожава здравље и живот оних који користе дрогу. Наиме, управо због тога се користе просторије које су нехигијенске, скривене и у којима нема услова да се позове лекарска помоћ (тавани, подруми стамбених зграда и слично) што је у неким

---

⁵¹³ Лазаревић Љ., *op. cit.*, стр. 275.

случајевима изазвало смрт корисника опојних дрога. Због тога, у пракси би овај облик требало рестриктивно тумачити. Он постоји само када је просторија стављена на располагање искључиво ради уживања опојне дроге. Примера ради, не може се сматрати да је стан стављен на располагање ради уживања опојне дроге у ситуацији када власник стана живи у ванбрачној заједници са корисником опојне дроге и заједнички користе стан. Могло би бити спорно да ли овај облик радње извршења кривичног дела постоји када је реч о јавном локалу, односно просторији чије је коришћење у одређене сврхе у начелу дозвољено неодређеном кругу лица, као што су биоскоп, концертна сала, ресторан и слично. Такође, поставља се и питање да ли постоји обавеза власника, односно овлашћеног лица да утврђује да ли неко користи просторију и за уживање опојних дрога, а не само у сврху којој је просторија намењена. На то питање треба негативно одговорити. Само у случају када се просторија стави на располагање неком лицу искључиво ради уживања опојне дроге уз постојање умишљаја у погледу те околности, могло би постојати ово кривично дело.⁵¹⁴

Дакле, у погледу стављања на располагање просторије ради уживања опојне дроге, ту радњу треба веома рестриктивно тумачити, па је стога неопходно да је једина или бар основна, тј. доминантна сврха стављања неком лицу на располагање одређене просторије, била да се њему тиме омогући употреба опојне дроге, па тако нпр. не би постојала таква радња извршења, ако је неко пустио пријатеља да неколико ноћи преноћи у његовом стану, или користи викендицу неколико дана, а овај је те просторије користио за уживање опојне дроге.⁵¹⁵

Радњу извршења која је у закону одређена као други начин омогућавања уживања опојне дроге могуће је остварити предузимањем било ког чињења, али и нечињења које је подобно да се другом пружи стварна помоћ приликом уживања опојне дроге.⁵¹⁶ Овај облик радње извршења постоји у ситуацији када се другом лицу даје опрема за коришћење опојне дроге или му се даје упутство, односно савет како се користи опрема за конзумирање опојне дроге, као и у ситуацији када се непосредно помаже другом лицу да конзумира опојну дрогу тако што се, нпр.

---

⁵¹⁴ Стојановић З., *Коментар Кривичног законика*, Београд, 2006, стр. 578.

⁵¹⁵ Шкулић М., *Малолетници као учиниоци и као жртве кривичних дела*, Београд, 2003, стр. 475.

⁵¹⁶ Делић Н., „Кривично дело омогућавање уживања опојних дрога“, *Спречавање злоупотребе дрога – савремени мултидисциплинарни концепт*, Београд, 1999, стр. 48.

дрога припреми за непосредну употребу, или када се кориснику подвезује рука како би се дошло до вене у коју ће се убризгати опојна дрога и слично. Такође, овај облик радње извршења присутан је и у ситуацији када се дрога оставља на одређеном месту како би била доступна лицу које ће је конзумирати, или у ситуацији када се некоме даје новац да купи опојну дрогу коју ће конзумирати.

С обзиром на то да се давање опреме за конзумирање опојне дроге подводи под ову радњу извршења кривичног дела, треба указати на чињеницу да се у неким земљама, с циљем сузбијања преношења заразних болести, првенствено хероинским зависницима, из посебних државних фондова, који су обично под ингеренцијама министарства здравља, обезбеђују стерилни шприцеви и игле. Реч је о покушају да се на тај начин спречи ширење тешких заразних болести које се лако преносе контактом са зараженом крвљу, у које спадају, пре свега, AIDS, хепатитис и друго. Такав став може се грубим резонавањем или малициозним приступом, поистоветити са дефетизмом у сузбијању наркоманије или чак криминалитета повезаног са злоупотребама опојних дрога, али он произилази из реалног схватања тог проблема и њиме се ефикасније постижу друштвено оправдани циљеви, него разним облицима хипокризије препознатљивим у реаговању друштва, и посебно правног система, на овај велики социјални проблем који има тешке здравствене и многе друге негативне консеквенце.⁵¹⁷

Имајући у виду да се употребом заједничких нестерилисаних шприцева и игала шири првенствено инфекција HIV вируса, али и инфекција вирусима хепатитиса Б и хепатитиса Ц, друге заразне болести које се преносе зараженом крвљу, као и венеричне болести, било би прихватљиво да се и код нас уведу мере којима би се таква појава спречавала. С тим циљем требало би учинити кораке да шприцеви и игле за једнократну употребу буду лако доступни. Такву опрему треба давати бесплатно и на тај начин стари прибор заменити новим, чиме би се стекли услови и за исправно уништавање зараженог прибора.⁵¹⁸

Примедба да би оваква мера била скупа није прихватљива, јер су за државу улагања потребна за куповину нове и стерилисане опреме и за уништавање већ заражених шприцева и игала, много мања него улагања која су неопходна за

---

⁵¹⁷ Шкулић М., *op. cit.*, стр. 475.

⁵¹⁸ Јанковић Т., *op. cit.*, стр. 211–213.

лечење оних који су од заразних болести оболели управо због тога што нису имали стерилне игле или шприцеве. При свему томе треба имати у виду и да је реч о кривичном делу из главе кривичних дела против здравља људи, односно да прописивањем овог кривичног дела треба штитити здравље људи. Уместо тога у појединим случајевима постиже се управо супротан ефекат. Зато свакако треба преиспитати да ли под радњу кривичног дела и даље треба подводити и стављање на располагање стерилисаног прибора за конзумирање опојних дрога. Истовремено треба имати у виду и бројне студије из Аустралије, Канаде и САД, које показују да се због непрописног одлагања коришћених шприцева, до којег долази због страха од хапшења, када их наркомани једноставно одбацују и остављају на улици да их полиција не би пронашла у њиховом поседу, ствара могућност да их неко други поново користи, чиме се умногоме повећава ризик од преношења HIV и других инфекција.⁵¹⁹ Такође, треба уважити и податак да је, међу првим земљама, заједно са Холандијом, Шведска, чија је политика за контролу опојних дрога довела до тога да она постане земља са најмањом стопом корисника опојних дрога у Европи, у склопу те политике, као меру заустављања ширења инфекције HIV вируса (стопа HIV инфекције од 0,2% у Шведској знатно је испод светског просека од 1,1% и европског од 0,5%),⁵²⁰ увела и програм замене коришћених игала и шприцева.⁵²¹

Кривично дело је довршено предузимањем било које делатности која је означена као радња извршења, односно навођењем другог на уживање, давањем опојне дроге другоме да је ужива то или друго лице, или стављањем на располагање просторија ради уживања опојних дрога или на други начин омогућавање другом да ужива опојну дрогу. При томе није неопходно да је лице коме се омогућава уживање опојне дроге њу и користило. Да ли је то лице користило или није користило опојну дрогу представља околност која би се узимала у обзир приликом одмеравања казне.

---

⁵¹⁹ Burris S., Chiu, J., „Punitive Drug Law and the Risk Environment for Injecting Drug Users: Understanding the Connections“, *Working paper prepared for the Third Meeting of the Technical Advisory Group of the Global Commission on HIV and the Law*, 2011, стр. 6.

⁵²⁰ UNODC, *Sweden's Successful Drug Policy: A Review Of The Evidence*, Vienna, 2007, стр. 50.

⁵²¹ *Ibid.*, стр. 52.

Извршилац кривичног дела може да буде свако лице које умишљајно изврши неку од наведених делатности.⁵²² Дакле, за постојање кривичног дела омогућавање уживања опојне дроге неопходан је умишљај, при чему код учиниоца мора да постоји свест да својим деловањем друго лице наводи, односно да му омогућава уживање опојне дроге. У односу на објект радње довољно је да код учиниоца постоји свест о могућности да је у питању опојна дрога и пристајање на ту могућност (евентуални умишљај).⁵²³

Опојне дроге, које су објект овог кривичног дела, треба схватити у складу са чланом 112. став 15. Кривичног законика који прописује да се опојним дрогама сматрају супстанце и препарати који су законом и другим прописом заснованом на закону проглашени за опојне дроге и остале психоактивне контролисане супстанце.

Када је у питању кривично дело омогућавање уживања опојне дроге посебан проблем представља група индустријских производа који се зову инхаланти у које спадају лепкови, индустријски растварачи, боје, лакови, средства за чишћење, дезодоранси, инсектициди, бензин, етер, хлороформ, ацетон и тако даље. По својој хемијској структури потпуно разнородни, ови производи као једину заједничку особину имају лаку испарљивост на собној температури ваздуха, што их чини веома погодним за удисање. Уношење ових производа у организам удисањем ствара еуфоричне ефекте код људи. Иако инхаланти не спадају у опојне дроге поседују значајан потенцијал за стварање зависности, док дуготрајна употреба може озбиљно угрозити здравље јер проузрокује оштећења јетре, бубрега, коре великог мозга, плућа и дисајних органа. Већина ових производа налази се у слободној продаји на тржишту, лако су доступни и веома јефтине, па зато не изненађује чињеница да је злоупотреба инхаланата нарочито распрострањена међу младима. При томе, коришћење инхаланата с циљем изазивања еуфоричних ефеката у свакодневном говору се назива дрогирање, док се лица која злоупотребљавају инхаланте на овај начин означавају као наркомани. Истовремено, такво понашање по правилу представља фазу која претходи

---

⁵²² Чејовић Б., Миладиновић В., *Кривично право. Посебни део*, Београд, 1999, стр. 147.

⁵²³ Стојановић З., Делић Н., *op. cit.*, стр. 206.

злоупотреби опојних дрога, јер се после конзумирања инхаланата, по правилу, прелази на опојне дроге.

Управо зато, могло би се поставити питање да ли лице које наводи другог на удисање инхаланата, или му даје инхаланте да их удише то или друго лице, или ставља на располагање просторије ради удисања инхаланата, или на други начин омогућује другом да удише инхаланте, врши кривично дело омогућавање уживања опојних дрога. Наравно, имајући у виду најважније начело кривичног права, начело законитости, које, између осталог, не дозвољава стварање кривичних дела путем аналогije, с једне стране, и чињеницу да инхаланти не спадају у опојне дроге, с друге стране, подразумева се да се овакве радње не могу подводити под биће овог кривичног дела. Међутим, имајући у виду какве последице имају, односно могу имати такве радње, поставља се и додатно питање – да ли би такве радње требало инкриминисати као кривично дело. С обзиром на то, да су последице по здравље људи врло сличне као и код кривичног дела омогућавање уживања опојних дрога, и да такве радње, по правилу, представљају фазу после које се прелази на конзумирање опојних дрога, појављује се као прихватљиво решење по коме би се и ове радње прописале као радње кривичног дела. То би се могло урадити прописивањем посебног кривичног дела, или, што би било прихватљивије, проширивањем већ постојећег кривичног дела омогућавање уживања опојних дрога, тако што би се овим кривичним делом обухватиле и радње које представљају подстрекавање на удисање инхаланата или помагање у таквим активностима, при чему би то био лакши облик кривичног дела.

Спорно је да ли кривично дело омогућавање уживања опојних дрога има за последицу апстрактну опасност, или је последица овог кривичног дела нарушавање здравља и живота појединог лица. Формалном анализом бића овог кривичног дела могло би се доћи до закључка да је овде реч о нарушавању здравља и живота појединих лица. Тако посматрано, ово кривично дело не треба да буде систематизовано у глави кривичних дела против здравља људи, већ у глави кривичних дела против живота и тела. Међутим, треба имати у виду да је уживање опојних дрога општеопасна појава, тако да онај ко омогућава другоме да ужива опојне дроге несумњиво доприноси њеном ширењу. Лице које почне са

уживањем опојних дрога, по правилу, постаје за дуги период зависно од њих, што са собом носи латентну опасност да утиче и на друга лица у својој околини да почну са уживањем опојних дрога. У овом „заразном“ деловању опојних дрога лежи објашњење зашто се омогућавање уживања опојних дрога може сматрати кривичним делом апстрактне опасности.⁵²⁴

За основни облик кривичног дела омогућавање уживања опојних дрога прописана је казна затвора од шест месеци до пет година.

Пасивни субјект код основног облика овог кривичног дела може бити свако пунолетно лице које се наводи на конзумирање опојне дроге, односно коме се омогућава уживање опојне дроге. При томе, ирелевантно је да ли су пасивни субјект и лице које чини ово кривично дело у родбинском, пословном, пријатељском или сличном односу.

С тим у вези, поставља се питање да ли лице коме се омогућава уживање опојне дроге, тако што му се опојна дрога даје да је конзумира, врши кривично дело неовлашћено држање опојних дрога. С обзиром на то да би у том случају лице које конзумира опојну дрогу одређени краћи или дужи период било у поседу мање количине опојне дроге намењене за личну употребу треба сматрати да би то лице извршило ово кривично дело. Самим тим, може се поставити и додатно питање да ли у тој ситуацији лице које врши кривично дело омогућавање уживања опојних дрога, врши и кривично дело неовлашћено држање опојних дрога, подстрекавањем или помагањем. Одговор на ово питање је негативан јер је реч о привидном стицају по основу консумпције.

Такође, поставља се и питање да ли лице које даје опојну дрогу другоме да је ужива он или друго лице, поред кривичног дела омогућавање уживања опојних дрога, истовремено врши и кривично дело неовлашћено држање опојних дрога. Одговор на ово питање зависиће од сваког конкретног случаја. Наиме, уколико учинилац поседује мању количину опојне дроге за сопствену употребу, а други део опојне дроге даје другоме да је ужива, утолико ће бити речи о стицају ова два кривична дела. Дакле, у том случају могућ је стицај кривичних дела неовлашћено држање опојних дрога и омогућавање уживања опојних дрога. Ако би лице

---

⁵²⁴ Атанацковић Д., *op. cit.*, стр. 326–327.

комплетну количину дроге коју поседује давало другом лицу да је ужива радило би се само о кривичном делу омогућавање уживања опојних дрога.

Када је у питању кривично дело омогућавање уживања опојних дрога, мора се констатовати да законодавац користи термин уживање, који није сасвим подобан. На непожељност употребе овог термина, када су у питању опојне дроге, указано је на почетку овог рада, али се ипак мора још једном нагласити да је реч о застарелом и неадекватном изразу. Из тог разлога било би сасвим прихватљиво овај термин заменити одговарајућим – коришћење или употреба опојних дрога. Такође, с обзиром на то да радња овог кривичног дела по својој природи обухвата различите облике навођења на употребу опојних дрога и различите облике помагања приликом употребе опојних дрога, а не само помагања, било би прихватљиво и у самом називу овог кривичног дела назначити начине његовог остваривања. Стога, назив овог кривичног дела могао би да гласи навођење на употребу опојних дрога и омогућавање употребе опојних дрога.

На крају, због правилног разумевања овог кривичног дела, неопходно је указати и на статистичке податке који се односе на извршиоце.

Табела 7. Статистички подаци о изреченим кривичним санкцијама од 2004. до 2010. године

Година	Укупан број осуђених	Казна затвора 10–15 година	Казна затвора 5–10 година	Казна затвора 3–5 година	Казна затвора 1–3 године	Казна затвора до једне године	Новчана казна	Условна осуда	Васпитна мера	Оглашена кривим и ослобођена казне
2004.	105	0	1	4	8	51	0	41	0	0

2005.	71	0	0	1	6	35	0	28	1	0
2006.	129	2	0	2	54	47	0	21	3	0
2007.	104	0	0	2	5	50	0	45	1	1
2008	116	0	0	1	16	42	0	57	0	0
2009.	117	0	0	2	12	45	0	55	1	2
2010.	79	0	0	1	5	34	1	37	0	1

Осуђена пунолетна лица због кривичног дела омогућавање уживања опојних дрога.⁵²⁵

⁵²⁵ Подаци преузети од Републичког завода за статистику Србије.

5.2. ТЕЖИ ОБЛИК

Тежи облик (став 2) кривичног дела омогућавање уживања опојних дрога постоји уколико је основни облик учињен према малолетном лицу или према више лица или је извршење основног облика кривичног дела изазвало нарочито тешке последице.

Под малолетним лицем у смислу овог кривичног дела сматра се лице које није навршило осамнаест година (члан 112. став 10. КЗ). Посебно наглашавање кривичноправне заштите малолетних лица од омогућавања уживања опојних дрога свакако има своје оправдање у великој друштвеној опасности таквог понашања посебно с обзиром на то да у пракси препродавци опојних дрога настоје да своје муштерије стекну међу омладином.⁵²⁶ С тим у вези, треба истаћи да се у последње време старосна граница корисника опојних дрога драстично спушта и да се међу наркоманском популацијом налазе чак и деца, односно лица млађа од четрнаест година. Зато би било сасвим прихватљиво да се направи разлика у тежини кривичног дела у зависности од тога да ли се на страни пасивног субјекта налази малолетник, што подразумева лице које је навршило четрнаест а није навршило осамнаест година (члан 112. став 9. КЗ), или се на страни пасивног субјекта налази дете, што подразумева лице које није навршило четрнаест година (члан 112. став 8. КЗ). Прописивањем теже казне уколико се основни облик кривичног дела изврши према детету него у случају када се основни облик изврши према малолетнику, односно пунолетном лицу, омогућила би се појачана кривичноправна заштита најмлађих старосних категорија, за шта је друштво свакако веома заинтересовано, а што треба да буде јасно изражено и у оквирима кривичноправног система.

За постојање овог облика кривичног дела неопходно је да умишљајем учиниоца буде обухваћена околност да се дело врши према малолетном лицу. Уколико би се догодило да се ова квалификаторна околност не може приписати умишљају учиниоца, утолико би у питању био основни облик кривичног дела омогућавање уживања опојне дроге. Питање да ли је чињеница да се на страни пасивног субјекта налази малолетно лице обухваћена умишљајем учиниоца

---

⁵²⁶ Хирјан Ф., Сингер М., *Малолетници у кривичном праву*, Загреб, 1978, стр. 346.

решавало би се у сваком конкретном случају. При томе, не сме се испустити из вида да су многи малолетници интелектуално и физички напреднији него што је уобичајено за њихов узраст. Познато је да лица од 12 до 13 година могу да имају изражене сексуалне знаке који одговарају узрасту од 16 до 17 година.⁵²⁷ Међутим, у сваком конкретном случају, треба поћи од става да је за постојање овог облика кривичног дела омогућавање уживања опојних дрога, довољно да је извршилац на основу датих околности знао да је у питању малолетно лице. Тако нпр., ако неко лице даје опојну дрогу ученицима за време одмора у основној или средњој школи, он зна да су у питању малолетна лица.⁵²⁸

Када постоји тежи облик овог кривичног дела због тога што је дело извршено према малолетном лицу, чак и у ситуацији да је дело извршило пунолетно лице, кривични поступак се одвија пред већем којим председава судија који је стекао посебна знања из области права детета и кривичноправне заштите малолетних лица, што је експлицитно прописано Законом о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица (члан 150. став 1. тачка 23).

Под појмом више лица подразумевају се два или више лица. Није спорно да ће бити реч о овом, тежем облику кривичног дела уколико се истовремено омогућује уживање опојних дрога према више лица. Међутим, поставља се питање да ли ће бити реч о тежем облику кривичног дела или стицају више основних облика кривичног дела уколико се сукцесивно омогућавало уживање опојних дрога према више појединачних лица. То је фактичко питање које би се решавало у сваком конкретном случају. Свакако, у овом случају, уколико би се заузео став да је реч о стицају више основних облика кривичног дела, утолико не би могла да се примени законска конструкција о продуженом кривичном делу, јер би се тада радило о тежем облику омогућавања уживања опојних дрога.⁵²⁹

---

⁵²⁷ Лукић М., *Основи судске медицине*, Београд, 1980, стр. 270.

⁵²⁸ Делић Н., *op. cit.*, стр. 49–50.

⁵²⁹ Продужено кривично дело регулисано је чланом 61. Кривичног законика. Више о продуженом кривичном делу видети: Стојановић З., *Кривично право општи део*, Београд, 2003, стр. 252–256 (пре него што је овај институт уведен у кривично законодавство); и Стојановић З., *Кривично право – општи део*, Београд, 2010, стр. 214–220 (пошто је овај институт уведен у кривично законодавство).

За постојање овог облика кривичног дела неопходно је да умишљајем учиниоца буде обухваћена околност да се дело врши према више лица. Уколико би се догодило да се ова квалификаторна околност не може приписати у умишљај учиниоцу, утолико би се радило о основном облику кривичног дела омогућавање уживања опојних дрога. У вези са тим, поставља се као спорно питање да ли појам више лица, који није споран у новијој правној теорији и судској пракси, мора да се подудара са схватањем тог појма од стране извршиоца кривичног дела. На то питање треба одговорити негативно, односно без обзира на то како појам више лица схвата извршилац, уколико је знао да се на страни пасивног субјекта налазе два или више лица, у питању би био тежи облик овог кривичног дела.

Треба нагласити, када су у питању нарочито тешке последице, да злоупотребе опојних дрога, саме по себи, доводе до тешких последица.⁵³⁰ Међутим, да би постојао тежи облик овог кривичног дела, у закону је посебно наглашен интензитет последице, односно тражи се да су наступиле нарочито тешке последице. Ово је фактичко питање које суд мора да процењује у сваком конкретном случају, али неће се погрешити ако се укаже на то да ће овај законски стандард бити испуњен када је услед уживања опојних дрога код неког лица наступила тешка телесна повреда, односно уколико је дошло до тешког нарушавања здравља тог лица.⁵³¹ Такође, под нарочито тешком последицом код овог кривичног дела подразумева се проузроковање трајне неспособности за рад. Истовремено, могао би се прихватити став да се под нарочито тешком последицом код овог кривичног дела може сматрати одавање криминалном понашању зато што је лице постало зависник, под условом да се због тога изврши тешко кривично дело, нпр. убиство другог лица под утицајем опојне дроге.

Остаје као спорно питање да ли се под нарочито тешким последицама може сматрати случај када је, као последица овог кривичног дела, лице које пре

---

⁵³⁰ Када су у питању кривична дела која имају тежи облик квалификован тежом последицом, треба рећи да наш законодавац користи речи „тешке последице“ и „нарочито тешке последице“, али се у самом закону не прави јасна разлика између ових појмова. Тако нпр., код кривичних дела противправно лишење слободе из члана 132, отмица из члана 134, принуда из члана 135. и изношење личних и породичних прилика из члана 172. Кривичног законика, законодавац користи термин „тешке последице“, док код кривичних дела изнуђивање исказа из члана 136. и омогућавање уживања опојних дрога из члана 247. Кривичног законика користи термин „нарочито тешке последице“.

⁵³¹ Стојановић З., Перић О., *Кривично право – посебни део*, Београд, 2003, стр. 86.

тога није конзумирало опојне дроге постало зависник. У том случају, с обзиром на то да савремена медицина зависност од опојних дрога дефинише као болест, што значи да је код пасивног субјекта дошло до нарушавања здравља, могао би се бранити став да је реч о тежој последици овог кривичног дела, али само под условом да је зависност наступила као искључива последица овог кривичног дела које врши једно исто лице. Претпоставка за то је да је исто лице вршило више кривичних дела омогућавање уживања опојне дроге према истом пасивном субјекту када би се по правилу радило о продуженом кривичном делу. Иначе, тежи облик кривичног дела који постоји јер су наступиле нарочито тешке последице претпоставља да је омогућавање уживања опојних дрога било праћено и самим уживањем ових супстанци.

Друге последице, као што су осиромашење, односно губитак имовине услед нерада и трошења новца на куповину опојне дроге, социјална криза, породична криза, губитак запослења и слично нису последице које би се могле узети као нарочито тешке последице конзумирања опојних дрога у смислу овог кривичног дела. Наиме, није спорно да је и овде реч о тешким последицама, али законодавац за квалификовани облик овог кривичног дела захтева да су у питању нарочито тешке последице.

Међутим, треба рећи да постоји и другачије мишљење, према којем, у контексту овог кривичног дела, појам нарочито тешке последице треба врло широко тумачити и као нарочито тешке последице, поред осталих, сматрати и наступање одређених поремећаја у личном и породичном животу пасивног субјекта до којих је дошло услед извршења основног облика овог кривичног дела, нпр. губитак посла или развод брака.⁵³²

С тим у вези, имајући у виду чињеницу да не постоје јасно дефинисани критеријуми за разликовање тешких последица од нарочито тешких последица, с једне стране, и с обзиром на то да је оправдано и тешке последице предвидети као квалификаторну околност код овог кривичног дела, с друге стране, било би добро да се у законској формулацији кривичног дела омогућавање уживања опојних

---

⁵³² Делић Н., „Кривичноправни аспект злоупотребе опојних дрога“, *Казнена реакција у Србији*, Београд, 2011, стр. 183.

дрога уместо нарочито тешких последица за квалификовани облик пропишу тешке последице.⁵³³

За постојање овог облика кривичног дела, у складу са чланом 27. Кривичног законика, потребно је да је учинилац у односу на нарочито тешке последице овог дела поступао из нехата, односно уколико тиме нису остварена обележја неког другог кривичног дела потребно је да је поступао из нехата или са умишљајем.⁵³⁴ Међутим, уколико је учинилац поступао са умишљајем у односу на нарочито тешке последице које су проистекле из омогућавања уживања опојних дрога, а те последице представљају неко друго кривично дело, таква ситуација би се решавала применом правила која важе за стицај кривичних дела.⁵³⁵

За тежи облик кривичног дела омогућавање уживања опојних дрога прописана је казна затвора од две до десет година.

5.3. НАЈТЕЖИ ОБЛИК

Најтежи облик (став 3) кривичног дела омогућавање уживања опојних дрога постоји када услед извршења основног облика наступи смрт неког лица. За постојање овог облика потребно је да је наступила смрт лица које је наведено на уживање опојне дроге или коме је опојна дрога дата да је користи, односно коме су на располагање стваљене просторије ради уживања опојне дроге, или му је на други начин извршилац основног облика кривичног дела омогућио да употреби опојну дрогу. По логици ствари, подразумева се да је лице чија је смрт наступила користило опојну дрогу и да је до смрти дошло услед конзумирања наркотика, односно да постоји узрочна веза између употребе дроге и смрти. За постојање најтежег облика овог кривичног дела неопходно је да је дошло до смрти барем једног лица, али ће о овом облику кривичног дела бити реч и у случају да је дошло до смрти више лица, с тим што ће се та околност узимати у обзир приликом одмеравања казне.

---

⁵³³ Делић Н., „Кривично дело омогућавање уживања опојних дрога“, *Наркоманија и кривична одговорност, правно-медицински аспект*, Копаоник, 2000, стр. 72.

⁵³⁴ Више о одговорности за кривична дела квалификована тежом последицом видети: Стојановић З., *Кривично право – општи део*, Београд, 2005, стр. 187–189.

⁵³⁵ Више о стицају кривичних дела и одмеравању казне за кривична дела у стицају видети: Стојановић З., *Кривично право – општи део*, Београд, 2005, стр. 219–221 и 290–294.

Није спорно да је реч о овом облику кривичног дела уколико је до смрти лица дошло услед самоубиства које је учињено под дејством наркотика, као и у ситуацији када је до смрти дошло због превелике дозе опојне дроге која је унета у организам, односно ако је узрок смрти одређени квалитет опојне дроге, без обзира на то да ли је у питању опојна дрога лошег квалитета или изузетно квалитетна опојна дрога (случај када се користи опојна дрога изузетно високе чистоће на коју организам корисника опојне дроге није навикао). Међутим, као спорно могло би се појавити питање о ком облику кривичног дела је реч уколико је услед употребе опојне дроге лице заражено неком тешком болешћу која засигурно води у смрт, као што је то нпр. инфекција HIV вирусом, па после извесног времена заиста и наступи смрт тог лица. У том случају могао би се бранити став да је реч о најтежем облику кривичног дела омогућавање уживања опојних дрога, мада, с обзиром на то да у том случају до смрти ипак долази после релативно дужег периода након узимања опојне дроге, требало би прихватити да је реч о тежем облику овог кривичног дела јер се ради о нарочито тешкој последици кривичног дела, у виду нарушавања здравља корисника опојне дроге. Свакако, ово питање би се решавало у сваком конкретном случају при чему би се, уколико се заузме став да није реч о најтежем облику кривичног дела, исход болести узимао у обзир приликом одмеравања казне.

У складу са општим правилом које се односи на одговорност за тежу последицу (члан 27. КЗ) смрт лица мора бити последица нехата учиниоца основног облика овог кривичног дела. Ово зато што у ситуацији када је из кривичног дела произашла тежа последица, због које закон за то дело прописује тежу казну, та се казна може изрећи ако је учинилац у односу на ту последицу поступао из нехата, а и са умишљајем ако тиме нису остварена обележја неког другог кривичног дела. Према томе, уколико би се догодило да је учинилац омогућио уживање опојне дроге неком лицу да би тиме умишљајно изазвао његову смрт, утолико би у питању било кривично дело убиство из члана 113. Кривичног законика или тешко убиство из члана 114. тачка 1. Кривичног законика, које постоји када је неко лишен живота на подмукао начин. У том случају остаје као спорно питање да ли би се тада радило о стицају кривичних дела омогућавање уживања опојних дрога и кривичног дела убиство, односно

тешко убиство или би се радило само о једном од два кривична дела лишења живота. Одговор на ово питање давао би се у сваком конкретном случају, али би, по правилу, било у питању само кривично дело убиство или тешко убиство.

За најтежи облик кривичног дела омогућавање уживања опојних дрога прописана је казна затвора од три до петнаест година.

5.4. ДУБИОЗНО ЗАКОНСКО РЕШЕЊЕ О НЕКАЖЊАВАЊУ ЗДРАВСТВЕНОГ РАДНИКА КОЈИ У ОКВИРУ ПРУЖАЊА МЕДИЦИНСКЕ ПОМОЋИ ОМОГУЋАВА УЖИВАЊЕ ОПОЈНИХ ДРОГА

Изнамена и допунама Кривичног законика из 2009, код кривичног дела омогућавање уживања опојних дрога, уведено је крајње дубиозно решење, које је изменама и допунама из 2012. престало да важи. Наиме, било је прописано да се за основни и тежи облик овог кривичног дела неће казнити здравствени радник који у оквиру пружања медицинске помоћи омогућава уживање опојних дрога. С обзиром на то да је употребљен израз „неће се казнити“, на основу члана 112. став 29. Кривичног законика, то значи да у овом случају није било кривичног дела.

Овакво законско решење било је прилично спорно. Наиме, Закон о психоактивним контролисаним супстанцама дозвољава употребу опојних дрога у здравственој заштити људи која се обавља у складу са тим законом и прописима којима се уређује здравствена заштита. Лечење употребом опојних дрога може да се обавља искључиво у здравственим установама и приватној пракси које су основане у складу са законом и мора бити усклађено са стручно утврђеним ставовима и медицинском доктрином, као и са прописаним стандардима, смерницама и протоколима. У здравственој заштити опојне дроге примењују се за лечење болести зависности, као и за потребе лечења, укључујући и симптоматско лечење, односно за потребе терапијских поступака и интервенција. Начин и услове за примену опојних дрога у здравственој заштити људи прописује министар надлежан за послове здравља. Опојне дроге које се користе у здравственој заштити издају се искључиво на лекарски рецепт, у складу са законом којим се уређује област лекова и медицинских средстава. У том случају

опојне дроге су инкорпориране у регистроване лекове, који се као такви налазе у употреби у складу са наведеним прописима.

Уколико је дошло до употребе опојних дрога у складу са наведеним прописима, утолико је искључена противправност,⁵³⁶ што значи да у том случају нема кривичног дела, па је одредба о некажњавању здравственог радника сувишна, односно непотребна. Међутим, уколико је законодавац хтео да искључи постојање кривичног дела у ситуацији када здравствени радник, који може али уопште и не мора да буде лекар, поступа мимо наведених прописа и тако омогући уживање опојне дроге, онда се такво решење појављује као дубиозно и не може се бранити ниједним аргументом. При томе, треба имати у виду и то да се Закон о психоактивним контролисаним супстанцама, када говори о опојним дрогама у сврхе лечења, служи терминима *употребљава* и *користи*, док се Кривични законик, када је амнестирао здравственог радника користио термином *ужива*.

Веома је тешко замислити да би здравствени радник могао да у регуларном поступку лечења, односно пружања медицинске помоћи, пацијента наводи на уживање опојних дрога или му опојну дрогу даје, односно изврши било коју другу радњу која спада у алтернативно прописане радње извршења основног облика кривичног дела омогућавање уживања опојних дрога. Наиме, постоје бројни лекови који по својим фармацеутским обележјима у садржинском смислу представљају опојне дроге, односно проузрокују истоветан или веома сличан ефекат као и опојне дроге, али ти препарати нису сами по себи опојне дроге, већ представљају регуларне лекове, односно медицинске супстанце.⁵³⁷

С обзиром на то да здравствени радник у поступку пружања медицинске помоћи може да користи, преписује и даје искључиво регуларне лекове и друга средства званичне, односно на одговарајући начин верификоване медицине, поставља се питање како би он, и зашто, уопште био у прилици да уместо таквих средстава пацијента наведе да користи или му омогући коришћење опојне дроге.

---

⁵³⁶ Општи појам кривичног дела има четири елемента: 1) радњу, 2) предвиђеност кривичног дела у закону, 3) кривицу и 4) противправност. Ако недостаје било који од ова четири елемента нема кривичног дела. У овом случају, с обзиром на то да је овде реч о вршењу службене дужности, нема противправности, па ни кривичног дела. Више о противправности видети: Стојановић З., *Кривично право – општи део*, Београд, 2010, стр. 122–137.

⁵³⁷ Игњатовић Ђ., Шкулић М., *op. cit.*, стр. 212.

Намеће се и питање, ако здравствени радник тако нешто и учини, зашто би га требало поштедети кажњавања, односно који је разлог да тако нешто не буде кривично дело. Појављује се као спорно и питање да ли су тиме здравствени радници били мотивисали да у поступку пружања медицинске помоћи, уместо одговарајућих лекова и других средстава лечења и пружања здравствене помоћи, користе опојне дроге.⁵³⁸

Посебно је било дубиозно што се предвиђала некажњивост чак и тежег облика кривичног дела омогућавање уживања опојних дрога, када је реч о здравственом раднику који је тај облик кривичног дела учинио, тако што је у оквиру пружања медицинске помоћи омогућио уживање опојних дрога. Дакле, здравствени радник, који је у оквиру пружања медицинске помоћи, малолетном лицу омогућавао употребу опојне дроге није се кажњавао, односно ако је то радио према више лица ни тада практично није постојало кривично дело таквог здравственог радника. Исто је важило и ако је радња здравственог радника којом је извршен основни облик кривичног дела омогућавање уживања опојних дрога изазвала нарочито тешке последице. У питању је била потпуно бесмислена и крајње нехумана норма.⁵³⁹

Треба указати на чињеницу да уколико је здравствени радник чинио основни облик овог кривичног дела или тежи облик који постоји због квалификаторне околности која се огледа у чињеници да је дело извршено према малолетном лицу или због тога што је дело извршено према више лица није постојало ниједно кривично дело. Међутим, проблем је био нешто мањи ако су услед основног облика кривичног дела омогућавање уживања опојних дрога, које је чинио здравствени радник у оквиру пружања медицинске помоћи, наступиле нарочито тешке последице у виду погоршања здравственог стања неког лица. Тада, иако није постојало ово кривично дело, здравствени радник је вршио кривично дело несавесно пружање лекарске помоћи прописано чланом 251. Кривичног законика.⁵⁴⁰ Уколико су се нарочито тешке последице огледале у

---

⁵³⁸ *Ibid.*

⁵³⁹ *Ibid.*

⁵⁴⁰ Кривично дело несавесно пружање лекарске помоћи (став 1) врши онај лекар који при пружању лекарске помоћи примени очигледно неподобно средство или очигледно неподобан начин лечења или не примени одговарајуће хигијенске мере или очигледно несавесно поступа и тиме

наношењу тешке телесне повреде или је здравље пасивног субјекта било тешко нарушено радило се о кривичном делу тешка дела против здравља људи из члана 259. став 1. или став 3. Кривичног законика. У том случају проблем се само делимично ублажавао јер је за кривично дело несавесно пружање лекарске помоћи прописано чланом 251. ст. 1. и 2. Кривичног законика предвиђена казна затвора од три месеца до три године, а за став 3. (када је неки од претходних облика учињен из нехата) предвиђена је новчана казна или казна затвора до једне године. За кривично дело тешка дела против здравља људи из члана 259. став 1. Кривичног законика прописана је казна затвора од једне до осам година, док је за став 3. истог дела прописана казна затвора до три године. Дакле, за ова дела прописане су много блаже казне него за тежи облик кривичног дела омогућавање уживања опојних дрога из члана 247. став 3. Кривичног законика где је прописана казна затвора од две до десет година.

6. МЕРА БЕЗБЕДНОСТИ ОБАВЕЗНО ЛЕЧЕЊЕ НАРКОМАНА (ЧЛАН 83. КРИВИЧНОГ ЗАКОНИКА)

Иако се неке мере безбедности јављају и пре него што су се појмовно и термилошки издвојиле од казне, уобичајено је да се њихово прихватање као кривичних санкција посебног типа везује тек за почетак XX века. Одлучујућу улогу у томе имале су одређене кривичноправне школе и борба мишљења која се између њих водила. Док екстремни став италијанске позитивне школе о потпуној замени казне мерама безбедности, односно мерама социјалне заштите, настао као реакција на схватања класичне школе, није имао скоро никаквих изгледа да буде прихваћен, дотле је знатно умеренији став социолошке и неокласичне, односно еклектичке школе, које мере безбедности постављају као допунске или споредне

проузрокује погоршање здравственог стања неког лица. Ово кривично дело врши и други здравствени радник који при пружању медицинске помоћи или неге или при вршењу друге здравствене делатности очигледно несавесно поступа и тиме проузрокује погоршање здравственог стања неког лица (став 2). Лакши облик дела постојаће уколико је неки од облика прописан у прва два става учињен из нехата (став 3).

санкције уз казну, имао велики утицај на кривична законодавства у многим земљама.⁵⁴¹

Наиме, према учењу неокласичара, казна треба да буде главна и основна мера која се примењује према учиниоцу кривичног дела. Она треба да се заснива на моралној одговорности учиниоца и мора се одмеравати према степену те одговорности и тежини кривичног дела, чиме се једино може обезбедити праведност и законитост у поступању са делинквентима. Међутим, поред казни, неокласичари се залажу и за увођење мера безбедности које треба изрицати према лицима за која постоји опасност да ће и даље вршити кривична дела. Прихватањем мера безбедности, неокласичари су у ствари прихватили идеју да основ примене кривичне санкције не треба да буде само кривична одговорност учиниоца већ и његова опасност. На тај начин учење неокласичне школе представља компромис између учења класичне школе, које је познавало само казну, и учења позитивне школе које је познавало само мере безбедности. Дакле, заслугом неокласичне школе дошло је до увођења у кривично право дуалитета кривичних санкција, чиме је омогућена паралелна примена и казне и мера безбедности према учиниоцима кривичних дела.⁵⁴² С друге стране, социолошка школа се такође залаже за дуалитет кривичних санкција, па неки главну заслугу за увођење дуалитета кривичних санкција приписују управо њој. Према учењу социолошке школе казне треба примењивати према кривично одговорним учиниоцима кривичних дела, а мере безбедности према оним учиниоцима за које постоји опасност да ће вршити кривична дела, без обзира на то да ли су у питању кривично одговорни или кривично неодговорни учиниоци кривичних дела.⁵⁴³

Тако су се у многим казним системима појавиле мере безбедности, васпитне и друге сличне мере, које се сматрају првим мерама социјалне заштите, као и разне мере ограничавања слободе, које у ствари значе замену за казну лишења слободе. На тај начин, мере безбедности се најпре схватају углавном као пасивна заштита државе, односно као мера неутрализације опасних преступника. То је био случај са безбедносним интернирањем вишеструких повратника и

---

⁵⁴¹ Стојановић З., *Кривично право – општи део*, Београд, 2010, стр. 298.

⁵⁴² Атанацковић Д., *Пенологија*, Београд, 1988, стр. 48.

⁵⁴³ *Ibid.*, стр. 51–52.

ментално болесних лица. Ове интернације су имале за циљ да заштите друштво од таквих категорија опасних лица. После тога, те мере су се прошириле. Јављају се нове мере безбедности, са другом, активнијом садржином, оријентисане на социјалну рехабилитацију. Институционално третирање се проширује на лечење алкохоличара, на чување и лечење лица која болују од неких физичких болести, а касније и наркомана.⁵⁴⁴

Први законски пројекат који предвиђа мере безбедности као посебан тип санкција јесте Преднацрт швајцарског кривичног законика из 1893. чији је аутор К. Штос и који је значајно утицао на многа законодавстава. Код нас, први законски пројекат који терминолошки разликује мере безбедности у односу на казну јесте Пројекат српског КЗ у редакцији из 1911. године. Двадесетих и тридесетих година XX века у многе кривичне законике уводе се мере безбедности као посебна врста кривичних санкција, садржински и системски одвојене од казне, а данас их познају скоро сва савремена кривична законодавства. Од тада, како у законодавству, тако и у теорији, доминира концепт дуалистичког система кривичних санкција. У време настанка и прихватања тог концепта, и поред тога што је то било предмет расправа и дискусија, постојала је релативно јасна граница између казне и мера безбедности. Док се казни као циљ постављала одмазда, морална опомена и генерална превенција кроз застрашивање, мерама безбедности се као циљ постављало лечење и поправљање учиниоца кривичног дела. Мере безбедности су уведене да би се специјално превентивно деловало на одређене категорије учинилаца у односу на које казна не представља адекватну реакцију. Међутим, са продором и прихватањем ресоцијализације као циља казне, та се јасна граница почела донекле губити. Истицање ресоцијализације и третмана учиниоца у први план као основног циља казне водило је често и схватању да казна може обављати и функцију која се приписивала мерама безбедности. Ова оријентација је довела до живих расправа и предлога за унификацију казни и мера безбедности и оспоравања дуалистичког концепта. Међутим, новији развој криминалне политике и кривичног права у свету текао је у знаку разочарања у ресоцијализирајуће ефекте казне, што је у неким земљама и делу теорије за резултат имало потпуно напуштање ресоцијализације као обавезног циља казне.

---

⁵⁴⁴ Милутиновић М., *Пенологија*, Београд, 1992, стр. 44–45.

То је поново довело до јаснијег разграничења казне и мера безбедности, односно до поновног удаљавања казне од мера безбедности. При томе, и у области мера безбедности примећује се усвајање неких принципа и института који су раније били резервисани само за казне, као нпр. доследно остваривање начела законитости, усвајање у извесној мери принципа сразмерности и праведности, условно одлагање неких мера безбедности, могућност помиловања и друго. Данас, када код казне генерална превенција поново избија у први план, када се говори о ренесанси генералне превенције у вези са обављањем заштитне функције кривичног права, а у специјалној превенцији и ресоцијализацији се више не види основни начин остваривања те заштите, главну разлику између казне и мера безбедности поново треба видети у њиховој сврси.⁵⁴⁵

Иако се неким мерама безбедности не може негирати извесно генерално превентивно дејство, а још мање казнама специјално-превентивни учинак, оно што разликује два типа кривичних санкција јесте, пре свега, начин остваривања опште сврхе кривичних санкција. Постизање циљева кривичноправне заштите казном врши се у првом реду на генерално превентивном плану. С друге стране, код мера безбедности специјална превенција је у првом плану, док је генерална превенција споредан ефекат који је изражен у знатно мањој мери него код казне, или је сасвим одсутан. Даље, казна значи и социјално-етички прекор одговорном учиниоцу, док је мера безбедности вредносно неутрална санкција заснована на опасности да ће учиниоци поновно вршити кривична дела. Та опасност се схвата као опасност за околину, односно као опасност да се врше нова кривична дела. Међутим, то не значи да се примена мера безбедности повезује с одређеним типовима делинквената, нити да су прихватљиве биолошке, односно биопсихолошке интерпретације појма опасности учиниоца. Даље, казна се никада не сме изрећи или не изрећи само због специјалне превенције, док је код мера безбедности то не само могуће него и правило. Разлог постојања мера безбедности је и данас, као и приликом њиховог настанка, да се казна сувише не оптерети специјално-превентивним задацима и што се као основ за примену казне не сме на прво место стављати опасност учиниоца.⁵⁴⁶

---

⁵⁴⁵ Стојановић З., *op. cit.*, стр. 298–299.

⁵⁴⁶ *Ibid.*, стр. 299–300.

Мере безбедности медицинског карактера имају посебну тежину у сваком систему кривичних санкција, с обзиром на то да су усмерене ка преступницима чији је психолошки или физички интегритет нарушен, чија кривична одговорност представља једно контроверзно питање, и који, када су једном окривљени и осуђени, још увек имају јасну потребу за медицинским третманом, који им мора бити указиван упоредо са њиховим подвргавањем евентуалном пеналном третману. У историји кривичноправне политике, дебате о оправданости и примерености пенализације ове категорије преступника вођене су много пута, и већина кривичних система укључује одредбе за обе врсте третмана, како пеналног тако и медицинског. Равнотежа ова два елемента, и специфична тежина која се додељује сваком од њих, у било ком конкретном систему, одражавају различите теоријске и правне погледе на ове специфичне „медицинске“ случајеве. Неки системи наглашавају пеналну компоненту третмана, док други превасходни значај придају медицинској компоненти.⁵⁴⁷

Кривични законик (члан 4. став 2) одређује да је општа сврха прописивања и изрицања кривичних санкција сузбијање дела којима се повређују или угрожавају вредности заштићене кривичним законодавством. У тим оквирима (члан 78) сврха мера безбедности је да се отклоне стања или услови који могу бити од утицаја да учинилац убудуће не врши кривична дела. С обзиром на то да су мере безбедности, пре свега, повезане са личношћу учиниоца, оне нису, као казне, предвиђене код појединих кривичних дела, већ се примењују на основу одредаба општег дела Кривичног законика.

С тим у вези, могло би се поставити и питање примене начела законитости у односу на мере безбедности. У питању је уставно начело које даљу разраду има у члану 1. Кривичног законика – нема кривичног дела нити казне без закона. Овај члан изричито прописује да никоме не може бити изречена не само казна него ни друга кривична санкција, што значи ни мера безбедности, за дело које, пре него што је учињено, није законом било одређено као кривично дело, као и да му се може изрећи само она казна или друга кривична санкција која је била прописана пре него што је кривично дело учињено. Пошто је начело законитости најважније начело на којем се заснива кривично право, потребно је истаћи да оно обухвата и

---

⁵⁴⁷ Фатић А., *Криминал и друштвена контрола у Источној Европи*, Београд, 1997, стр. 79.

обавезу да се законом пропишу и општи услови за примену кривичних санкција, што се односи и на мере безбедности као кривичне санкције. Такође, ово начело се примењује и у односу на оне институте општег дела од којих зависи постојање кривичног дела, али и на оне одредбе општег дела које омогућавају или искључују примену одређене кривичне санкције.⁵⁴⁸

С обзиром на то да су алкохоличари и наркомани две различите категорије (заједничка им је само зависност од употребе дрога или алкохола) које захтевају и другачији третман, оправдано је што Кривични законик сада прописује две мере безбедности уместо једне, као што је то био случај у нашем ранијем кривичном законодавству.⁵⁴⁹ Меру безбедности обавезно лечење наркомана, прописану Кривичним закоником (члан 83), суд ће изрећи учиниоцу који је учинио кривично дело услед зависности од употребе опојних дрога и код којег постоји озбиљна опасност да ће услед ове зависности и даље вршити кривична дела.

Два основна услова за изрицање ове мере јесу да код учиниоца постоји стање зависности од употребе опојних дрога и да је кривично дело учињено услед такве зависности. Постојање зависности је фактичко питање које се процењује у сваком конкретном случају, али се при томе морају имати у виду и медицинска схватања овог појма. Реч је о таквом стању у коме учинилац осећа перманентну жељу да користи дрогу, којој он не може да се одупре ни својом свешћу ни својом вољом, која је тако јака да као нагон детерминише понашање човека. Стање зависности није лако утврдити, а за утврђивање тог стања ангажују се вештаци судскомедицинске струке или психијатри. Између зависности од употребе опојних дрога и извршеног кривичног дела мора постојати каузални однос, односно зависност треба да је основни узрок извршеног кривичног дела. То нужно не значи да је учинилац био у стању дрогираности у време извршења кривичног дела и да је под утицајем таквог стања учинио кривично дело. Он може бити и у нормалном стању, али је битно да је дело учињено услед зависности. Дакле, овде

---

⁵⁴⁸ Делибашић В., „Најстрожа казна у Кривичном закону Републике Србије у периоду од 17. новембра 2001. године до 9. марта 2002. године“, *Право теорија и пракса*, број 5–6, Нови Сад, 2010, стр. 97.

⁵⁴⁹ Стојановић З., *Коментар Кривичног законика*, Београд, 2006, стр. 269.

је реч о два спојена услова: постојање зависности од употребе опојних дрога и извршење кривичног дела под утицајем такве зависности.⁵⁵⁰

При томе, треба имати у виду чињеницу да уколико је учинилац био под дејством опојних дрога, то нужно не мора да значи да је био и у стању неурачунљивости. Напротив, и лица која су под дејством опојних дрога могу бити урачунљива или у стању битно смањене урачунљивости. С друге стране, може се догодити да лице које се не налази под дејством опојних дрога, а дело врши услед зависности од опојних дрога, услед такве зависности буде неурачунљиво или битно смањено урачунљиво. Свакако, у каквом стању се налазило лице које је зависник од опојних дрога утврђује се вештачењем. С тим у вези, важно је истаћи да уколико је лице било у стању неурачунљивости према њему се не би могла применити ова мера безбедности, већ би се, уз испуњење и осталих услова, према њему могла применити мера безбедности обавезно психијатријско лечење и чување у здравственој установи⁵⁵¹ или обавезно психијатријско лечење на слободи.⁵⁵²

Изузетно, према лицу које је у време извршења дела, услед конзумирања опојне дроге, било неурачунљиво, могла би да се примени и мера безбедности обавезно лечење наркомана уколико су испуњени услови за примену правила о скривљеној неурачунљивости.⁵⁵³ Приликом примене овог института мора се водити рачуна да је за његову примену неопходно да је учинилац у тренутку довођења себе у неурачунљиво стање био урачунљив. С тим у вези, треба правити разлику између оних који узимају дрогу да би у омамљеном стању, које би

---

⁵⁵⁰ Лазаревић Љ., *Коментар Кривичног законика Републике Србије*, Београд, 2006, стр. 264.

⁵⁵¹ На основу члана 81. став 2. Кривичног законика, учиниоцу који је у стању неурачунљивости учинио противправно дело предвиђено у закону као кривично дело, суд ће изрећи меру безбедности обавезно психијатријско лечење и чување у здравственој установи, ако, с обзиром на учињено противправно дело предвиђено у закону као кривично дело и стање душевне поремећености, утврди да постоји озбиљна опасност да учинилац учини теже противправно дело предвиђено у закону као кривично дело и да је ради отклањања ове опасности потребно његово лечење у таквој установи.

⁵⁵² На основу члана 82. став 1. Кривичног законика учиниоцу који је у стању неурачунљивости учинио противправно дело одређено у закону као кривично дело, суд ће изрећи обавезно психијатријско лечење на слободи, ако утврди да постоји озбиљна опасност да учинилац учини противправно дело које је у закону предвиђено као кривично дело и да је ради отклањања ове опасности довољно његово лечење на слободи.

⁵⁵³ На основу члана 24. Кривичног законика кривица учиниоца кривичног дела који се употребом алкохола, дрога или на други начин довео у стање у којем није могао да схвати значај свог дела или да управља својим поступцима утврђује се према времену непосредно пре довођења у такво стање.

требало да доведе до неурачунљивости, извршили кривично дело и оних који су хронични наркомани и који услед зависности немају урачунљивих периода, већ из наркоманског делиријума прелазе у апстиненцијални делиријум.⁵⁵⁴ У питању је апстиненцијални синдром који је веома буран и за наркомана неиздржив, и по правилу доводи или до потпуне неурачунљивости или бар до битно смањене урачунљивости. Међутим, у том случају се јавља проблем јер се у апстиненцијалну кризу учинилац није довео сам већ је она наступила спонтано. То даље значи да примена института скривљене урачунљивости није могућа јер учинилац није сам себе довео у неурачунљиво стање.⁵⁵⁵ У сваком случају, ако се појави сумња да је искључена или смањена урачунљивост окривљеног услед душевне болести, заосталог душевног развоја или друге душевне поремећености, одредиће се вештачење психијатријским прегледом окривљеног (члан 130. Законика о кривичном поступку).

Трећи услов за изрицање ове мере безбедности јесте да услед ове зависности постоји озбиљна опасност да учинилац и даље врши кривична дела. Утврђивање овог трећег услова веома је проблематично, с обзиром на то да је прогностичког карактера. Непрецизност овог услова има за последицу да се у теорији и пракси оперише различитим степенима вероватноће будућег вршења кривичних дела, као што су обична вероватноћа, висок степен вероватноће и слично. Стога је законодавац, свестан прогностичке природе овог услова, настојао да на неки начин умањи овај недостатак, прописујући да је потребно да се ради о озбиљној опасности даљег вршења кривичних дела.

Постојање овог услова не може се аутоматски изводити из стања зависности, јер она не мора увек имати за последицу и склоност ка понављању вршења кривичних дела. Таква склоност се мора утврђивати на основу свеукупне оцене личности учиниоца, при чему се, поред стања зависности, морају ценити и друге околности, као што су ранији живот учиниоца, пре свега да ли је раније вршио кривична дела и да ли су она била у каузалном односу са употребом дрога, да ли је подвргаван неком облику лечења и друго. У пракси се о овом питању по

---

⁵⁵⁴ Кокољ М., „Кривична одговорност наркомана“, *Наркоманија и кривична одговорност, правно-медицински аспект*, Копаоник, 2000, стр. 81.

⁵⁵⁵ Цетинић М., „Кривична одговорност наркомана, самоскривљена неурачунљивост“, *Наркоманија и кривична одговорност, правно-медицински аспект*, Копаоник, 2000, стр. 93.

правилу изјашњавају вештаци психијатри, који поред тога да ли је учинилац зависник од опојних дрога или не, дају и своју процену опасности да учинилац и убудуће врши кривична дела. Након такве оцене, они обично суду предлажу или се изјасне да не предлажу меру безбедности обавезно лечење наркомана. Такав предлог вештака психијатријске струке није обавезујући за суд, међутим у пракси судови готово без изузетка прихватају предлог вештака и у складу са њим изричу или не изричу меру безбедности обавезно лечење наркомана.

С обзиром на то да је овај трећи услов прогностичког карактера, мери безбедности обавезно лечење наркомана, као и осталим мерама безбедности медицинског карактера, у теорији се стављају приговори који се заснивају на правнодогматским, компаративним, емпиријским и статистичким основама. Најозбиљнији је онај приговор који истиче да је мера безбедности обавезно лечење наркомана, као мера безбедности медицинског карактера, санкција која почива на објективно неизвесној чињеници, која се састоји у могућности будућег вршења кривичних дела, чиме она дубоко задире у човекове слободе и права, а самим тим, противна је пресумпцији невиности. Истиче се да се мера безбедности обавезно лечење наркомана заснива на прогностичким критеријумима, чиме се отварају врата интуитивном, па донекле и произвољном поступању судова приликом њеног изрицања, јер судије не располажу адекватним механизмима да утврде чињеницу озбиљне опасности будућег вршења кривичних дела. Дакле, с једне стране, ова мера безбедности се заснива на могућности а не извесности будућег вршења кривичних дела, а с друге стране, не постоје адекватни критеријуми за утврђивање те могућности што све води судској произвољности, интуитивности и слично.⁵⁵⁶

Такође, овој мери се приговара да не задовољава захтеве легитимитета и легалитета, при чему се нелегитимност огледа у чињеници да се учинилац, поред тога што се принудом спречава у вршењу кривичних дела, принуђава да се и сам промени, док се нелегалност огледа у повреди права појединца, које гарантује Устав Републике Србије, да сам одлучи о томе да ли ће се лечити или не. Овим аргументима, додаје се и медицинска аргументација која се садржи у чињеници да

---

⁵⁵⁶ Ђоровић Е., „Мере безбедности обавезног лечења наркомана и алкохоличара у кривичном праву“, докторска дисертација, Нови Сад, 2010, стр. 275.

је успех у лечењу болести зависности готово немогућ без добровољности у лечењу.⁵⁵⁷ У непосредном првом контакту са болесником, по његовом доласку на лечење, одмах се као основни проблем намеће успостављање позитивног трансфера. Болесник који је обично у апстиненцијалној кризи и има озбиљне соматске компликације долазак на лечење на које није пристао доживљава као одмазду и први контакт са њим се често веома тешко успоставља. При томе, принудно лечење, односно лечење болесника без његовог пристанка и постојања мотивације за лечење, изазива многе етичке контроверзе.⁵⁵⁸ Резултат оваквих приговора је предлог да се мера безбедности обавезно лечење наркомана, али и све друге мере безбедности, како медицинског тако и немедицинског карактера, уклоне из нашег система кривичних санкција.⁵⁵⁹

Без посебног упуштања у анализу основаности оваквог предлога, треба истаћи, имајући у виду постојећи став теорије и праксе, као и оријентацију нашег законодавства по питању мера безбедности, да није реално очекивати да се такав предлог усвоји. Евентуално избацивање мере безбедности обавезно лечење наркомана из нашег правног система не би било ни у духу Јединствене конвенције о опојним дрогама из 1961. године. Ова конвенција (члан 36. став 1. тачка б) предвиђа могућност да стране уговорнице, ако лица која конзумирају опојне дроге изврше кривично дело, уместо да их осуде или да изрекну казнене мере против њих, или као допуну осуде или казне, подвргну таква лица мерама лечења, образовања или посткуративним мерама рехабилитације. Стране уговорнице су на основу ове конвенције (члан 38. став 1) дужне да са нарочитом пажњом разматрају злоупотребе опојних дрога и да предузимају све могуће мере да би то спречиле и обезбедиле брзо лечење, рехабилитацију и поновно укључивање ових лица у друштво. Такође, избацивање мере безбедности обавезно лечење наркомана из нашег правног система не би било ни у духу Конвенције о психотропним супстанцама из 1971, која прописује (члан 22. став 1. тачка б) да ако лица која конзумирају психотропне супстанце учине кривично дело стране уговорнице, уместо да их осуде или им изрекну казну, или као допуну казни могу

---

⁵⁵⁷ *Ibid.*, стр. 276–277.

⁵⁵⁸ Павичић Д. и др., „Извршење мере безбедности обавезног лечења наркомана, медицинска проблематика“, *Наркоманија и кривична одговорност, правно-медицински аспект*, Копаоник, 2000, стр. 126.

⁵⁵⁹ Ђоровић Е., *op. cit.*, стр. 282.

подврћи ова лица лечењу, васпитању, постерапијском лечењу, рехабилитацији и поновном укључивању у друштво. Сличну одредбу садржи и Конвенција Организације уједињених нација против незаконитог промета опојних дрога и психотропних супстанци из 1988, која прописује могућност (члан 3. став 4), поред осталог, да се, уколико је учинилац наркоман, пропишу мере лечења и неге после лечења.

Треба рећи да има и оних који заговарају потпуно супротан став, односно принудно лечење свих наркомана, како оних који јесу тако и оних који нису извршили кривично дело. У својим тврдњама они сматрају да треба размотрити и утврдити критеријуме за принудно лечење одређене категорије наркомана који још нису починили кривична дела. Образлажући овакав став они истичу следеће: „С правом се поставља питање да ли друштво у целини треба да буде пасивно када његови млади чланови због наркоманије, коју узгред буди речено бар у неким случајевима изједначавамо са психијатријском болешћу, полако, али сигурно одузимају себи живот. Они то чине пред очима немоћних родитеља којима је такође одузето право доношења одлуке. Тако не поступамо са другим душевним болесницима који себи покушавају да одузму живот, већ их, уз сагласност родбине, лечимо. Не може се очекивати, бар од неких категорија наркомана, способност разумног одлучивања, схватања оног што чине, па ни способност управљања својим поступцима. У питању је врло деликатан проблем, али се његово решавање не би смело даље одлагати због лажног хуманизма и лажног поштовања личности. Деликатност проблема принудног лечења захтева широку расправу у којој треба да учествују и родитељи наркомана, поред стручњака и представника разних друштвених институција и организација.“⁵⁶⁰ Неприхватљивост овакве тезе није потребно посебно образлагати.

У случају да су испуњени сви услови, изрицање мере безбедности обавезно лечење наркомана је обавезно. Она се не изриче самостално већ уз неку другу кривичну санкцију, казну затвора, новчану казну, условну осуду, судску опомену или када је учинилац оглашен кривим а ослобођен од казне. Када су у питању малолетници, мера безбедности обавезног лечења наркомана може се изрећи

---

⁵⁶⁰ Симић И., „Узимање опојних дрога као кривично дело“, *Правни живот*, број 4, Београд, 1982, стр. 491.

малолетнику ако му је изречена васпитна мера или казна малолетничког затвора, с тим што се ова мера не може изрећи малолетнику уз мере упозорења и усмеравања (члан 39. Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица).

Када је реч о начину извршења мере обавезно лечење наркомана, Кривични законик предвиђа неколико могућих решења у зависности од тога уз коју кривичну санкцију је изречена. Ако је изречена уз казну затвора, извршава се у заводу за извршење казне. Претпоставка за то је да у заводу у којем се казна издржава постоје услови за извршење ове мере безбедности. Уколико такви услови у заводу не постоје, мера се извршава у одговарајућој здравственој или другој специјализованој установи, а реч је о психијатријским заводима или заводима за лечење болести зависности. У овом случају реч је о стационарном лечењу.

Време проведено у установи за лечење урачунава се у казну затвора. То претпоставља да се ова мера безбедности не извршава у установи за извршење казне, већ у другој специјализованој установи и да њено извршење претходи издржавању казне затвора. Када је мера безбедности обавезно лечење наркомана изречена уз новчану казну, условну осуду, судску опомену или ослобођење од казне извршава се на слободи. Међутим, ако се учинилац, без оправданог разлога, не подвргне лечењу на слободи или лечење самовољно напусти, суд ће одредити да се мера принудно изврши у одговарајућој здравственој или другој специјализованој установи.

Могло би се појавити као проблематично питање да ли ова мера безбедности може да се извршава у приватним болницама специјализованим за лечење болести зависности. Имајући у виду то да су државне и приватне клинике изједначене у својим правима и дужностима, када је у питању лечење пацијената, у начелу би требало прихватити став да је извршење ове мере безбедности могуће и у приватним клиникама.

С обзиром на то да је предвиђена могућност да се мера безбедности обавезно лечење наркомана, у одређеним случајевима, извршава на слободи, треба рећи да се извршавање ове мере на слободи не може изрећи ако је изречена

казна затвора. Ово зато што би у том случају ова мера безбедности била неспроводива у време извршења казне затвора. Овакав став заузео је и Врховни суд Србије у својој пресуди Кж 1511/06 од 5. октобра 2006. године.⁵⁶¹

Мера безбедности обавезно лечење наркомана траје док постоји потреба за лечењем али не дуже од три године. У случају када се изриче уз казну затвора може трајати и дуже од изречене казне затвора, али њено укупно трајање у том случају не може бити дуже од три године (члан 83. став 3). Ово питање је раније било спорно, јер га закон није регулисао, па су се у пракси и теорији јавила два супротна става. Према једном схватању било је могуће да ова мера траје и дуже од изречене казне затвора, док према другом могла је трајати најдуже колико и изречена казна затвора. Што се криминално-политичких разлога тиче, није оправдано дозволити неограничено трајање ове мере, па би стога, ако је већ законодавац дозволио могућност да она може трајати и дуже од казне затвора, било нужно и оправдано да се њено трајање ограничи временом које је предвиђено у случају да се изриче уз друге санкције које не подразумевају лишење слободе.⁵⁶²

Међутим, као спорно, сада се поставља питање, у случају да мера безбедности обавезно лечење наркомана траје дуже од изречене казне затвора, да ли се лечење, односно спровођење мере која траје након издржане казне затвора спроводи у заводу за извршење казне, односно у одговарајућој здравственој или другој специјализованој установи стационарног типа или се тада мера извршава на слободи. Имајући у виду да је у том случају казна затвора извршена, било би прихватљивије решење према којем би се у том случају остатак мере безбедности извршавао на слободи.

Застарелост извршења мере безбедности обавезно лечење наркомана (члан 106. став 2. Кривичног законика) настаје кад протекне пет година од дана правноснажности одлуке којом је та мера изречена. Апсолутна застарелост извршења ове мере (члан 107. став 8. у вези са ставом 6. Кривичног законика) настаје када протекне двоструко време предвиђено за релативни рок застарелости,

---

⁵⁶¹ Чејовић Б., *Кривично право у судској пракси. Опити део*, Крагујевац, 2008, стр. 553.

⁵⁶² Стојановић З., *op. cit.*, стр. 269–270.

што значи када протекне десет година од дана правноснажности одлуке којом је та мера изречена.

Надлежност и поступак за извршење мере безбедности обавезно лечење наркомана прописује Закон о извршењу кривичних санкција. На основу овог закона, лице на извршење ове мере упућује суд који је изрекао меру у првом степену, а ако се лице налази у притвору основни суд у чијем седишту се притвор извршава. О самом упућивању на извршење мере суд обавештава установу у коју се лице упућује. Ако се лице према коме треба спровести меру не јави установи на лечење или самовољно напусти започето лечење, установа ће одмах о томе обавестити надлежни суд који наређује његово довођење, односно издавање потернице.

Треба имати у виду чињеницу да мере безбедности које подразумевају лишење слободе делинквената, пре свега оне које се изричу у неодређеном трајању, имају и неке негативне аспекте, услед којих је стално присутна бојазан од могућих злоупотреба и кршења људских слобода и права. Да би се злоупотребе спречиле, од примарног је значаја стриктно спровођење судске и других видова контроле у примени ових мера. Процена оправданости продужавања примене мера безбедности институционалног карактера треба да се врши у краћим временским размацима на начин који не сме да буде рутински ни површан.⁵⁶³ Како се мера безбедности обавезно лечење наркомана, када је изречена уз казну затвора, спроводи институционално, а при томе је релативно неодређеног трајања, односно она може трајати дуже од времена изречене казне, с тим што њено укупно трајање не може бити дуже од три године, добро је што је Закон о извршењу кривичних санкција прописао обавезу за установу у којој се ова мера извршава да најмање једном у шест месеци обавештава надлежни суд о њеном извршењу, односно о завршетку лечења. После извршене мере, лице према коме је мера извршена упућује се на издржавање остатка казне затвора. Ближе одредбе о извршењу мере безбедности обавезно лечење наркомана доноси министар надлежан за правосуђе у сарадњи са министром надлежним за здравство.

---

⁵⁶³ Радуловић Љ., *Криминална политика, политика сузбијања криминалитета*, Београд, 1999, стр. 109.

ПЕТА ГЛАВА

ЗАКЉУЧАК И ОБРАЗЛОЖЕНИ ПРЕДЛОЗИ У *DE LEGE FERENDA* СМИСЛУ

Проблем опојних дрога је вишедимензионалан и његово сагледавање обухвата много аспеката – од здравља (епидемиологија, превенција и лечење у вези са опојним дрогама), преко правних питања, затим повезаности опојних дрога са криминалитетом, као и безбедносних питања (употреба опојних дрога у саобраћају), па до економских проблема (губитак продуктивности на радном месту или уопште губитак посла).⁵⁶⁴ Зато се овај феномен мора мултидисциплинарно проучавати, а у оквиру таквог проучавања кривично право заузима важно место.

Своју пуну примену опојне дроге налазе првенствено у медицини, стоматологији и фармацији, али се оне употребљавају и у другим областима, пре свега у војној и хемијској индустрији. Да би се побољшала њихова употреба, односно повећала ефикасност, као и да би се откриле нове опојне дроге и поља могуће примене, оне су константно предмет научног проучавања. Велика корисност употребе опојних дрога у овим областима искључује било какву могућност екстремне забране када су у питању производња и употреба опојних дрога. Међутим, то што правилна употреба опојних дрога има важну улогу за добробит људи, не умањује значај чињенице да се опојне дроге веома лако и често злоупотребљавају. При томе, немедицинска и неконтролисана употреба опојних дрога изазива болест зависности која има погубне и несагледиве последице, првенствено по здравље људи, и то управо оних који их на тај начин употребљавају. Осим што угрожава здравље оних који опојне дроге конзумирају мимо медицинског третмана, ова појава угрожава и општу добробит људи, пре свега на социјалном плану, јер доводи до угрожавања или уништавања породице корисника опојних дрога, што даље угрожава и ширу друштвену заједницу, због чега представља озбиљан друштвени проблем. Угроженост здравља људи

---

⁵⁶⁴ Laenen V. F. *et al.*, „Studies on public drug expenditure in Europe: possibilities and limitations“, UNODC, Measurement issues in drug policy analysis, *Bulletin on narcotics*, Volume LX, Vienna, 2008, стр. 31.

злоупотребама опојних дрога, као и остали социјални проблеми који су изазвани или интензивирани злоупотребима опојних дрога, довољни су разлози за стављање производње, промета и употребе опојних дрога под строги режим контроле. Из таквог режима, логично проистиче и потреба да се кршење тих правила санкционише кривичним правом.

Контролисање производње, дистрибуције и употребе опојних дрога није могуће само у оквиру једне државе. За успешну борбу против злоупотреба опојних дрога неопходна је широка међународна сарадња, која је данас на задовољавајућем нивоу, а настала је као резултат потписивања великог броја међународних уговора који регулишу ову област. При томе, мора се имати у виду да је, поред даљег ангажовања међународне заједнице на плану доношења нових конвенција којима би се побољшала постојећа кривичноправна решења, неопходна још боља међусобна сарадња полицијских и правосудних органа појединих држава, с циљем благовременог спречавања, откривања и доказивања ових кривичних дела и процесуирања учинилаца.

Број извршених кривичних дела која се односе на злоупотребе опојних дрога као и број наркомана у сталном су порасту, без обзира на све напоре који се чине на плану сузбијања ове врсте криминалитета. Стога, данас у свету све више јача покрет за легализацију, односно укидање одговорности за злоупотребе опојних дрога и декриминализацију, односно за смањење казни за злоупотребе опојних дрога, нпр. претварањем кривичних дела у прекршаје. Поборници легализације, односно декриминализације истичу да би се опојне дроге много лакше контролисале уколико би се легализовале, да би се смањио организовани криминалитет повезан са производњом и прометом опојних дрога, као и да би се цена дроге смањила, а тиме и криминалитет који је повезан са потребом набављања опојних дрога. Такође, истиче се да је борба против злоупотреба опојних дрога, каква се данас води, изузетно скупа и неефикасна, да се дилери не боје санкција, а да само коришћење опојних дрога треба да буде ствар личног избора сваког појединца. С друге стране, противници легализације и декриминализације истичу да су ове мере неприхватљиве јер би довеле до

повећања потрошње опојних дрога.⁵⁶⁵ Свакако, у овом тренутку став велике већине научника је да не треба, или макар да није пожељно, легализовати опојне дроге. Ако се томе дода чињеница постојања великог броја међународних конвенција, које обавезују државе потписнице да опојне дроге ставе под строги режим контроле, није реално очекивати да ће се у скоријој будућности нешто битно променити на том плану. Овоме се мора додати и податак да управо Организација уједињених нација предводи жестоку борбу против злоупотреба опојних дрога, и с тим циљем интензивно сарађује са земљама чланицама, као и са другим међународним организацијама.

Анализом историје борбе против злоупотреба опојних дрога уочава се да се временом све више делатности које се односе на опојне дроге санкционише кривичним правом. Драстично се проширио круг супстанци над којима се спроводи прохибиција али се временом ширио и круг делатности, почев од производње опојних дрога, преко стављања у промет, па до поседовања ових супстанци. Разлике које о томе постоје у разним земљама нису велике, и углавном се свде на релативно мале разлике у запрећеним казнама за извршење кривичних дела. Оно што је посебно важно јесте да се, од почетка кривичноправног санкционисања злоупотреба опојних дрога до данас, драстично поштрила запрећена казна за ова кривична дела. Такође, казнена политика судова која се води, нарочито у последње време, показује тренд изрицања све тежих казни учиниоцима ових кривичних дела. Међутим, и поред свега тога, неспорно је да се повећава број, како оних лица која врше кривична дела у вези са опојним дрогама, тако и број оних који се одају конзумирању опојних дрога.

Имајући у виду ове податке, намеће се закључак да кривичноправно санкционисање ове појаве за сада није дало, ни задовољавајуће, ни очекиване резултате. То је донекле и разумљиво, јер је одавно познато да се обичним законским поштравањем запрећених казни, па чак ни изрицањем строгих затворских казни, не може пуно постићи уколико се мере које се предузимају у оквиру кривичног права не подрже адекватним мерама у другим областима. Овде се, пре свега, мисли на предузимање одређених социјалних и медицинских мера, првенствено оних које би се састојале у адекватној превенцији, едукацији и

---

⁵⁶⁵ Новоселец П. и др., *op. cit.*, стр. 133–134.

лечењу, што би заједно са мерама кривичноправне принуде могло да да задовољавајуће резултате. При томе превенција и едукација грађана мора да буде свакако носилац борбе против злоупотреба опојних дрога јер кривично право у том погледу има лимитиране могућности и може да има само помоћну улогу у заштити здравља људи. У том контексту треба имати у виду и чињеницу да се на плану превенције извршења кривичних дела у вези са опојним дрогама много бољи ефекти постижу откивањем и процесуирањем учинилаца него поштравањем запрећених казни. Пракса је показала да се учиниоци ових кривичних дела не плаше запрећених, па ни изречених казни, већ да страх, који може играти улогу одвраћајућег фактора, производи сазнање да ће бити откривени, ухапшени и процесуирани.

У нашем кривичном законодавству постоје три кривична дела, прописана Кривичним закоником, којима се сузбијају злоупотребе опојних дрога, и то: а) неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога (члан 246); б) неовлашћено држање опојних дрога (члан 246а); и в) омогућавање уживања опојних дрога (члан 247). Ова кривична дела сврстана су у групу кривичних дела против здравља људи, што је сасвим исправно јер је првенствени циљ њиховог прописивања управо заштита здравља неодређеног броја људи. Иако ова кривична дела имају одређених сличности са кривичним делима чијим се прописивањем штите живот и тело људи као и са делима против опште сигурности, основни и најважнији циљ је заштитна функција у односу на здравље људи. И поред чињенице да је могућност сузбијања злоупотреба опојних дрога прописивањем ових кривичних дела лимитирана, ни у ком случају се не може прихватити став да је њихова улога на том плану занемарљива. Напротив, да нема тих кривичних дела у нашем кривичном законодавству, поред чињенице да би на тај начин биле грубо повређене међународне обавезе које је наша земља преузела потписивањем великог броја међународних уговора, односно ратификовањем најважнијих међународних конвенција у овој области, свакако да би дошло до много већег конзумирања опојних дрога а самим тим, и до знатно већег угрожавања здравља нашег становништва. На погубност таквих последица није потребно посебно указивати.

Стога, постојање ових кривичних дела у нашем кривичном законодавству, уз напомену да би кривично дело неовлашћено држање опојних дрога могло бити прописано и као прекршај, има своје пуно оправдање, које не искључује потребу да се тренутна решења у одређеној мери измене с циљем што ефикаснијег спречавања злоупотреба опојних дрога. С обзиром на указане недостатке код појединих кривичних дела приликом њихове анализе, на овом месту се може указати на евентуалне промене којима би се кривично право на овом плану учинило ефикаснијим. У некој од предстојећих реформи кривичног законодавства, било би прихватљиво да се изврше одређене промене, тако да би кривична дела којима се сузбијају злоупотребе опојних дрога могла да гласе:

НЕОВЛАШЋЕНА ПРОИЗВОДЊА И СТАВЉАЊЕ У ПРОМЕТ ОПОЈНИХ ДРОГА

(1) Ко неовлашћено производи, прерађује, продаје или нуди на продају, или ко ради неовлашћене продаје купује, држи или преноси, или ко посредује у неовлашћеној продаји или куповини, или на други начин неовлашћено ставља у промет супстанце или препарате који су проглашени за опојне дроге, казниће се затвором од једне до десет година.

(2) Ко неовлашћено производи или прерађује за сопствену употребу супстанце или препарате који су проглашени за опојне дроге, казниће се затвором од шест месеци до пет година.

(3) Ако је дело из става 1. овог члана извршено у казненој установи, установи за преваспитање, објекту друштвене службе или у њиховој непосредној близини, или на другим местима на која предшколска деца, ђаци или студенти одлазе ради стицања образовања, спортских или друштвених активности, у студентском дому, болници, војном или полицијском објекту, или је извршено од стране групе, или је учинилац овог дела организовао мрежу препродаваца или посредника, или се опојна дрога неовлашћено продаје или нуди на продају малолетном лицу, душевно болесном лицу, лицу које је привремено душевно

поремећено или је теже душевно заостало, или лицу које се лечи од зависности од опојне дроге,

учинилац ће се казнити затвором од две до дванаест година.

(4) Ако је дело из става 1. овог члана извршено од стране организоване криминалне групе, или извршење дела укључује или дотиче децу,

учинилац ће се казнити затвором најмање пет година.⁵⁶⁶

(5) Учиниолац дела из ст. 1, 3. или 4. овог члана који открије од кога набавља опојну дрогу може се ослободити казне.

(6) Ко неовлашћено прави, набавља, поседује или даје на употребу опрему, материјал или супстанце за које зна да су намењене за неовлашћену производњу опојних дрога,

казниће се затвором од шест месеци до пет година.

(7) Опојне дроге и средства за њихову производњу и прераду одузеће се.

НЕОВЛАШЋЕНО ДРЖАЊЕ ОПОЈНИХ ДРОГА

(1) Ко неовлашћено држи супстанце или препарате који су проглашени за опојне дроге,

казниће се новчаном казном или затвором до три године.

(2) Учиниолац дела из става 1. овог члана који опојну дрогу држи за сопствену употребу или открије од кога набавља опојну дрогу може се ослободити од казне.

(3) Опојне дроге одузеће се.

---

⁵⁶⁶ Треба имати у виду да се на овом месту казне предлажу с резервом јер Оквирна одлука Европске уније о трговини дрогом предвиђа посебне минимуме за поједине облике овог кривичног дела, што значи да би Србија имала обавезу да пропише санкције у складу са овом оквирном одлуком, уколико би постала чланица Европске уније (видети: стр. 129–130).

НАВОЂЕЊЕ НА УПОТРЕБУ ОПОЈНИХ ДРОГА И ОМОГУЋАВАЊЕ УПОТРЕБЕ ОПОЈНИХ ДРОГА

(1) Ко наводи другог на употребу опојне дроге или му бесплатно даје опојну дрогу да је употреби он или друго лице, или ставља на располагање просторије ради употребе опојне дроге или на други начин омогућује другом да употребљава опојну дрогу,

казниће се затвором од шест месеци до пет година.

(2) Ко изврши радњу из става 1. овог члана, а предмет конзумирања су инхаланти,

казниће се затвором од три месеца до три године.

(3) Ако је дело из ст. 1. и 2. овог члана учињено у казненој установи, установи за преваспитање, објекту друштвене службе или у њиховој непосредној близини, или на другим местима на која предшколска деца, ђаци или студенти одлазе ради стицања образовања, спортских или друштвених активности, у студентском дому, болници, војном или полицијском објекту, према малолетнику, душевно болесном лицу, лицу које је привремено душевно поремећено, лицу које је теже душевно заостало, лицу које се лечи од зависности од опојних дрога или према више лица, или је изазвало тешке последице,

учинилац ће се казнити затвором од једне до осам година.

(4) Ако је дело из ст. 1. и 2. овог члана учињено према детету,

учинилац ће се казнити затвором од две до десет година.

(5) Ако је услед извршења дела из ст. 1. и 2. овог члана наступила смрт неког лица,

учинилац ће се казнити затвором од три до дванаест година.

(6) Опојне дроге одузеће се.

Такође, било би потребно изменити и члан 57. став 2. Кривичног законика, којим се искључује могућност ублажавања казне за кривично дело неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога, тако што би се од те забране изузело ово кривично дело, и на тај начин омогућило суду да одмерава казну

затвора у оквиру прописане казне, али и оставила могућност да, у случају када су испуњени сви законски услови, а појави се потреба, може и да ублажи казну. У ствари, најбоље решење би било да се цео став 2. овог члана избрише.

Када су питању начин и средстава сузбијања злоупотреба опојних дрога у савременој науци је општеприхваћено схватање да се позитивни резултати могу постизати само сложеном интеракцијом координираног деловања низа друштвених фактора, као и искључиво мултидисциплинарним приступом при решавању овог комплексног друштвеног феномена. Међутим, иако је јасно да у борби против злоупотреба опојних дрога приоритет превасходно треба дати превентивном деловању, у савременом друштву репресија је и даље основно средство чија примена има за циљ да у што већој мери онемогући неовлашћену производњу, продају и ширење дрога, како би се бар на тај начин ограничиле могућности за њену злоупотребу.⁵⁶⁷

На крају треба још једном поновити да кривичним правом не могу да се сузбију злоупотребе опојних дрога и да на том плану друге мере, пре свега превентивне, постижу знатно боље резултате, а да кривично право треба да игра важну али ипак само допуњујућу улогу у тој борби. Свакако, било какво искључивање или занемаривање улоге кривичног права у тој борби није прихватљиво и имало би за резултат пораст броја злоупотреба опојних дрога са свим погубним последицама које би се првенствено одразиле на здравље људи а затим и на друштвену заједницу у ширем смислу.

---

⁵⁶⁷ Делић Н., „Кривично дело омогућавање уживања опојних дрога“, *Спречавање злоупотребе дрога – савремени мултидисциплинарни концепт*, Београд, 1999, стр. 38.

Л и т е р а т у р а

I. Књиге и чланци

1. Abadinsky H., *Organized Crime*, Belmont, USA, 2003.
2. Алексић Ж., *Криминалистика*, Београд, 1996, (изабрана дела), поновљено издање из 1987.
3. Алексић Ж., Шкулић М., *Криминалистика*, Београд, 2009.
4. Атанацковић Д., *Кривично право посебни део*, Београд, 1981.
5. Атанацковић Д., *Пенологија*, Београд, 1988.
6. Аћимовић М., *Психологија злочина и суђења*, Београд, 1987.
7. Бабић М., Марковић И., *Кривично право општи дио*, Бања Лука, 2009.
8. Бабић М., Марковић И., *Кривично право посебни дио*, Бања Лука, 2009.
9. Бачић Ф., Шепаровић З., *Кривично право, посебни дио*, Загреб, 1982.
10. Бачић Ф. и др., *Коментар Кривичног закона Социјалистичке Федеративне Републике Југославије*, Нови Сад, 1978.
11. Бејатовић С. и др., *Примена начела опортунитета у пракси, изазови и препоруке*, Београд, 2012.
12. Belovics E. és társ, *Büntetőjog – Különös rész*, Budapest, 2011.
13. *Билтен судске праксе Врховног суда Србије*, број 1/2003, Београд, 2003.
14. Бисио Б., *Психа и дрога*, Загреб, 1977.
15. Бјелајац Ж., *Организовани криминал*, Београд, 2008.
16. Bossard A., *Transnational crime and criminal law*, Chicago, 1990.
17. Brockers M., *Die Drogen Lüge (Лажу о дрогама)*, превод с немачког Дамњановић С., Београд, 2011.

18. Brucker T., *The Practical Guide to the Controlled Drugs and Substances Act*, Toronto, Canada, 2008.
19. Букелић Ј., *Дрога мит или болест*, Београд, 1981.
20. Букелић Ј., *Дрога у школској клупи*, Београд, 1995.
21. Булатовић М., *Ђаво у праху*, Београд, 2004.
22. Буљан М., *Ми дјеца с колодвора Зоо*, Копривница, 1995.
23. Burris S., Chiu J., „Punitive Drug Law and the Risk Environment for Injecting Drug Users: Understanding the Connections“, *Working paper prepared for the Third Meeting of the Technical Advisory Group of the Global Commission on HIV and the Law*, 2011.
24. Васић Т., „Кријумчарење опојних дрога и наркоманија у Србији“, *Безбедност*, број 4, 2001.
25. Владисављевић Ф., „Еуропол – облик полицијске сарадње земаља Европске уније у сузбијању и спречавању организованог криминалитета“, *Стање криминалитета у Србији и правна средства реаговања*, III део, Београд, 2009.
26. Gold A. D., *The practitioner's Criminal Code*, Ontario, Canada, 2010.
27. Gomes L. F., *Lei de drogas comentada*, Sao Paulo, 2011.
28. Гогих Д., „Трговина дрогом као делатност организованог криминала“, специјалистички рад, Београд, 2009.
29. Делибашић В., „Најстрожа казна у Кривичном закону Републике Србије у периоду од 17. новембра 2001. године до 9. марта 2002. године“, *Право теорија и пракса*, број 5–6, Нови Сад, 2010.
30. Делибашић В., *У канцама проституције, кривичноправни аспект проституције*, Београд, 2010.
31. Делибашић В., „Кривично дело неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога из члана 246. Кривичног законика“, *Бранич*, број 3–4, Београд, 2010.

32. Делибашић В., „Неформални затворски систем у Бразилу“, *Crimen*, број 2, Београд, 2012.
33. Делибашић В., „Заштита личности од омогућавања уживања опојних дрога“, *Правни живот*, број 9, том I, Београд, 2012.
34. Делић Н., „Кривично дело омогућавање уживања опојних дрога“, *Спречавање злоупотребе дрога – савремени мултидисциплинарни концепт*, Београд, 1999.
35. Делић Н., „Кривично дело омогућавање уживања опојних дрога“, *Наркоманија и кривична одговорност, правно-медицински аспект*, Копаоник, 2000.
36. Делић Н., „Забрана (искључење) ублажавања казне у одређеним случајевима“, *Crimen*, број 2, Београд, 2010.
37. Делић Н., „Кривичноправни аспект злоупотребе опојних дрога“, *Казнена реакција у Србији*, Београд, 2011.
38. Димитријевић И., *Синтетичке дроге*, Београд, 2003.
39. Добовшек Б., Петровић Б., *Мреже организованог криминалитета*, Сарајево, 2007.
40. Ђурђевић З., „Организовани криминалитет и наркоманија“, *Казнено законодавство: прогресивна или регресивна решења*, Будва, 2005.
41. Ђурђевић Н., „Заштита здравља спортиста и спречавање допинга у спорту у Републици Србији“, *Зборник радова Правног факултета у Сплиту*, Сплит, 2011.
42. Ђурђић В., *Кривично процесно право – посебни део*, Ниш, 2011.
43. ELDD, Comparative study, *The role of the quantity in the prosecution of drug offences*, 2003.
44. Elezi I., *E drejta penale*, Tirane, 2009.
45. Ерцег Д., Фатторини И., „ХАДА – наша искуства у борби против допинга у спорту“, *ЈАХР – Годишњак Катедре за друштвене и хуманистичке знаности у медицини*, број 3, Ријека, 2011.

46. Estievenart G., Substance abuse scene in the global context, *The European Union and Drugs: Trafficking, consumption and strategies*, Lisbon, 2012.
47. Eurojust, *News*, Issue No. 3, December 2010.
48. Europol public information, *EU organised crime threat assessment*, The Hague, 2011.
49. Жикић Б., *Ризик и насиље. Антрополошко проучавање сексуалног рада у Београду*, Београд, 2008.
50. Ивчић Т., „Наркоманија и наркоман у кривичном праву“, *Правни живот*, број 9, Београд, 2001.
51. Игњатовић Ђ., *Организовани криминалитет, криминолошка анализа стања у свету*, Београд, 1998.
52. Игњатовић Ђ., „Организовани криминалитет у земљама у транзицији“, *Право у транзицији*, Београд, 1999.
53. Игњатовић Ђ., *Криминологија*, Београд, 2000.
54. Игњатовић Ђ., Шкулић М., *Организовани криминалитет*, Београд, 2010.
55. International Narcotics Control Strategy Report Volume I Drug and Chemical Control, *United States Department of State Bureau for International Narcotics and Law Enforcement Affairs*, 2012.
56. Јанковић С., „Нежељена дејства супстанци које се користе за допинг у спорту“, *Медицински часопис*, Крагујевац, 2008.
57. Јанковић Т., „Наркоманија и АИДС“, *Спречавање злоупотребе дрога – савремени мултидисциплинарни концепт*, Београд, 1999.
58. Јелачић О., *Основе судске медицине за студенте права*, Београд, 1977.
59. Јелачић О., *Основе судске медицине за студенте права*, Сплит, 1981.
60. Јованчевић Н., *Подстрекавање – облик саучесништва и самостално кривично дело*, Београд, 2008.
61. Јовашевић Д., „Кривична дела у вези са опојним дрогама“, *Правни живот*, број 9, Београд, 1996.

62. Камбовски В., *Казнено право – посебен дел*, Скопје, 2003.
63. Камбовски В., „Меѓународноправни оквир сузбијања организовано криминала“, *Примена меѓународног кривичног права – организирани криминал*, Тара, 2007.
64. Kis N., és tár., *A Büntető törvénykönyv magyarázata – Különös rész (2)*, Budapest, 2006.
65. Kolektiv autorov, *Trestny zakon, s rozsiahlym komentarom a judikaturou*, Bratislava, 2011.
66. Кокољ М., „Кривична одговорност наркомана“, *Спречавање злоупотребе дрога – савремени мултидисциплинарни концепт*, Копаоник, 1999.
67. Кокољ М., „Кривична одговорност наркомана“, *Наркоманија и кривична одговорност, правно-медицински аспект*, Копаоник, 2000.
68. Kramer M. J., „Drug abuse in Russia“, *Problems of Post-Communism*, New York, 2011.
69. Кривокапић В., *Криминалистичка тактика*, Београд, 1987.
70. Кушевић В., *Злоупотреба дрога*, Загреб, 1990.
71. Laenen V. F. *et al.*, „Studies on public drug expenditure in Europe: possibilities and limitations“, UNODC, Measurement issues in drug policy analysis, *Bulletin on narcotics*, Volume LX, Vienna, 2008.
72. Лазаревић Љ., *Кривично право Југославије – посебни део*, Београд, 1995.
73. Лазаревић Љ., *Коментар Кривичног законика Црне Горе*, Цетиње, 2004.
74. Лазаревић Љ., *Коментар Кривичног законика Републике Србије*, Београд, 2006.
75. Лазин Ђ., „Спречавање недозвољеног промета опојних дрога и југословенско кривично законодавство“, *Наркоманија и кривична одговорност, правно-медицински аспект*, Копаоник, 2000.
76. Лазин Ђ., „Кривичноправна реакција на наркоманију“, *Избор судске праксе*, број 9, Београд, 2004.

77. Layne M., „Estimating the Flow of Illegal Drugs Through Ukraine“, *Conference National Criminal Justice*, Washington, 2001.
78. Лукић М., *Основи судске медицине*, Београд, 1980.
79. Маријан Р., *Казнени закон*, Загреб, 2009.
80. Маринковић Д., „Кривичноправни и криминалистички аспекти спречавања злоупотреба опојних дрога“, магистарски рад, Београд, 2003.
81. Марић Ј., Лукић М., *Правна медицина*, Београд, 2002.
82. Марковић И., „Материјално кривично право Европске уније“, мастер рад, Београд, 2011.
83. Мијатовић Е., „Кривична дела против здравља људи“, *Нове тенденције у савременој науци кривичног права и наше кривично законодавство*, Београд, 2005.
84. Миливојевић Л., „Сузбијања незаконите трговине опојним дрогама на међународном плану с освртом на хрватско казнено законодавство“, *Полиција и сигурност*, број 1, Загреб, 2009.
85. Милошевић М., „Забрана наркоанализе у кривичном поступку – појам и последице“, *Безбедност*, број 6, Београд, 1989.
86. Милутиновић М., *Криминологија*, Београд, 1985.
87. Милутиновић М., *Пенологија*, Београд, 1992.
88. Mohanty P. G., „Tajikistan: A Transit Hub of Drugs Smuggling“, *Criminal Law & Procedure Journals*, New Delhi, 2010.
89. Никач Ж., „Упоредноправни приказ сузбијања организованог криминалитета у свету и код нас“, *Примена међународног кривичног права – организовани криминал*, Тара, 2007.
90. Николић Д., *Наркоманија злочин или казна*, Београд, 2001.
91. Николић Д., „Квалификовани облици неовлашћене производње и стављања у промет опојне дроге (члан 246. КЗ)“, *Ревизија за криминологију и кривично право*, број 1, Београд, 2011.

92. Ницовић М., *Опојне дроге мултинационална компанија криминала*, Загреб, 1989.
93. Новоселец П. и др., *Посебни дио казненог права*, Загреб, 2007.
94. Ного С., „Глобализам и организовани криминал“, *Примена међународног кривичног права – организовани криминал*, Тара, 2007.
95. Organized Crime Report, Public Version, EUROPOL, The Hague, 2005.
96. Outcome Report of the Eurojust Strategic Seminar on Drug Trafficking, Krakow, Poland, 5–6 October, 2011.
97. Павичић Д. и др., „Извршење мере безбедности обавезног лечења наркомана, медицинска проблематика“, *Наркоманија и кривична одговорност, правно-медицински аспект*, Копаоник, 2000.
98. Павишић Б. и др., *Коментар Казненог закона*, Загреб, 2007.
99. Пајчић М., Петковић Т., „Допинг и казненоправна одговорност“, *Зборник радова Правног факултета у Сплиту*, Сплит, 2008.
100. Пајчић М., Сокановић Л., „Анаболички стероиди као предмет казненоправне регулације“, *Зборник радова Правног факултета у Сплиту*, Сплит, 2010.
101. Pietschmann T., „UNODC, A century of international drug control“, *Bulletin on narcotics*, Volume LIX, Nos. 1 and 2, Vienna, 2007.
102. Poro A., *Manuel alphabetique de psychiatrie*, Ђорђевић С., *Енциклопедија психијатрије*, Београд, 1990.
103. Перић О., „Међународноправни аспект сузбијања злоупотреба опојних дрога“, зборник радова, Београд, 2007.
104. Петровић Б., *Нарко криминал, кривичноправни, криминолошки, кривичнопроцесни и криминалистички аспекти*, Сарајево, 2004.
105. Петровић Д., „Употреба опојних дрога, нове димензије“, *Правни живот*, број 9, том I, Београд, 2010.

106. Радуловић Д., „Употреба дрога – конструкција социјалног проблема“, *Социологија*, број 3, Београд, 1995.
107. Радуловић Д., „Питања дефинисања и класификације зависности и злоупотреба дрога“, *Социологија*, број 1, Београд, 2003.
108. Радуловић Д., „Приступ проучавању друштвене контроле дрога I: конструкција проблема“, *Социологија*, број 2, Београд, 2008.
109. Радуловић Д., „Приступ проучавању друштвене контроле дрога II: деконструкција проблема – употреба дрога у научном дискурсу“, *Социологија*, број 3, Београд, 2008.
110. Радуловић Љ., *Криминална политика, политика сузбијања криминалитета*, Београд, 1999.
111. Ракочевић В., *Откривање и сузбијање злоупотребе дрога, докторска дисертација*, Београд, 2003.
112. Report of the International Narcotics Control Board for 2011, United Nations, New York, 2012.
113. Ристивојевић Б., „Негативна криминално-политичка кретања у материјалном кривичном законодавству Србије од доношења КЗ: темељно опредељење законодавца или инцидент“, *Crimen*, број 2, Београд, 2012.
114. Roxin C., *Strafrecht – Allgemeiner Teil*, Verlag C. H. Beck, München, 2006.
115. Roxin C., Деликти поседовања, *Бранич*, број 3–4, Београд, 2008.
116. Roxin C., „Besitzdelikte“, *Стање криминалитета у Србији и правна средства реаговања*, II део, Београд, 2008.
117. Савић П., „Наркоманија и криминалитет“, магистарски рад, Нови Сад, 1978.
118. Секулић Д., „Зашто губимо рат против допинга? Заправо, желимо ли уопће победити?“, *ЈАХР – Годишњак Катедре за друштвене и хуманистичке знаности у медицини*, број 3, Ријека, 2011.
119. Симић И., „Узимање опојних дрога као кривично дело“, *Правни живот*, број 4, Београд, 1982.

120. Скакавац З., „Савремене феноменолошке тенденције и карактеристике организованог криминалитета“, *Примена међународног кривичног права – организовани криминал*, Тара, 2007.
121. Соковић С., „Нова пенологија – карактеристике и перспективе“, *Правни живот*, број 9, том I, Београд, 2011.
122. Соковић С., „Затвори и казнени популизам“, *Правни живот*, број 9, том I, Београд, 2012.
123. Срзентић Н. и др., *Коментар Кривичног закона Социјалистичке Федеративне Републике Југославије*, Београд, 1995.
124. Срзентић Н. и др., *Кривично право Југославије*, Београд, 1997.
125. Станковић М., *Дрога и криминал*, Београд, 2008.
126. Станојчић Г., *Кривични законик са судском праксом, регистром појмова и табеларним приказом кривичних дела*, Београд, 2010.
127. Стојановић З., *Кривично право – општи део*, Београд, 2003.
128. Стојановић З., *Кривично право – општи део*, Београд, 2005.
129. Стојановић З., „Правно-филозофске концепције у Предлогу Кривичног законика Србије и Кривичном законнику Црне Горе“, *Казнено законодавство: прогресивна или регресивна решења*, Будва, 2005.
130. Стојановић З., „Тенденције у савременој науци кривичног права и нека питања нашег материјалног кривичног законодавства“, *Нове тенденције у савременој науци кривичног права и наше кривично законодавство*, Београд, 2005.
131. Стојановић З., *Коментар Кривичног законика*, Београд, 2006.
132. Стојановић З., *Кривично право*, Подгорица, 2008.
133. Стојановић З., *Међународно кривично право*, Београд, 2008.
134. Стојановић З., *Коментар Кривичног законика*, Подгорица, 2010.
135. Стојановић З., *Кривично право општи део*, Београд, 2010.

136. Стојановић З., „Кривично право у доба кризе“, *Бранич*, број 1–2, Београд, 2011.
137. Стојановић З., „Кривично право, људска права и глобална криза“, *Заштита људских права и слобода у време економске кризе*, Тара, 2011.
138. Стојановић З., *Коментар Кривичног законика*, Београд, 2012.
139. Стојановић З., Делић Н., *Кривично право – посебни део*, Београд, 2013.
140. Стојановић З., Перић О., *Кривично право – посебни део*, Београд, 2002.
141. Стојановић З., Перић О., *Кривично право – посебни део*, Београд, 2003.
142. Стојановић З., Перић О., *Кривично право – посебни део*, Београд, 2006.
143. Стојановић З., Перић О., *Кривично право – посебни део*, Београд, 2009.
144. Scheb M. J., Scheb M. J. II, *Criminal Law*, Belmont, USA, 2006.
145. Томић З., *Кривично право – II посебни дио*, Сарајево, 2007.
146. Томковић Б., *Кривично право – посебни дио*, Подгорица, 1998.
147. Townsend J., „The Logistics of Opiate Trafficking in Tajikistan, Kyrgyzstan and Kazakhstan“, *China and Eurasia Forum Quarterly*, Stockholm, 2006.
148. Ћирић Ј., „Држава и организовани криминал“, *Социолошки преглед*, број 3, Београд, 2005.
149. Ћирић Ј., „Борба против дроге у Европској унији“, *Педесет година Европске уније*, Београд, 2007.
150. Ћоровић Е., „Мере безбедности обавезног лечења наркомана и алкохоличара у кривичном праву“, докторска дисертација, Нови Сад, 2010.
151. The European Union’s Judicial Cooperation Unit, Eurojust, Strategic Project on: “Enhancing the work of Eurojust in drug trafficking cases“, January, 2012.
152. UNODC, *Sweden’s Successful Drug Policy: A Review Of The Evidence*, Vienna, 2007.
153. UNODC, *A century of international Drug Control*, Vienna, 2009.
154. UNODC, *World Drug Report*, Vienna, 2012.

155. Fletcher M. and Lööf R., with Gilmoer B., *EU Criminal Law and Justice*, Cheltenham, Northampton, 2008.
156. Filho V. G., *Toxicos prevencao repressao*, Sao Paulo, 2011.
157. Фатић А., *Криминал и друштвена контрола у Источној Европи*, Београд, 1997.
158. Hermann K., Rieck H., *Christine F. Wir Kinder vom Bahnhof Zoo*, Hamburg, 1979.
159. Хирјан Ф., Сингер М., *Малољетници у кривичном праву*, Загреб, 1978.
160. Costa M. A., *Drug control 1909–2009: A positive balance sheet*, UNODC, *A century of international Drug Control*, Vienna, 2009.
161. Цетинић М., „Кривична одговорност наркомана, самоскривљена неурачунљивост“, *Наркоманија и кривична одговорност, правно-медицински аспект*, Копаоник, 2000.
162. Чавошки А., „Спречавање илегалне трговине наркотицима“, *Европско законодавство*, број 11, Београд, 2005.
163. Чавошки А., Рељановић М., *Идеја кривичног права ЕУ*, Београд, 2011.
164. Чејовић Б., Миладиновић В., *Кривично право – посебни део*, Београд, 1999.
165. Чејовић Б., *Међународно кривично право – општи и посебни део*, Београд, 2006.
166. Чејовић Б., *Кривично право у судској пракси. Општи део*, Крагујевац, 2008.
167. Чејовић Б., *Кривично право у судској пракси. Посебни део*, Крагујевац, 2008.
168. Шкулић М., *Малољетници као учиниоци и као жртве кривичних дела*, Београд, 2003.
169. Шкулић М., *Организовани криминалитет*, Београд, 2003.
170. Шкулић М., „Улога посебних доказних радњи у сузбијању организованог криминалитета“, *Примена међународног кривичног права – организовани криминал*, Тара, 2007.

171. Шкулић М., „Модификације кривичног законодавства Србије у време економске кризе – неке грешке у српском КЗ-у и катастрофално лоша концепција Нацрта Законика о кривичном поступку Србије“, *Заштита људских права и слобода у време економске кризе, Удружење за међународно кривично право*, Београд, 2011.
172. Шкулић М., „Зачеци европског кривичног процесног права“, *Зборник школе права Европске уније*, Подгорица, 2012.
173. Шкулић М., Илић Г., *Нови Законик о кривичном поступку Србије, реформа у стилу „један корак напред – два корака назад“*, Београд, 2012.
174. Шупут Д., „Забрана и санкционисање допинга у спорту у државама Европске уније“, *Страни правни живот*, број 1, Београд, 2010.

II. Прописи и други извори

1. Action Plan on Drugs and Addiction 2003, www.emcdda.europa.eu/countries/national-drug-strategies/germany
2. Betaubungsmittelgesetz – BtMG, www.gesetze-im-internet.de/btmg_1981/BJNR106810981.html
3. Consolidated versions of the Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union.
4. Controlled Drugs and Substances Act of Canada, <http://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/C-38.8/page-1.html>
5. Council Decision 2005/387/JHA of 10 May 2005 on the information exchange, risk-assessment and control of new psychoactive substances.
6. Council Framework Decision 2004/757/JHA of 25 October 2004 laying down minimum provisions on the constituent elements of criminal acts and penalties in the field of illicit drug trafficking, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32004F0757:en:NOT>

7. Council Recommendation of 18 June 2003 on the prevention and reduction of health-related harm associated with drug dependence (2003/488/EC), Official Journal of the European Union L 165/31
8. CriminalCodeofCanada, <http://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/C-46/FullText.html>
9. Criminal Code of the Republic of the Tajikistan, <http://legislationline.org/download/action/download/id/1707/file/207b8150765af2c85ad6f5bb8a44.htm/preview>
10. Criminal Code of Ukraine, <http://legislationline.org/documents/action/popup/id/16257/preview>.
11. DangerousDrugsOrdinance (NewVersion) / 57321973 (Israel), www.antidrugs.gov.il/english/template/default.aspx?catid=254
12. EU Regulations on Drug precursors (since 2005), http://ec.europa.eu/taxation_customs/customs/customs_controls/drugs_precursors/legislation/index_en.htm
13. KazenskizakonikRepublikeSlovenije /KZ/, Ur.l. RS, št. 50/2012.
14. Казнени закон Хрватске, Народне новине 125//11 и 144/12.
15. Lei de drogas, Lei no 11.343, de 23 de Agosto de 2006.
16. PenalLawofIsrael-626/1996, www.unhcr.org/refworld/country,LEGAL,LEGISLATION,ISR,4562d8cf2,3ae6b60a4,0.html
17. Zakon o proizvodnji in prometu s prepovedanimi drogami /ZPPPD/ Ur. l. RS, št. 108/1999, Ur.l. RS, št. 44/2000, 2/2004-ZZdrI-A, 47/2004-ZdZPZ, 37/2005 Odl.US: U-I-335/02-20, 16/2008 Odl. US: U-I-414/06-7, http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r08/predpis_ZAKO1388.html
18. Европска конвенција о сузбијању тероризма („Службени лист СРЈ – Међународни уговори“, број 10/01).
19. Закон о извршењу казне затвора за кривична дела организованог криминала („Службени гласник РС“, бр. 72/09 и 101/10).

20. Закон о одређивању органа за вршење одређених послова у области производње и промета опојних дрога („Службени гласник РС“, број 8/80).
21. Закон о одузимању имовине проистекле из кривичног дела („Службени гласник РС“, број 97/08).
22. Закон о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, корупције и других посебно тешких кривичних дела („Службени гласник РС“, бр. 42/02, 27/03, 39/03, 67/03, 29/04, 58/04, 45/05, 61/05, 72/09 и 101/11).
23. Закон о програму заштите учесника кривичног поступка („Службени гласник РС“, број 85/05).
24. Закон о производњи и промету опојних дрога („Службени лист СРЈ“, бр. 46/96 и 37/02, и „Службени гласник РС“, бр. 37/02 и 108/05).
25. Закон о пружању међународне правне помоћи у кривичним стварима („Службени гласник РС“, број 20/09).
26. Закон о психоактивним контролисаним супстанцама („Службени гласник РС“, број 99/10).
27. Закон о спречавању допинга у спорту („Службени гласник РС“, број 101/05).
28. Закон о спречавању и сузбијању злоупотребе опојних дрога („Службени гласник БиХ“, број 8, од 7. фебруара 2006. године, [www.mup.vladars.net/zakoni/bh_cir/ZAKON%20O%20SPRECAVANJU%20I%20SUZBIJANJU%20ZLOUPOTREBE%20OPOJNIN%20DROGA%20\(Sluzbeni%20glasnik%20BiH,%20broj:%208.06\).pdf](http://www.mup.vladars.net/zakoni/bh_cir/ZAKON%20O%20SPRECAVANJU%20I%20SUZBIJANJU%20ZLOUPOTREBE%20OPOJNIN%20DROGA%20(Sluzbeni%20glasnik%20BiH,%20broj:%208.06).pdf)
29. Закон о спречавању прања новца и финансирању тероризма („Службени гласник РС“, бр. 20/09, 72/09 и 91/10).
30. Закон о сузбијању злоупотребе дрога Хрватске („Народне новине“, бр. 107/01, 87/02, 163/03, 141/04, 40/07 и 149/09).
31. Законик о кривичном поступку („Службени гласник РС“, бр. 72/11, 101/11 и 121/12).

32. Законик о кривичном поступку („Службени лист СРЈ“, бр. 70/01 и 68/02, и „Службени гласник РС“, бр. 58/04, 85/05, 115/05, 49/07, 20/09, 72/09 и 76/10).
33. Јединствена конвенција о опојним дрогама („Службени лист СФРЈ“, број 2/64).
34. Конвенција за ограничење производње и регулисање расподеле опојних дрога („Службени лист ФНРЈ“, број 41/49).
35. Конвенција о ограничењу производње и регулисању расподеле опојних дрога од 13. јула 1931. године, www.slvesnik.com.mk/Issues/85A0D22A2105E347932C986F175FC25B.pdf
36. Конвенција о прању, тражењу, заплени и конфискацији прихода стечених криминалом („Службени лист СРЈ – Међународни уговори“, број 7/02, и „Службени лист СЦГ – Међународни уговори“, број 18/05).
37. Конвенција о психотропним супстанцама („Службени лист СФРЈ“, број 40/73).
38. Конвенција Организације уједињених нација против незаконитог промета опојних дрога и психотропних супстанци („Службени лист СРЈ – Међународни уговори“, број 14/90).
39. Конвенција Организације уједињених нација против транснационалног организованог криминала („Службени лист СРЈ – Међународни уговори“, број 6/01).
40. Конвенција Савета Европе о прању, тражењу, заплени и одузимању прихода стечених криминалом и о финансирању тероризма („Службени гласник РС – Међународни уговори“, број 19/09).
41. Кривичен Законик („Службен весник на РМ“, број 37/96, www.jorm.org.mk/zakon-krivicen.shtml
42. Кривични закон Босне и Херцеговине („Службени гласник БиХ“, бр. 3/03, 32/03, 37/03, 54/04, 61/04, 30/05, 53/06, 55/06, 32/07 и 8/10).

43. Кривични закон Републике Српске („Службени гласник Републике Српске“, број 49, од 25. јуна 2003. године.
44. Кривични законик Црне Горе („Службени лист РЦГ“, број 70/04 и 13/04, са прегледом измењених чланова од 2. марта 2010, www.skupstina.me/index.php?strana=zakoni&id=978
45. Кривични законик („Службени гласник РС“, бр. 85/05, 88/05, 107/05, 72/09, 111/09 и 121/12.
46. Међународна Конвенција о опијуму од 19. фебруара 1925. године, www.worldlii.org/int/other/LNTSer/1928/231.html
47. Међународна Конвенција о опијуму од 23. јануара 1912. године, www.worldlii.org/int/other/LNTSer/1922/29.html
48. Међународна конвенција о сузбијању финансирања тероризма („Службени лист СРЈ – Међународни уговори“, број 7/02).
49. *Опити Кривични зборник*, „Геца Кон“, Београд, 1929.
50. Решење о утврђивању опојних дрога и психотропних супстанци („Службени гласник РС“, број 24/05).
51. Уголовный кодекс российской федерации, www.ukru.ru/

III. Пресуде, оптужнице и решења

1. Оптужница Окружног јавног тужилаштва у Београду Кт број 1712/08 од 25. фебруара 2009. године.
2. Оптужница Тужилаштва за организовани криминал Кт. С. број 17/09 од 12. априла 2010. године.
3. Оптужница Тужилаштва за организовани криминал Кт. С. број 17/09 од 06. августа 2010. године.
4. Предмет Вишег суда у Београду, Посебно одељење, К. По1 број 274/2010.

5. Пресуда Апелационог суда у Београду Кж број 294/2010 од 4. марта 2010. године.
6. Пресуда Апелационог суда у Београду Кж број 4719/10 од 18. фебруара 2011. године.
7. Пресуда Апелационог суда у Београду Кж број 6972/2010 од 2. фебруара 2011. године.
8. Пресуда Апелационог суда у Београду Кж1, По1 број 16/10 од 5. новембра 2010. године.
9. Пресуда Вишег суда у Београду, Посебно одељење за борбу против организованог криминала К. По1 број 123/2010 од 1. марта 2010. године.
10. Пресуда Вишег суда у Београду, Посебно одељење за организовани криминал К. По1 број 274/2010, од 14. фебруара 2011. године.
11. Пресуда Вишег суда у Копру, Кп број 273/99.
12. Пресуда Вишег суда у Љубљани, I Кп број 830/99.
13. Пресуда Вишег суда у Љубљани, Кп број 1640/93.
14. Пресуда Вишег суда у Нишу К број 5/11 од 30. марта 2011. године.
15. Пресуда Апелационог суда у Нишу Кж број 1369/11 од 18. октобра 2011. године.
16. Пресуда Вишег суда у Смедереву К број 122/10 од 30. априла 2010. године.
17. Пресуда Вишег суда у Смедереву К број 201/10 од 22. октобра 2010. године.
18. Пресуда Врховног касационог суда Кзз број 133/2010 од 9. јуна 2010. године.
19. Пресуда Врховног суд Србије Кж број 2226/2006 од 28. новембра 2006. године.
20. Пресуда Врховног суда Србије Кж број 1592/2006 од 13. септембра 2006. године.
21. Пресуда Врховног суда Србије Кж број 1997/2008 од 1. октобра 2008. године.

22. Пресуда Врховног суда Србије Кж број 2377/2005 од 25. јануара 2007. године.
23. Пресуда Врховног суда Србије Кж број 316/2007 од 15. марта 2007. године.
24. Пресуда Окружног суда у Београду, Посебно одељење за организовани криминал, К. П. број 5/03 од 23. маја 2007. године.
25. Пресуда Врховног суда Србије, Посебно одељење за поступање у предметима кривичних дела са елементом организованог криминала Кж О. К. број 11/07 од 17. септембра 2008. године.
26. Пресуда Окружног суда у Београду, Посебно одељење за организовани криминал, К. П. број 3/04 од 18. јануара 2008. године.
27. Пресуда Окружног суда у Београду, Посебно одељење К. П. број 03/09 од 29. децембра 2009. године.
28. Пресуда Основног суда у Смедереву К број 2885/10 од 17. децембра 2010. године.
29. Решење Апелационог суда у Београду Кж број 474/2011 од 18. маја 2011. године.
30. Решење Апелационог суда у Београду Кж број 5207/2011 од 26. јануара 2012. године.
31. Решење Апелационог суда у Београду Кж број 5528/2011 од 27. децембра 2011. године.
32. Решење Апелационог суда у Београду Кж. По1 број 12/2010 од 14. јула 2010. године.
33. Решење Апелационог суда у Београду, Посебно одељење, Кж2 По1 број 318/12 од 24. јула 2012. године.

БИОГРАФИЈА АУТОРА

Мр Вељко М. Делибашић је рођен 29. јуна 1967. у Београду, где је завршио основну и средњу школу. Вишу школу унутрашњих послова завршио је 1990. у Београду, а дипломирао је 1997. у Подгорици на Правном факултету Универзитета Црне Горе.

Крајем 1998. постао је адвокатски приправник, а правосудни испит положио је 2001. у Београду, где је исте године постао адвокат. Од 2012. члан је Управног одбора Адвокатске коморе Србије.

У својој адвокатској пракси бави се искључиво кривичноправним предметима. Бранио је велики број окривљених за најтежа кривична дела. Поступао је пред Међународним трибуналом за кривично гоњење лица одговорних за тешка кршења међународног хуманитарног права почињена на територији бивше Југославије од 1991. године.

Такође, у професионалној каријери поступао је пред кривичним судовима у Црној Гори, Хрватској, Босни и Херцеговини, Немачкој, Италији, Француској, затим Бразилу и Јужноафричкој Републици, као и пред свим домаћим судовима. Посебно је ангажован у кривичним предметима који се воде пред Вишим судом у Београду – Посебно одељење за организовани криминал.

У више наврата држао је предавања студентима Више школе унутрашњих послова у Београду и студентима правних факултета у Србији с темама „Бранилац у кривичном поступку“, „Улога браниоца у кривичном поступку који се води за кривична дела организованог криминалитета“, „Проституција и трговина људима“, „Организовани криминалитет“, „Злоупотребе опојних дрога и организовани криминалитет“ и „Посебне доказне радње“.

Члан је Радне групе Министарства правде и државне управе за израду Закона о изменама и допунама Законика о кривичном поступку.

Магистарски рад с темом „Кривичноправни аспект проституције“, одбранио је 31. маја 2010. на Правном факултету Универзитета у Београду.

Објавио је више научних и стручних радова, као и једну монографију.

Прилог 1.

Изјава о ауторству

Потписани Вељко М. Делибашић

број индекса 2002-52

Изјављујем

да је докторска дисертација под насловом

Сузбијање злоупотреба опојних дрога са становишта кривичног права

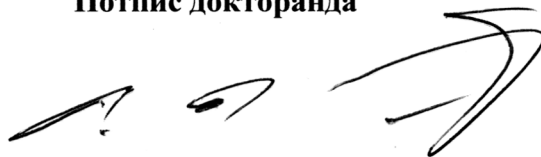

- резултат сопственог истраживачког рада,
- да предложена дисертација у целини ни у деловима није била предложена за добијање било које дипломе према студијским програмима других високошколских установа,
- да су резултати коректно наведени и
- да нисам кршио ауторска права и користио интелектуалну својину других лица.

Потпис докторанда

У Београду, 27. мај 2013.

Прилог 2.

Изјава о истоветности штампане и електронске верзије докторског рада

Име и презиме аутора: Вељко М. Делибашић

Број индекса: 2002-52

Наслов рада: Сузбијање злоупотреба опојних дрога са становишта кривичног права

Ментор: Проф. др Зоран Стојановић

Потписани: Вељко М. Делибашић

Изјављујем да је штампана верзија мог докторског рада истоветна електронској верзији коју сам предао/ла за објављивање на порталу **Дигиталног репозиторијума Универзитета у Београду**.

Дозвољавам да се објаве моји лични подаци везани за добијање академског звања доктора наука, као што су име и презиме, година и место рођења и датум одбране рада.

Ови лични подаци могу се објавити на мрежним страницама дигиталне библиотеке, у електронском каталогу и у публикацијама Универзитета у Београду.

Потпис докторанда

У Београду, 27. мај 2013.

Прилог 3.

Изјава о коришћењу

Овлашћујем Универзитетску библиотеку „Светозар Марковић“ да у Дигитални репозиторијум Универзитета у Београду унесе моју докторску дисертацију под насловом:

Сузбијање злоупотреба опојних дрога са становишта кривичног права

која је моје ауторско дело.

Дисертацију са свим прилозима предао сам у електронском формату погодном за трајно архивирање.

Моју докторску дисертацију похрањену у Дигитални репозиторијум Универзитета у Београду могу да користе сви који поштују одредбе садржане у одабраном типу лиценце Креативне заједнице (Creative Commons) за коју сам се одлучио.

1. Ауторство

2. Ауторство - некомерцијално
3. Ауторство – некомерцијално – без прераде
4. Ауторство – некомерцијално – делити под истим условима
5. Ауторство – без прераде
6. Ауторство – делити под истим условима

(Молимо да заокружите само једну од шест понуђених лиценци, кратак опис лиценци дат је на полеђини листа).

Потпис докторанда

У Београду, 27. мај 2013.

